

İLÂHİYAT KÜLLİYATI

Basım sıra No.

13

KURTULUŞ

[İstıraptan Kurtuluş Ümidi—Ümidin Menşei—Sebeup ve Hikmeti, Ümidi Yaşatan Amiller ve Kurtuluş Yolu]

Yazan :

ÖMER FEVZİ MARDİN

Tevzi yeri :

İstanbul Ankara Caddesi No. 62

Aydınlık Matbaası — İSTANBUL

1945

İLÂHİYAT KÜLLİYATI

Basım sıra No.

13

KURTULUŞ

[İstiraptan Kurtuluş — Kurtuluşun Menşei, Sebep ve Hikmeti — Kurtuluşu Yaşatan Âmiller ve Kurtuluş yolu]

Yazan :

ÖMER FEVZİ MARDİN

Tevzi yeri :

Kadıköy — İskele

Muvakkithane Caddesi No 63 (Kitabevi)

AYDINLIK BASIMEVİ

İSTANBUL

1945

KURTULUŞ

ÖNSÖZ

Muztarip bir insan cemiyeti var. Bu cemiyet; yaşayabilmek ve aklı selimini kaybetmemek için, bir kurtuluş ümidine muhtaçtır. Ve ümit bağı ne derece sağlam bir hakikate bağlanır, ve ne kadar sağlam olursa insanın da yaşamak ve dayanmak kabiliyeti o kadar çoğalır ve artar Aksi halde her şey; zayıf, ve insan da o nisbette zayıf ve şaşkındır. İztırabın tesiri ise o gibilerde o nisbette artıktır.

Bu kitap; ümidin en sağlam bir hakikate bağlanabileceğini her kese göstermek için yazılmıştır. Bu güzel haber; bütün dünyayı ilgilendiren hayati bir mevzu olsa gerektir.

Ümidi veren Allâhdır. Binaenaleyh menbaim mukaddes kitaplardır. İş; o hakikati ihtiva eden mukaddes vesikaları bir yere güzelce toplayabilmekten ibarettir. Bunun için Allahımdan muvaffakiyet, ve bütün bir muztarip dünya için candan ve yürekten kurtuluş dilerim.

KURTULUŞ HAKKI

Izıtırabından kurtuluş; beşeriyet için bir haktır. Müminleri ıztıraptan kurtarmak da; Allah üzerine bir haktır. İşte mukaddes müeyyideleri:

Kur'anı Kerimden:

(10 / Yunus / 103) « Çünkü mümineri kurtarmak bizim üzerimize haktır. »

Zira : Allah kurtarıcıdır. İşte müeyyideleri:

Zebûr şerifden:

(Mezmurlar — 68 — 20) : « Allah bizim için halâs [Kurtuluş] Allâhdır. »

Musevî mukaddes kitaplarından :

(Eş'ya — 45 — 15(21)) « haber veriniz, ve yaklaştırınız benden gayrı hak Allah, ve kurtarıcı yoktur. »

Zebûr şeriften:

(Mezmurlar — 27 — 1): Rab nûrum ve kurtarıcıdır. »

Ne zaman?

Ne zaman ona doğrulursak! [1]

[1] Kur'anı Kerimden misalleri :

(21 — Enbiya — 88) : "[vaktaki Yunus] dua ve nida eyledi. Ona icâbetle onu [balığın karnından] gamdan kurtardık. Biz müminleri böyle kurtarıyoruz." Diğerleri:

(7 — Ârâf — 72) : " onu [Hûdi] ve onunla beraber olanları rahmetimizle kurtardık. "

Musevî mukaddes kitaplarından:

(Eremya — 39 — 18) : « seni mutlaka kurtaracağım zira bana tevekkül eyledin. »

En şefkatli yürek; anadadır. Halbuki analar; Allahın mahlukuna olan küllî şefkatinden birer zerre taşır. Hangi çocuk; anasına istimdat ederek kollarını uzatırda ana onu kurtarmaz? âciz, yoksul, ana; bu kahramanlığı gösterir de Allahımı göstermez? O Allah ki her merhametin, her şefkatin menbaıdır. Analığın halıkıdır. Her ananın, her çocuğun doğrudan doğruya ve yegâne sahibidir. Elbette, ona uzanan hiç bir el red olmaz. Mukaddes kitaplardan öğrendiğimiz hakikat budur! İmdi ne vakit ona kollarımızı muhabbetle, teslimiyetle candan uzatırsak, ona hizmete hazır olursak, yani: ne vakit onun iradelerine tâbi ve iyiliğe talip ve âlet olursak kurtulacağız ve kurtaracağız. Nitekim Zabûr şerifte gelir :

(Mezmurlar — 91 — 14) : " Bana müştak olduğu için, ben de onu kurtaracağım. İsmimi bildiği için, onu himaye altına alacağım (15) Bana dua ettiğinde onu müstecap kılacağım muzayıkada ben onunla beraber olacağım. Onu kurtarıp şereflendireceğim. "

Birinci haşiyenin sonu

Diğeri :

(11— Hûd — 66) : « vaktaki emrimiz [helâkleri hakkındaki hükmümüz kavme] geldi. [Peygamber] (Sâlih) i ve onunla beraber iman edenleri rahmetimizle o günün âzabından kurtardık. »

Diğeri :

(11 — Hûd — 93(94)) :« vaktaki emrimiz geldi (Şuayb)i ve onunla beraber müminleri kemâli merhametimizden kurtardık. »

Ve bu esaslarda birbirimize yardım etmekle de Allaha yardım etmiş olacağız. Allah bütün insanları iyilikte birleşmeğe çağırıyor !

Kur'anı Kerimden:

(61 — saf — 14) : " Ey müminler Allahın yardımcıları olunuz."

Her şeyin bir sonu vardır, ızdırabın da! netekim Kur'anı Kerimde gelir :

(65 — talâk — 2(3)): «Cenabı hak her şey için bir miktar tayin buyurmuştur.»

Her zorluğun sonu muhakkak kolaylıktır. Netekim Kur'anı Kerimde gelir :

(94 — inşirah — 5 ve 6(6)): (muhakkak güçlük ile beraber kolaylık vardır.»

Diğeri:

(2 — bakara — 185): «Allah size kolaylık murad eder güçlük istemez.»

Diğeri:

(4 — nisa — 27(28)) : " Allah üzerinizden yükünüzü hafifletmek ister. İnsan zaif olarak yaratılmıştır. "

Nasıl kurtulacağız

Allahın kurtuluş için tayin ettiği salâh işi; insanların ekseriyeti tarafından fikir birliği, yürek birliği ile hem kendilerinde hem de el birliği ile yer yüzünde samimiyetle tatbik başlanmakla! yani kendimizi ve yer yüzünü Allahın melekûti tecellisine hazırlamakla kurtaracağız.

Kurtuluş hazırlığı

Hazırlığın icrası ihtiyarî midir, zarurî midir. ihtiyarî ise bunda ihtiyarını kullanacak olan Allah mıdır insan mıdır. Zarurî ise bu zarureti hangi taraf duyacak ve nasıl yapacaktır?

İzahı:

Allahın melekûtine yer yüzünün ihzârı işi; ihtiyarî değil zarurîdir.

Bu zarureti insan duyacak ve Allah; duyuracaktır. Duyma ve duyurma keyfiyetinin nasıl başlayacağını nasıl devam edeceğini ne safhalar, merhaleler geçireceğini ve nasıl kurtuluşa erileceğini Allah vakti ezelde bütün teferrüatle tayin etmiştir. (Levhi mahfuz) denilen ilmi ilâhîde bunların hepsi: (mukadder) denilen (hakayik sabite) dendir. Yani Allah her şeyi yaratmadan evvel her mahlûkun münferiden ve müctemian geçireceği hayatın bütün safhalarını günü gününe tayin ve tesbit etmiştir. Bunu bir saat ne ileri ne geri almak; Allahtan gayri kimsenin elinde değildir.

İşte mukadderi yürüten bu hayat kanunlarına hakikat ilminde Allahın (meş'iyet) kanunları denir ki Allahın; mahlûkatını sevk ve idaredeki adeti ve usulü demektir. Ve bu kanunların neticesi bize gösteriyor ki hiç bir şey; sebepsiz, mebde'siz, ve gayesiz veya hikmetsiz değildir. En basit şeylerin bile bir çok taraflarla alâka ve rabıtası ve onlar üzerinde tamamlayıcı tesirleri vardır.

Kur'anı Kerimden:

(17 — esrâ — 78(77)) " bizim sünnetimizde [âdetimizde] tahvil [değişiklik] bulamazsın.»

Mütemadî değişme ve olgunlaşma :

Her şeyde mütemadî bir değişme ve olgunlaşma caridir.

Kur'anı Kerimden :

(84 — İnşıkak — 19) : « Siz insanlar: halden hale tahvil olunursunuz. »

Diğeri:

(33 — Ahzâb — 43) : " O Allah'tır ki sizi karanlıklardan nura [aydınlıklara] çıkarmak için sizin üzerinize rahmetini ifaza eder. "

Diğeri :

(40 — mümin — 15) : Dünya ve ahirette kullarının derecelerini yükselten ve arşîazamın sahibidir.»

O halde insanlar ister istemez muhakkak bir kurtuluşa gideceklerdir. Bu kurtuluşu insanlara isteten kemalsizliğin seyyieleri ve ondan vücuda gelen ıztıraplardır. Zahirde insan ; ıztırap yüzünden kurtuluşu istiyor. Hakikatte Allah, insanda kemalini izhar için bu kurtuluşu hazırlıyor, ve hayatın bütün tabiat ve meşîyyet kanunlarına Allahın bu tekâmül muradı hakim oluyor. Allah; her kanunu bu esasa göre koymuş ve her işi bu esas muradına göre tertipleyerek sevk ve idare ediyor. İşte bütün ıztıraplar Allahın bu muradına uymayan hallerden neş'et ediyor. O halde mutlaka kurtulacağız. Ve ister istemez kurtulacağız!

Musevi mukaddes kitaplarından :

(Eş'ya — 46 — 4) «ben yarattım, ve ben taşıyacağım, ben götüreceğim ve ben kurtaracağım. »

İmdi bütün işimizi biz dahi bu gayeye göre tanzim etmekliğimiz ve Allahın tecelliyatından her an ümid var olmamız lâzımdır.

Musevi mukaddes kitaplarından:

(Eş'ıya — 40 — 1) : «Allahımız rab buyurur ki tesselli veriniz. »

Diğeri:

(Eremiyanın mersiyeleri — 3 — 26): «Rabbin kurtaracağından ümitvar olmak ve sükûn ile intizar eylemek iyidir. »

Tanzim edilecek işimiz

Allahın melekûtına kendimizi ve zemini hazırlamak üzere tanzim edilecek işlerimiz vardır. [Allahın melekûtı, Allahın yer yüzünde istediği iyi hayatın tecelli ve istikrarıdır.]

Istıfa

Birinci devre için başlıca iş; ıstıfadır.

Bu iş nefsimizden ve nefsimizin yüzünden esiri kaldığımız her fenalıktan kendimizi kurtarmak ve başkalarının kurtulmasına yardım etmektir.

Netekim Musevi mukaddes kitabında gelir.

(Eş'ıya — 58 — 5(5 ÷ 6)) : «Benim intihap ettiğim oruçbu değildir ki şerrin bağlarını çözesin. Ve boyunduruğun [esaretlerin] bağlarını gevşedesin. Ve ezilenleri azad idüb her boyunduruğu kırasın. »

İkinci devre için vazifemiz; kurtuluş devrinin hayat şartlarına kendimizi bugünden uydurmak, hazırlamak ve alıştırmaktır. Bu devrin de esaslı vasfı hisde, fikirde birlik ve işte beraberliktir. [2]

[2] Allahta birlik ve beraberliğe ait izahatı ve mukaddes müeyyideleri 12 inci (Ümit) kitabına derç

Bunun zarureti hakkındaki tafsilâtı evvelki kitapda gördük. Ve netice itibariyle şu kanaata vardık ki :

(Melekût) denilen Allahın yeryüzündeki hükümlerinin tecellisi ansızın, ve gökten iner gibi gelecek değildir. O; Allahın tekâmül ve meşîyyet kanunlarına göre meydana gelecek, yeryüzünde ve yeryüzündeki insanlar tarafından hazırlanacak bir salâh halidir. Ve bu salâh ile de Allahın hilkatdaki muradı ve melekûtü tecelli etmiş olacaktır.

O halde:

Yeryüzünü Allahın melekûtine yani Allah da birliğe ve salâha hazırlamak için vazifemiz; birliği ihlâl eden her şeyi, her fena fikri ortadan kaldırmaktır. Zira melekût devrinin mes'ut vasfı, anlaşma, sulh ve emniyettir. Emniyeti ihlâl eden ve anlaşmalara mani olan şey, benliklerdir, benlik ihtilâfları ve husumetleridir. Benlikleri dünyadan kaldıracak ve insanları anlaştıracak olan başlıca âmil; Allah ve insan sevgisidir. Sevgiye aykırı düşünüş ve duyuşların, telâkki ve telkinlerin tashihi en baş iştir.

Hazırlık tarzları

Tanzim edilmesi zarureti anladığımız, ve iki devre esasına bağladığımız bu, 1) Kurtarıcılık ve 2) Allah da birlik ve işde beraberlik gayesini nasıl başaraçağız ?

Allahın bütün insanlara emrettiği esas tarzlarla! şöyle ki:

İkinci haşiyenin sonu
etmiştim. (Müslüman ve hıristiyan iş birliği) başlıklı bu yarı mezkûr kitabın son kısmındadır. Zaten bu kitap; evvelkinin devamından ibaret olduğu için ondaki tafsilâtı burada tekrar etmiyorum.

1 — Kurtarıcılık

Kurtarmak için evvelâ kurtulmak lâzımdır: evvelâ ferden hüriyete kavuşmak ve sonra hür olarak Allah için yaşamak; ve bu suretle insan hayrına, insan kurtuluşuna çalışmak imkânını bulmak lâzımdır.

Buna dair mukaddes emirler ve vesikalar:

Istıfa hakkında:

Kur'anı Kerimden:

(91 — Semis — 9,10(9)): « Nefsini pak ve temiz eden muhakkak felâh buldu [Kurtuldu.]»

Diğeri:

(9 — Tövbe — 109(108)): « Ve Allah temizlenenleri sever.»

Diğeri :

(27 — Nemil — 59) : « De ki, Allaha hamdolsun ve ıstıfa eden [Temizlenip musaffa hale gelen] kullarına selâm [selâmet] olsun. »

2 — Birlik ve beraberlik

Melekût devrine hazırlanırken, imânımızı ve âme-
limizi o devrin şartlarına göre düzeltmeğe çalışırken
imân esasında ilk düzeltilecek cihet; Allahtan başka
merci ve melce' tanımamaktır. Netekim mukaddes kitap-
da gelir:

(Eş'ya — 26 — 13) : « Ya Allahımız Rab, senden
gayri efendiler bize musallat oldular, fakat yalnız se-
ninle, senin ismini zikrederiz. »

Diğeri:

(Mezmurlar — 20 — 5): «Ve Allahımızın ismi ile
bayrak açacağız. »

Melekût devrindeki ilâhî birliğe ait mukaddes kitap-

ların tarifâtı ise şöyledir :

(Eş'îya — 2 — 18): « Ve putlar külliyyen mahvolacaktır. »

Diğeri;

(Eş'îya — 2 — 11): «Ol günde müteâl [Yegâne büyük] yalnız Rab bulunacaktır.»

Diğeri:

(Zekeriyya — 14 — 9) : « Ve Rab bütün zemin üzerine Melik [Hükûmdar] olup o günde Rab bir, ve ismi bir olacaktır. »

Diğeri :

(Yul — 2 — 29(29 ÷ 32)) : «Ve o günlerde ben kullar üzerine ve cariyeler üzerine ruhumu dökceğim ve her kim Rabbin ismine dua ederse kurtuluşa erecektir. »

Diğeri:

(Miha — 4 — 7) : " Ve Rab onlar üzerine Sahyun dağında şimdiden ebede kadar hükûmet idecektir. [Allah melekûtını yer yüzünde tecelli ettirecektir.] "

Diğeri :

(Safniya — 8 — 9) : «Zira o zaman cümlesi Rabbin ismine dua edip ona bilittifak ibadet etmeleri için kavimlerin dudaklarını pak edecektir. »

İmdi:

Mukaddes kitapların emrine göre hemen yapılmğa başlanacak mukaddes işin mahiyeti şudur:

(Eş'îya — 2—5) «Ey beyti Yakup [Yakubun evlât-ları] geliniz; Rabbin nurunda sülûk edelim [Allahın nuru yoluna girelim ve yürüyelim]. »

Binaenaleyh :

Allahta birlik ve dünya işlerinde beraberlik için; önümüzü sonumuzu, menşeimizi, merciimizi göz önüne alıp akli selim ile biraz düşünmek ve bizi bekleyen kurtuluş devrinin mahiyet ve hakikati hakkında yukarıdaki ayetleri okumuş olmak kâfidir.

Düşünmek için:

Bir Allahtan geldiğimizi, bir insandan, [Hazreti Ademden] doğduğumuzu, bir Allah için yaratıldığımızı bir Allah tarafından yetiştirildiğimizi, yaşatıldığımızı, hatırlamak, ve ne dünyaya gelmemizde, ne ölüp gitmemizde hiçbir tesirimiz olmadığını, mülâhaza etmek ; ve bütün mukadderatımız, hayatımız ve akıbetimiz bir Allahın elinde olduğunu düşünmek; derlenip toparlanmamıza yetecektir. Ve bizi Allahın birliğinde birleştirecek, Allah içinde el ele, çalışdıracaktır.

Allahın birliğinde birleşmek; el birliğiyle Allahın iradelerine uymamıza, vesile olacaktır. Ve işte bu mukaddes iş birliğidir ki; cümlemizi mes'ut bir akibete erdirecektir. Zira o hayata birlikte girilecek ve Melekûte birlikte kavuşulacaktır. Ve o mes'ut hayat müşterek ve hepimizin olacaktır.

Bu günkü vazifemiz; yollarımızın doğrusunu seçmek ve tam bir samimiyetle, iman ve güvenle o kurtuluş yolumuza girmektir. [3]

[3] Kur'anı Kerimden :

(3 — Âl'umran — 103) : «cümleiniz Allahın ipine sımsıkı sarılınız birbirinizden ayrılmayınız. »

Diğeri:

(49 — Hücerat — 10) : «muhakkak müminler kardeşlerdir. Kardeşlerinizin arasını islâh ediniz. ».

Her fert ve millet için mukaddes iş budur. Bütün dünyanın elemine, azabına tahribine ve milyonlarca insan ziyasına, milyonlarca insan sefaletine sebep olan cihan harplerini önlemek için bütün milletlerin Sanfransisko'da bir konferans akdetmelerindeki saik ve gaye de budur!

Üçüncü haşiyenin sonu

Diğeri :

(30 — Rum — 32) : "Dinlerini tefrik edip taife taife olanlardan olmayın. "

Diğeri :

(22 — hac — 78) : «Ve Allaha yapışın o; sizin mevlânız ve sahibinizdir. Ne güzel mevlâ ve ne güzel yardımcıdır.»

Diğeri :

(5 — Mâide — 51(48)) : "Ey insanlar, sizden herbiriniz için bir şariat ve mesleki mahsus kıldık. Eğer Allah murad etse sizi bir tek millet kılardı. Lâkin sizi imtihan için muhtelif ümmetler kıldı. Hayırlarda musabaka ediniz. Cümlenizin mercii Allahtır."

Diğeri :

(2 — Bakara — 150(148)) : «Herkesin ona yüz çevirdiği, bir doğrulduğu cihet vardır. Ey mü'minler; siz hayırlarda müsabaka ediniz her nerede olursanız olunuz Allah cümlenizi cem edip toplar. »

Diğeri :

(49 — Hücerat—13) : «Ey insanlar, biz sizi bir erkek ve dişiden yarattık. Birbirinizi bilip tanıyasınız, ve tanınasınız için sizi taifeler ve kabileler kıldık. Muhakkak Allah indinde ekreminiz en ziyade takva sahibi olanınızdır. »

İdeal hayat

Mademki ideal hayat; [cennette olduğu gibi] Allah Melekûtunun yer yüzünde tecellisidir. Ve onun esasları ana hatları; şimdi [haşiyede gördüğümüz vechile] malûmdur. Ve bu hayatın tecellisi; her günkü namaz ve dualarında Museviler ve Hristiyanlar tarafından mütemadiyen yalvarılıp Allahtan istenilmektedir. [4]

Müslümanların ve Şark dinleri salıklarının hergün birer vesile ile yalvararak Allahtan istedikleri de esasen bundan başka bir şey değildir. O halde ne duruyoruz, ne bekliyoruz?

Duranlar ve bekleyenler: Her halde her şeyi kendinden başkasından bekliyorlar. Fakat bu zihniyet; çocukluk yaşının, iptidailik devrinin zihniyetidir. O yaş ve devir ise geçmiştir. Artık insanlar doğrudan doğruya Allahtan ilham alarak münferiden her biri kendice pey-

[4] Musevilerin günlük namazlarında ettikleri mü-nacattan (Melekûte) dair olan fıkra :

İkinci devre namazında:

Zira Sen, mübarek Allah sadık adamların istinad-gâhı ve ilticagâhısın [Melekûtunu ihya eyle].

*

* *

Hristiyanların günlük dualarından olan esas met-nin Melekûte taallûk eden kısmı:

İncili şeriften:

(Matta — 6—9 ve 10) : «Ey göklerde olan ba-bamız, ismin mukaddes olsun, melekûtın gelsin. Gök-te olduğu gibi yerde de senin iraden olsun. »

gamberlik edecek hale gelmeği, ferdî tekâmülü gaye edinmelidirler. Netekim mukaddes kitaplar; bu hakikati vazih olarak bildirmektedir. [5]

[5] Musevi mukaddes kitaplarından :

(Yuil — 2 — 28) : "Ve bundan sonra ruhumu cümle beşer üzerine dökeceğim ve oğullarınız ve kızlarınız ilhamla söyleyecek, ihtiyarlarınız rü'yetler müşahede edecek ve gençlerinize vahiyler gelecektir."

Diğeri:

(Eş'ya — 40 — 5) : "Cümle beşer; birlikte görecekler, ki Allahın ağzı söyler. "

İzahı :

"İnsanların ıstıfaya mazhar olacakları o devirde herkes Allahtan ilham alarak harekâtını tanzim edecek ve herkes anlayacak ki [ilhamların neticesinde] her birine söyleyen Allahın kendisidir."

Netekim :

Avrupa ve Amerikada, kendilerini; Allaha teslim etmiş ve şahsî iradelerini Allahın iradelerinde yok etmiş, öyle musaffa insanlar vardır ki onlar Melekût devrine kendilerini şimdiden hazırlamağa ve her işlerini Allahtan ilham arayarak ve ilham olarak tanzime başlamışlardır. Bu külliyyatın (9) cu ve (hıristiyanlarda intibah hareketleri) adlı kitabında bu hareketlere dair malûmat vardır.

Ferdî tekâmül zarureti

Olgunluk şartları:

Ferdî tekâmülü kurtuluşa esas tutan mukaddes kitapların; bu olgunluk şartları hakkındaki tarifati hülâsaten şu iki rüşde istinad eder.

1 — Kalplerin değişimi ile manevî rüşde ermek.

2 — Talim ve terbiye ile fikrî rüşde ermek.

1 — Kalplerin değişimi

Bu değişikliğin tarzı vukûu hakkında mukaddes kitabın tarifî şöyledir :

A — İnsan kalben Hıtân [Sünnet] olacak.

Hıtân neticesi :

B — Allah insandaki taş yüreği hassas [duyan] bir yürekle değiştirecek. [6]

[6] Yürek tebdili

Musevî mukaddes kitaplarından:
(Eremya — 24 —7): «ve Onlara öyle bir kalp vereceğim ki Rab ben olduğumu bilecekler ve onlar kavmim olacaklar ben dahi onların Allahı olacağım. Zira bana bütün kalpleriyle rücû' edecekler. »

Diğeri :

(Hazekiyal — 11 — 19) : «Ve onlara bir kalp vereceğim ve içlerine yeni bir ruh koyacağım ve bedenlerinden taş yüreği çıkarıp onlara etten yürek vereceğim. »

Kalp hitâni emri

Musevî mukaddes kitaplarından:

(Eremya — 4 — 4): « Rab için hitânlı olunuz. Ve kalbinizin gılâfını defediniz. »

Çünkü:

(Eremya — 9 — 26): «Ceza vereceğim zira cümle milletler hitânsızdır ve bütün İsrail evi [Evlâtları] kalben hitânsızdır. »

Altıncı haşiyenin devamı

(Hazekıyal — 11 — 20) : « Ta ki kanunlarımda sülûk eyleyeler. Ve ahkâmımı hıfzedip icra edeler.»

Diğeri:

(Eremya — 32 — 39) : « Ve daima benden korkmaları için ve kendilerine ve kendilerinden sonra evlâdlarına hayır gelmesi için onlara bir kalp ve bir tarik [yol ve gaye] vereceğim. »

Devamı:

(Eremya — 32 — 40) : «Ve onlara eyilik etmek hususunda onlardan geri dönmiyeceğim. Onlarla ebedî Ahid ; akt edeceğim. Ve benden sapmamaları için korkumu kalblerine koyacağım. »

Diğeri :

(Hazekıyal — 36 — 1(11)) : «Ve sizi evvelki halinizden daha iyi bir hale getireceğim. Ve Rab ben olduğumu bileceksiniz. »

(26) ; « Ve size yeni yürek vereceğim. Ve içinize yeni ruh koyacağım ve cesedinizden taş yüreği [hisizliği] çıkarıp size etden [hisli] bir yürek vereceğim.»

(27) : Ve içinize ruhumu koyacağım ve sizi kanunlarımda sülûk ettireceğim ve ahkâmımı hıfzedip onlarla âmil olacaksınız. »

Kalp hitânının her kese şamil hükmü:

(Hazekeyal — 44 — 7) : « Beytimi telvis etmeleri için kalbleri hitânsız ve cesetleri hitânsız olan ecnebiler getirdiniz.»

Kalp hitânının mucip sebepleri

Şimdi de âtideki âyetler; kalp hitânının mucip sebeplerini ve onun hidayet, dalâlet gibi hayatın başlıca müsbet, menfî faaliyetleri üzerindeki tesirini göstermektedir.

(Tesniye — 30 — 6): «Ve Allahın rabbi; bütün kalbinden ve bütün canından sevmen için Allahın Rab; kalbini ve neslinin kalbini hitân edecektir, ki hayatta kalasın.»

Diğeri:

(Tesniye — 29 — 4(3 ÷ 4)): «Büyük mucizeler gördünüz, ve lâkin Rab; size bugüne kadar fehmeden [duyan ve] anlayan bir kalp ve görür gözler ve işitir kulaklar vermedi.»

Diğeri :

(Tesniye — 10 — 16) : « İmdi kalplerinizin gılâfını hitân edip artık serkeş olmayınız.»

Şerhi - Sadır

Kur'anı kerim; kalp hitanını (Şerhi - Sadır) tabiri ile ifade buyurmaktadır. Bu tabirin türkçe manası (Göksü açmak, göksü yarmak) gelir. Netice itibarile ise gerek (kalp hitânı), ve gerek (Şerhi—Sadır) karşılığı olarak türkçede kullanılan ilmî tâbir: (kalp açmak) dır. Maksud manayı bu tabir ifade etmektedir.

(Şerhi—Sadır)ın Kur'anı Kerimin izahına göre mucip sebepleri:

(29(39) — Zümer — 25(22)): «Sadır; islâm için şerh olunan kimse Rabbinden bir nur üzerinedir.»

Delâlet ettiği mana:

« Göğsü[yani kalbi] Allaha teslimiyet için açılan kimsenin kalbine Allahın hidayet nuru gelir. »

Diğeri :

(6 — En'am — 122) : « Ölülerden iken ihya eylediğimiz onun sayesinde insanlar arasında ilerlemesi için kendisine nur kıldığımız kimse zulmette kalan ve ondan kurtulamıyan kimse gibimidir. »

Peygamberler ve şerhi - sadır :

Kur'anı Kerimden :

(94 — İnşirah — 1 : 4): « Biz senin göğsünü şerh etmedik mi [kalbini açmadık mı] ve senden belini bükken yükü kaldırdık ve senin ününü yükselttik. »

Diğeri :

(20 — Taha — 25(25 ÷ 28)) : "Musa ; yarabbi benim sadrımı şerh et [kalbimi aç] ve işimi kolaylaştır ve lisanımdan bağı çöz tâ ki sözümü anlāsınlar [diye dua etti].

Diğeri :

(28 — kasas— 14): " Vakta ki Musa rüşd ve kemal yaşına girdi, ona nübüvvet ve ilim verdik. "

İmdi:

Manevî rüşde eriş keyfiyeti böyle ve bu suretle kalpler açıldıktan sanra hasıl olmuştur ve olabilecektir.

Kalp açmanın hidayet ve islâmiyetle alâkası;

Şimdi de bu ayeti kerime gösteriyor ki: Allaha teslimiyet için hidayet lâzımdır. Ve hidayette hakikî mertebeyi bulmak için kalp açmak lâzımdır.

Kur'anı Kerimden :

(6 — En'am — 125) : «Allah hidayetini murad ettiği kimsenin kalbini islâm için açar. [Yani Allaha tes-

limiyet için ve bu teslimiyet neticesi Allanın iradelerine tâbi olmak için açar.] »

Diğeri :

(57 — Hadîd — 28): Ey müminler, Allaktan ittikâ ve Resulüne de iman edin. Size rahmetinden iki kat verir. Size bir nur verir ki onunla yürür ve hidayet bulursunuz. »

Allahın sünneti :

(2 — Bakara — 257): «Allah iman edenlerin dostu ve velisidir. Onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır.» İmdi :

Bu âyeti kerimeden de anlıyoruzki, Allaha iman edenlerin; aydınlığa çıkmamalarına imkân yoktur. İşte aydınlığa bütün beşeriyetin çıkmasını geciktiren keyfiyet iman meselesidir. İman meseleside tekâmülde bir safha meselesidir. Müsbetler; ne vakit menfilerin münebbih olarak vücutlarından müstagni kalacak bir tekâmüle ererler, ızdırapsız, musibetsiz, tazyiksiz olarak iyiliğe çalışırlar ve dünyaya iyiliği esas kılarlar ise; o vakit menfilerin rolü biter, onlarda müminlere katılırlar. Nitekim mukaddes kitapda gelir.

(Eş'ya — 11 — 9) : «Ve zemin Rabbi bilmeklikle dolmuş olacaktır. »

Diğeri :

(Eremya — 31 — 34) : « Ve artık herkes komşusuna ve her kes kendi kardeşine Rabbi bil diye talimde bulunmayacak, zira küçük büyük onların cümlesi beni bilecektir. »

Rab Bilgisi

Rab bilgisi; iki zümrede toplanır:

1 — İrfan (Yani Allah bilgisi)

2 — İrâde (Yani Allahın istedikleri)

1 — İrfan :

İrfan; Allahın sıfatlarını, ve bu meyânda Rahmaniyetini, Rahîmiyetini, ve mahlûkatına karşı sevgisini, af ve mağfiretdeki cömertliğini, yakınlıklarını ve alâkaları derecesini, bilmek ve Allahın hilkatdaki müradını, ve dünya ve içindekileri sevk ve idaredeki usûl ve âdetini yani (meşiyetini) ve tabiat ve meşiyet kanunlarile tecelli eden mürad ve hikmetlerini bilerek ona göre düşünmek, ve insanın Allaha muhabbetini, güvenmesini, teslimiyet ve tebaiyetini zarurî ve tabiî kılan Allah mahiyetini anlıyarak ona göre hareket etmektir.

2 — İrâde:

Allahın insandan istediklerini bilmek ve bu istedikleri ki yüryüzünün ümran ve medeniyeti, ve insanların tekâmülüdür. İşte onu vücade getirecek olan ahlâk ve e'fali emreden, iyiliği emir, fenalığı menneden iradelerini bilmektir.

İmdi:

Hayatı nizamlayan ve insanları ferdî tekâmüle sevk eden, cemiyeti melekûta hazırlayan Allah iradeleri; insanlar arasında işbirliğini iktiza ettiren müşterek maksada, müşterek hedefe göre harekâtı nizamlayan, ahenkleştiren Allah emirleri; ve takvâ düstûrları bu meyan-dadır.

Kurtuluş devri; böylece bilgi ile yani insanların Allah iradelerine tebaiyeti ile ve irfan yolile açılacaktır.

Nitekim:

Mukaddes kitabda : «Sular denizi kapladığı gibi yer yüzünü Rabbin melekûtu kaplayacak» buyurulmaktadır. Müfsirler ise: «yer ilim ile dolduğunda Allah; cümle yerin Padişahı olacaktır.» demişlerdir.

« Hidayet »

Allahın melekûtuna kendini ve yer yüzünü hazırlıyacak olan gerçi insandır, fakat bu salaha, ve bu güzel niyetle işe ve iş birliğine insanı sevkedecek olan da; Allahın hidayetidir. Hidayetin tecellisi ise birer hikmete, tekâmülün tabîi seyrine göre tedricidir.

Beşeriyet; din devrinden evvel, uzun asırlar putperestlik devri geçirdi, oyuncakla oyalanan çocuklar gibi şuna buna taptı: fakat hakikatte bu suretle nesiller; bir inkişaf ve tekâmül devresi geçirdi. Allahın hidayeti; çocuklar üzerinde olduğu gibi ilk nesiller üzerinde de hükmünü, tesirini tedrici yaptı. Tekâmül; seyrini tabîi şartlar içinde takibetti, nihayet bir devre gelecek, insanda zahir olacak salah gibi Allahın hidayet tecelliside bütün insanları kendine secdede ve hizmette birleştirecektir. [7]

(7) «Hidayet Devri»

Tevratı Şeriften:

(Tesniye — 4 — 36) : « Seni terbiye etmek için sana gökten sesini işittirdi. »

Diğeri :

(Tesniye — 4 — 29) : « Ve onu bütün kalbin ve bütün canın ile talep ettiğin halde bulacaksın. »

Zebûr Şeriften :

(Mezmurlar — 22 — 27): « Ve milletlerin cümle kabileleri senin huzurunda secde kılacaklar. »

Diğeri :

(Mezmurlar — 22 — 28) : « Zira melekût Rabbindir. Ve milletler üzerine hüküm süren odur. »

Bilgi hakkındaki hakikatler :

Mukaddes kitaplardan :

(Eremya — 9 — 23): « Rab böyle buyurur. Hikmet ehli hikmetile iftihar etmesin, ve kuvvetli kuvveti ile iftihar etmesin, zengin servetile iftihar etmesin(24)ancak iftihar eden kimse bununla iftihar etsin ki idrak edip beni bilir, ve yeryüzünde inayet, ve hak, ve adalet icra eden Rab ben olduğumu anlar, zira bunlardan razıyım diye Rab buyurur. »

7 inci haşiyeden devam

Diğeri:

(Mezmurlar — 66 — 4) : « Bütün zemin sena secde edip mezmur okuyacak. »

Diğeri :

(Mezmurlar — 67 — 4) : « Ve zeminde milletlere hidayet edeceksin. »

Diğeri :

(Mezmurlar — 102 — 18) : " Gelecek devir için bu yazılacak yaradılacak kavim; Rabbe tesbih edecektir. "

Musevi mukaddes kitaplarından :

(Eş'ya — 66 — 23):"Cümle beşer benim huzurumda secde etmek için gelecektir. "

Diğeri:

(Eremya — 29 — 12) : " Ve siz bana niyaz edeceksiniz ve gidip bana dua edeceksiniz; ve sizi müstecâb kılacağım. "

Devamı:

(Eremya — 13(29) — 29(13 ÷ 14)) : " Ve beni arayıp bulacaksınız. Zira bütün kalbinizden talep edeceksiniz. Ben dahi size bulunacağım. "

Diğeri :
(Süleymanın meselleri 3 — 6): « Yollarının cümlesinde onu [Allahı] bil, o dahi; senin yollarını doğrultacaktır. »

İncili Şeriften :
(Efesoslılara — 1 — 19(17 ÷ 18)): « Yüreğinizin gözleri nurlandırılmış olarak size onu bilmekte hikmet ve vahiy ruhunu versin. »

Bilginin iktizası ise teslimiyettir.

7 inci haşiyenin devamı

Kur'anı Kerimden :

(10 — Yûnus — 25) : " Allah; selâmet yere davet eder. Ve istediğini doğru yola hidayet eder. "

Diğeri:

(40 — Mümin — 60) : "Ve Rabbiniz benden isteyin duanızı kabul edeyim, buyurdu. "

Diğeri :

(5 — Maide — 38(35)) : " Ve ona yaklaşmak için vesile arayın. "

Diğeri:

(96 — Alak — 19): " Allaha secde et ki ona yaklaşsın. "

Hadîs şerif :

« Allahı kullarına sevdiniz ki Allahta sizi sevsin. »
Allah sözü [Hadis kutsî]: «Cenabıhak buyuruyor ki bana bir karış yaklaşına, ben bir arşın yaklaşırım. Bana arşın miktarı yaklaşına ben bir kulaç yaklaşırım. Bana yürüyerek gelene ben koşarak giderim. »

Teslimiyet

Kur'anı Kerimden :

(31 — Lokman — 22): « Her kim ki iyi âmellerle ve muhsin olduğu halde vechini Allah taalaya teslim eder, muhakkak ki en muhkem, en sağlam bir ipe yapışmıştır. Her bir işin sonu Allah taalaya raci olur.»
Diğeri:

(6 — En'am — 14): « De ki, ona teslimi mevcudiyet edenlerin evvelkisi ben olmakla emrolundum. »

Diğeri :

(39 — Zümmer — 55(54)): « Ona halisane teslim olun.»

Diğeri :

(30 — Rûm—31): « Allah taalaya itaat ve ibadetle teslim olduğunuz halde ondan korkup sakının. »

Diğeri:

(40 — Mümin — 67(66)) : « Âlemlerin Rabbine teslimi mevcudiyet etmekle emrolundum. »

İmdi Allahın muradı bilindikten ve Allahın iradelelerine teslimiyet lüzumu tahakkuk ettikten sonra artık iş; teslimiyetin icabettirdiği takvaya ve Allah hizmetlerini ifaya gelir ki hem insanı, hem yeryüzünü Allahın melekûtuna hazırlayacak olan da budur. Fakat, bu mukaddes işi yapmakta olduğu halde bunun mahiyet ve ehemmiyetinin farkında olmayan insan da çoktur.

Öyle zannediyorum ki artık bu ikinci büyük harpten, bu büyük âfetten sonra, onun görülmemiş facialarına şahit olanları, onun acılarını çekenleri, ve yerine konmaz yakınlarını bu faciada kaybedenleri basit bir sulh sözü; doyurmıyacak, ancak ebedî bir sulh manasına gelen melekût ideali insanı teskin edebilecektir.

O halde doğrudan doğruya bütün dünya müminlerinin kendilerine bu ebedî kurtuluş işini baş iş edinmeleri ve dünyanın her tarafından bu işe karşılıklı başlanması zamanı gelmiştir. [8]

Ancak bu suretle:

İnsanların muhabbetine, yakınlık his ve alâkalalarına mani olan bütün fena hisler gidecek ve hayata yalnız müsbet hisler hakim olacaktır.

2 — Rüşde erilmesi

Rüşde ermek; tekâmüle ermektir. Hazreti İbrahimin erdiği gibi, ve Mukaddes Kitapların Hazreti İbrahim hakkındaki yazdıkları gibi.

Kur'anı Kerimden :

[8] Melekût işçiliği

Zebur şeriften:

(Mezmurlar — 22 — 28): «Zira melekût; Rabbindir. Ve milletler üzerine hüküm süren odur.»

(29) Toprağa inenlerin cümlesi ve canını hayatta hıfzedemiyen bile onun huzurunda diz çökecektir.»

Diğeri :

(Mezmurlar — 45 — 6): Senin melekûtunun esası; istikamet [Doğruluk] esasıdır. »

Diğeri:

(Mezmurlar — 97 — 11): « Salih için nur, ve kalbi doğru olanlar için meserret ekilmiştir.»

Diğeri:

(Mezmurlar — 4(101) — 29(6)): " Kemal yolunda yürüyen bana hizmet edecektir. "

Musevi mukaddes kitaplarından:

(Eremya — 31 — 33): " Şeriatimi içlerine koyup kalbleri üzerine yazacağım. "

(21 — Enbiya — 51): « İbrahime rüşd ve sedadı verdik. »

Bu âyetikerimedeki (rüşd) kelimesi manevî olgunluk ve (Sedat) kelimesi manevi kuvvet yerindedir.

Kur'anı kerimden :

(2 — Bakara — 186) : «Onlara deki, ben yakınım, bana dua edenlerin duasını kabul ve icabet ederim. Onlar da bana itaatla icabet etsinler ve bana iman eylesinler; tâ ki Hakka ve rüşde erişeler. »

Kemal gayesi

Hilkatteki kemal gayesini tayin ve tesbit eden mukaddes vesikalar:

Tevratı şeriften :

(Tekvin — 2 — 3): « Allah [Hilkatin] yedinci gününü bereketledi, ve onu mukaddes kıldı, ki anda istirahat etti, bilcümle işinden ki Allah; yarattı yapmak için [Tekâmül için]. »

8 inci haşiyenin devamı

İncil şeriften :

(Matta — 5 — 8) : " Ne mutlu yüreği temiz olanlara zira onlar Allahu görecekler. "

Hadis şerif:

«Mümin anlaşır ve anlaşırır. Birleşmiyen ve birleş-tirmende hayır yoktur. İnsanların hayırlısı insanlara faideli olanıdır. »

Kuranı Kerimden:

(3 — Âli Umran — 110) : "siz insanlar arasına çıkarılmış hayırlı bir ümmetsiniz. İyi şeylerle emr ve fenalıklardan nehy eder. Allaha iman edersiniz."

Diğeri:

(22 — hac — 78) : "Ve Allah yolunda duruşun, o [Allah]; insanlar arasında sizi ihtiyar etti."

Diğeri :

(Hurûc — 3 — 13(14)): « Allah dedi Musaya olacağım ki olacağım [yani kemalimi izhar edeceğim]. Beni İsraile böyle söyleyesin, [ki olacak olan - yani kemalini izhar edecek olan — beni size gönderdi]. »

Kur'anı Kerimden :

(61 — Saf — 8) ; « Müşrikler ikrah etseler bile Allah nurunu tamamlayıcıdır.»

Allahın kemal muradına âit diğer mukaddes vesikalardan başlıcaları haşiyeye derç edildi. [9]

[9] **Kemal muradı**

Allahın kemal [olgunluk] müradına ait mukaddes vesikalardan :

Hazreti İbrahim ve kemal

Tevrat şeriften :

(Tekvîn — 17 — 1): « [Cenabıhak Hazreti İbrahime] huzurumda sülûk edip [yolumda yürüyüp] kâmil ol. » [dedi]

Diğeri:

(Tekvîn — 18 — 18): « Ve İbrahim olmak [olgun, kâmil] olacak. »

Kemal hakkındaki emirler ve talimler:

Zebur şeriften :

(Mezmurlar — 119 — 1): « Ne mübarektir, yolunda kâmil olanlar. »

Diğeri :

(Mezmurlar — 101 — 6) : «Yanımda sakin olmaları için gözlerim; arzın sadıkları üzerinde olacak. Kemal yolunda yürüyen; bana hizmet edecektir. »

Kurtuluş devrinin vasıfları

Bu vasıfların başlıcaları şunlardır.

1 — Harbe lüzum kalmaması.

Haşîye 9 un devamı

Diğeri:

(Süleymanın meselleri — 20 — 7) : «Kemale sülûk eden salihdir. »

Diğeri:

(Tesniye — 18 — 13) : «Allahın Rabbin huzurunda kâmil olasın. »

İncil şeriften müeyyideleri :

(Matta — 5 — 48) : «Semavi babanızın kâmil olduğu gibi sizde kâmil olun. »

Havari mektupları:

(2 — Korintoslılara — 13-11): «Kemale gayret edin.»

Diğeri :

(İbrânîlere — 13 — 21) : «Kendi indinde makbul olanı bizde yaparak, her iyi şeyde kendi iradesini icra etmek için sizi kemale erdirdin. »

Diğeri :

(Yakûb — 1 — 4) : « Sabır; kendi işini ikmâl etsin ki bir şeyde eksiğiniz olmıyarak kâmil ve tam adamlar olasınız. »

Kur'an Kerimden :

(3 — Alî Umran — 78(79)) : « Kâmil ve muhlis olarak Allaha kul olunuz. »

Hadis şeriften :

«Allahın sıfatı ile ittisaf ediniz [o güzel sıfatlarla sıfatlanınız]. »

Diğeri :

«İki gününü müsavi geçirenin bir günü zâyidir.»

2 — Kurt ile kuzunun emniyet içinde birlikte yaşaması.

3 — Ebedî sulh.

Kurtuluş devrini tarif eden yukarıdaki esasların mukaddes müeyyideleri:

1 — Harbin kalkması hakkında

(Eş'ya — 2 — 4) : «Ve onlar; kılıçlarını sapan demirleri ve mızraklarını dehreler yapacaklar, millet; millet aleyhine kılıç kaldırmayacak ve artık muharebe etmeği öğrenmeyecekler.»

Diğeri:

(Eş'ya — 65 — 20) : « Orada bir daha az yaşamış çocuk ve günlerini itmam etmemiş ihtiyar bulunmayacak »

Diğeri:

(Eş'ya 65 — 23) : «Onlar abes yere yorulmayacaklar ve belâ için çocuk doğurmayacaklar.»

Devamı:

(24) «Ve onlar dua etmezden evvel ben icabet edeceğim,onlar daha söylerken dinleyeceğim.»

Diğeri:

(Miha 4 — 3) : «Ve onlar kılıçlarını sapan demirleri ve mızraklarını dehreler yapacaklar, millet millet aleyhine kılıç kaldırmayacak [kılıç çekmeyecek] ve artık muharebe etmeği öğrenmeyecekler.»

Hazreti Davudun temennisi :

(Mezmurlar — 68 — 30) : «Cenk seven kavimleri perişan eyle. »

Çarpışmalar :

İnsanları çarpıştıran gerginliklerdir. Bu gerginlikleri

ihdas eden benliklerdir. Bu benlikleri insana ya nefsi ilkâ eder. veyahut siyasî merkezler telkin eder. Binaenaleyh insan: ya kendi kendini aldatır, veyahut bilme-yerek başkasına aldanır. Her iki halde de taraflar gerilir ve çarpışma sahası açılır. Bunun ilâcı rüşde ermek-tir, insan rüşde ererse müftüler fetva verseler bile in-san fetvayı yine kendinden alır. Aldanmaz ve aldatıl-maz. İnsan Allahtan ayrılmadığı gibi Allahın halkından da ayrılmaz. Bu halde ne çarpışacak sebep kalır ve ne saha !

2 — Mutlak emniyet

(Eş'îya — 11 — 6) : « Ve kurt kuzu ile sakın ola-cak [ve bir küçük çocuk onları güdecektir.]

3 — Ebedî sulh hakkında

Zebur şeriften:

«İnayetle hakikat kavuştular, adaletle selâmet öpüş-tüler. »

Diğeri:

(Mezmurlar — 85 — 11) : «Yerden hakikat bitecek ve gökten adalet nazar edecektir.»

Musevî mukaddes kitaplarından:

(Eş'îya — 42 — 1) : «Ve tâifelere hakkı ilân ede-cektir. »

Diğeri:

(Eş'îya — 42 — 3) : «Hakkı hakikatle meydana çı-karacaktır. »

Diğeri:

(Eş'îya — 32 — 17) : «Ve salâhın ameli selâmet ve salâhın semeresi ilelebet asayiş ve emniye olacaktır.

İncil şerifden:

(Matta — 5 — 9) : «Ne mutlu sulh edicilere zira onlar Allahın oğulları çağrılacaklar. »

Netice:

Görülüyor ki: Harbe lüzum kalmamak, sulh ebedileşmek için kurtların kurtluklarını bırakması lâzımdır. Bunun için de her kesin tekâmüle ererek tam bir teslimiyetle Allahın iradelerine itaat etmesi lâzımdır. İmdi iş : insanların bir olgunluk işidir. Ve melekût; insanların ferdî tekâmül ve manevî rüşd devridir.

İnsanlar rüşde erince zaten ne halledilmedik ihtilâf kalır, ne de ihtilâfların zuhuruna sebep,

Melekût ve yer yüzü

Melekût ki: Allahın müsbet iradelerinin tecellisidir. Bu iradeler; ezeldenberi göklerde tecelli edip duruyor da yer yüzünde tecellisi neden istikbale bırakılmış bulunuyor ?

Sebebi şudur:

Gökler yalnız ruhların yaşadığı sahadır. Ve her ruh; kendi letafet derecesile mütenasip bir tabakada bulunuyor. Bu tabakadakilerin hepsi birbirleriyle eşit [müsavi letafette] ve hemşeridirler. Aynı cinsten ve birer aile gibidirler, ihtiyaçları arzuları da aynıdır. Tam bir birlik içindedirler. Dolayısıyla huzur ve sefa içindedirler. Hiç ihtilâfları, iztirapları yoktur. Yegâne ihtiyaç ve arzuları Allahın cemalinedir. Yani cemali teclilerdeki nasiplerinin artmasınadır netekim duaları da «yarabbi nurumu artır» dan ibarettir. İşte bu nurdur ki, onları mütemadiyen tasfie ederek Allaha yaklaştırmakla hem ruhların sefasını arttıracak, hem de onların Allaha rücuunu temin edecektir.

Zira Allah, dünyaya indirdiği kitaplarda her şeyin kendine dönüp geleceğini ve gelirken bütün insanların da toplanıp birleşeceğini bildirmiştir. İmdi iş; bir zaman meselesidir. Bu zaman meselesinde de keyfiyet; (tedriei tekâmül) hükümlerine tâbidir. İnsan tekâmül ettikçe hem birbirine ve hem Allaha yaklaşacaktır. [10]

Yer yüzüne gelince:

İnsan ruhu, burada serbest değildir. Kendi letafeti-ne aykırı bir kesafette madde unsurlarından mürekkep bir vücut giyiniyor. Bu vücudun hayvani tabiatte bir muhassalası olan nefisle birlikte yaşamak mecburiyetine giriyor. Yani İnsan; temayülleri kendine zıt bir hüviyet ile arkadaşlık mecburiyetine giriyor. Ve yabancı bu hüviyette [hayvan cinsleri kadar] muhtelif ve derece derece fena tabiatler, beliriyor. Bu suretle ihtiyaçlar ve müsbet menfi arzular dünyada çoğalıyor ve o nisbette de ihtilâflar çoğalıyor. Bundan da boğuşmalar meydana geliyor. [11]

[10] Kuranı Kerimden :

(2 — Bakara — 223): "Ve Allahtan ittika edip Allaha mülâki olacağınızı biliniz.

[11] Fakat insan, doğduğu halde kalmaz dünyada da ıstıfaya; [hem nefiste, ve bem ruhta derece derece terakki] başlar netekim Kur'anı Kerimde gelir:

(40 — Mümin — 15) : «Dünya ve ahrette kullarının derecelerini yükselten ve arşı azamın sahibidir.

Diğeri:

(17 — Esrâ — 21) "Ahrette daha büyük derecelerde daha büyük efdaliyet vardır."

Öyle ki:

Nesilden nesile, ve her nesildeki her insanda

Hazırlıkda gaye :

Görülüyor ki; melekûtu hazırlamak üzere mütemadiyen olgunlaşan nesiller, hakikatta ihtilâfsız, harpsiz bir hayata doğru yol alıyor ve bu hareketi bilir bilmez, ister istemez yapıyor. Şüphesizdir ki harbi ve ıztırabı tevlieden ihtilâfları bütün dünyadan kaldırmak için evvelâ ihtilâfları tevlieden sebepleri ortadan kaldırmak lâzım geliyor. Zira o sebeplerdirki hem harpleri, ve harplerin getirdiği felâketlerin envamı doğuruyor, hem de harplerin intikam aşıl原因 neticelerile yeni harplerin hazırlanmasına sebep oluyor.

Din yardımı :

Melekûtun hazırlığında din; tam yardımcı bir nizam oluyor. Zira :

Hem ibadet kısmı ile insanların ıstıfa ve tekâmülünü temin ediyor. Hem de hak ve adalet prensiplerini ortaya koyarak ve her ihtilâfi bu prensiplerin hükmiyle sulhan halletmek mecburiyetini koyarak insanlara, kuvete müracaat yolunu kapıyor. Fakat buna rağmen yi-

11 inci haşiyenin devamı

günden güne değişiklikler olmaktadır, insan gittikçe olgunlaşmaktadır, tabiattaki vahşet azalmakta ve medeniyete, doğru hisler yükselmektedir.

Bir gün gelecek, bu bedeni taşıyanlar; adam olacıklar, tamamile insanlık hislerinin tesiri altına girecekler, vicdan dediğimiz ruh hislerine tâbi olacaklardır.

Allahın tekâmül kanunu mütemadiyen bu işi her zerrede her an yapmaktadır. Yani mukaddes kitapların tarif eylediği [duymaz] taş yürekleri [hassas] et yüreklere tebdil etmektedir. Ve bir gün gelecek bütün bir dünya ekseriyetinde bu tahakkuk adecek ve o devre de Allahın (Melekût devri) denecektir.

ne dünyada harp devam etmiş ise bu bir çocukluk, şuursuzluk, haşarılık devridir ki hak ve adalete uymak intibahını, olgunluğunu duymıyanlar tarafından yaşatılmıştır. Ancak her devre gibi bununda bir sonu ve olgunluk çağı vardır.

Muhelif gelenekler :

İhtilâfların; ekseriyetle harbsız yani sulhan ve hakça bir anlaşmaya vararak halli: bakınız neden mümkün olmuyor.

1 — Kuvvetlinin hakka rıza göstermemesinden.

2 — Her hadisenin kuvvetliye bir tahkim vesilesi teşkil etmesinden ve bir fütuhât fırsatı vermesinden.

İşte Allahın tekâmül kanunlarıdır ki insanları intibahla olgunlaştırarak, din yardımından faydalandırarak manevî rüşde erdirecektir. İnsanın kalbi, fikri temizlenecektir. Bu suretle niyetlerde salah belirecektir. Suikasdılar için, fırsat takibine imkân kalmıyacaktır.

İnsan musaffa hale gelince :

İnsanı insandan ayıran ve aralara nifak dolduran benlikler, ihtiraslar, [Egoizma] lar kalkacaktır.

Netice :

İnsanlar kendine gelecek, her biri; insanlığın tek vücudunun faydalı, alâkalı unsurları gibi birbirinin hissini, fikrini, halini paylaşacaktır. Birbirine yardım edecek, birbirinden kuvvet alacak ve bütün işler bu tek vücudun sağlığı, iyi yaşaması işinde birleşecektir.

Fakat insanlar; bir hamlede değil, tedricen ve Allahın irade ve yardımıyla bu hale gelecekler, ve yer yüzünü Allahın melekûtuna böyle hazırlamış olacaktırlardır.

Başkasından imdad :

Kurtarıcılık işinde, insanın daima kendinden başka birisini beklemek itiyadı tarih boyunca devam etmiş

bir alışkanlıktır. Fakat bu fikir en iptidaî zihniyetlerden biridir. O insanlar ki her şeyi daima başka bir insandan beklerlerdi, kendilerinden hiç bir şey beklemezlerdi. Bunun mânası; insanlıklarının mahiyetini bilmezlerdi. Harbe varıncaya kadar her işi Allaha yaptırmak isterlerdi ve Allahın mucizelerle göndereceği kuvvetli mesihleri bekleyerek her fena hale katlanan sürü hayatı yaşayan kimselerdi. Halâ bugün her din ehli kendisine göre bir kurtarıcı bekliyor da kendine bakıp acaba bizde hiç bir işe, Allahın hiç bir işine yaramazmıyız demek aklına gelmiyor. Acaba hangi Peygamber kendi babasından mevrus bir kuvvetle iş başına geldi. Hazreti Musa, Hazreti Davud gibi tek başına yenilmez birer kuvvet haline gelen insanlar bidayette en basit hayat yaşamış insanlar değiller mi idi ? Allah davar ardından, en basit bir çobanlık hayatından alıp onlarda iradelerini, mucizelerini izhar etmedi mi. Her insanın kuvveti Allahtan değil mi. Neden bugün bile milyarlarca insanlar; kendilerinde ilâhi kuvvetin tecelli edebileceğini akıllarına getirmiyorlar.

Şerre gelince her kes birer Firavn, birer Sezar olmağı düşünebiliyorda hayırda bir Musa, bir Davud olmağı neden düşünemiyor?

Çünkü Firavnlar, Sezarlar elinde öyle alıştırmışlar, öyle yetiştirilmişlerdir.

İşte tekâmülün iktizası; uyanmak ve düşündürmektir. Kurtarılacak haklar ki; yine gasıp insan, mütehakkim insan ellerindedir. Hakkı gasbetmek insanın yapabileceği bir şey oluyor da hakkı kurtarmak veya müdafaa etmek neden ona ait bir iş olmuyor.

Ebedi sulha doğru dünya iş birliğinde bugünkü vazife:

Dünyaca bugünkü vazifemiz: intibahla düşünmektir. İntibah için bütün bir beşeriyete tarihî ıztıraplar, hicab verici gaffet ve cehaletler yeter derecededir.

Bir insan Hıristiyan mıdır? Hazreti İsa gibi düşünmeğe, yürümeğe ve çalışmağa mecburdur. Bir adam Müslüman mıdır? O da Hazreti Muhammed gibi düşünmeğe mecburdur. Her ikiside aynı hakikatte birleşirler. Bugüne kadar yapılan tecrübeler gösterdiği dünyada bir tek dinin veya dinde bir tek mezhebin tek başına kalmasına diğerlerini yok etmesine imkân yoktur, bu işler Allahın elile başlamış Allahın iradesile bu taksimatı muhafaza etmiştir.

Fakat:

Bütün mukaddes kitaplar bize birliği emretmiş ve bir birliğe gideceğimizi binlerce sene evvel tebşir etmiştir. Kur'anı Kerim dahi bu ayrı varlıkları Allahın bir gün bir araya toplayacağını bildirmiş ve müminlerden seçilmiş bir millet vücude gelmesini ve bunların dünyadaki bu hayırlı işi başarmasını istemiştir.

İntibah için bu ikinci cihan harbi bütün insanlara kâfidir. Ve şimdi tam acılar içinde bu intibahtan istifade sırasındır. Hıristiyan, Musevi, Müslüman şarklı garplı bütün dünya ailesi müşterek işimizi düzeltmemiz için umumî sulh arifesindeyiz. Yüreğimizi, fikrimizi Allaha ve ellerimizi birbirimize samimiyetle vermeliyiz. Bütün varlığımızı bir maksat için toplamalıyız ve onu Allahın yolunda sarf etmeliyiz. Allahın melekûti için, zemini yani kendimizi hazırlamalıyız. Yalnız devletlerin sulh muahedelerine işi bırakır, Kendimiz, aynı adamlar olarak kalırsak, eski fena tarih devam eder. Bunun mes'uliyeti manen bu hakikati anlayacak halde olanlarıdır. Devletler işin söz kısmını bağlayabilirler. Biz bu söze yürekle bağlanamazsak o sözün ne kadar ömrü olur. Ve büyük harpte dökülen kanlar neye yaramış olur.

Bakınız Cenabıhak ne buyuruyor:

Kur'anı Kerimden:

(3 — Âli Umran — 104): «İçinizden hayra davet eden hayırlı şeylerle emr ve fenalıktan sakındıran bir cemaat ayrılınsın. Öyle bir cemaatin efradı felâh ve necat buluculardır.»

Diğeri:

(7 — Arâf — 181): «Mahlûkatımızdan insanlara hak yolu gösterir ve hak ile adalet icra eder. Bir ümmet vardır.»

Melekûta Hazırlık

İrşad :

Bütün insanlar için, tutulacak salim yol; irşad yodur. Esas iş; irşad işidir. O irşad işidirki yürekleri, fikirleri değıştirecek ve insanları birbirlerine yaklaştıracak ve netice itibarile zemini Allahın melekûtuna hazırlıyacaktır. Malûmdur ki irşad; iki esasa istinat eder :

1 — Manevî

2 — Fikrî

1 — Manevî irşad; Ruhül Kudüs'den tecelli edecek nurun kalbe inmesi iledir.

2 — Fikrî irşad; dinin hakikatini yani muhabbete müstenit kültürünü talim ve telkindir.

Manevî irşad :

Manevî irşad (kalp açılma) amelıyesıle başlar. Peygamberimiz efendimiz bir Hadisi şeriflerinde bu esas hakkında şöyle buyururlar. «Allah bir kuluna hayrı murâd buyurursa kalbinin kilidini açar. Onda (yakîn) ilmi ve (sıdık) hasıl eder. Ve onun kalbini sülûk ettiğı şey'in muhafaza kabı yapar. Kalbini selim ve lisanını sadık ve ahlâkını müstakim kılar, ve kulağını işıtır ve gözünü basiretli [görüp seçer] yapar.»

Hadisi kutsî :

«Kul, [farzın dışı, ihtiyarî] ibadetler ile bana yaklaşmakta devam üzere olur. Tâ ben onu sevinceye kadar ben onu sevinceye, artık onun şol kulağı olurum ki o; benimle işidir. Onun ol gözü olurumki o benimle görür. Onun o lisanı olurum ki, o benimle nutkeder [söyler] onun ol eli olurum ki, o: benimle tutar. Onun ol ayağı olurum ki o; benimle yürür [yani] o; benimle işidir, benimle görür ve benimle işler.»

Hadis Kudüsî:

«Batın ilmi benim sırrımdan bir sırdır ki onu kulumun kalbinde hasıl ederim. Ve benden mâda kimse ona vakıf olamaz.»

Hadis şerif:

«Allahım, eşyanın hakayıkını bana olduğu gibi göster.»

İrşadın birinci ve ikinci tarzlarının Hazreti Musa devrinden itibaren yapıldığını mukaddes kitaplarda görüyoruz ve haşiyedeki ayetler; onların vukuunu ve tarzını gösteren birer misaldir [12]

[12]

(Hurûc — 40 — 15)

Ve :

(Sayılar — 11 — 16 ve 17)

Ve :

(Sayılar — 11 — 25 : 29)

Ve :

(Sayılar — 27 — 18 : 20)

Ve :

(Mülûk evvel — 10 — 5:10)

Nitekim şu ayet de; manevî irşadın Hıristiyanlık noktai nazarından açık bir tarifidir :

(2 — Timoteosa — 1 — 6) : « Bundan dolayı senin zerine ellerimin konması vasıtasile sende olan Allahın mevhibesini alevlendirmegi sana hatırlatıyorum. »

Fikrî hazırlık:

Fikir telkini :

İrşadın ikinci kısmı olan kültür bahsine gelince :

Bunun talim ve neşri; her dinin vaızlarına, İlâhiyat Fakültelerine terettüp eden bir esas vazifedir ki; temeli (Dinlerin müsavâtı) olsa gerektir.

İzahı:

İnsaniyet esasında, Her insana bir, müsavi gözle bakmak, ve herbirinin hukukuna aynı ölçüde riayet na-

12 inci haşiyenin devamı

Ve :

(Eş'ya — 63 — 11)

Ve :

(Hazeîyal — 44 — 9)

Ve :

(Eremya — 4 — 4 ve 6)

Ve :

(Eremya — 9 — 26)

Ve;

(Resullerin işleri — 6 — 3 — ve 6)

Ve :

(~~1~~)Korintoslulara — 14 — 1)

Ve :

(Filipililere — 3 — 21)

Ve :

(2 — Petrus — 1 — 21)

Ve :

(1 — Yohanna — 2 — 27)

sıl zarurî ise, İlâhiyat esasında da her müminin, her cemaat ve zümrenin dinine o yolda itibar edilmek gerktir. Zira:

İnsanlık esasında, insan telekkisi her insan için ne ise, Allah esasında din telekkisinde her din için odur. İnsanlık namına her insan tarafından riayeti zarurî insan hakları; neler ise din; [veya mezhep] ve ictihat hakkıda onlardan biri ve en başlıcasıdır.

Din bilginlerinin bu esasta yürümleri; yanlış bir yola sapmaları demek değildir. Bilâkis iki bin senedenberi siyasî tesirler altında mahiyeti değişen din telâkkisini bu vesile ile hakikatine, aslına ircâdır.

Zira hakikatte :

Bir ordu nizamında, ordu cüz'ütamlarının durumu ne ise, hatta dünyanın vücade geldiği dört kıt'a ne ise bir din, veya Mezhep de din veya mezhepler içinde o durumdadır.

Diğer bir misal ile :

Bir millet kültüründe, (öğretim) safhaları, bir ordu talim ve terbiyesinde (talim) safhaları neler ise, bir Allahın, bir tek dininde de dinler ve mezhepler; o safhalardır.

Çünkü :

Hayatta her şey, devrelerle meydana gelmiştir. Her şeyin öğretiminde veya her şeyin inşasında bir talim veya inşa devre ve safhaları olduğu gibi dinde de böyledir. Ve dinlerin taaddüdü gibi görülen kesret; bu yüzden dir. Her şeyde temelden başlandığı gibi dinde de temelden başlanmış ve din binası; bütün safhalarını geçilerek vücut bulmuştur.

İmdi:

İki bin senedenberi, İmparatorların, ve müessesese-

lerin hususî menfaatleri tesiri altında kalmış, siyasete alet edilmiş dinlerin bugünkü telkinleri, dinlerin müsavatı hakikatine uymuyorsa bu cehaletin ve taassubun bir neticesidir. Bunun hakikat ile münasebeti yoktur.

Hıristiyanların bazıları diyecek ki, «Hıristiyanlık; dinlerden biri değil o; asıl dindir. Asıl din, muhabbet dini Hıristiyanlıktan başlamıştır. Ondan evvelki gazap devri idi. Hıristiyanlıktan sonra da zaten bir şey yoktur ve olamaz.»

Bu nazariyeyi neye istinad ettirdiklerini bütün teferruata biliyorum. Zira yirmi beş senelik bir kısım ömrümü yalnız bu esaslara hasretmiş bulunuyorum, işte bu imkânla onlara demek isterim ki; hakikat zannettikleri gibi değildir.

O fikirler, siyaset, mahsulüdür. Müretteptir. Fakat ne çare ki çok eskidenberi tahkim edile edile kök budak salmıştır.

Hakikat :

Asıl hakikat; İncili şerifin bir kaç ayetinde sarîh ve vazihdir. Akıl ve mantık dahi bundan başka bir fikre yer vermez. İmdi hiç bir müşahidin şehadeti, hiç bir müçtehidin ictihadi bu esas hakikati sarsamaz.

Vakia tarih gösteriyor ki: Bu hakikat örtülmek için müesseseler cebir bile kullanmıştır. O derece ki aklın ve mantığın müdahalesini bile menetmiştir. Telkinlerin bilâ mülâhaza kabulünü emretmiştir. Ve emrini en ağır dünya hükümlerde te'yid etmiştir. Ve bunun hakkında hususî bir edebiyat ve mücadele sistemi yaşatılmıştır. Protestanlarla mezhep harpleri, kitalleri de olmuştur. Fakat bütün bunlar, asıl hakikati yok etmeğe kâfi gelmemiştir. Bu hakikatler olduğu gibi hakikat ehlinde yaşıyor.

İmdi:

Başkalarını farklı ve fena görüşlerin islâhı lâzımdır.

Ancak dinlerin mevcut mezhepleri ile, bu mezhep-terdeki ictihad edilmiş zihniyetler ile bu islâhatı yapmak müşküldür. Her dinde birer yeni mezhep vücade getirmek daha kolaydır. Hiç bir mezhep kendini değiştiremez. mezhep; mezhebi koyanın ictihadile kaimdir. Binaenaleyh değişiklik ileri atılacak birer ictihad adımı ile temin edilir. Ve bu da yeni bir mezhep demek olur. Her yenilik böyledir.

İnsanlar daima yenileşmek ihtiyacındadır. İlim, akıl fikir bunun içindir, yenilikte içtihad içindir. İctihad; insanın hakkıdır. Bir ictihad; yeni bir mezhep meydana getireceği gibi yeni bir fikir zümresi de vücade getirebilir. Dünyadaki yüzlerce fikir grupları böyle ileri ictihatların mahsulleridir. Bunların çokluğu; fikir işlekliğinin alâmetleridir. Her biri birer terakki hamlesidir.

Zaten taassup ve benlik tefrikasından kurtulacak kadar ileri çıkılınca bütün din ve mezhep salıkları; dinlerinin hakikati asliyelerinde ve aynı esas prensiplerde kendilerini birleşmiş bulacaklardır. Yani her din ehli; kendi dininin esas prensiplerine doğrulunca birbirlerini Allahın önünde birleşmiş göreceklerdir.

İşte bütün dünyanın ictiraplarından ve bu ictirapları tevhit eden ihtilâflardan kurtulması için başlıca çarelerin biri ve en mühimi de budur. Ve böyle bir hareketle insanlar hem derdlerinden kurtulmuş hem de Allaha yaklaşmış olacaklardır ki melekûtın tecellisine zemini hazırlayacak olan da budur.

Amelî hazırlık

Bütün dünyaca kurtuluş (melekût) devrinin vasıfları

ve icapları hakkında saydığımız esasları göz önüne alarak her cemaatin hissesine düşen kısımlarla kendi manevî durumunu ayarlaması ve bir program tasarlaması mümkündür. Böylece hayat yollarının müşterek hedef ve gayesi malûm yani kurtuluş [veya melekût] olduğuna göre hareket noktasını ve hareket şartlarını müşterek esaslara göre tesbit etmek kolaydır. İş fiiliyata geçmeğe kalır, fiiliyata geçmeğe de zaten dünya hadisatı her keşsi zorlamaktır. Ve ancak fiiliyatladır ki insan kurtulacaktır.

O insan ki; dünyaya niçin geldiğini bilmez, dünyada çektiği ıztırapların sebeplerini bilmez, dolayısıyla kurtuluş için ne yapacağını bilmez, nereye ve nasıl bir istikamet alarak kurtulacağını bilmez ve bütün bu bilgisizlikler içinde canı yandıkça yolunu sapıtır, göğsü daraldıkça komşusunun boğazına sarılır ve daima çıkar yolu çekişmede, boğuşmada, tahakkümde arar, işte o, bu durumundan ve itiyadından, yani maddî, manevî perişanlıklarından kurtulmak için hakikate yüzünü dönmesi, fikrini ve hissini düzeltmesi lâzımdır. Ancak bu suretle bilerek, inanarak ve güvenek bu hayatın zorluklarından tam bir intibah ile, el birliğiyle sıyrılması ve en kısa zamanda en kısa yoldan kurtulması mümkün olur. Hadisi şerif:

«Kendinin bin misli hayra yetişen insandan başka bir şey yoktur.»

Program

Mukaddes vesikalar ve emirlere istinaden edinilmesi lazımgelen fikre göre umumî hayat programlarını meselâ şöyle mülâhaza etmek mümkündür.

— Hilkatten mürad; hayattır.

- Hayatta gaye: tekâmül, ümran, ve medeniyettir.
- Tekâmülde gaye: salâhtır.
- Salâhta gaye; yer yüzünü melekûtun tecellisine hazırlamaktır.

Melekût :

Melekûtta tecelli edecek güzellikler; cennet gibi bir dünyada sâlim bir hayat ve iyi bir muâşerettedir.

— Bu hayat ve muâşeretin temeli; muhabbettir, ah-lâktır, alâkadır, beraberliktir.

— Birlik ve beraberliğin iktizası; ihtilâfsızlıktır.

Çare:

İhtilâftan kurtulmanın çaresi; Allahın iradesine mu-vafık bir hayata uymaktır.

— Uygunluğun iktizası; takvadır.

— Tekva; emirleri yapmak menhîlerden sakın-maktır. Yani ahlâk ve fazilettir.

Tatbikat

Tatbikatı: iyiliği sevmek, Hakka rıza, ve hürmet göstermek. Fenalıklara mukavemet etmek, iyiliklere cereyan vermek ve iyiliklerin iktiza ettirdiği fedakârlıkları manevî bir zevk ile Allah için yapmaktır. Bunun böyle olması için lâzım olan da:

- 1 — Allahı bilmek
- 2 — Allahı sevmek
- 3 — Allaha güvenmektir.

Bilgi ve iman

1 — Allahı bilmek

A — Allahı bilmenin ilk hedefi; Onun yegâne merci', yegâne melce', olduğunu yegâne sahip, yegâne dost, yegâne veli, yegâne şefaatchi ve yardımcı olduğunu bil-mektir.

B — İkinci hedefi:

(Allahın insanı niçin yarattığını, insana ne gibi vazifeler ve mes'uliyetler tevdi ettiğini, Allahın insana gördüreceği hizmetlerin neler olduğunu bilmektir.

Netice itibarile :

İnsana gereken : hayat yolunu yukarıdaki malûm şartlara göre ayarlamak ve nizamlamaktır. Ve onu hedefteki gayeye uygun şartlar içinde bilerek, görerek icra etmektir.

2 — Allahı sevmek:

Allahı; bütün güzellikleriyle; kusursuz, noksansız varlıkları bilen insan, ve kendinin Allah tarafından sevilerek yaratıldığını ve kendisinden de sevgi istendiğini anlıyan insan; bütün vazifesi; iyilik ve güzellik olduğunu öğrenen insan; Allahı sever, Allahı severken güzellikleri, iyilikleri de sever, ve Allah muhabbeti üstüne hiç bir sevgiyi geçirmez. Allah için yaşar, çalışır, ve her şeyini; onun rızası yoluna, yani fazilet ve insanlık yoluna sarfeder. Bu sevginin her sevgiye hakim olması için, insan ruhunun insan nefesine hakim bir kuvvette olması, veyahut böyle bir dereceye yükselmesi lâzımdır.

Nitekim:

Bir hadisi kutsî de Cenabıhak şöyle buyurur:

«Beni isteyen; bulur: Beni bulan sever; Beni seveni ben öldürürüm. [Yani Allahı sevenin nefsi ölür.] Öldürdüğüme de diyet ben olurum.» [Yani ölen nefsinin iradeleri yerine Allahın iradeleri kaim olur]

3 — Allaha güvenmek :

Allaha güven; ancak Allaha inanmakla ve hakkile onu tanımakla ve o nisbette hasıl olur. İnsan; Allahın insana kendinden daha yakın bulunduğunu, her yerde be-

raber olduğunu, her insana ölçüsüz hadsiz alâkaları, muhabbetleri ve kayıtsız şartsız merhamet, gayreti ve şefkati olduğunu bilirse Allaha güvenir ve Allahın hiç bir mahlûkundan bıkmıyacak, ikrah etmeyecek; hiç bir işinde pişman olmayacak, insanın tükenmez dertlerinden yorulmayacak, acizlik duymıyacak bir varlık olduğunu anlarsa rahatlar ve bu alâkanın insanın her haline şamil olduğunu insanın her nefesteki eza veya safâsını, Allahın da eza veya safâ olarak duyduğunu bilirse huzura erer ve yine insan; her mahluktaki az çok küçük büyük bütün varlıkların sahibi, menbaı Allah olduğunu öğrenirse kendini sahibine teslim eder ve her şeye mukavemet edecek kuvveti bulur.

Ve ancak bundan sonradırki insan; tükenmez bir kuvvete dayandığını anlar, ve bu kuvveti benimser, her işini kendi âciz vasfına bakarak değil, benimsediği bu kuvvetin kendi hakkındaki alâkasına göre âyarlar, ve ona göre hayatta iyi bir hız alır. Mükemmel bir iş adamı olur, hayat mücadelesinde yılmaz, korkmaz, ümitli güvenli ve netice itibariyle başarılı bir insan olur.

Fakat bu cemiyette insan; yalnız kendi hesabına, kendi menfaatına çalışacak değildir. Cemiyet için de kendi hissesine düşen vazifeyi yapacaktır ve ona ayrılan menfaatten faydalanacaktır.

İnsan; cemiyette bu samimî ortaklığı, iş birliğini yapmak için de Allahı bildikten sonra insanlığı da bilmesi, hayatı vazifeleri ve hakikatleri öğrenmesi ve öğretmesi, [13]

[13]

(Öğrenmek ve öğretmek)

Kur'anı Kerimden :

(35 — Fatır — 26(28)) : «Muhakkak Allaktan hakkile

korkan kulları bilenlerdir.»

Diğeri :

13 üncü haşiyenin devamı

(39 — Zûmer — 9) : "Bilenlerle bilmeyenler müsavi olur mu. "

Diğeri:

(20 — Tahâ — 111(114)) : «Ve yarabbi ilmimi artır söyle.»

Hadis şerif:

«Sadakanın efdalı de bir Müslimin ilim öğrenip diğer Müslim kardeşine öğretmesidir.»

Diğeri :

«Cenabı hakkın bir kulu hakkındaki hidayetinde delâletin bütün dünyaya malik olmaktan hayirlidir.»

Diğeri:

«Hayrı talim eden adam için her şey, hatta denizdeki balıklar bile hakkında mağfiret temenni ederler.»

Diğeri:

«Cenabı Hakkın emirlerini ve nehîlerini öğrenmek her bir müslime farzdır.»

Diğeri :

"İlim ibadetten efdaldır. Dinin nazımıdır."

Diğeri :

«İlmin fazileti; ibadetin faziletinden bana daha ziyade sevgilidir Ve dinin hayrı; sizi şerden vikaye etmesidir.»

Diğeri:

«İki gününü müsavi [ayni seviyede] geçirenin bir günü zayıdır.»

Diğeri: Hadis şerif den bir kısım:

«Bir adamın bir kelime hikmet işitmesi; kendisine bir senelik ibadetten hayırlıdır.»

13 üncü haşiyenin devamı

Diğeri:

"Bir hayra delâlet eden onun faili gibidir."

Diğeri:

«Allahım bize, hakkı; hak olarak göster, ve ona tabi olmayı nasib et. Ve batılı; batıl olarak göster, ve ondan sakınmayı müyesser et.»

Diğeri:

«Vay cahile fayda vermeyen şu alime. Vay Alimden istifade etmeyen cahillere.»

Diğeri:

«Hikmeti camia; hakkı bilmek, ve onun ile amel ederek batılı fark etmektir.»

Diğeri:

«Ancak nefsini bilen Allahı bilir.»

Vaaz ve nasihat

Vaaz ve nasihat dinde başlıca yayım vasıtası ve peygamberler sünnetidir. Netekim:

Hadis şerif :

"Cenabı hak buyurmuştur ki kulumun bana en ziyade makbul bir ibadeti; Allah için ihlâs ile insanlara nasihat etmesidir.»

Diğeri:

«Muhakkak Cenabı hakkın kulları içinde en ziyade sevdiği kimse insanlara nasihat edenlerdir.»

Diğeri:

«Din; Nasihattir.»

lâzımdır. Allahu sevdikten sonra insanları da sevmesi lâzımdır [14] ve Allaha güvendikten sonra, insanı da

[14] **Sevgi**

(8 — Enfal — 74(73)): « Siz [müminler] birbirinize dost ve muzahir olmazsanız yeryüzünde fitne ve büyük fesad olur. »

Diğeri :

(19 — Meryem — 96) : «İman eden ve salih âmel

13 üncü haşiyenin devamı

Diğeri:

« Vaaz ve nasihat için nas ile ihtilât edip eza ve cefalarına sabır ve tahammül eden kimse âlim; ve abî ve fakat inzıvayı ihtiyar etmekle kimseye faidesi olmıyan salihlerden efdaldır. »

Kur'anı Kerimden :

(88 — gaşiye — 21 ve 22(21)): «Ya Muhammed, onlara vaaz ve ihtar et. Muhakkak sen vaaz ve ihtar edicisin. »

İncil şeriften :

(Markos — 7 — 8): «Siz Allahın emrini bırakıp insanların ananesini tutuyorsunuz. »

Diğeri :

(Efesoslara — 5 — 17): «Akılsız olmayın, ancak Rabbin iradesi nedir anlayın. »

Tevrat şeriften:

(Tesniye — 6 — 6 ve 7) : «Ve bugün sana emretmekte olduğum bu sözler senin yüreğinde olacaklar ve onları oğullarının zihnine iyice koyacaksın ve evinde oturduğun ve yolda yürüdüğün ve yattığın ve kalktığın zaman bunlar hakkında konuşacaksın.»

14 üncü Haşiyenin devamı

işleyenler için Allah; aralarında muhabbet ve müveddet kılar. »

Diğeri :

(11 — Hûd — 117 ve 118(119) «Ancak Rabbinin rahmet eyledikleri ihtilâfa düşmediler ve onları Allah; rahmeti için halkeyledi.»

Hâdis şerif:

« Ey Allahın kulları kardeş olunuz. »

Diğeri:

« Allaha imandan sonra âmellerin efdali insanlara muhabbettir. »

Diğeri :

« Allaha imandan sonra, aklın icabı insanlarla sevişmektir. »

Diğeri :

« Rabbiniz birdir pederiniz birdir. Ne Arabın Ace-me, ne Acemin Araba, ne kırmızının siyahıye; ve ne de siyahinin kırmızıya üstünlük hakkı yoktur. Takvâdan gayri. »

Diğeri :

«Yekdiğeri için acınmaları [kalbden alâkaları] müminler üzerine hukûku sabitedendir. Vücûdun ağrıyan başa münasebeti gibi.»

Diğeri :

«Birbiriyle sevişmekte, merhamette ve şefkatte ve koruyup esirgemekte müminler o vücud gibidir ki âzasından bir uzvu ağrıdan şikâyet etse uykusuzluğuna, hummasına, vücûdün bütün aksamı iştirak eder.»

14 üncü haşiyenin devamı

Diğeri :

« Mümin; mümine karşı öyle mümteziç bir divar gibidir ki birbirlerini takviye ve teşyid ederler. »

İncil şeriften :

(2 — Timoteosya — 2 — 22) : « Fakat gençliğin arzularından kaç, ve temiz yürekten Rabbi çağıranlarla beraber salâhın, imanın, sevginin, selâmetin ardınca koş. »

Diğeri :

(1 — Yuhanna — 4 — 10) : « Muhabbet bundadır. Değil ki biz Allahı sevdi, ancak o bizi sevdi. »

Diğeri :

(1 — Yuhanna — 4 — 18) : « Muhabbette korku yoktur. Ancak kâmil muhabbet korkuyu deffeder.

Zira korkuda azap vardır. Ve korkan kimse muhabbette kemale ermemiştir. »

Diğeri :

(1 — Yuhanna — 4 — 7 ve 8) : «Ey sevgililer, birbirimizi sevelim zira muhabbet Allahdandır. Ve her muhabbet eden Allahtan doğmuştur [yani Allahın hidayet mazharıdır] ve Allahı bilir. Muhabbet etmiyen Allahı bilmemiştir. Zira Allah muhabbettir.»

Diğeri:

(Yakup — 2 — 9) « [insanları bir gözle görmeyip] şahsa [göre] riayet gösterirseniz günah işlersiniz, şeriat tarafından suçlu olarak tevbih olunursunuz. »

Diğeri :

(1 — Korintoslılara — 10 — 24) : «Herkes kendisi

kendine güvencirmesi lâzımdır. Bunlar ise ancak irşad ve talim ile inkişaf, eder. Ve aynı zamanda nefiste ıstıfa ile husul bulur. Zaten inkişafa içten yardım edecek olan da bu temizliktir. [15]

Hülâsa:

İmdi, iman; bilgi ile vücud bulacak, sevgi; güven ile hasıl olacak. Bunların kuvveti ve derecesi: kalpteki temizlik nisbetinde zahir olacaktır. Temizlik de irşad ile yani kalbin açılması ile, hissin, fikrin, görüşün değişmesi ile hasıl olacaktır.

[15]

Temizlik — Istıfa

Kur'anı Kerimden:

14 üncü haşiyenin devamı

nin iyiliğini değil fakat başkasınıkini arasın.»

Diğeri:

(Yakup — 3 — 14) : «Yüreğinizde acı haset, ve fırkacılık varsa övünmeyin.»

(Yakûp — 16) «çünkü nerede hased ve fırkacılık varsa orada karışıklık ve her kötü iş vardır.»

Tevrati şeriften :

(Tesniye — 10 — 19): «Garibi [yabancıyı] seversiniz.»

Diğeri:

(Levili — 19 — 33 ve 34) : «Diyarınızda sizinle bir garip sakin olursa onu tazyik etmeyesiniz. Ve yanınızda sakin olan garip size yerliniz gibidir. Onu kendin gibi sevesin.»

Diğeri:

(Levili — 19 — 18) : «Hatta komşunu kendin gibi sevesin.»

15 inci haşiyenin devamı

(87 — Âlâ — 14 ve 15) «Kendini temizleyip musaffa kılan, ve Rabbinin ismini zikredip onu çağırان muhakkak felah buldu. [Kurtuluşa erdi].»

Diğeri:

(39 — Zümer — 73 ve 74(73)): «Cennetin Hâzini onlara [temizlenenlere] : size Allahın selâmı olsun. Dünyada istifâ edip pâk olmuştunuz ve ebedî kalmak üzere cennete giriniz der. »

Diğeri :

(38 — Sât — 46(47)): «Onlar, indimizde istifâ olmuş [temizlenmiş] hayırlı kullardandır. »

Hadis şerif:

« Devamlı olarak temizliği tut, rızkını [maddî ve manevî feyzini] genişletir.»

Diğeri:

«Ve cihadın efdali; insanın nefsiyle zatı Allaha mücahededir. »

İncil şeriften :

(2 — Korintoslılara — 7 — 1) : « Kendinizi beden ve ruhun her murdarlığından temizleyüp Allah korkusunda kutsiyeti ikmâl edelim.»

Diğeri:

(Galatyalılara — 5 — 22(22 ÷ 23)): « Ruhun semeresi ancak sevgi, sevinç, selâmet, tahammül, lutuf, iyilik, sadâket hilim, imsakdir.»

Diğeri:

(Galatyalılara — 5 — 19(19 ÷ 21)): « Ve bedeninin [nefsinin] işleri aşikârdır. Onlar zina, pislik, şehvet, putperestlik, sihirbazlık, düşmanlıklar, iddialar kıskançlık, ga-

« **Amel** »

Îmândan maksat ameldir. Hayattan da maksat ameldir, işlemektir, ve netice itibarile gaye, çok semereli, verimli, müsbet bir faaliyettir. Ve semere; bu faaliyetin mahiyeti ile mütenasıptir.

Hadis şerif : « İyilikleri olmıyana ecir yoktur. »

« **Takvâ** »

Âmelden maksat mazbut, müsbet bir hayatın teminidir. Böyle bir hayatın şartlarını (Takvâ) ihtiva eder. Dinlerin bütün emirleri ve nehîleri bu mefhuma dahildir. Binaenaleyh yer yüzünü; Allahın melekûtuna hazırlıyacak olan hayatın ve nizamın bütün şartları ve faaliyetleri bu (Takvâ) kelimesinin içindedir. [16]

Kur'anı Kerimden :

(41 — Fussilet — 33): « Allaha vahdet eden ve salih âmel işleyüp ben de müslümanlardanım diyen kim-seden daha güzel sözlü kim vardır. »

[16] « **Takvâ ve icapları** »

Mukaddes kitapların takvâyaya ait emirlerini göz önüne koyuyorum.

15 inci haşiyenin devamı

zablar, çekişmeler, ayrılıklar, firkalar, hasedler, sarhoşluklar, sefahetler ve bunlara benzer şeylerdir.»

Musevi mukaddes kitaplarından :

(Eş'îya — 33 — 11): «Ve sizin nefsiniz; sizi telef edecek bir ateştir.»

Diğeri :

(Süleymanın meselleri — 16 — 32) : « Kendi ruhunu [nefsini] zapteden şehir fethedenden efdaldır. »

16 ncı haşiyenin devamı

(Eş'ya — 1 — 16) : « Yıkınız, temizleniniz, kötü işlerinizi gözlerimin önünden kaldırınız. Kötü iş işlemeği terk ediniz. »

Diğeri:

(Tesniye — 10 — 12 ve 13) : «Ve şimdi ey İsrail Allahın olan Rabbin senden talep ettiği nedir? Ancak Allahın Rabdan korkasın Ve onun tariklerinin cümlesinde sülûk ile onu sevesin. Ve Allahın Rabbe bütün kalbinden, ve bütün canından ibadet edesin, ve sana hayır gelmek üzere benim sana bugün tebliğ ettiğim Rabbin emirlerle kanunlarını hıfzedesin [tutasın]. »

Diğeri:

(Süleymanın meselleri — 11 — 20): «Kalbi fâsid olanlardan Rab ikrah eder. Ancak tarıkı kâmil olanlardan razıdır. »

Diğeri :

(Miha — 6 — 8) : «Hak üzere hareket etmek ve merhameti sevmek ve mütevazi olarak Allahın ile yürümekten başka Rab senden ne talep eder. »

Diğeri :

(Tesniye — 6 — 18) : «Ve Rabbin indinde doğru ve hoş olanı işleyesin. »

Diğeri:

(Tesniye — 6 — 25): « Bu emirlerin cümlesini bize emrettiği gibi icra etmeğe dikkat ettiğimiz takdirde o; bize salâh addolunacaktır. »

Diğeri :

(Levîli — 24 — 22) «Hükümünüz bir olsun, yerliye nasıl ise garibe böyle olsun. Zira Allahımız Rab benim. »

16 ncı haşiyenin devamı

Diğeri:

(Eremya — 7 — 5 : 7) : «Zira eğer mesleğinizi ve amellerinizi sahihden ıslah ederseniz, ve bir kimşenin komşusu ile olan hakkını tamamen ihkak ederseniz, Garibe ve yetime ve dul kadına zulüm etmez iseniz ve bu yerde, suçsuz kan dökmezseniz ve belanızı sebep olacak gayrı İlâhlara [putlara] tabi olmazsanız, o vakit sizi bu yerde, ecdadınıza verdiğim diyarda ebedler ebedi ikamet ettireceğim.»

Diğeri:

(Âmus — 5 — 24) : "Lâkin hak ; sular gibi ve adalet daima ceryan eden ırmak gibi aksın. "

Diğeri :

(Mezmurlar — 37 — 11) : " Ama halîm olanlar yer yüzünü miras alıp tam asayiş içinde bahtiyar olacaklardır. " Yukarıdaki ayetin Kur'anı Kerimdeki

Mukabili :

(7 — Arâf — 128) : "Yer yüzü ; [arz] Allahın mülkü olup kullarından dilediğine onu miras eder. âkibet; müttakilerindir.»

Diğeri:

Musevi mukaddes kitaplarından :

(Süleymanın meselleri — 9 — 10) : "Ve hikmetin iptidası; Rab korkusu [ittikâ] dır."

Diğeri:

(Zekeriyya — 8 — 16) «yapacağımız şeyler bunlardır : Her biriniz komşusuna hakikati söyleyiniz. Kapularınızda hak ve selâmet üzere hükmediniz.»

Diğeri:

(Eş'iyâ — 26 — 7) : «Salihin yolu istikamettir.»

16 inci haşiyenin devamı

Diğeri:

(Süleymanın meselleri — 8 — 13): "Rabdan ittikâ; şerden ikrahtır. "

Diğeri:

(Süleymanın meselleri — 22 — 4) : "Tevazu ve tekvânın neticesi ; servet, izzet, ebedî hayattır."

Diğeri:

(Âmus — 5 — 4) : "Beni taleb ediniz ki yaşayasınız."

İncil şerifden :

«İctimaî fazilet»

(Luka — 12 — 33) : "Neniz varsa satın ve sadaka verin."

Diğeri:

(Luka — 3 — 11) : «İki gömleği olan hiç olmaya versin. Yiyeceği olan kimse de böylece yapsın.»

Diğeri:

(Matta — 42(5) — 5(42)) : "Senden dileyene ver. Ve senden ödünç isteyen den yüz çevirme."

Diğeri :

(Matta — 23 — 11) : "Fakat aranızda en büyük olan hizmetçiniz olacaktır."

Diğeri :

(Matta — 12 — 50) : "Zira her kim göklerde olan babamın iradesini yaparsa o benim kardeşim kız kardeşim ve anamdır."

Diğeri :

(Matta — 7 — 21) : «Yarab, yarab diyen her

16 ncı haşiyenin devamı

adam göklerin melekûtine girecek değildir. Ancak göklerde olan babamın iradesini yapan girer."

Diğeri:

(Matta — 7 — 12) : «İnsanların size yapmalarını istediğiniz her ne ise siz de onlara onu yapın.»

Havarî mektupları :

(1 — Korintoslılara — 6 — 9) : «Haksızlar ; Allahın melekûtını miras almayacaklardır.»

Diğeri :

(Yakûb — 4 — 8) : "Allaha yaklaşın ve size yaklaşacaktır."

Diğeri:

(1 — Korintoslılara — 10 — 31) : «İmdi gerek yer, gerek içer, her ne yaparsanız, her şeyi Allahın izzeti için yapın.»

Diğeri :

(Romalılara — 14 — 7 ve 8) : " Çünkü bizden hiç kimse kendisi için yaşamıyor. Ve hiç kimse kendisi için ölmüyor. Çünkü eğer yaşarsak Rab için yaşarız ve eğer ölürsek Rab için ölürüz. "

Diğeri :

(Resullerin işleri — 24 — 16) : "Allah ve insanlar indinde suçsuz bir vicdanım olmasına her vakit çalışırım."

Diğeri :

(2 — Yuhanna — 1 — 5 ve 6) : "Birbirimizi sevelim, ve sevgi budur : Onun emirlerine göre yürüelim."

Diğeri:

(Yakûb — 4 — 17) : "İmdi iyi olan şeyi yapmasını bilipte yapmayana günahdır."

O halde:

Kurtuluş yolu; takvâ yoludur. Esas çare budur. Fakat bu yol; adamlık ister, adamlık; ferdî tekâmüle erginlik [olgunluk] ister. Ancak bu surettedir ki bu yol sapılmaz ve onun şartlarına riayet mümkün olur.

Adam olmak; takvâ ve fazilet sahibi olmaktır. Emir, davet beklemezsizin, mükâfat ve ceza müeyyidelerine ihtiyaç göstermezsizin iyiliğe koşmak, fenalıklardan kaçınmaktır.

16 ıncı haşiyenin devamı

Diğeri :

(Galatyalılara — 6 — 9) : "İyilik yapmaktan usanmıyalım."

Diğeri :

(1 — Timoteosa — 6 — 11) : "Salâhın, takvanın, imanın, sevginin, sabrın, hilmin ardınca koş."

Diğeri:

(Yakûb — 1 — 22) : "Ve kendi kendinizi aldatacak kelâmın yalnız işiticileri değil ancak işçileri olun."

Diğeri :

(Galatyalılara — 6 — 4) : "Her kes kendi işini temiz etsin."

Diğeri:

(Efesoslılara — 5 — 1): "imdi sevgili çocuklar gibi Allaha uyanlar olun."

Diğeri ;

(1 — Petrus — 3 — 11 ve 12(10 ÷ 11)) ; " [iyi günler görmek isteyen] şerden sakınsın ve iyilik yapsın. Selâmeti arasın ve onun ardınca koşsun. "

Takvâ; İyi olmanın asgarî haddini, fazilet; azamî haddini vücade getirir. İyi olmanın asgarî haddi ; fenalıklardan sakınmak ve Şer'an emrolunmuş iyilikleri ifa ve mükellefiyetleri yerine getirmektir. Fazilet; insanın iyilik yapmakta mükellef olduğu umumî haddin üstüne çıkararak daha fazlasını ihtiyarile yapmasıdır. Yani ölçüsüz iyilik eder, ve iyi hareket eder olmaktadır, meselâ her işde ve herkese iyi davranmak doğru, hareket etmek ve kendine yeterden fazla iradını, ve varlığını; başkalarının yardımına tahsis etmek, her hususta elinden gelen iyiliği kimseden esirgememektir. Hatta iktiza ettiği anda canını bile fedadan kaçınmamaktır.

İmdi bütün beşeriyetin imanda birleştiği nokta; (Allah) ın birliği olduğu gibi amelde de birleşeceği esas; takvadır, ve Allaha yükselerek göstereceği meziyet; fazilettir. Hülâsa:

İman ; amel için noktai harekettir. Vasıttadır, Hakkın muradı ameldir. Amelin : şer'î adı takvadır. Takvanın hedefi mukaddes haklara riayet ve hizmettir ve bu haklar; (Allah hukuku, cemiyet hukuku ve ferdin hukuku) olmak üzere üç mukaddes esasa dayanmaktadır. Ve bunlar hiç bir zaman değişmiyecek esaslardır, Hayatta bütün ıstırap ve mücadeleler, bu haklara riayetsizliklerin aksül'amelleridir. Binaenaleyh bunlar; her dinde dinler arası müşterek noktalar ve esaslardır.

Bütün ıstıraplar, müzmin dertler; bizleri bu mukaddes esaslarda durmağa, düşünmeğe, intibaha çağırmaktadır. Hak ve hakikat; bütün insanları, dinlerinde bu müşterek noktalarında birleşmeğe, mütekabil hörmet ve riayete, karşılıklı yardıma ve dayanışmaya sevk etmektedir. Ancak bu surettedir ki, birbirinin kanını dökmeğe atılan insanlar; birbirinin yarasını sarmağa başlayacak, muhabbetle, şefkatle birbirini kucaklayacaktır.

Bu günkü intibah derecesi; insanların çoğuna bu hakikati duyuracak ve candan, yürekte onun icaplarını kabul ettirecek derecededir.

Bu hakikatleri yeniden bize bildirmek üzere Peygamber gelecek değildir. Peygamberlerin getirdikleri kitaplar, ellerimizdedir. O kitaplar ve Allahın cmlemizde tecelli eden iradesi ve akıl nuru yol göstermek iin de hepimize kfidir. [17]

[17]

Akıl

Kur'anı Kerimden :

(3 — Ali Umran — 7) : " Kur'andan ancak kmil akıl sahipleri mtenassih olurlar. "

Diğeri:

(60(59) — mmtahine(Haşr) — 21) : "Allah: belki tefekkür edip dşnrlar diye bu meselleri insanlar iin irad eder."

Hadis şerif :

"Akıl; kalbden gelen [lh] bir nurdur ki hak ile batılı ayırd eder."

Diğeri :

"nsanın dini akıl iledir. Akı olmayanın dini de yoktur."

Diğeri :

"insanın mkerrem olması dini iledir. Mrvveti akı iledir. Asleti ahlk iledir."

ncili şerifden :

(1 — Petrus — 4 — 7) : "Akıllı olun.

(25 — Furkân — 31): « Sana yol gösterici ve yardımcı olarak Rabbin kâfidir. »

O halde yapılacak şey; kendimizi iyi işler için ayarlamak ve Takvâya sülûk etmekten ibarettir. [18]

Şimdiye kadar çektiklerimizi biliyoruz. Şimdi kurtuluş yolunu da görüyoruz. O halde fena gelenekleri dünyadan kaldırmak, ebedî bir sulh devri açmak, gelecek nesilleri olsun, felâketten kurtarmak için önümüzdeki sulh devresinden istifade etmek ve onu bütün dünya kurtuluşuca bir dönüm noktası yapmak fırsatı karşısındayız. Bu fırsattan istifade, emeli herkesin, intibah içinde

[18]

« Allahın yardımı »
«ve Takvâ ve esasları»

(9 — Tövbe — 37(36)) : "Ve biliniz ki Allah taalanın nusreti [yardımı] ittika edenlerledir."

Diğeri:

(2 — bakara — 177) : «Hayır ve tâet [ibadet] ve fazilet; yüzünüzü meşrik veya mağrip cihetine [kible esasında Kâbeye veya mâbed Süleymana] çevirmek

17 inci haşiyenin devamı

Diğeri :

(1 — Korintoslara — 14 — 20) :«akılda kâmil olun.»

Diğeri:

(1 — Yuhanna — 5 — 20) : "[Allah] hakikati bilelim diye bize anlayış vermiştir."

Musevi mukaddes kitaplarından :

(Zekeriya —8 —19): "Ancak hakikat ve selâmeti seviniz."

18 inci haşiyenin devamı
değildir. Allahın rızasına uygun hayırlı işler sahibi olan şunlardır ki Allaha ve ahiret gününe ve melek-
lere ve kitaplara ve Peygamberlere iman ederler. Ve mallarından seve seve akrabalarına ve yetimlere, fi-
karaya yolculara, saillere ve esirlere yardım edip ve-
rirler ve namazlarını kılarlar ve mallarının zekâtını
eda ederler. Bir şey ahd ve vadeylediklerinde vefa
gösterirler. Zarurete, fakirliğe düştüklerinde hastalık
ve illet, harp ve kıtâl zamanlarında sabrederler. İş-
te onlar; dine ve hakka ittibada sadıklar ve küfürden
ve rezaletlerden sakınıp ittika edenlerdir.»

Diğeri:

(43 — Zuhref — 35) : « Rabbinin yanındaki nimet-
ler: müttekîler içindir. »

Diğeri :

(2 — Bakarâ— 197) : «Ahiret için zahire toplay-
nız. Bunun hayırlısı Takva [ile amel] dir. »

Diğeri:

(42 — Şûra — 36 : 39(36÷38)): «Size dünya malından
verilen her bir şey; sağ oldukça onunla geçinmeniz
içindir. İman edip Rablerine tevekkül edenlere Allah
indinde olan nimet daha hayırlı ve devamlıdır. Bu
[nimetler] büyük günahlardan ve fuhşiyattan ictinap
eden ve gazapları halinde affeyleyenlere de vardır. Ve
Rablerinin davetine icabetle namazlarını kılan ve iş-
lerini aralarında meşveret eden ve kendilerine rızık
eylediğimiz şeylerden infak eyleyenlere de vardır. »

Meşveret:

Yukarıdaki ayetteki meşveret talebi büyük kü-
çük her mikyasta içtimaî hayatın esasıdır. Demokra-

18 inci haşiyenin devamı
sinin esası bu olduğu gibi beynelmilel iş birliğinin esası
da bu olacaktır.

Diğeri :

(22 — Hac — 37) : « Kurbanın fıkara verileti, ve akıtılan kanı; Allahın rızasını temin etmez, ancak sizden Takvânızdır ki Allahın rızasına isabet eder . »

İzahı:

Yukarıdaki ayeti Musevî mukaddes kitabından şu ayetler izah eder.

(Eş'ya — 1 — 11) : « Rab buyuruyor ki zebîhalarınızın kesreti [çok kurban kesmeniz] bana neye yarar. »

(15) : « Elleriniz kanla doludur. »

Diğeri:

(Süleymanın meselleri — 21 — 3): "Adalet ve hakaniyet icrası; Rabbin indinde zebîhadan [kurban kesmekten] ziyade makbuldür."

Diğeri :

(Mezmurlar — 40 — 6) : « Zebîha ve takdîmeden [kurban kesmek ve takdîmeler arz etmekten) hoşnud olmadın. »

Diğeri :

(Hoşa' — 6 — 6) : « Zira ben kurban değil ancak merhamet ve mahrikalardan ziyade Allahı bilmeklik isterim. »

" Kurban mefhumu "

Zebûr şeriften :

(Mezmûrlar — 50 — 7) : « Ey kavmim işit, ben söyleyeceğim, ey İsrail dinle aleyhinde şahadet ben edeceğim. Senin Allahın, Allah benim. »

(8) : «Zebîha — [kurban] larından ve daima huzurumda olan mahrike [Allah rızası için yakılan takdime] lerinden sana itâb etmiyeceğim.

18 inci haşiyenin devamı

(9) : « Hanenden dana ve ağıllarından ergeçler almam.

(10) Zira orman zîruhlarının [hayvanlarının] kâffesi, bin dağda olan hayvanlar benimdir.

(11) : Dağların hep kuşlarını bilirim. Ve sahranın vahşileri nezdindedir.

(12) : Eğer acıırsam sana söylemem. Zira zemin ile onda bulunanın kâffesi benimdir.

(13) : Boğa eti yermiyim. Ve ergeç kanı içermiyim.

(14) : Allaha hamd kurbanı takdim ve Müteâle nezirlerini ifa eyle.

(15): Ve muzayika gününde bana feryad eyle, seni kurtaracağım. Sen dahi beni temcîd edeceksin.

(23): Hamd kurbanı takdim eden, beni temcîd eder. Ve yoluna dikkat edene Allahın kurtarıcılığını göstereceğim.»

Diğeri:

(Mezmurlar — 51 — 16) : «Zira Zebihadan hoşnud değilsin. Yoksa takdim ederdim. Mahrikadan razı değilsin.

(17) Allahın zebihaları kırılmış bir ruhtur. Ya Allah kırılmış ve ezilmiş kalbi tahkir etmezsin.»

Diğeri:

(Mezmurlar — 69 — 30) : «Allahın ismine ilâhi ile hamd edeyim. Ve teşekkürle onu tâzim edeyim.

(31) Bu dahi boynuzlu ve tırnaklı boğadan ve danadan ziyade Rabba makbul olacaktır.»

Yine Kur'anı Kerimden :

(8 - Enfâl — 29) : «Ey müminler, eğer Allaha

18 inci haşiyenin devamı

ittika ederseniz sizin için hak ve batılı tefrika hidayet eder. »

Diğeri :

(28 — Kasas — 83) : «Biz dari âhireti arzda yükselik [tahakküm] ve fesadı mürad etmeyenlere tahsis ettik. Akibet müttakileredir. »

« İctimaî Fazilet »

(2 — Bakarâ — 219) : «Ve senden ne gibi şeyleri infak edeceklerini sorarlar Kendilerine kifayet eden miktardan fazlasını söyle.»

Diğeri:

(41 — Fusillet — 34) : « Fena muameleye güzel muamele ile mukabele et. »

Hadis şerif :

«Sana fenalık edene sen iyilik et. Ve daima hakkı söyle. »

« Ahlâkî takvâ »

Hadis şerif :

«Tehlike olduğunu görseniz bile doğruluğu ihtiyar ediniz. Zira necat [feraha çıkış, kurtuluşa eriş] doğruluktadır. »

Diğeri :

«Necat vereceğini görseniz bile yalandan dolandan sakınınız, çünkü tehlikedir. »

Diğeri:

«Lisan ile kalp [dil ile yürek] bir olmadıkça hiç bir kul; kâmil mü'min olamaz. »

Diğeri:

«Vera' sahibinin iki rekâtı [ameli selih olan kim-

18 inci haşiyenin devamı

senin iki rekât namazı] muhlıtın [içi ve işi karışığın]
bin rekât namazından efdaldır. »

Diğeri :

«Her hangi vücud ki haram mal ile beslenmiştir,
cehennemliktir.»

Diğeri :

«Sadık ve emin olan tacir, enbiya, siddikîn ve şe-
hitler ile beraberdir. »

Diğeri :

«Allaha iman ettim dedikten sonra istikamet al.»

Diğeri :

«Kendinin olmayan şeyi benimdir diye iddia eden-
ler ; bizden değildirler. Onlar cehennemde oturacak
yer hazırlasınlar. »

Diğeri :

«Aldatan bizden değildir.»

Diğeri :

«Nefislerinizden ziyade halka insafınız olsun.»

Diğeri :

«Sana emniyet edene, emanet vazifesini edâ et.
Sana hıyanet edene sen hıyanet etme.»

Diğeri :

« Bir adam sana kanını emniyet ederse [teslim
olur veya iltica ederse] onu öldürme. »

Diğeri:

«Emin olmayanın imanı, ahde vefa etmeyenin
dini yoktur. »

Diğeri :

« Ahdinde durmak imândandır.»

çırpınan muztarip bütün bir beşeriyetin gayesi olsa gerektir.

İntibah fashı

Buraya kadar yazılanlarla, Kurtuluş hakkındaki imanın [mukaddes vesayika nazaran] hakikati ve kat'iyeti görüldü. Aynı zamanda kurtuluş için her neslin, her insanın hissesine düşen ihzarî vazifelerin neler olduğu da ortaya kondu.

Şimdi:

Şimdi de bu güne kadar kurtuluşu geciktiren sebepler ne ise, ve bundan sonra da geciktirebilecek olanlar nelerse, onlardan; korktuğumuz o şeylerden bahsetmek, ve onlara karşı korunma çarelerini göz önüne koymak istiyorum:

18 inci haşiyenin devamı

Diğeri:

« Sadaka orucdan efdaldır. »

Diğeri:

« Her iyilik sadakadır. »

Diğeri :

« Kavmin efendisi onun hizmetkârıdır. »

Diğeri :

«Amirin hediye alması haram, ve Kadının [Hâkimin] rüşvet kabul eylemesi küfürdür. »

Diğeri:

« Bir kimse kusurlu bir şey satarken kusurunu saklarsa Allahın gazabında daim ve meleklerde onun lânetine mülâzimdirler. »

Diğeri :

« İhtikâr mel'undur. »

İcablar ve maniler

Malûmdur ki, kurtuluşu temin edecek olan (melekût) devrinin vasıfları neler ise; bu devri geciktiren şeylerde tamamen onun zıttı olanlardır. Meselâ:

Melekûtun baş vasfı birlik ve beraberlik değil miydi?

Manî sebep de bunun tamamen zıttı olan ihtilâf ve gerginliktir.

Kurtuluştaki ideal nimetler; sulh salâh, emniyet, saadet; değilmi idi?

Manî sebeplerin tevlidettiği ıstıraplar da bunların zıttı olarak, harp, tahakküm, fesat, emniyetsizlik, felâket-tir !...

Ayırıcı sebebler:

Ayırıcı sebebler neler idi, ve nasıl vücade geliyordu?

Bu sebebler siyasî maksadlarla ihdas ediliyordu.

Bu sebebler kâmilbenliklere [Egoizmaya] istinad ettiriliyordu.

Ve siyaset; benliğe elverişli her hususiyetten istifade ile onu taassubla ayırıcı bir kuvvet haline koyuyordu.

Başkalarına saldırmak, tahakküm etmek, başkalarının hakkına, varlığına el koymak isteyenler bu siyaseti kullanıyordu. Bir milleti diğerlerine saldırtmak için başkalarını; aşağı görmek ve göstermek istiyordu! Başkalarını; insanlıktan hukuk dışı saydıracak derecede fena tanıtıyordu. Bu, suretle insanları insanlardan ayırıyordu. Kuvvete her hakkı vermek, benliğine her hareketi hak saymak, başkalarını yağma etmek, ve onları kendi hesabına köle gibi kullanmak, onların; malını, canını, emeğini istismar etmek Emperyalistler için temelli bir âdet, siyasî bir ahlâk idi.

İmdi:

Bütün bir tarih boyunca dünyanın her tarafında bu

fikirler işlemiş, benlikler ihdas edilmiş, benliklere hararet ve asabiyet verilmiş, benlikler; ayırıcı ve saldırcı birer varlık, birer kuvvet haline konmuştur.

Netice itibarile:

Birbirine dayanarak, birbirine yardım ederek insanlığı kuracak ve yaşatacak olan beşeriyet; bilâkis birbirlerinin inkişafına, hürriyetine engel ve birbirlerinin esaretine, ıstıraplarına sebep olmuşlardır. Ve bu suretle insanlar, birbirlerinin zararına çalışan birer unsur haline gelmişlerdir, ve bu yüzden de ezile ezile ne yaptığını bilmez birer şaşkın haline gelmişlerdir.

Benlikler, üstünlük iddiaları çeşitlidir. Ve her biri tahakküm için bir vasıta, fakat gaye birdir, tahakkümdür.

Emniyet

Benliklerin icad ettiği fikir ve his ayrılıkları, ve bu maksatla ileri sürdüğü uydurma davalar ne olursa olsun insanlar mahiyeti itibarile Allah nazarında birdir. Ve Allahın dünyaya bildirdiği hak ve hakikat karşısında birbirinin aynidir. Allahın koyduğu içtimaî nizama göre de hukukta eşit [müsavi] dir. Bu esaslara muhalif her düşünce, her muamele, her hareket emniyeti ihlâl eder. Halbuki hayat için evvelâ emniyet lâzımdır.

Şu esas hatırda tutulmak gerekir ki bir aile ; bulunduğu mahallede emniyet duymazsa nasıl gayrı tabiiye rahatsız duruma düşerse, bir akalliyetin bir memlekette veya azlık bir milletin, bütün dünyada düşeceği vaziyet aynidir. İmdi kendini mahallesinde emniyet altına almak isteyen; bu emniyeti memleket hudutlarının dışına, dünyanın öte uçlarına kadar götürmelidir. Ve aynen karşılığını istemelidir. Dünyada emniyet teessüs etmedikçe mevziî emniyetlerin devamlı hiç bir kıymeti ola-

maz. Günün birinde büyük bir yangın uzaklarda başlar ve oraya kadar gelerek her ne varsa hepsini süpürür, götürür. Kendi evinin emniyetini isteyen dünyanın emniyetini istemeğe mecburdur. Her kesin kendi evi bir memlekette ne ise memleketi de bütün dünyada odur.

İmdi:

İnsan evvelâ kendi evini; komşularına karşı tehlikesiz, emin bir hale koymalıdır. Başkalarından kendi için istediği iyilikleri; kendi de başkalarına ödemelidir. İçtimaî, ferdî hak sayılan her Meşru hukuku aynen başkaları için de kabul etmelidir.

Hadîs şerif ;

"Kendin için sevdiğin hayrı; bütün insanlar için dahi seversen [istersen] Müslüman sayılırsın."

İncil şerifden:

(Romalılara — 12 — 15 ve 16) : "Sevinenlerle sevinin, ağlayanlarla ağlayın, birbirinize karşı aynı fikirde olun."

Tevratı şerifden:

(Levili — 24 — 22) : "Hükümünüz bir olsun, yerliye nasıl ise garibe öyle olsun. Zira Allahımız Rab benim.

Hak ve içtimaî adalet

Kur'anı Kerimden.:

(57 — Hadîd — 25): "Biz Resullerimizi vazih ayetler ve mucizelerle gönderdik ve onlarla beraber kitap ve mizan [ölçü] inzal ettik ki insanlar adalette kaim olalar."

Hak:

Hak bahsinde esas; eşitlik [müsavât] dır. Eğer fark gözedilmiş ise o; mütehakkimin (tahakküm payı) dır, ve

diğer tarafın apaçık zararınadır. Mahkûm tarafın; o pay içinde mütehakkime ödeyeceği şeyler içinde, hürriyetinden, istiklâlinden, emeğinden de mühim kısımlar vardır. Bu suretle mahkûm, kendi hesabına değil başkaları hesabına yaşamış ve çalışmış oluyor.

Tarih boyunca dünyada bunun çeşitli misalleri görülür. Bir tarafta imtiyazlı sınıfları, gayri mes'ul efendileri, diğer taraf da onlar hesabına çalışan ve ölen hürriyetsiz, himayesiz mahkûm sınıfları, ve bunlar içinde açları, çıplakları ile dünya hazin bir sahne arz eder.

İnsanlık:

Müminler için; İlâhî gayret ve alâka ile, gayrileri için vicdan teessür ve sevki ile mazlumları düşünmek ve her insanın, kim olursa olsun her insan oğlunun kurtuluşuna çalışmak, dinî ve vicdanî bir zarurettir. Bunları kurtarmak, dünyanın müşterek emniyetini kurtarmak demektir. Mister Ruzveltın kat'î ve umumî bir ilâç olarak beşeriyete sunduğu (dört hürriyet) düsturu bu zaruretin neticesidir

İmdi, insanlık; her insanı ; dolayısıyla bütün dünyayı ferdî, içtimaî, hususî, umumî bütün ıstıraplardan, tehlikelerden, tehditlerden kurtaracak bir (kardeş cemiyet) kurmak mecburiyetindedir. Hakkı da, hürriyeti de, refahı da, hülâsa her nimeti ve her külfeti paylaşmak zarurettedir. Her cemiyete acezesini, sakatını ihtiyarını, çıplağını, yersizini, yetimlerini korutmak ve kucaklatmak mükellefiyetindedir. Cemiyet kurumunun esas hikmeti budur. İçtimaî mükellefiyetlerin esbabı da budur. Ve insanın şerefi de; mütekabil bu içtimaî gayretten, karşılıklı bu alâka ve şefkatten ibarettir.

Dünyanın neresinde benzeri çocuk veya ihtiyar varsa hepsine şamil

" Çıplak çocuk "

" Kanatır kalbimi kanayan tabanı "
" Saplanır içime tenine batanı "
« Yaşlı gözü; sular, karartır gözümü. »
« Açık avucu kızartır yakar yüzümü »
Ö. F. M.

Gelirsiz, düşkün ihtiyar:

— 1 —

« Karşılıksız tüketmiş her varını »
« Düşünmeden hiç sonunu yarını »
« Vere vere bir can kalmış başında »
« O da ağır bu dermansız yaşında »

— 2 —

« Ahşam olmuş doyurmamış karnını »
« Fersiz gözü eşeliyor önünü »
« Hasret dolu, ağırlaşmış bir kalble »
« Kadid vücut kımıldıyor güçlülle »

— 3 —

« Ne kuvvet var, ne itibar bu yaşta »
« Ölüm nimet, tek bir çare bu başta, »
« Etraf sessiz, yolcu dilsiz bu yolda »
« Tek bir ümit; Semada ve mezarda »

— 4 —

« Beli bükük sürünüyor ortada »
« Bakıp geçen merak edip dursada »
« Yaşı kaçtır, hali nedir sorsada »
« Bu ibretten bir gayretçik alsada »

« Vicdanından bir iki söz duysa da »
« Geçirmese bu gününü gaflette »
« Rahat yumsa bu âleme gözünü »
« Karartmasa Ahrette de yüzünü »

Ö. F. M.

Hıristiyan Azîzlerinden ve Hıristiyanlığı yayanların başlıcalarından biri olan (Sen Pol) İncil şerifin Havâri mektuplarına geçen şu sözlerle bu hakikati ne güzel ifade eder :

(1 — Korintoslılara — 13 — 1 : 8) : « Eğer insanların ve meleklerin dillerile söylersem, fakat sevgim olmazsa; ses çıkaran bir bakır, yahut öten bir zil, olmuş olurum. Eğer Peygamberliğim olursa, ve bütün sırları ve her ilmi bilirsem, ve eğer dağları nakledecek bütün imanım olursa, fakat sevgim olmazsa bir hiçim. Ve eğer bütün mallarımı sadaka olarak yedirsem, ve eğer bedenimi yanmak üzere teslim edersem, fakat sevgim olmazsa; bana hiç fayda etmez. Sevgi; tahammül eder, lütûfla muamele eder, sevgi, hased etmez, sevgi; övünmez, kibirlenmez, çirkin muamele etmez, kendi faydasını aramaz, hiddetlenmez, kötülük saymaz, haksızlığa sevinmez. Ancak hakikat ile beraber sevinir, her şeye katlanır, her şeye inanır, her şeyi ümit eder, her şeye sabreder. Sevgi asla zeval bulmaz. »

İdeal cemiyet:

Her cüz'ünü; kendi özü gibi benimseyen, her ferdini, birer uzvu gibi seven, koruyan, herbirine aynı kıymet ve ehemmiyetle bakan bir cemiyet; kurtuluş için ideal evsiftadır. İşte böyle bir cemiyetin muhassalasını yaşayan ve müşterek ruhunu taşıyan insanlardır ki kurtuluşun da kurtarıcılığın da müşterek saadetini, ve müşterek iftiharını ferdleriyle, zümrelerde paylaşabilecekler.

Böyle bir cemiyetin de temeli; elbette ki demokrasiye dayanır ve feyizleri onda inkişaf edebilir.

Demokrasi ruhu gelişmek için fertlerde; vazife hissi alâka gayreti, ve şuurun gelişimi, yani fertlerin ferdî ve içtimaî hak ve mükellefiyetleri bilmesi, Allaha ve Halka karşı mes'uliyet duyması lâzımdır. Netice itibarile her kesin hüsnü niyet, duygu ve bilgi sahibi olması, digerğam, gayrendiş yani elcanlı olması lâzımdır. Halbuki ekser fertlerde bilgi ile diğer manevî varlıklar birleşemiyor. İşte asıl iş ; insanlarda varlıkların maddî ve manevisini bir araya getirmek, ahlâk ve fazilet ile ilim ve marifeti bir şahısta birleştirmektir.

Bunu yapacak ve yaptıracak yine insanlardır, elverir ki onlar; varlıkların, mevhibelerin yekdiğere tahakküm için değil, yekdiğere hizmet ve iyilik için Allahtan verildiğini bilsinler. Ve hüsnü niyeti esas ittihaz etsinler.

Hüsnü niyet; tabirinin içine dinlerin talim ettikleri bütün emirler, bilgiler dahildir. Bu emirlerin temellerini de içtimaî adalet, müsavat ve kardeşlik vücuda getirir.

Bütün ıstıraplar; kuvvetlilerin zayıflara müsavi hak kabul etmediğinden ileri gelmiştir. İmdi, kurtuluş, ebedî sulh, daimî saadet ve refah sözlerinden anlaşılacak manâ; o ıstırapları tarih boyunca tevlit eden tahakküm zihniyetinden vaz geçmek, müsavata, kardeşliği, ve insanlık esasında hak ve adaleti kabul etmek ve dünyada muhabbete, digerğamlığa yer vermektir.

Çareler:

Vazifeler

Fert ve cemiyet:

Ne vakit fert; benliğini; cemiyet benliğinde, menfaatini, cemiyet menfaatinde birleştirirse, ve cemiyet; kendi benliğini fertlere mal ederse, o vakit fertler; cemiyeti, ve cemiyet: fertleri kurtarır halde bulunur.

Yani fert ve cemiyet iç içe ve karşılıklı birbirini

candan benimsemiş, ve her biri işini Allaha tam sadakatle tertemiz yapacak hale gelmiş olur. Vazifelerini bu esasta mukaddes sayan böyle fertler ve zümreler, bütün dünyayı ıstırabından kurtaracak halde bulunur. Ve ancak böyle unsurlar; nizamlı, kuvvetli, ömürlü bir cemiyet kurabilir. İşte ebedî sulh devresi için ideal cemiyet budur.

Fert; içtimaî hayatta ailesine ve zümresine karşı nasıl samimi ve alâka gayreti ile harekete alışı ise, bu samimiyet ve gayreti milletler dahi; milletler camiasına göstermekle dünya kurtuluşa erecektir ve dünya kurtuluşa ermeden artık hiç kimse, ne fert, ne aile, ne zümre ve ne millet kendini emniyette sayamayacaktır.

Siyasî fikirler:

Putperestlik devrinden beri dünyada yer yer carî siyaset; insanları ayırıp istismar etmektir. Fakat bu yeni kurulacak dünya siyasetinde bu fikirlerin tarihe karışması zarurîdir. Zaten insanlar mukaddes bir fikir etrafında tam ve mütekebil bir menfaatle birleştikten sonra, ve onun tabî ve rahatlandırıcı hayatını tattıktan sonra onları tekrar birbirinden ayırmak, ve eski nifak dolu bir siyasete sürüklemek kolay olmayacaktır. Yekdiğerini binlerce senedenberi düşman zanneden saf insanlar; bunun yalan olduğunu, uydurma olduğunu anladıktan sonra tekrar eski zanna nasıl kapılırlar? gözü açılan insan; artık önüne bakmaksızın nasıl yürür?

İman:

Şuurla inanan insan; inandığı fikrin hakikatini de anlarsa ondan ayrılamaz.

İmanı olan; Allahtan ayrılamadığı gibi Allah için birleştiği cemiyete sadakattan, alâkalarından, ve vazifelerinden de ayrılamaz. Cemiyet Allahın; yeryüzündeki

ailesidir. Bu hakikatı bilen bir insan; bu mukaddes birlikten: bu mukaddes aile hizmetinden kaçamaz ve ona muhalif bir vaziyet de alamaz. Elverir ki hakikatleri bilsin, iğfal edilmesin; cehaleti istismar edilmesin.

Çünkü bir mümin için dinde amel ve mukaddes iş; Allah için, Allah yolunda cemiyete faydalı olmaktır. Mümin, bu uğurda her şeyini seve seve sarfetmeğe hazırdır. Zira onu Allah; emirleri ile buna hazırlamıştır.

Din; insana, malının kendine yeterinden fazlasını muhtaçlara yani cemiyete vermeği emrediyor. İnsanı; maddî, manevî her varlığı ile cemiyete hizmete sevk ve yardımla mükellef ve mes'ul kılıyor. Öyle ki, cemiyet uğurundaki fedakârlığı can vergisine kadar götürüyor, ve (Şehitlik) mertebesini bu vergiyi verenler ihrâz ediyor. O mertebe ki onunla insan her günahından kurtularak doğru cennete gidiyor. İşte cemiyete hizmet ve uğurunda fedakârlık bu kadar mühim ki bu böyle oluyor.

(Şehitlik) mahiyetinde olan ölümlerden bir kaçını misal getirirsek gayenin cemiyete hizmet olduğu tamamilen tavazzuh eder.

1— Müdafaa savaşında ölüm:

Yani bir insanın Allahın ona verdiği mukaddes insanlık haklarına tecavüz edene, yerine yurduna saldırana karşı bu hakları müdafaası yolunda ölmesi:

2 — Çocuk doğururken ananın ölümü :

3 — Hastalıkla mücadele eden bir hekimin, veya bir hasta bakıcının, ya bir hastahane hademesinin bit yüzden hastalanarak ölümü:

4 — Bir yangını söndürmek için veya denize düşmüş bir adamı kurtarmak için veya her hangi bir tehlikeye düşmüş adamı kurtarmak yolundaki her ölüm

5 — Taarruza uğrayan bir mazlumu zalimin zul-
mundan kurtarmak yolundaki ölüm

6 — Fenalığa mukavemet etmek, önlemek ve fenalı-
ğa alet olmamak yolunda uğradığı haksız bir muamele
ile ölüm

7 — Her hangi birinin hakkını korumak yolunda
mazlumen ölüm

8 — Her nevi imar, islâh işlerinde kaza ölümü

9 — Cemiyeti faydalandıran her nevi teşebbüslerde
kaza ölümü. (Gemicilerin ve maden amelesinin kaza
ölümleri vesaire. . .) gibi.

İş:

İşin başı, insanı insanlaştırmak, insanlık hislerinin
gelişmesine meydan bırakmak, insanlık haklarının tadını
ona duyurtmaktır.

İşte müstakbel dünya nizamında her kesin istediği
bu olduğu gibi, Melekûta zemini hazırlamak için de
hayat; bundan ibarettir. Ve ancak bu hayat ile yer
yüzü cennete benzeyecektir.

Zira :

1 — Harp olmayacak. Harp masrafı olmayacak,
can, mal, emek ve arzın iptidaî maddeleri boşuna sarf
olmayacak. Bütün varlıklar; faydalı cihetlere, faydası
kalacak işlere, medeniyetin yükselmesine sarf olacaktır.

2 — Maddî, manevî varlıkların en büyük kısmı;
içtimaî yardıma hasredilecek, bütçelerde en büyük ye-
kûnu bu kısım vücade getirecektir.

3 — Harp hazırlığına sarfolanan kıymetli vakitler;
insan vakti; insanlığın kalkınmasında yer alacak ve
emeklerin mahsulü yaşayacak, nesillere devir ve mal
olacaktır.

4 — Fakirlik, muhtaçlık, ve onun doğurduğu, yaşat-

dığı elemeler, ıstıraplar, dertler, türlü endişeler, hastalıklar kalmıyacak zira maddî varlıkların ve manevî alâka ve gayretlerin derecesi her ihtiyaca tekâbül edecek bir dereceyi bulacak, merci'siz muhtaç kalmıyacak, hiç bir ihtiyaç karşılıksız bırakılmayacaktır.

5 — Fenalık kalmıyacak, çünkü fenalıkları doğuran sebepler, zaruretler veya imkânlar kalmıyacaktır.

Yarış:

Şimdiye kadar insanları fenalıkta yarışa soktular. Kinde , düşmanlıkta, tahripte, katliamda, vahşette yarışlara sevk ettiler. Bundan sonra iyilikte yarış başlayacak. İnsanların fenalıkta olduğu gibi iyilikde de yarış kabiliyeti pek yüksektir. Bu cevher onun ruhunda mevcuttur. İnsan anasından bu fitratla, bu cevherle dünya gelir, fakat zavallı insan ekseriya bu müsbet tarafını kullanmağa zaman ve imkân bulamadan ziyan olur gider. Onun ekseriya kullanılan, istismar edilen tarafı menfi tarafıdır.

İmdi:

İdeal devirde her şey değişecek, fenalıklar; iyiliklere yerlerini terk edecek, hodgâmlık yerine digergamlık kaim olacak, düşkün, muhtacı, zaif herkes benimseyecektir. Zaifin zaafi, kendine bir kuvvet olacaktır. Bir zaif; her gayreti harekete getirebilecektir. Toklar ekmeğini açlarla paylaşacak, kuvvetli kuvvetini zaifin kalkınmasına, haklarının korunmasına sarf edecek, insanlar, umumî bir dostluğun icaplarına can ve gönülden tâbi olacaklardır. İftihar ve kahramanlık bu uğurdaki fedakârlıklar olacaktır. Netekim Hazreti İsa bu mevzuda şöyle buyurur.

(Yuhanna — 15 — 13(12 ÷ 13)) : «Sizi sevdiğim gibi birbirinizi sevin, bir adamın dostları uğruna canını vermesinden daha büyük sevgi kimsede yoktur. » buyurmuştu.

Diğer bir yerde de: (Matta — 16 — 24) : «Bir kimse arkamdan gelmek isterse nefsini inkâr etsin, [yani kendinden vaz geçsin] ve Haçını [yani ölüm sehpasını] yüklenip ardımca gelsin.» buyurmuştu.

Kur'anı Kerimde de Cenabı hak (2 — bakara — 207) «Ve yine insanlardan Allahın rızasını isteyerek nefsini feda eden vardır. Cenabı hak kullarına şefkat ve merhamet edicidir. » buyurur.

Binaenaleyh: feragat ve fedakârlık kemalin icabıdır. İnsanlık ve medeniyet; diğer gâmlikle başlar ve derece derece yükselir, hodgâmlık ise iptidailiktir. Bütün anlaşmazlıklar, mücadeleler hodgâmlıktan ileri gelir. Bunların sona ermesi; hakiki medeniyetin icabı olan diğer gâmlikle mümkündür.

İnsan:

İnsan vazife demektir. İnsan için vazifenin iki devresi vardır :

1) Hazırlık, 2) İcra.

İnsan; çocuk iken ailesi içinde ve ana babanın velâyet ve vesayetinde, ve mektepte hocalarının mürakabe-leri ve talim ve terbiyesi altında bir hazırlık devri geçirir. Çocuk; evdeki velilerinin ve mektepte; hocalarının öğrettiklerine göre nasıl bir istikamet alıyorsa, ve ilk hazırlık devrinde kendini onların sevk ve idaresine nasıl uydurmak mecburiyetini duyuyorsa, ikinci devrede, hayata atılırken de Allahın velayetini kendisine esas itti-haz etmesi, bütün e'fal ve harekâtını Allahın iradelerine uydurmağa çalışması lâzımdır. Ta ki, evdeki aile nizamı, mektepteki faaliyet intizamı, hiç bozulmadan cemiyette devam ve inkişaf etsin.

Hem de çocuğun; gerek evde anasından, babasından ve aile muhitinden, gerekse hocalarından aldığı ahlâkî, içtimaî terbiye cemiyetin ihtiyacına uymalıdır ki;bu ha-

zırlık devresinin emeği boşa gitmesin. Aksi halde hayata atılan genç; cemiyette muzır bir unsur olur. O halde, aile ve mektep terbiyeleri; Allahın iradelerine uygun olarak diğer gâm bir ruha, muhabbet ve feragat ruhuna, alâka gayretine ve fedakârlığa istinad etmelidir ki, genç; cemiyete egoist bir ruhla karışmış olmasın. Netice itibarile cemiyet; aradığını bulsun, ve gerek aile, gerek mektep, hakikaten ahenkli ve cemiyetin ihtiyacına uygun birer terbiye ve kültür menbai, olsun.

Zira cemiyet kuvvetini, ahlâkını, fertden alıp ferde izhar edecektir. Ferd; cemiyeti kuracak, yaşatacak, cemiyet; ferdi koruyacak, yetiştirecektir.

Bu gaye; ancak demokrat milletlerde doğru vücut bulur. Ve güzel semerelerini dünyaya verir. Zira ancak demokrat milletler; bütün dünyada birbiriyle itilâf halinde yaşayabilir. Aksi halde ferd, zümre, veya millet; benlikçi olur ve çarpışır. Benlikçinin dünya ailesi içindeki durumu; derhal ihtilâfları ve çarpışmaları doğurur. Çünkü benlikler çarpışır. İmdi birden fazla benlikçi hüviyet; bir yerde yaşayamaz. Maidaları; ya o benlikçiyi kendilerine uydurmak ve yahut benlikçinin benliğine katılıp ona mahkûm olmak zorunda kalır. Buna ise dünyada iş birliğinin, ve ideal bir hayat beraberliğinin hiç tahammülü yoktur. Zira tatbik kabiliyeti yoktur.

Hususî benliklerinin üstünde, müşterek bir benlikte birleşmedikçe insan; dünyada beraber geçinemez.

Ve bu üst benlik ve varlık da elbette Allahın birliği ve insanlığın hüviyetidir.

Hürriyet:

İmdi insan gibi yaşamak isteyenler; insan gibi düşünmeğe mecburdurlar. İnsan gibi düşünmek ve hare-

ket etmek için; evvelâ fikirde, vicdanda hür olmak, ve düşündüklerini yapabilmek lâzımdır.

Fenalıktan kurtulmak isteyenler; fenalığa alet olmaktan kurtulmalıdırlar. Hakikî hürriyet bu kurtuluş ile başlar. Kurtarıcılık da; ancak bu hürriyet ile başlar.

Allahın hilkatdaki muradı ve kemali ancak hür insanlarda tecelli eder. Allahın iradelerini icra ve hakka hizmet için insan; hür olmak, nefsinin, ve nefsi yüzünden herkesin, her şeyin esaretinden kurtulmuş olmak gerektir.

İyilik :

İyiliği isteyenler; iyi olmağa, iyiliği düşünmeğe mecburdurlar. İyiliğin ne olduğunu Allah; her insana dinler vasıtasile bildirmiştir Ve bunun mahiyeti dünyanın her yerinde aynidir. Onun içine fikir karıştırmak isteyenler; halk içinde haklarına razı olmayanlardır. İşte bu hakka razı olmıyanlar; halk hukukuna tecavüz ederken bu fenalığı mugalata ile örtmek için bin dereden su getirip hakikatlerin mahiyetini değıştirirler.

Halbuki her dinin insanlara talim ettiğı hakikat ölçüsü şudur:

"Kendin için istemediğini başkaları için de isteme. Kendin için istediğini başkaları için de iste."

Hadis şerif :

«Kendin için sevdiğin şeyleri başkaları için iste!»
Diğeri:

«Sevdiğin hayırını insanlar için dahi seversen Müslüman sayılırsın.»

İşte bu hadis şerifin tam mukabili ; Hıristiyanlıkta ve diğeri dinlerde de vardır. Onları da muhtelif vesilelerle gördük.

İmdi bu esas ; gerek ferdlerin, gerek zümrelerin,

ve gerekse milletlerin her türlü ve her mikyastaki benliklerine hakim olması lâzım gelen bir düstûrdur!.

Her ihtilâfı önliyecek, her iyiliğe yol açacak baş prensip budur !.

Binaenaleyh, ne vakit ferdler; şahsî varlıklarını ve menfaatlerini; cemiyetin müşterek menfaatinde, ve cemiyet; kendi müşterek varlıklarını ve menfaatlerini, ferdlerin menfaatlerinde birleştirir ve ferdlerin insanca yükselmelerinde kullanırsa; o vakit cümlesinin fikirlerine ve hareketlerine Allahın salâh iradeleri hakim olmuş olur, ve o vakit bütün dünya; ebedî sulh ve emniyete kavuşur, insanlar cemiyette; bir aile nizam ve ahengi içinde yaşar. Kuvvetler israf olmaz, vakitler, emekler ziyan olmaz, insanların; yekdiğerini tahribine imkân kalmaz. Emeklerin semeresi mürüvveti güne mal olur. Ve nesillere miras ve devrolur. Dünya ma'mur, halk; müreffeh, ve medeniyet: hayata hakim olur.

Bu hakikatin dünya ölçüsünde bir müeyyedesini bu günkü şu vesika ne güzel dünyaya yayıyor. Bu vesika yukarıdaki yazıları Matbaaya verirken sureti elime geçen bir duadır. Bu dua; ahiren (Sanfransisko) da aktedilen ebedî sulh nizamını hazırlıyacak dünya mürahhaslarının muvaffakiyeti için Amerikalılar tarafından hazırlanmıştır. Ebedî sulhun devamı için ihtiyaç gösterdiği his ve fikir birliği şartları bütün milletlerce göz önüne alınmak, ve ona uyulmak için bu dua; bütün dünyaya yayılmış ve bütün dünya; his ve fikir birliğine çağrılmıştır. Yani bütün insanlar; Allah önünde samimiyetle hisde ve fikirde Allah için birleşmeğe davet edilmiştir. Tercemesini şuraya derç ediyorum.

Amerikada intişar eden dua

Sulhu ebedileştirecek bir nizamın temellerini kur-

mak için, insanlar arasında kardeşçe iş birliği temin edecek anlaşmalar yapmak için, 1945 senesi nisanının 25 inde Sanfransiskoda toplanması mukarrer milletler arası konferansta milletler; ideal bu gayede muvaffak olmak için (Dorothy Canfield Fisher) tarafından yazılan ve 19 / 11 / 944 tarihinde Amerikada yayınlanan dua tercümesi:

" Mutlak kadir Allah, ebebî Ruh,

Sen ki bizim için tek hayat ümidisin, işte (A) Sana iltica ve ihtiyacımızı arz ediyoruz: Baş ve el hünerleriyle insan; bu dünyada insan yurtları mesafesini kapı komşu denecek kadar kısalttı.

Ey Allah; küllî muhabbetin Ruhü:

Sen bize yardım et ki; bu yeni yakınlığı; bütün insanlar için saadete, vesile kılalım.

Bize yardım et ki, başkaları (hal ve istikbalinden) ümit duymadıkça hiç birimizin bahtiyarlık, emniyet ve meserret duyamayacağımıza yürekte inanalım. İnsan; zekâ mârifetile şimdiye kadar hiç bir neslin idrâk etmediği derece maddî faydası çok varlıklar temin etti. Bize yardım et ki; insan elinin meydana getirdiği bu varlıkları bütün insanlar kardeşçe paylaşmadıkça onun zevk ve bakasından kimsenin emin olmayacağını bilelim.

Anne ve babalarının eli altından (velâyetlerinden) uzaklaştırılan genç erkek ve kadınları daimî ihtimamınla sar.

Kuvvet veren Ruhunu üzerimize indir ki, oğullarımıza ve kızlarımıza gösterdiğimiz alâka ve gayretin, ihtimam ve sıyanetin aynını eğer bundan sonra onlarla beraber yaşayacakları kimselerin hepsine karşı tamamen göstermez ve duymazsak, kendi çocuklarımıza gösterdiklerimizin hiç bir faydası olmayacağını bilelim.

Ey kadir Allah,

(A) Beynelmillel ebedî sulhu hazırlıyacak Sanfransesko konferansı arifesinde.

Bizi tam bir sadakatle Sana, Senin, bütün Sevginin menbaı olan Ruhuna teslimiyete sevk et ki, insan şumul bir gayretin şevk ve hararetini Senden alabilelim müşterek menfaatler için sarfedilen gayretlerin semere vereceği inancını bütün ruhlara ilham eyle ki; iyilik ruhunun âlemsümul kudretine inanalım ve bütün beşer ruh ve hayatına bu imanı esas kılalım.

Yukarıdaki mevzu: insan cemiyetine esas bir alâka örneği olabileceği gibi şimdi şu prensiple de demokrasî prensiplerine esas olabilir:

Fert kadar cömert olmıyan cemiyet; ferdi besleyemez. Gıdasız çocuk gibi onu yanık, sıska ve hastalıklı yapar.

Verdiğinin karşılığını cemiyetten alamıyan fertler; kısır ve verimsiz hale düşer ve cemiyetide zâfa düşürür.

İnkişaf edememiş fert; cemiyete çok bir şey veremez. Mevcut her teşkilât, her müessesenin esas vazifeleri; fertlerin inkişafını temin etmek, fertlerin ve cemiyetin karşılıklı menfaatlerini yekdiğerine adilâne nakil ve tevzi etmek ve yukarıdaki hastalıklara, zayıflıklara mani olmaktır.

Makaleler :

Kurtuluş için

(Ümid) isimli 12 inci kitaba (muztarip beşeriyet için) başlıklı ve kurtuluş (ümidi) ile alâkalı bir takım makaleler detc ettim. Ve bu makaleleri bir kaç seri halinde vaktile yazmış ve neden yazmış olduğumu o kitapta izah etmiştim. İşte o makale serilerinden kurtuluş konusu ile alâkalı olanlarını da bu kitaba derc ediyorum.

— 1 —

İki hayat

İnsanda iki hayatın tezahürleri vardır:

1 — Mide

2 — Kalp

Kimi insan midesi ile yaşar, yani hayatına midesini esas kılar. Kimi insan; kalbile yaşar ve hayatına, kalp hayatını esas kılar. Kimi insan da orta bir yol tutmuştur bunları birbirine katar.

Farkları :

Mide adamı; hisse yer vermez. Kalp adamı maddeye kıymet vermez. Orta hallisi; gününe göre, işine göre, her ikisinden de istifade etmek ister.

Mide adamı, maddî menfaati için her hissini feda edebilir. Kalp adamı hissi için her maddeyi feda edebilir. Orta hallisi bir şey feda etmeği değil yalnız her hangi yüzden bir faydayı düşünür.

Gençlik devrine itina:

Bu bakımlardan gençlik devrine çok itina lâzımdır. Zira genç; cemiyete hazırlanacaktır, bütün mesele; bu gencin hangi fikrin ardında, midesinin mi peşinde, yoksa hissini mi peşinde bir itiyatla cemiyete katılacağı noktasındadır. Midesi ile y a ş a y a n; hodgâm [egoist] olur. Kalbi ile yaşayan; digergam [elci] olur. Bütün fedakarlık, cömerdlik kalbden gelir. Bütün nekeslik de mideden gelir.

Genç kendi haline terk edilirse bunun ziyanını bütün ömrünce cemiyet çeker, böyle insan cemiyete ya muzir olur, ya yük olur. Cemiyetin taşıyacağı zarurî yükler vardır. Yoksul malûller, sakatlar, ihtiyarlar, çocuklar bu meyandadır. Cemiyetin bunları taşıması onun analık, babalık şerefidir. Fakat sağlam lâkin hırsız çocuğunu da bu meyânda sırtından geçindirmesi israftır, ziyandır.

Bütün ümit; gencin saffeti henüz yıpranmamış iken, zilletle, hayasızlıkla imtizaç etmemiş iken, onun hissini yükselterek kendini de cemiyeti de kurtarmaktadır. Genç bir kerre meskenete veya zillete düştü mü, hakir bir hayata alışdı mı, veyahut gayri meşru kazançları için hayasızlığı, şerefsizliği göze aldı mı, ziyan oldu demektir. Ve genç ne derece ahlâkta düşüklüğe uğrarsa o derece muzir olur. Bu netice ; insanlık namına o fert için de, cemiyet için de bir felâket olur.

Cesareti de, ürkeklığı de iyiliği de fenalığı da en çabuk kabul edecek yaş gençliktir.

Cemiyet, kendi nam ve hesabına, bir insanın hayat ve istikbali için ne yapacaksa, insana gençlikte yapmalıdır.

Gençlik ; insanın ya kazanılacağı veya kaybolacağı bir yaştır. İstirablarından kurtuluşunu teemmül edecek her cemiyet; bu esası daima göz önünde tutmak zaruretinindedir.

Cazibeler

İnsanda müessir iki cazibe vardır :

1 — Ruhî

2 — Nefsî cazibeler

Ruhu cezbeden ruhanî, ülvî şeylerin husuline nefis mani olur. Zira ekseriyetle ruhun temayülleri nefsin temayüllerine zıt olur. ilk sevki tabîî ile genç ; nefsi

üzerinde cazib olan şeylerin tesiri altına düşer, fakat ruh kuvveti; ona mukavemet verir. İşte bütün iş ; bu müsbet kuvveti, insana yar olan bu yardımcı kuvveti; arttırmaktadır. Bu kuvvet, kalp üzerinde işlenmekle, kalp açılmakla, ibadet yolile Allahın nuru cezbedilmekle, ve fikre fazilet ufku açmakla, ve insanlığın ıstırazından kurtuluş gayesi ideal ittihaz edilmekle artar.

Cemiyetçilik ; feragat ister. Halbuki nefis; bütün kuvvetile buna karşı mukavemete geçer. Ruh ; ferağata çektikçe nefis ; mukavemetini artırır. Çok zaman genç, tereddütte kalır. Bazen ileri atılır, bazen nefsinin pençesinde büzülür kalır.

Ruh kuvveti; bir zaman meselesidir. Zira tekâmül meselesidir. Halbuki nefis kuvveti insanla beraber dünyaya gelir. Zaman ile kuvvet bulacak olan ruh ; hayata hakim oluncaya kadar nefis ; genç yaştakileri kendine çekecek bir zaman elde etmiş olur.

İmdi :

Çocuk kendine gelir gelmez, onun ruhunu ; yaşına göre kuvvetlendirmekte ihmal gösterilmemelidir. Tâ ki manevî hayat gençlerde cismani hayat ile birlikte ve vaktile inkişafa başlasın.

Çocuk ; sırf nefsinin esaretine terk edilmemek için ruhuna kuvvet verecek olan gıdayı fikrine tedricen vermek, kalbindeki ışığı yakmak ve daima onu aydınlıkta yaşatmak lâzımdır. Aksi halde çocuk nefesine tapacak hale düşer, her bakımdan ziyan olur gider.

Hayat bilgisi :

İlim ; mahiyetine göre insanın ya maddî cephede veya manevî cephede inkişafına yarar. Yalnız maddî ilim ; insanı nefesine ortak yapar, şahsî benliğini kuvvetlendirir. Bunun cemiyete faydası yoktur. Böylesi ce-

miyete ya tahakkümü düşünür, veyahut cemiyeti istismarı.

Maddî benlik toplar, manevî varlık; dağıtır, cemiyet : dağıtanlara, kendine vakıfolanlara, kendine dağılıp feda olanlara muhtaçtır. Bu ikinci iş ; ancak Allah gayretile, Allah yolunda ve Allah için olur. O halde gence ilk öğretilecek şey; cemiyetin Allah ailesi, ve Allah yolunun cemiyet yolu, olduğudur. Cemiyete, yani halka, muhtaca verilecek her şeyin Allaha verilmiş olduğudur.

Netekim Kur'anı Kerimde gelir :

(2 — Bakarâ — 24(245)): « Şunlar ki Allaha karzı - hasen [Faizsiz ödünç] verirler. Onlara bir çok katları ziyade edilerek iade olunur. Kabz ve bast eden [alan veren] Allahtır. »

Musevi mukaddes kitaplarından :

(Süleymanın meselleri — 19 — 17): « Fakire merhamet eden; Rabbe ödünç verir. O dahi ona mükâfatını verecektir. »

Binaenaleyh:

Dünyanın neresi olursa olsun gence zahir ilmi ile beraber batınî terbiye ve hakikat bilgisi verilmezse, hayatı inzibat altına alacak, ahlâk ve fazilet esasları öğretilmezse, gence muvazene hasıl olmaz. O yalnız maddeye meyleder. Madde ise, insanı nefsinin esiri yapar. İmdi yalnız şahsî menfaati hedef tutan bilgiler ve düşüncelerin yanında cemiyet menfaatini hedef tutan ve hayata o hedefe doğru istikamet veren ve ideal vücuda getiren şeyler dahi öğretilmezse cemiyetin menfaati tehlikeye girebilir.

İnsan boş durmaz :

İnsan; boş durmaz, mutlaka fikri bir şeyler üzerinde çalışacaktır. İşte fikrin ufkında yalnız maddî cazibe-

ler yükselir de manevî bir ideal dahi hepsini açacak kadar yükselemezse, insan cemiyet hesabına tam elverişli sayılamaz. Ufkında manevî hiç bir gaye olmıyan insan; zaten tehlikeli bir duruma düşmüş demektir. Zira insan fikrini yalnız, ve her ne suretle olursa olsun, maddî menfaatine hasrettiği gün tehlikeli olabilir.

Cemiyetin ihtiyacı :

Cemiyet; halkçı unsurlara muhtaçtır. Allahçı olan halkçı olur. Zira halk; Allahın halkıdır. Ve kalkınmıya muhtaç kütle budur. Münevver [Aydın] sınıf; ya bunların lehine çalışır ve yahut bunların cehaletini, saffetini istismare kalkar.

Bilgi :

İmdi bilgi ya halkın lehine veya aleyhine bir vasıttır.

Aydınları; halkı istismardan sakındıracak, ve halka fedakâr kılacak yegâne hâkim kuvvet; Allahın varlığıdır. Allah korkusu veya sevgisidir. Allahtan korkanın elinden fenalık gelmez Allahı seven ise elinden gelen hiç bir iyiliği kimseden esirgemez. Allaha verircesine elindekini Allahın halkına verir. Çünkü Allah gayreti halk gayreti demektir. Allaha muhabbet; halka muhabbet demektir. Allah gayret ve muhabbeti fiilde ancak halka karşı hizmet ile tecelli edebilir. Allahın kendi zatı için hiç bir mahlûkun gayretine, hizmetine ihtiyacı yoktur. Halkçı insanın yüreği; Allahın Rahmanî tecellilerine mâkes ve nâkil olur. Halkın her derdi öylesine dert, ve her ihtiyacı; ihtiyaç olur. Öylesi; inleyenlerle inler, ıstırap çekenlerle ıstırap çeker, hatta hassasiyetine göre, derdin asıl sahibinden fazla elem duyar : Zira, elemli elemine alışmış veyahut elemine ölçemeyecek derecede bilgisiz, fikirsiz de olabilir. Nitekim derdinin kendine göre avunduğu bir teselli tarafı da bulunabilir. Fakat his

ortaklığı için ıstıraptan başka bir şey yoktur.

Hadis şerif :

«Birbiriyle sevişmekte rahim ve şefkatte, esirgeyip korumakta müminler; o vücut gibidir ki âzâsından bir uzuv ağrıdan şikâyet etse uykusuzluğuna, hummasına beden bütünü aksamı iştirak eder.»

Havârî mektuplarından :

(Romalılara — 12 — 15 ve 16) : «Sevinenlerle sevinin, ağlıyanlarla ağlayın birbirinize karşı aynı fikirde olun.»

Diğeri :

(1 — Korintoslılara — 12 — 26) : « Eğer bir uzuv elem çekerse, bütün âzâ beraber elem çeker, eğer bir uzuv şeref bulursa bütün âzâ beraber sevinir. »

İmdi :

(2 — Korintoslılara — 11 — 29) : « Kim zayıf olur da ben zayıf olmam, kim sürçdürülür de ben yanmam. »

Diğeri :

(İbrânîlere — 13 — 3) : « Bağlı olanları; beraber bağlanmış gibi, hakaret görenleri kendinizde bedende olanlar gibi hatırlayın. »

İşte onun için hisli mümin her mağdurun, her mazlumun gayretini duyar, geri kalmış, fenalığa sapmış, fena kullanılmış, fenalığa kurban olmuş insan için, zelil düşmüş, hakarete uğramış insanlar için, tahakküm altında hürriyetsiz yaşayanlar için yüreği yanar, acır, Allah gayreti duyanlar böyledir ve böyle olmak gerektir. Zira Allahın insandan istediği budur. Hassasiyet ve alâkadır. Bu hal; uzvî bir za'af veya hastalık değil, insanda tecelli eden İlâhî gayret ve alâkadır. Dünya; ancak bu hisde birleşenlerin gayretleriyle kurtulacaktır.

Bir kurtarış ideali uğrunda can veren insan; bir

mukaddes yolda düştüğü için, insanlığa karşı vazifesini son haddine kadar yaptığı için gözünü rahat yumuyor:

Kur'an Kerimden:

(3 — Âlî ümran — 146) : « Enbiyadan nekadarı kendileri ile beraber olan bir çok tabileri ile Allah yolunda mukatele ettiler. Ve kendilerine isabet eden musibetlerden ve müşkülâtan yılgınlık ve aciz göstermediler, zaafa düşmediler, düşmana zillet göstermediler. Allah musibetlere sabır ile sebat edenleri sever. »

Hadis şerif:

« Vaaz ve nasihat için insanlar ile ihtilât edip eza ve cefalarına sabır ve tahammül eden kimse; âlim ve âbit, ve fakat inzivaya çekilmekle kimseye faidesi olmayan salihlerden efdaldir. »

İncil şeriften :

(Yâkûb — 5 — 10) : « Rabbin ismi ile söylemiş olan Peygamberleri meşekkat ve sabır örneği olarak alın. »

Diğeri :

(1 — Petrus — 2 — 20) : « İyilik işleyerek elem çekip sabır ederseniz Allah nezdinde bu makbuldür. »

Din ve kurtarıcılık

Beşeriyet; hak dinlerin nüzulile, Allahı bildi. Ve insanı ve insanlığı anladı.

Allahı her sıfatından evvel Rahman sıfatile tanıdı. Bu sıfatın manası; Allahın her yarattığına: Fark gözetmeksizin, karşılık beklemezsizin, şartsız kayıtsız merhametli olduğu idi. Aynı yoldan öğrendi ki, insanın da her mahlûka vazifesi öyledir. Yine insan ; her Peygam-

ber geldikçe, her kitap getirildikçe, ilk hitaplardan ve Peygamberlerin ilk sözlerinden öğrendi ki Allah; her şeyden evvel kurtarıcıdır. Ve Peygamber kurtarmağa gelmiştir. Kitap ; kurtuluş yolunu göstermeğe, ve kurtarıcılığı öğretmeğe getirilmiştir. Böylece insanlar ancak din geldikten sonra hak nedir, haksızlık nedir, hakikat nedir, batıl nedir. İyilik fenalık ölçüleri nelerdir. Fazilet, rediet nelerdir. Hürriyet ve esaret nelerdir. Emrolunan iyilikler, nehi olunan fenalıklar nelerdir. Her birinin müeyyideleri nelerdir? kat'i olarak öğrenmişlerdir Bütün bunlar ; din vasıtasile taayyün etmiş, insanlar için müşterek kanaatler halinde kat'ilemiş ve Doğru, eğri istikametler belli olmuştur.

İmdi insanlık için, insanlık haklarının kurtarılması için, bütün mücadelelerin hareket noktalarında bu kanaatler olmuştur.

Yeis, intibah, ümit halleri, ve kurtuluş ideali hep o malûmlardan sonra taayyün etmiştir.

Kurtuluş devreleri:

Mukaddes kitapların geliş devrelerine göre beşer anladı ki : insanın gerek münferiden kendi hayatında ; gerekse nesillerce müctemian beşer hayatında başlıca iki kurtarma devresi vardır:

- 1 — Kendini kurtarmak
- 2 — İçinde yaşadığı aileyi [cemiyeti] kurtarmak.

1 — Kendini kurtarmak

İnsanın kendini kurtarma cephesi de ikidir:
A—İnsanın kendini kendinden kurtarması.
B—İnsanın kendini başkalarından kurtarması.
Kurtuluştta gaye ; ve kurtarılacak şey evvelâ hayat; ve ondan sonra hayata derece derece müessir ve en lâzımlı şeyler olduğuna göre bunların başında (hürriyet)

gelir. Zira insanca hayat; hürriyetle kaim ve hürriyetin devam ettiği müddetçe insanlığa faydalıdır.

— A —

İnsanın kendini kendinden kurtarması; rukî iradesini; nefsinin temayüllerinden, tahakkümlerinden esaretlerinden kurtarmasıdır.

— B —

İnsanın kendini başkalarından kurtarması ; insanın mukaddes haklarını, başkalarının tecavüzünden, gasbindan, iradesini, yabancı iradelerin takyidinden ve hürriyetini mütecevizlerin tahakkümünden kurtarmasıdır.

Bu kurtarıcılık ve koruyuculuklara, hayatı ve hayatın emniyet ve selâmetini tehdit eden neler varsa hepsi dahildir. Buna insanın ferdî ve içtimaî, maddî ve manevî varlığını, sıhat ve kuvvetini ihlâl edecek cismanî ve ahlâki neler varsa hepsini ilâve etmek lâzımdır.

Din devri:

(Ehli kitap) ailesinde ilk din devresi olan musevilikte Cenabı hak ; bu hakları, beşeriyete hem öğretti. Hem, insanları bu haklara riayetle mükellef kıldı, ve hem de tecavüze karşı müdafaa ile [ferden ve müctemian] muvazzaf kıldı. Ve kendi hakim kuvvetini bu esasta yardımcı ve müeyyide olarak gösterdi.

İlk aile

Dinî ilk aile ; İsrail oğulları ailesidir. İlk dinin ilk hitab ettiği, ve ilk kurtardığı aile ; budur. Bu aileye kendini kurtarmak vazifesini, musevilik ve başkalarını kurtarmak vazifesini [misyonunu] ise Hıristiyanlık vermiştir.

Birinci devri:

İbranî yani Hazreti İbrahimin nesli olan ve Hazreti Yakûbun on iki evlâdından gelip çoğalan İsrail kavmi ; münferiden ve müctemian gerek kendini, gerek ailesini ve cemaatini [Yakûp evi çocuklarını] kurtarmak ve korumakla mükellef oldu.

İkinci din devri:

Yine aynı aile ve soydan ve Hazreti Meryemden dünyaya gelen Hazreti İsa ; kendi kavmine dinde ikinci devreyi açtı. Bu devrenin esası şu idi: Aile ve kavmiyet alâkasını bütün dünya insanlarına teşmil etmek.

Yani Yakûp evi alâkasını ; bir kavim alâkası ölçüsünde genişleten Musevilere bu alâkayı bütün dünyaya teşmil ederek büyütme idi. Bu suretle her Musevi şahsî ailesi ve kavmî ailesi hakkında duyduğu muhabbeti, gayreti ve bu alâkaların icabettirdiği kurtarıcılığı bütün bir dünya ailesi hakkında duymak ve onu göstermek vazifesini alıyordu. Hazreti İsa bu fikri telkin etti. Buna ve bu hissin inkişafına yarayan ahlâkiyatı havi esasları da [İncil şerifi] onlara bıraktı. Ve semeresini zamanın zamanın beşerî tekâmüldeki tesirine terk ederek gitti.

Üçüncü devre :

Esas Misyoner kavim; yedi buçuk asır; Hazreti İsa'nın kurtarıcılık telkinlerini fikir mertebesinde, fikir ve mefkûre halinde işledi. Sezarların istibdat ve zulmü de dindar kavmi bu ülkünün tahakkukuna zorlayıp götürüyordu.

İşte zaman ile, ıstırap ile hisde ve fikirde olgunlaşmağa başlayan beşeriyete nihayet İslâmiyet; dinin kurtarıcılıkta fiiliyat devrini açtı. Bu üçüncü devre fiiliyat devri oldu.

O devirden bugüne kadar dünyada kurtulmak ve kurtarmak için neler vukua geldiğini tarih gösteriyor. Bugünkü nesil de, bunun en büyük miyastaki mücadelesine iştirak etmiş bulunuyor. Umulur ki bu mücadele sonuncusu olsun. Zira mukaddes kitaplar ıstırap devrelerinin bir kurtuluş devresi açacağını ve bu devre sonunda Allahın Melekûtu tecelli edeceğini tebşir ediyor ve hatta, ahır zamanda vukua gelecek dadısatı bile alâmet olarak kayıt ve onların neler olduğunu tayin ediyor ki işte şunlardır.

İncil şeriften :

(Matta — 24 — 1) : « Ve İsa mâbedden çıkıp giderken mabedin binalarını kendisine göstermek için şakırtları ona geldiler. (2) İsa da onlara cevap verip dedi: Bütün bu şeyleri görmüyormusunuz? doğrusu size derim, burada; yıkılmıyacak taş üstünde taş bırakılmıyacaktır. » (3) İsa Zeytinlik dağı üzerinde otururken şakırtları ayrıca gelip ona dediler : Bize söyle, bu şeyler ne zaman olacaktır. »

(6): «[Hazreti İsanın cevabı] Siz cenkler ve cenk rivayetleri işideceksiniz. Sakın sıkılmayın, zira bunların vaki olması gerektir. Fakat daha sonu değildir.

(7): Çünkü millet millete, ülke; ülkeye karşı kalkacaktır. Yer yer kıtlıklar, zelzeleler olacaktır. (8) Ve bütün bu şeyler ağruların başlangıcıdır.»

(13) Fakat sona kadar dayanandır ki kurtulacaktır.

« İnsanlık ideali »

İnsanlık ideali beşeriyette; din ile ve Hıristiyan devresinde başlar.

Bu idealin temeli evvelâ Müsevîlik devresinde aile ve komşuluk hukukuna istinadederek kurulur, ve içti-mâî hayatı Müsevî cemaati içinde münhasır kalır. Sonra bu kavim; Hıristiyanlık devresinde kapısını bütün bir beşeriyete açarak alâkalarını genişletir.

Muhammedilik devri ile de bu alâkalarda fiiliyata geçer. Hıristiyanlık devri ile meydana çıkan bütün bir insanlık alâka gayreti ve insanların kurtuluş ideali; kapı komşu alâkasından başlayarak bütün dünya insanlarına bitişir. Artık insan; kendini sever gibi her insanı sevmek ve kapı komşusuyla geçinir gibi her insanla iyi geçinmek ve her insana faydalı olmak mükellefiyetini benimser. İşte bu vazife hissi iledir ki dünyada salâh teessüs edecek ve bunun ile de yer yüzü; Allahın mele-kûtuna hazırlanmış olacaktır.

Kur'anı Kerimden:

(11 — Hûd — 87(88)) : « Müradım ıslahtır. »

İncil şeriften:

(Matta — 6 — 33) : « Fakat önce onun melekûtını ve salâhını arayın ve bütün bu şeyler size arttı-
lacaktır.»

Salâhdan maksad:

İnsanların insanca, insanlık haklarına malik olarak, yani hürriyet, refah ve emniyet içinde yaşaması ve bu hale veya bu halin inkişafına mani olan her engelden kurtulmasıdır.

İmdi, salâhın hedefi; her türlü fenalıktan ârî, ve her türlü iyilikleri cami bir içtimaî hayattır.

Bunun şartlarını her dinde Allah tâyin buyurmuştur. Binaenaleyh mukaddes kitapların tâbirine göre salâh; Allahın (fenalık) diye nehyettiği şeylerin dünyadan kalkması ve iyilik diye emrettiği şeylerin yaşaması demektir. Ve (Melekût) da bu halin vücudu ile tezahür edecek olan umumî hayattır.

O halde :

Melekûta zemin; salâh olacak, salâhı; insan gösterecek, insanı bu gayrete; intibahlar getirecek, insanı intibaha ıstıraplar getirecektir.

Şimdiye kadar yer yüzünde cereyan eden hadisetin mahiyeti bu hikmetle alâkalıdır. Ve bütün hadisat insanları salâha zorlayan birer vasıtaadır. Kapı komşusuyla dostluk tesis eden insan, bu zarureti bütün insanlığa teşmil etmedikçe ne evinin kapısını, ne memleketin sınırını emniyet altına alamayacaktır. Yani bütün insanlarla sıkı bir işbirliği yapmadıkça insan; kendi emniyetini sağlayamayacaktır. Dünyanın işbirliği veya insanların elbirliği fikirlerinin hepsinin sebebi bu hayatî zarurettir. Hak ve adaleti isteyenler el ele verip onu dünya hayatına hakim kılacaklar. Ve haksızlığa kökten sed çeceklerdir, ve böylece gerek fenalıkların men'i gerekse iyiliklerin yaşaması için, ve gerekse milletlerin kalkınması ve refah birliği, standardı için her insan her insana, her millet, her millete elinde olan imkânlarla yardım edecektir. Yani şimdiye kadar insanların birbirine tahakkümlerine âlet ve vesile olan varlıklar; bundan sonra Allah için insanların yükselmesine, insanların kurtulmasına, beşerî haklarına kavuşmasına, korkusuz, ıstırapsız rahat yaşamasına yarayacaktır.

Bu halde her şeyin doğrusu bilinecek, her yolun doğrusu gösterilecek ve beşeriyetin türlü zaafı ve cehli istismar edilemeyecektir.

Bu gaye; yukarıda işaret edildiği gibi intibahla hasıl olacaktır. Çünkü, kurtuluş çaresini aramağa insanı intibahlar zorlayacaktır. Ve insan; ancak bu zorla, gafletten uyanacak, umursuzluktan silkinecek, cehaletten sıyrılacak, ve bu netice ile dertlerinin sebeplerini anlayacak ve çarelerini bulacaktır.

Ne yaptığını, ne yapacağını bilmeyen, hayat yolunu, hedefini tayin edemiyen, nelerden sakınmak, nelere sarılmak lâzım geldiğini tesbit edemiyen, ve dolayisile hayatta bir hakikate doğrulamayan, bir gayeye istikamet alamayan insan; elbette ki kendi halinde kalamaz. Ezelî kanunlar, onu kendine getirmek için sarsar durur. Ona yolunu buldurmak için zorlar durur. İşte hürriyet, medeniyet, huzur ve emniyet; insana böyle zorların, ıstırapların yüksek pahasına mal olacaktır. İnsan; insanlık haklarını ıstırapla arayacak ve rüşde ererek sahip olacaktır. Ve netice itibarile insanlığa ancak bu suretle faydalı bir unsur olacaktır. Allahın Melekûtına yer yüzünü hazırlayacak olanlar da işte bunlar olacaktır. Allahın hilkattaki ezeli muradı budur. Allahın insanlardan istediği esas hizmet de budur.

Göz yaşları dökdüren ıstıraplar, ve yersiz emekleri boşa çıkartan hareketler; hep bu yolsuzluğun, gayesizliğin, gafletin, cehaletin, umursuzluğun neticesidir. İstıraplar; bu hakikati anlatmak için birer münebbihdir.

Bu hakikatten gafil olanların ne kendilerine ne de kendi halinde olanlara hayırları, faydaları olamaz. Bilakis kendi zararlarına ve kendi gibilerinin zararlarına çalışdırılırlar. Netice itibarile de dünya için birer şûriş

unsuru olurlar. Ve şerre alet olurlar. Halbuki dünya, ve insanlık; kurtuluşu için hayra yarar unsurlara, rüşd sahibi insanlara muhtaçtır.

Dünya onların iş birliği ile kurtulacak ve kalkınacaktır. Dünyada bir ekseriyet; bu salâhı ikame edecek hale gelmedikçe salih fertlerin, ekalliyetlerin ne başları dertten kurtulabilir, ne de onlar kendilerine bu dünyada emin bir köşe, mes'ut bir hayat temin edebilirler.

kurtuluş yolu

Mukaddes kitapların tebşir ve teminine göre bir kurtuluş yolundayız. İstirabımız var fakat hem sebebi hem de çaresi kitapta bellidir. İlk iş ; bilmeyenlere bunları bildirmektir. Şöyle ki:

Dertlerin müvellidi yolsuzluk ve uygunsuzluktur.Şahsî ve hususî emellerin birbirile çatışması ve çarpışmasıdır. Çünkü gafletimiz neticesi istiyoruz ki; hem nefsimize uyalım, hem de daha iyi bir hayata gidelim. İşte bütün sarsıntılar bu hesapsızlıktan, bu hodgâmlıktan, yanlışlıktan ileri geliyor. Bu yanlış yolda yaptığımız şudur: Canımız yandıkça doğruluyoruz, acısını unuttukça yine eğriliyor sapıtıyoruz!

Herkes aynı halde mi ? Hayır !

Bu dünyada bir damla iyilik için her şeyini fedaya hazır insan dahi var, fakat hem münzevî ve münferit, hem de çok dağınk! Öte yanda bir damla şahsî menfaati için dünyayı yakmağa hazır insan da var, fakat hem nufuzlu hem teşkilâtlı. Binaenaleyh şer; o kadar revaçta, kuvvet; o kadar itibardaki, iyiler, günün biriken ıstırapları içinde yalnız nefes almak için uğraşmaktadır. Dünyayı saran bu yangından suçsuzlar; malını değil, çoluk, çocuğunu, hatta canını kurtaracak yer bula-

mıyor. Hicret edenler; bir, bir kaç defa daha hicrete mecbur oluyor. Selâmet yer bulmak için küçük çocuklarını ayırarak kıt'a aşırı yerlere, dünyanın bir ucundan öbür ucuna gönderiyor. Ana, baba, evlât birbirinden uzak, ayrı birer yerde ve birbirinden habersiz bile kaldığı oluyor. Her biri kendine mahsus birer ıstırap içinde çaresiz yanıyor ve yalnız yanıyor.

Neden:

Beşeriyet bu feci akibete neden düştü?

İhtilâftan!

İhtilâflar neden çıkıyor ?

Egoizma dan!

Egoizma neden önlenemiyor?

Dünyaya hak yerine kuvvetin hâkim olmasından! Dünyaya hükmedecek müşterek bir içtimaî nizamın yokluğundan!

Böyle bir nizam hâkim olsa; elbetteki kuvvetli egoizmasını izhar edemeyecek her hangi bir anlaşmazlık çiksa bile, hak ve adalet yolile sulhen halli mümkün olacak, bir memleketin siyasî hudutları içindeki insanlar ihtilâflarını nasıl hal ediyorlarsa dünya milletleri de o yolda işlerini göreceklerdir.

Bir misal:

Komşuluk münasebetleri

Meselâ kapı komşumuzla bir ihtilâfımız olursa hemen kılıcamı sarılıyoruz? Tarla komşumuzla bir ihtilâfımız olursa komşumuzu hemen öldürmeğemi kalkıyoruz?

Aynı siyasî hudud içindeki şehirlerin, köylerin halkı birbiriyle bir ihtilâfa düşerse hemen birbirinin boğazınımı sarılıyor.

Hayır, hep hayır !

O halde?

Pek tabîî olarak şikâyetçi evvelâ uğradığı haksızlığı haksıza söylüyor, güzellikle onu hakka davet ediyor, dinlemezse, araya adamlar koyarak haksızı haksız; olduğunda iknaa tevessül ediyor, yine olmazsa hakeme müracaatı teklif ediyor, yine olmazsa mahkemeye müracaat ediyor. Ve nihayet adaletin hükmünü her iki taraf; kabule mecbur oluyor. Çünkü hükmün burada müeyyidesi olarak kahir bir kuvvet mevcuttur. Bu kuvvet milletin kendi kuvvetidir. Ve bu kuvvet; milleti bir nizam içine almıştır.

İşte dünya milletleri dahi kendi kuvvetlerini birleştirerek müşterek selâmetleri için kendilerini müşterek bir nizama koyarlarsa milletler arası ihtilâflar dahi aynı yoldan halledilebilecektir. Zira meydana bir tarafın kuvveti değil; bütün insanlığın müşterek kuvveti hakim olacaktır. (Ecnebi) sözü, (düşman) sözü aradan kalkacak bir milletin fertleri, zümreleri gibi hepsi birbirinin dostu, faydalı uzvu olacaktır. Birbirlerini tahribî değil birbirini desteklemeği düşünecekler, hak ve adalet bahsinde her biri diğerinin koruyucusu, arkacısı olacaktır. Birine vaki haksızlık; hepsinde tepkisini gösterecektir.

Nitekim:

Bir memleketin siyasî hudutları içindeki insanlar; bir anadan, bir babadan öz kardaş olmadıkları halde (İnsan kardaşlığı) samimiyetinde birleşiyorlar. Siyasî hudutlar dışında kalan insanlarda bu esasta birbirinin aynı değil midir? Bir memleketin iç kapı komşularında ırkı, dini, mezhebi, hatta tabiiyeti ayrı kimseler bulunmuyormu? Bunlar; birbirinin hususiyetlerine yabancı oldukları halde umumî münasebette kardeş gibi geçinmiyorlar mı? Birbirlerine karşı iyilikte yarış etmiyorlarmı?

bu realite, bu hakikat siyasî hududlar dışında neden mahiyetini değiştirsin?

Fakat değiştiriyor. Çünkü:

1 — Putperestlik devrindenberi hayata; şahısların siyasî menfaatleri hâkim olmuştur. Milletler arasındaki hudutların manası; bu siyasete göre tayin edilmiştir. Hududun öte tarafında kalanlar hakkındaki noktainazar bu maksada uydurulmuştur. Ve netice itibarile her iyi hisse, insanlık alâkalarına; siyasî hudutlarda son verilmiştir.

2 — Devletlerin başını adâlete bağlıyan bir dünya nizamı, ve bu nizamı yaşatacak bir dünya cemiyeti vücud bulmamıştır. [19]

[19] Birinci Cihan harbini müteakip (Akvam cemiyeti) diye devletler arası kurulan cemiyet; bu gayeyi temin edemedi. Zira bu fikir; henüz iptidaî, ve nazarı halde idi, bir tasarı mahiyetinde idi. Cemiyetin fikirlerini yürütecek ne muayyen bir kuvveti vardı, ne de tam bir salâhiyeti veya mecburiyeti! Kuvvetde hareket de, salâhiyette kendi aralarındaki işişarelerle yeniden meydana getirilecekti. İşte bu; ihtiyarî mahiyetteki bu iş, siyasî tesirler, ve her devletin kendi hususî endişeleri yüzünden canlanamadı. Ve kendi zamanında çıkan ihtilâfları, harpleri önleyemedi, ve ikinci Cihan harbinin zuhuruna mani olamadı. Fakat yukarıdaki yazının matbaadaki dizi provasını gözden geçirdiğim günkü [22 Mayıs 945 tarihli] gazeteden, mevzu ile alâkalı mühim bir haber aldım. Bu haber; hem yukarıdaki fikrimi teyid ediyor, hem de o fikrin tahakkukuna gidildiğini bildiriyordu.

19 uncu haşıyenin devamı

İşte, bütün dünya için müşterek bir ihtiyacı temin eden bu müjdeyi hemen şuraya derç ve ilâve ediyorum.

Haberin muhteviyatı :

Sanfransisco'dan 21 Mayıs tarihinde Radyonun yaptığı bu haberi nakleden gazeteden :

Amerika Dış İşleri Bakanının gazetecilere beyanatından cümleler:

« Konferansın bu ana hürriyetleri; [Söz, Basın, Münakale ve haberleşme hürriyetlerini] kabul etmekle kalmıyarak, Amerikan mürahaslarının teklif ettiği (İnsan hakları komisyonunun) da teşkilini ana yasaya ilâve edecektir.

Bu komisyon; bu sahada teşkilâtın gayelerini tahakkuk ettirmeğe muktedir olacaktır. »

İçtimaî ve iktisadî komite de bu teşkillerin gayelerini tasrif eden şu maddeyi kabul etmiştir.

« Milletler arasında dostça ve sulh içinde münaşebetlerin bir icabı olarak müsavi haklar, ve her milletin kendi idaresini kendisinin tayin etmesi prensipleri dahilinde şu noktaların tahakkukuna çalışılacaktır:

A — Daha yüksek bir yaşama seviyesi, içtimaî ve iktisadî inkişaf şartları.

B — Milletler arası iktisadî, içtimaî, sıhhat ve kültür meselelerinin halli.

C — Dil, din, ırk, cins farkı gözetmeksizin insan hürriyet ve haklarına hürmet ve riayet edilmesi. »

3 — Zira: Her ihtilâftan istifade etmek, kuvvetliye pay çıkarmak putperestlikden beri siyasette usul olmuştur.

4 — Zira: (Devletler Hukuku) diye bir takım anlaşmaların mevcudiyetine rağmen buna riayet; kuvvetlinin ihtiyarına kalıyor. Kuvvetli ise Haktan ziyade kuvvetin istihkakını arıyordu. Çünkü devletler hukuku ; şimdiye kadar, müeyyideden mahrum idi. Onu koruyacak bir kuvvet; bir müşterek dünya kuvveti yoktu. Her devleti; taahhütlerini ifaya mecbur edecek üstün, hâkim bir varlık teşekkül etmemiştir.

Böyle olunca:

Devletler arası münasebetlerde samimiyet; ve ihtilâfların hallinde adalet fikri hakim değildi. Kuvvetli tarafın konuşması bile manasızdı. Zira dayandığı kuvveti. Gayesi, kuvvetini işletmekti, fütuhattı, ganimetti, tahakkümdü.

Putperestlik devrinden beri bu böyle idi. Çünkü dünyaya hak yerine kuvvet hâkimdi.

19 uncu haşiyenin devamı

"Washington Post" gazetesi bu münasebetle şunu yazmıştır:

«Milletler arasında dostça münasebetler; müsavî haklara, ve milletlerin kendi idarelerini kendileri tayin etmek hakkına hürmetle mümkündür. İşbirliği; ancak din, dil, cins ve ırk farkları gözetmeksizin bütün insan haklarına riayetle kabildir.»

"Wall Street Journal" de şunu yazmıştır:

«Birleşmiş Milletlerin devamlı sulhu temin bakımından başlıca vazifeleri; milletlerden istibdat idaresinin tamamen kaldırılmasını sağlamaktır.»

Komşuluk :

Komşuluk; içtimaî münasebetlerin temelini teşkil eder. İçtimaî münasebetler; komşulukla başlar. Ve buradan inkişaf eder. Bütün bir insanlıkla dostluk için, komşuluk; bir hareket noktasıdır. Komşuluk; insan dostluğu için en kuvvetli vesileleri ihtiva eder. İlk iyilik olduğu gibi ilk fenalık da komşudan gelir. Dinler komşuluk için haklar koymuştur. Vazife ve mükellefiyetler koymuştur. Öyle ki: komşusunun ihtiyacına mü'min kayıtsız kalamaz, komşusunun fena gidişine komşu seyirci kalamaz. O derece ki yaramaz, haylaz çocuğundan, geçimsiz iç hayatına ve hastalarına kadar komşu komşusunun her iyi düzeni ve fena durumu ile yakından alâkalıdır. Ve dinlerin koyduğu mükellefiyetlere, göre ilk içtimaî alâka burada başlar. Her gayretin, diğergamlığın, elciliğin ilk tatbik ve hareket sahası komşudur. Ve komşudan başlayarak genişler gider. Böylece bütün dünyayı sarar. İnsan içtimaî hayatta başkaları ile ilk, komşuda yüz yüze gelir ve görüşmek, konuşmak ve iyi geçinmek mecburiyetine burada girer. İşte zarurî bu temastır ki karşılıklı iyi görünmelere, iyi düşünmelere yol açar. Ve onları insanlık hislerinin tezahürlerine, insanlık cevherinin işlenmesine vesileler ihdas eder, tarafeyni, iyilikte, dostlukta bir yarışa koyar. Bu da sevgi denilen gayenin insanlar arasında tahakkukuna imkân verir ve ona başlangıç olur.

Hakikatte:

Hakikatte ve tatbik sahasında bir evin kapı komşusu, bir tarlanın sınır komşusu ile bir memleketin sınırı komşusu arasında Allah nazarında, insanlık hakları önünde, ve insanlığın yüksek ruhu karşısında hiç bir fark yoktur.

Herkesin komşusundan ilk istediği şey emniyettir. İlk vadine mecbur olduğu şey de budur. Ev komşuları için olduğu kadar memleket komşuları hakkında da esas aynidir. Ve hatta memleket komşuları hakkındaki bu ihtiyaç daha büyük, daha umumî ölçüdedir. Ve en çok en çabuk bozulmaması gereken emniyet bu sınırların emniyeti olduğu halde en çok ve çabuk bozulanı da buraninkilerdir. Çünkü bunda âmil olan şey; komşu fertlerin geçimsizliği değil, fertlerin çıkardığı ihtilâflar değil, ancak fena niyetlere dayalı umumî siyasetlerin icadettiği vesilelerdir. Memleket içinde bulunan iki tarla komşusu birbirile iyi geçinmeye ne kadar muhtaç ise sınırlar boyundaki tarlaların yabancı komşuları da birbirlerle aynı ihtiyaçtadırlar. Eğer onlar birbirine karşı fena niyet besliyorlarsa bu sun'î dir ve kaynağı uzaklardadır.

İmdi fert komşuluğu ile milletler komşuluğu veya kıt'alar komşuluğu arasındaki fark hakikî değil itibarîdir. Ve bu fark ferdlerin fikir ufuklarına göre daralır veya genişler. Maalesef bu darlık; cehaletin, fikirsizliğinen iptidâî halidir. Bu övünülecek bir şey değildir. Fakat maateessüf siyasî ihtiraslar; bu darlığı övünülecek bir itibarda yaşatmışlardır. Cihan harplerine kadar bu gaflet, bu siyaset böyle sürüp gelmiştir. Halbuki insan, hakikatleri bildikçe ufku genişletecek, fikrini düzeltecek ve ufku genişlettikçe yükselecektir.

Sevki tabîî ve ihtiyaçların zarureti insanları komşularile iyi geçinmeğe sevk eder; bu en esaslı bir temayüdüdür. İnsanların ilk hoş görüneceği, ve ilk hoş geçineceği aile komşusudur. Hatta türkçede ata sözüdür: «Ev alınmaz, komşu alınır.» denir. Çünkü evin hayrı komşu ile hasıl olur. Netekim Kur'anı Kerimin şu ayetlerinin hükmü memleketimizde komşular arasında tâ ilkinden

beri caîrdir. Komşu münasebeti tam bir kardeşlik ve mütekâbil bir velâyet derecesinde mer'idir. [20]

Kur'anı Kerimden:

(9 — Tövbe — 72(71)) : «Erkek ve kadın mü'minler birbirinin dostu ve velisidir. İyilikleri emir ederler ve fenalıklardan sakındırırlar.»

Diğeri:

(49 — Höcerat — 10) : «Muhakkak müminler kardeştirler.»

Diğeri:

(5 — Mâide — 3(2)) : «Fazilet ve takvâda birbirinize yardım ediniz.»

Hadis şerif :

[20]

Meselâ:

Komşunun erkeği askere gider, veya iş aramağa gurbete çıkar. Çoluk çocuğunu komşusuna emanet eder, komşusundan alacağı cevap malûmdur ve şudur: «Onlar bizimdir. Haydi Allah yolunu açık etsin, gözün arkada olmasın. Allahın birliğine emanet olalım. sağlıkla git gel!» Bilhassa köylülerimiz ve kasabalılarımız hemen her işini komşusuna danışır, Akıl alır. Zira kendisile istişare edene en doğruyu söylemek ve göstermek dinin emirleri icabıdır.

Komşu yeni bir teşebbüste mi bulunacak, meselâ bir şey mi satacak, bir şey mi alacak, bir şey mi yaptıracak, hatta evlâdını mı evlendirecek? komşusunun reyini alır. Bir cümle ile komşu komşunun içtimaî hayat ortaklığını her harekette gösterir ve birbirinin saadetini, derdini tamamen paylaşıır.

«Yanıdaki komşu aç iken karnını doyuran mü'min değildir.»

Diğeri :

«Mü'min müminin aynasıdır. Mü'min, müminin kardeşidir. Maişetini cem edip hazırlamağa yeter derecede yardım etmelidir. Arkasında malını, ırzını muhafaza ve vikaye etmelidir.»

Hülâsa :

Dünya milletleri münasebetlerinde ilk kademe; kapu komşuluğundan başlar. Her türlü yardım, güven ve alâka fiiliyatı buradan yol alır. İctimaî hayat şartlarına ilk uygunluk buradan başlar. İctimaî vecibeler; ilk burada, fiiliyat ve tatbikat sahasına girer. İnsan; karşılıklı hürmete ilk burada alışır. Harice karşı alâka gayretini, gayret hissini ilk burada duyar. Hayat arkadaşlığını, his ve gaye ortaklığını ilk burada kurar ve buradan ilerletir.

Nitekim mukaddes kitaplar komşu sevgisini; Allah sevgisinden sonra en mühim bir esas olarak emreder. [21] Hatta İncil şerif; bu komşu hakkını mufassal bir

[21] Tevrat şeriften :

(Tesniye — 6 — 4 ve 5) : «Ey İsrail dinle, Allahımız Rab: bir olan Allah'tır. Ve Allahın olan Rabb'i; bütün kalbinden ve bütün canından, ve bütün kuvvetinden sevesin.»

(Levililer — 19 — 18) : «Ancak komşunu kendin gibi sevesin.»

(Levililer — 19 — 34): «Yanızda sakin olan garip size yerliniz gibi olsun onu kendin gibi sevesin.»

misal ile de izah eder. [22]

[22]

« Komşu »

(Luka — 10 — 29) : « Ya benim komşum kimdir (30) İsa da söze başlayıp dedi:

Adamın biri (Yeruşalim) den (Eriha)ya iniyordu. Haydutların eline düştü. Onlar da onu soydular. Ve vurdular, yarı ölü bırakıp gittiler. (31) tesadüfen bir Kâhin o yoldan iniyordu, onu [yaralıyı] gördüğü saman öteden geçip gitti, (32) aynı suretle bir Levîli de o mahalle geldiği zaman onu gördü, öteden geçip gitti. (33) Fakat bir [Samiriyeli] yolculuk ederken onun bulunduğu yere geldi. Onu görünce acıdı, (34) yanına gitti, yaralarını sardı. Üzerine zeytin yağı ve şarap akıttı. Ve onu kendi hayvanına bindirdi, bir hana götürdü ve ona baktı. (35) ertesi gün iki dinar çıkardı, hancıya verdi. Ve: ona [yaralıya] bak, ve bundan fazla, ne harc edersen tekrar döndüğüm zaman sana öderim dedi. (36) sen bu üçünden hangisi hâydutların eline düşen adamın komşusu oldu, sanırsın. (37) Ve Fakîh; ona merhamet eden! dedi. İsa da Fakîhe; git sen de böyle yap! dedi.

Dünya şumul yeni bir iyi haber

20 Şubat 939 tarihli Cumhuriyet gazetesinde in-

21 inci haşiyenin devamı

İncil şeriften :

(Markos — 12 — 30 : 32(29 ÷ 31)): « Allahımız Rab; bir olan Rabdir. Ve Rab Allahını; bütün yürekten, bütün canından, bütün fikrinden ve bütün kuvvetinle seveceksin. İkincisi bu: Komşunu kendin gibi seveceksin. Bunlardan daha büyük başka emir yoktur. »

İşte görüyoruz ki tabiat iyi geçime sevkettiği halde ve Allah mukaddes kitaplarla iyi geçimi emrettiği halde bu iyi geçim saltanatçı fertlerin işine gelmiyor, onların işine yalnız şahıslarına itaat de birlik, maida esaslarda ayrılık gayrılık geliyor, ve dünya bu yüzden şim-

22 inci haşiyenin devamı

tişar eden Amerika Cumhuresisi Mister Roosevelt'in nutkundan bir kaç fıkra:

Mister Roozvelt demiştir ki:

« Demokrasiye olan imanımızı göstermek için iyi komşuluk siyasetini; haricî siyasetimizin temeltaşı yaptık. Bundan başka her hangi bir siyaset; düşüncelerimize ve ideallerimize uygun olamazdı. Bu siyaseti tatbik sahasında mukaddes kitapların nasayihini takibetmek, komşumuzun hudut taşını yerinden oynatmamak ve hudutlarına tecavüz etmemek fikrinde bulunuyoruz. »

« Kimsenin arazisinde gözümüz yoktur. Komşularımızın mallarına göz dikmiş değiliz. Teslihatı tahdit için yapılan her namuskârane teşebbüste işbirliği yapıyoruz. Her hangi bir tecavüzü defetmek hali müstesna olmak üzere, kuvvete müracaattan nefret ediyoruz. »

«Bizim burada, yeni dünyada; talihleri daha az yaver olan diğer memleketlerin milyonlarca insanının ümidi olduğumuzdan daha doğru bir şey yoktur. Milletler arası bir tasanüd [Dayanışma], işbirliği, karşılıklı güven, karşılıklı yardım misali göstermek suretindedir ki ıstrap ve şuriş içinde bulunan beşeriyetin kalbinde imanı muhafaza edilebilir.»

diye kadar huzur ve sükûnundan mahrumiyet çekiyor. Ve bu yüzden dünyadan harp, ıstırap eksilmiyor. Niyet bir Fransız; Marsilyada yaşayan Almanla kardeş gibi bir kapı komşuluğu yapsın da Alman hududundaki Fransız bütün Almanlara fena gözle baksın.

Müslümanlık; Allaha imanı olanları kardeş sayar ve bu kardeşlerin herbirini yekdiğerinin velâyeti vazifelerile mükellef kılar [23] ve ıslâhıbeyni emreder.

Bir vesika:

Din kültürünün diğergamlık ruhunun; yüzyıllarca zamandanberi Türk kültüründe bir esas tuttuğunu gösteren bir vesika gördüm.

Bu vesika; Müctemi' ibadetlerde edilmek üzere asırlarca evvel tertibedilmiş bir dua metni idi. Ve insan-cı ruh; bu duada idi. Asırlarca zaman ibadette bir esas tutmuş ve herkes tarafından kullanılmış olan bu dua metni; 1275 tarihli matbu bir risale ile elime geçmişti. «Takvim haneî Âmirede» tab ve temsil kılınmıştır.»

[23]

Kur'anı Kerimden :

(49 — Höcerat — 10) : «Kardeşlerinizin [Müminlerin] arasını ıslah ediniz. Ve Allahtan sakınınız tâ ki rahmete nail olasınız.»

Diğeri:

(3 — Ali Umran — 110) : «Siz insanlar arasına çıkarılmış, hayırlı bir ümmetsiniz. İyi şeylerle emir ve fenalıklardan sakındırır, Allaha iman eylersiniz.»

İncil şeriften :

(1 — Petrus — 4 — 10) : «Herbiri nasıl mevhibe aldı ise birbirinize Allahın çeşit çeşit inayetinin iyi kâhyaları gibi o mevhibe ile hizmet edin.»

İbaresi yazılı bu risale; « Hâcegan Hatmi » hakkında idi. Bu hatmi şerîfin usulünü ve duasını ihtiva ediyordu.

Din kültürünün Allahcı ve insancı ruhunu tam bir samimiyetle belirten bu duada mümin; Allaktan kendi için ne istiyorsa tam aynini başka ümmetler için de istiyordu. Ve başkalarını kendinden bir şeyde ayırmıyordu; bu duayı asırlarca evvel tertibliyen kültürlü müslümanların cömert ve diğergam yüreklerinden Âlemlerin bir tek Rabbına yükselen niyazları içinden misal olarak şu cümleleri iftiharla naklediyorum:

Dua metninden bir kısım:

«..... Ve işbu [Hâcegan silsilesini vücuda getiren] zatlerin; babalarının ve analarının, ve onları yetiştirenlerin, ve onların yetiştirdiklerinin ve onlara ihlâs gösterenlerin, nisbeti olanların, elleri altında olanların, onlara iyi gözle bakanların, onları sevenlerin cümlesinin ruhlarına hediye ettik.

Ve bu dileğimiz; kıyamete kadar gelecek nesiller içindeki Hazreti Muhammed ümmeti ile aynen diğere Nebîlerin, bütün Resullerin ümmetlerine de teşmil ettik.» denilmektedir.

Yine bu duanın diğere bir kısmında aynen şöyle yazılıdır.

«Ya Rabbi senin yolunda yürüyenlerin [yani bütün insanlar içinde iyilik yolunda yürüyenlerin] yollarını aç, fesatçıların fesâdından onları koru, onlara karşı muhabbetimizi artır, onların haklarımızda itimatlarını artır. Ve senin hizmetinde cümleye muvaffakiyet ihсан et. Seni sevmekte, ve seni sevenleri sevmekte nasip ve

hissemizi artır. Ve senin muhabbetine bizi yaklaştıracak güzel işlerimizi artır. Ve bizi yanında makbul kılacak hale getir. Cemi cümlenin Rabbı sensin. Cümleye iyilik ve salâh ihsan et.

Ey Rahmeti, mağfireti, cömertliği hudutsuz Allah, cümleye istikamet ver, yollarımızı doğrult, sevgililerinin yüzü hürmetine bize rıza ve muhabbetini müyesser et. Amin.»

Yukarıdaki ikinci kısım dahi din kültürünün Allahcıcı ve halkcı, ve insancı esaslardaki muhabbet ruhuna iyilik aşkına, fazilet arzusuna ve netice itibarile insanlık idealine ecdadımızın ne derece bağlılık gösterdiğini ortaya koyan muhkem bir Höccettir. Bunun şerefi îlâni-haye nesillerce evlâdımıza malolacak ve bugün dünyanın etrafında birleşmeğe çalıştığı ideali kendi imanında kendi kültüründe bir esas olarak bulmuş olacaktır.

Kurtuluş engelleri

Dinler; kurtarıcılık için geldi. Ve devrelere göre Allahın te'yidettiği derece muvafık oldu. Din devrinden evvel dünya; mütehakkimleriu elinde mustarip idi. Kurtuluşun hedefi de insanları mütehakkimlerin zulmünden kurtarmaktı. Fakat mütehakkimler; insanları öyle; bir kuvvetli baskı altında tutuyorlardı ki, kurtuluş için değil bir harekete, hatta bir kelime şikâyete bile hal; müsait değildi. Mutlak bir istibdat; hakim, mutlak bir teslimiyet ve esaret carî idi. Çünkü: milletlere gayri mes'ul, pervasız kimseler hüküm ediyordu. Ve bunlar şahıslarına mukaddes birer mahiyet veriyordu. Böylece bütün dünya mütehakkim tek tek adamlar arasında tak-sime uğramış. İnsanlar bunların keyfi idere ve sultaları

altında inliyordu.

İlk din devresinde Allah; mucizeleri ile kulu Musayı en ziyade ezilen bir kavmi kurtarmağa gönderdi. Hazreti Musa; ancak Allahın mucizeleri ile İsrail oğullarını Firavnin tahakkümünden kurtardı.

Cenabıhak; İsrail oğullarını kırk sene yine mucizelerile çölde yaşattı ve korudu. Fakat sonra mucizeler devri alelâde hayat devresine inkilâp edince, bu sefer; beşerî ihtiraslar baskıdan kurtuldu. İhtiraslar tekrar fıskırdı. Birbirlerine tahakküm emeli meydan aldı. Politikacılar; Beni İsrailin demir gibi sağlamlaşan birliğini bozdular, cemiyeti içinden oydular, bünyeyi zayıflattılar. Hariçteki putperestlerin savletine kapı açtılar, büyük bir kısmı da putperestlik tarafına ayrıldı. Böylece bir taraftan içten bölünen, bir taraftan yabancı putperestlerin taarruzlarına maruz kalan Müseviler, ezildiler, esarete uğradılar, defaatle esaret sürgünlükleri geçirdiler. Ve halâ da mustarıptirler.

İkinci devresinde :

Cenabıhak bir ikinci devrede İsrail oğullarını kurtarmak üzere Hazreti İsayı gönderdi. Fakat dine karşı dünya muhalefeti o kadar şiddetli idi ki, Hazreti İsanın kundakta çocuk iken bile peygamberliğe namzet olarak yaşatılması imkânı yoktu. Selâmeti için Mısıra naklolundu. Ve Sezarlar idaresi doğan Peygamberi büyümeden yok etmek için harekete geçti. Fakat doğan Peygamberin kim ve nerede olduğu bilinmediği için Hazreti İsanın doğduğu haber alınan vilâyetin iki yaşına kadar bütün erkek çocukları boğduruldu.

Yeni vaziyet:

Hazreti İsanın kaçırıldığı Mısırdan otuz sene son-

ra Peygamberliğini ifa için Beni İsrail arasına Filistine döndüğü zamanki durum ise din ve Peygamberleraleyhindeki şiddetini kaybetmemiştir. Bunun derecesini Hazreti İsanın şu teellümünden anlamak mümkündür:

İncil şeriften :

(Matta — 8 — 20) : «Ve İsa ona dedi: Tilkilerin inleri, ve gök kuşlarının yuvaları vardır. Fakat insan oğlunun [Yani kendisinin] başını yaslıyacak [emin bir] yeri yoktur.»

Filhakika Hazreti İsa meskûn yerlerde kendine barınacak emin bir yer bulamamıştı. Gündüzleri dolaşp vaaz ediyor, geceleri suikastten, yakalanmaktan korunmak için (Zeytinlik) dağında gizleniyordu. Netekim nihayet yakalandı ve o dağda yakaladılar.

Hazreti İsanın memuriyeti:

İlk din cemaati olan Musevilerin dinî vazifesi Allahın varlığını ve birliğini dünyaya bildirmektir.

Fakat Museviler; kendi cemaatleri içinde zuhur eden politikacıların tefrikaları yüzünden o kadar perişan oldular, siyasî birliklerini, manevî birlik ruhlarını o derece kaybettiler ki, nihayet tahakkümü altına düştükleri putperest Sezarların murakabe ve baskısı altında Musevilerin İlâhî vazife gayret ve faaliyetleri, büsbütün durdu. Museviler son derece çekingen, ürkek ve uysal bir duruma girdi. Artık bütün düşünceleri günlerini zama-na uydurmak ve sademesiz geçirmekten ibaret oldu.

İşte Hazreti İsa; Musevileri bu bitkin, bu ruhsuz durumdan kurtarmak ve onları ilâhî vazifelerine tekrar başlatmak üzere gelmişti.

Halbuki:

Din neşri, Peygamberlik davası Sezarizmin hiç mü-

samaha edemeyeceği bir şeydi. Aksi halde Sezarlar, manevî kuvvetini kaybedecek halkın manevî cephesi Allaha dönecek idi.

Allahın dini; insanlara beşerî haklarını, insanlığın şartlarını öğreten ve onu isteten bir vasıta idi. Ve din yalnız bunları öğretmekle kalmıyor, bu hakların kurtarılması, muhafazası, murakabesi ve müdafaası ile de insanı mükellef kılıyordu. Zira, ancak bu mükellefiyet ve mes'uliyetler; insanları mânen diriltecek kalkındırarak, ve medeni bir hayata geçirecekti.

Yine din; insanlara murakabe edeceği şeylerin mahiyetini; hak ve adalet mefhumlarını öğretiyordu; işlerin, fenalarını iyilerini tanıtıyordu.

Netice itibarile hakikatleri bildiriyordu. Bunun âkibetinden ilk mutazzarır olacak olanlar ise, elbetteki zalimler, haksızlar, mütehakkim müstebitlerdi. Zira onların şahsî saltanatları sarsılacak, onların pervasız hareketlerinin sonu gelecekti. Allahın da, halkın da mukaddes haklarını manevî, ve maddî kuvvetlerini ve müeyyidelerini itibarî olarak şahıslarına toplayan Sezarlar; halk, din hakimiyetine girmekle Allahın mukaddes haklarını Allaha ve halkın insanlık haklarını da halka iadeye mecbur olacaklar, ve netice itibarile Allaha ve Allahın halkına karşı mes'uliyetler kabul etmiş olacaklardı. Halbuki onlar; halkın manevî ve maddî yegâne mercii ve melcei olmak mevkiine geçmişlerdi. Halkın hem vicdanına hem mukadderatına el koymuş böyle mütehakkimleri bu kadar müsait mevkiden ayırmak ise kolay değildi. Zira onlar; bütün vakitlerini bütün kuvvetlerini buna karşı toplamışlar ve buna karşı bütün tedbirlerini almışlardı. Bu meyanda tedhişlerin en yıldırıncılarını göze ve ele almışlardı.

İmdi:

İstibdadın o günkü şartları; Hazreti İsanın faaliyette fi'lî bir netice almasına değil, fikri telkin ve taâlimine, hatta Allah Peygamberi olarak hayatta kalmasına bile müsait olmadığından Hazreti İsa semaya alındı. Ve ancak ulusal insanlık ve kurtarıcılık fikrini, içtimaî alâka ve muaşeret esaslarını talim ve ideal telkin etmekle iktifa etti. Fakat acılarını kalplere yaymak ve sindirmekle Hristiyanlığı ekdi ve beşeriyetin kurtuluşu idealini beşeriyete miras bıraktı.

Tahlil:

Hazreti İsanın hayatını şöyle bir hülâsa ile kurtarıcılığın mahiyetini ve Hristiyanların kurtuluş hakkındaki muahher zihniyetlerini ortaya koyalım:

Hazreti İsa kurtarıcı olarak geldi. Fakat Musevileri Sezarların baskısından kurtarmak için Roma ordularını mağlup edecek bir ordusu yoktu. Allah; Hazreti Musayı takip eden Fir'avun ordusunu suya boğan mucize gibi ezici bir mucize de göstermedi.

İmdi Allahın istediğine göre Hazreti İsa da yalnız talim ve telkin ile iktifa etti.

Sebebi :

Bu neticenin manası şu idi:

Beşeriyet; henüz rüşd yaşına girmiş değildi. Henüz çocuktuktu. Çocuk ne eline verilecek silâhı yerinde kullanmak şuuruna malik, ne de kendisine verilecek hürriyet ve istiklâl haklarını benimsemeğe ve onu hüsni istimâle muktedir olabilirdi.

Hazreti Musa kurtarıcılığında Fir'avun ordusuna karşı zahir olan mucize; İsrail oğullarının Mısırdan çık-

malarına mani olan Fir'avun ordusunun mümanaatını kırmak içindi. Hazreti İsa'nın uğradığı mümaniat bu mahiyette değildi. Çünkü o; İsrail oğullarını başka tarafa nakledecek değil, onları buldukları yerlerde fikren harekete geçirecek ve onların imanını, idealini dünyaya yaydıracaktı. İşte bu; bir zaman meselesi; asırlarca ıstırap çekerek hasıl olacak bir olgunluk meselasi idi. Mesih gidecek, mesihlik kalacak, yani kurtarıcılık gayreti yaşayacak ve yayılacaktı.

O halde tabiat ve tekâmül kanunlarının vücade getireceği bir olgunluk yaş devresine kadar insanların geçirmeğe mecbur oldukları bir inkişaf devresi vardı, işte o devreyi boşuna geçirmemek, nesiller ile beraber fikrî olgunluk dahi birlikte inkişaf etmek için Hazreti İsa İncili getirmeğe geldi. İncil şerif, sulhculuğu istihdaf eder. Fakat bu ekseriya Hıristiyanların zannettikleri gibi [fena dahi olsa] her hale mutlak bir uysallık demek değildi. Yani:

A — (Hazreti İsa mütehakkimlerden ıstırap gördü de mücadele ve muharebe etmeği hiç düşünmedi. Kendini mukadderata tabi kıldı. Ve insanlara da her tahakküme boyun eğmeği öğretmek istedi) manasına değildir. Hazreti İsanın bütün faaliyeti ve taâlimi bunun aksine şahadet eder.

Nihayet yüz yirmi insandan fazla bir maddî kuvvet cem'ine müsait olmıyan bir zamanda ne yapılıbilirdi.

B — O halde Hıristiyanlığın esas prensipi; uğrayacağı her haksızlığa boyun eğmek ve bu suretle zalimlerin haksızlıklarına meydanı müsait kılmak değil, zulme karşı sessiz kalmak, hiç bir müdafaaya kalkma-

mak, hiç bir mücadeleye girmemek değil, her şeyi olduğu gibi kabul etmek ve icabına uymak değil, yani sulhculuk zihniyetinde, hareketsiz ölü bir hayata kadar düşmek değildir. Bu hakikati Hazreti İsa; şu sözleri ile açık bildirmiştir.

İncil şeriften:

(Matta — 10 — 34): « Yer yüzüne selâmet getirmeğe geldim sanmayın. Ben selâmet değil, ancak kılıç getirmeğe geldim. »

Diğeri :

(Luka — 22 — 36): « Fakat şimdi kisesi olan onu alsın. Ve torbası olan da alsın. Ve olmiyan esvabını satsın ve kılıç satın alsın. »

Diğeri:

(Luka — 12 — 49) : « Ben dünyaya ateş atmağa geldim. Eğer şimdiden tutuşmuş ise daha ne isterim. »

Zira :

(Yuhanna — 12 — 47): « Çünkü dünyaya hüküm etmeğe gelmedim, ancak dünyayı kurtarmağa geldim. »

İmdi :

Yukarıdaki ayetlerden göülüyorki Hezreti İsa dünyayı kurtarmak için yürekleri, fikirleri tutuşturacak bir gayret ateşi, bir ideal harareti vermeğe gelmiştir. Ve dünyanın kurtuluşunu bu hararet ve faaliyet zamanla temin edecektir. Buna münafi her durum ölülüktür.

Ölüler :

Nitekim şu ayette Hazreti İsa; Sezar idaresine kendini uydurup misyonunu terk etmiş olanları ölü addettiğini ortaya koyuyor.

(Matta — 22 — 32) : « Allah; ölülerin Allahı değil ancak yaşayanların Allahıdır. »

Diğeri:

(Matta — 8 — 21 ve 22): « Şakirdlerden bir başkası İsayaya dedi. Yarap, bana izin ver, önce gideyim. Ve [Henüz ölen] babamı göreyim. Fakat İsa ona dedi: Benim ardımca gel. Ölülere bırak kendi ölümlerini gömsünler. »

Diğeri:

(Luka — 9 — 60): « Fakat İsa ona dedi: Bırak ölümler, kendi ölümlerini gömsünler, ancak sen git Allahın melekûtunu her yana ilân et. »

Hazreti İsa; bu sözlerle göstermiştir ki, Vazife ve gayeye uygun olmıyarak geçen hayat; ölümlüktür.

Hayat da gaye; kurtuluştur. Kurtuluşun vasıtası faaliyettir. Ve faaliyetin devam ve bakâsı mücadeledir.

Asıl iş, ve bütün fazilet bu faaliyetten yorulmamak, ve cana mal olsa dahi bu mübadeleden yılmamaktır. Nitekim şimdi bu ayetler bu esasta kâfi fikir verir.

(Matta — 6 — 24) : « Hiç bir kimse iki efendiye [hem Allaha hem Sezara] hizmet edemez. »

Diğeri:

(Matta — 10 — 30) : « Ve Haçını [Ölüm sehpasını] alıp [Ölümünü göze alıp] ardımca gelmeyen bana lâyük değildir. »

Diğeri:

(Matta — 20 — 28) : « Nitekim insan oğlu kendisine hizmet edilmek için değil ancak hizmet etmeğe ve bir çocukları için canını feda etmeğe geldi. »

Hazreti İsanın beşeriyete mal ettiği fikir :

Hazreti İsanın talim ettiği ideali, meselâ şöylece hülâsa etmek mümkündür :

«Allahı seveceksin, Allah için insanı seveceksin. Sevginin icabına uyacaksın, her hareketinde bu uygunluk görünmelidir.

Sevgi uğrunda hiç bir şeyini esirgemeyeceksin, hiç bir fedakârlıktan çekinmeyeceksin. Düşmanına bile insanlık alâkalarile bağlılık göstereceksin, kimsenin salâhından ümit kesmiyeceksin. Her kesin salâhına çalışacaksın. Bu gayretle yaşayacaksın. Mustarıpleri kurtaracaksın. Her ne bahasına olsa da sevginin icabından kaçınmayacaksın, hiç bir mahlûka karşı insâfî elden bırakmayacaksın.»

Hazreti İsa; bu idealin kökleşmesini de, semere vermesini de bir tekâmül, insanlıkta olgunluk meselesi olduğunu göz önünde tuttuğundan ferdî tekâmüle en büyük ehemmiyeti vermiş, ve kâmil olmak isteyene arkasında yürümeği, veya arkasında yürümek isteyene olgunluğu hedef göstermiştir. İşte müeyyidesi:

(Matta — 19 — 21) : «İsa ona dedi: Eğer kamil olmak istersen; git nen varsa sat ve fakirlere ver, göklerde hazinen olacaktır. Ve gel benim ardımca yürü !.»

Bidayetteki hal:

Hazreti İsa yukarıki taallimle meşgul olduğu zaman muhitini çevreleyen ve muhatabı olan insanların olgunluk dereceleri; Hazreti İsanın hemen ardına düşecek halde değildi. Onun içindir ki, Hazreti İsa; idealin tahakkukunu gelecek nesillere bıraktı ve şöyle dedi:

(Yuhauna — 12 — 82) : «Ve ben yerden yükseltirsem bütün insanları kendime çekeceğim.»

Zaman :

Zaman ; bu esasta bükümünü icra etti. Sezarlar yok oldu. Ve Sezarizmin kâbusu altında inleyen halk; ıstırapla olgunluğa yüz tuttu. Müsait bir intibah içinde sil-

kindi, hakkını aradı, ve Dinin içtimaî nimetlerini tevzi eden Demokrasiye bir kurtuluş rejimi olarak sarıldı, ve bu rejimde bir inkişaf devrine girdi. Ve halâ tekâmüle uğraşiyor.

Vakıa bu tekâmül yolunu sık sık arızalar, manialar kesiyor. Fakat, bu da tabiat kanunlarının tabiî neticesidir. Müspet fitratlı insanlar; tekâmül ederken, menfiler dahi kendi fitratlarında olgunlaşacaklar ve daima mevcudiyetlerini hissettireceklerdir. İşte Dinin içtimaî nizamı zaten bu tehlikeleri önlemek, ve insanları bu tehdiye karşı korumak için konmuştur. Onun içindir ki içtimaî hastalıklar ancak imanda bünyesi zaif cemiyetlerde tehdidini ve bazen de hükmünü icra etmektedir.

Bugünkü durum:

Fakat bu ikinci büyük harpte zaman gösterdi ki dünya hep beraber kurtulmadıkça bünyesi kuvvetli de olsa hiç bir millet emniyette kalamıyacaktır. İşte bu hakikatin tezahürü neticesidir ki harbi idare edenler sulhun da ebedileşmesi için bütün dünyanın Demokrat ve sulh sever milletleri ile el birliğine hazırlık yapıyorlar ve ilk evvelâ benlik tahakkümlerine ve bu meyânda ırk tahakkümüne karşı tedbir alıyorlar [24]. Öyle ki her milletin rahatsız ve zaif taraflarını kuvvetlendirmek için müşterek yardım kararları alıyorlar. Ve insanlığın haklarını ve hayat şartlarını bütün dünya için mütevazin bir hale koyacak müşterek nizamlar koyuyorlar. Tâ ki, ne iştihayı tahrik edecek açıktaki zaif ve ne de pervasız kuvvetli kalsın.

[24]

« IRK »

Irk bahsinde de Rus milletinin şefi Maraşal Stalinin şu nutku kâfi bir kuvveti haizdir.

İntibah ölçüsü:

1914 Umumî harbi; bütün dünyayı alevliyerek ıstı-rabı dünyaya yayınca harp; insanlara müşterek dert,

24 üncü haşiyenin devamı

Soviyet inkılabının 27 inci yıl dönümü münasebe-tiyle Maraşal Stalin'in 7 / 11 / 944 tarihli gazetelerde intişar eden nutkundan bir kaç cümleyi aynen nak-lediyorum.

«Kızıl Ordu; Bu ağır mücadelede tek başına Al-manlara karşı nasıl galip geldiye Sovyet ehali de cepheye mümkün olduğu kadar fazla verebilmek için bile bile azamî fedakârlığa katlanmıştır.

Alman faşistleri; ideolojik bir nazariye olarak ırk hakimiyetini ortaya atmışlardır. Fakat Hitlercile-rin tatbik ettikleri ırk münafereci nazariyesi; Alman hükûmetinin dahilî bir zaaf âmilî ve Alman faşist hükûmetinin tecerrüdünün bir âmili olmuştur.

Alman emperyalistlerine karşı yalnız mazlum Fransız, Yoğuslav, Polonya, Çek Slovakya, Belçika, Yunanistan ve Hollandahlılar değil, fakat Almanların tabî olan İtalyanların, Romenlerin, Bulgarların da, Almanlara karşı ayaklanmaları hakikatini; tesadüfî sayamayız. Almanların üstün ırk nazariyesi; bütün dünyanın nefretini çekmiştir.»

Bir mülâhaza :

Maraşal Stalinin yukarıdaki nutkundaki son cüm-leyi teşkil eden: «Almanların üstün ırk nazariyesi; bütün dünyanın nefretini çekmiştir.»

Keyfiyeti çok zengin bir hakikatı ifade etmekte-dir. Bu misal ile denebilir ki insanlar; birbirine karşı

24 üncü Haşiyenin devamı

ne ile üstünlük iddiasında bulunuyorlarsa bulunsunlar muhakkak karşı tarafın nefretini celbederler. Ve aksülâmeler tevlidine sebep olurlar. En basit bir izahla denebilir ki üstünlük iddiası; karşı tarafın aşağılığı iddiası demektir. Bu ise karşıya hakarettir. Hakarete ise insan severek katlanamaz. Muhakkak nefret ve aksülâmel duyar.

« Irk hakkında daha evvel Devlet adamları tarafından söylenmiş sözlerden bir kaç misal: »
Amerika Hariciye Nazırının nutkundan: bazı fıkralar:

25 Temmuz 942 tarihli (Vakit) gazetesinden:
İnsan ırkını tahakkümleri altına alanlara karşı:

Vaşington — 24 Temmuz 944 (A. A) — Amerika hariciye Nazırı Mister Kordel Hal; Radyoda şöyle demiştir :

« Bugün 28 millet; insan ırkını tahakkümleri altına almağa çalışan sözde fatihlere karşı mücadelede birleşmiş bulunuyor. Biz; bugünkü istilâcıların tecavüzüne uğramanın ne demek olduğunu biliyoruz. Onlar, ne hayata, ne ahlâka, ne namusa, ne de fazilete hürmet etmesini biliyorlar. Taahhütlere sadakat kalmadığı gibi, âdetlere, millî müesseselere, ve dine de hürmet edilmiyor. Onların gayesi ferdî ve millî haklardan ortada ne kalmışsa hepsini süpürüp atmak ve yerlerine tavsifine imkân olmıyan kendi istibdatlarını

ve sulh; müşterek bir gaye oldu.

Fakat galipler; ıstırabın intintibahı yerine intikama yer ve kuvvet verdiler ki, o ilk Cihan Harbi son bir kurtuluş harbi olamadı. Sulh; bir yorğunluk mütarekesi veya ikinci bir harbe, daha şiddetli bir hamleye hazırlık vesilesi oldu. Nitekim iki Cihan harbi arasında rastladığım Avrupalı, Amerikalı fikir adamlarının her biri aynı kanaatte idiler ki, oda şu idi. (Muhakkak bir büyük harp daha olacak ve bu; harplerin en büyüğü olacak ve bunu devletler başlayacak, milletler bitirecek. Ve ancak bu suretle o harp; son harp olacak ! »

24 inci haşiyenin devamı

ikame etmektedir.

Düşmanlarımız; bütün insanlığı iradelerine rametmek ve yer yüzünde yaşayan iki milyar insanı; doymak bilmiyen tahakküm hırslarını tatmin uğrunda hakir birer kurban haline koymak istiyorlar. Onları; istilâ ettikleri memleketlerde işbaşında gördük. Her tarafta müdafaasız erkeklerin, kadınların ve çocukların öldürüldüğüne, işkence ve yağma hareketleri yapıldığına, kütlelerin menfur bir rehine sistemi ile tethiş edildiğine şahit olduk. Dünyanın görmediği ölçüde bir açlık ve mahrumiyet; bir çok memleketleri kapladı.»

« Fakat müstebitler bilmelidirler ki hürriyet aşkı; insanların kalbinden sökülüp atılamaz. Fütûhat hül-yaları hasta dimağların eseridir. Hür insanlar da şunu öğrenmeli ve hiç bir zaman unutmamalıdır ki hürriyeti tehdit eden büyük tehlike uyanık bulunmamaktır. Hürriyetten faydalanabilmek; onun uğrunda mücadeleyi, mahrumiyeti ve hatta ölümü göze almakla kabildir. Hürriyet hakkını, hürriyeti müdafaa vazifesinden ayıramayız. »

Bunu söyleyenler siyasî kimseler değildi. Sözleri, siyasî bir habere de müstenit değildi. Bunu akıl, mantık yolile buluyorlardı. Onlar; insanlık idealisti ve harptan müteneffir idiler.

Olacak oldu :

Fikir adamlarının mantık yolile söyledikleri çıktı. Olacak oldu. 1939 da dünya yine ateşe verildi. Herşey yine altüst oldu, fakat:

Herkesin bir tek düşüncesi var: Acaba bu sonuncu harp mi?

Emareler:

İkinci harbin içindeyiz. Beliren emareler iyimserliğe müsaittir. Devlet adamlarının lisanı hep intibahla doludur, gösterdikleri gayeler: Hep ebedî kurtuluşa, ebedî sulha doğrudur. Demokrat herkeste de bütün düşünceler; böyle bir istikbali temine münhasırdır. Fakat acaba muvaffakiyet elverecek mi ?

Niyetler halis ise elbette muvaffakiyet elverecek. Zira harbin sebepleri de sulhun çareleri de malûm. Keşf ve icadedilecek yeni bir şey yok. Yapılacak şey malûm ve basit. Dünya mukadderatını ellerinde tutanların tam bir iyi niyetle ve her milletin iyiliği esasında birleşmesinden ibaret. Onlardan başkalarının, zaten meşru baklarından başka istedikleri yok ve hepsi bu yolda onlara candan yardıma ve dünya için işbirliğine hazır.

Vesikalar:

Şimdiki halde ortaya konan kararlar, vesikalar; sulh isteyen milletlerin şüphelerinden ziyade emniyetlerini arttıracak mahiyettedir.

İşte o vesikalardan, haberlerden fikir ve kararlardan bazılarını haşiyeye dercediyorum. [25]

[25]

Vesikalar

Bugün için tarihî büyük bir kıymet ve ehemmiyeti

F : 9

25 inci haşiyenin devamı

haiz olan bir vesika dercediyorum:

Milletler arası alâkalarda şimdiye kadar bu derecesi, ve diğergamlıkta, samimi münasebette eşi bulunmayan bu vesika; herhalde yepyeni bir dünya hayatına doğruluğumuza bir alâmet, ve milletler hayatında bir dönüm noktası sayılabilir, fakat:

Acaba hakikate inkilâp edecek mi? Bütün bu dökülen kanlar boşuna akmış olmyacak mı?

Akıl; vicdan, mantık, his bu fedakârlıklar boşuna gitmiyecek hissini veriyor.

Vesikaların metinleri:

Amerika Cumhurreisi Bay Roozvelt ile İngiltere Başvekili Bay Çorçil arasında 1941 senesi Ağustos ayı ortalarında Atlantik denizinde ve bu isimle yayılan müstakbel sulh devresindeki beynelmilel işbirliğine ait anlaşma:

— 1 —

Gazetelerde intişar eden bu vesikanın metni:

Madde — 1

İki memleket hiç bir arazi genişlemesini veya başka bir genişleme aramamaktadır.

Madde — 2

İki memleket; alâkadar milletlerin serbestçe ifade edeceği arzulara tetabuk etmiyen hiç bir arazi değişmesini görmek arzu etmemektedir.

25 inci haşiyenin devamı

Madde — 3

İki memleket: bütün milletlerin idaresi altına girecekleri hükûmet şeklini seçmek hakkına hürmet etmekle ve cebirle hükümrânlık ve kendi kendini idare hakları nez'edilmiş bulunan milletlere bu hakların iade edildiğini görmek arzu eylemektedirler.

Madde—4

İki memleket; mevcut taahhütlerini nazarı dikkatte tutmakla beraber büyük veya küçük, galip veya mağlup bütün devletlerin, iktisadî refahları için ihtiyaçları bulunan dünya iptidâî maddelerine ve ticarete müsavî şartlarla iştiraklerini teshile gayret edecektir.

Madde — 5

İki memleket; her kese daha iyi çalışma şartları, iktisadî terekki ve içtimaî [Sosyal] emniyet temini için ekonomik sahada milletler arasında en tam bir işbirliği vücade getirmek arzusundadır.

Madde — 6

İki memleket; Nazi tahakkümünün nihaî tahribinden sonra bütün milletler kendi hudutları dahilinde emniyetle yaşamak vasıtalarını verecek ve bütün memleketlerde bütün insanlara kendi hayatlarını korku ve ihtiyaçtan ârî yaşayabilecekleri teminatını getirecek olan bir sulhun teessürünü görmek arzusundadır.

Madde — 7

Böyle bir sulh; bütün insanlara açık denizleri ve Okyanusları hailsiz geçmek imkânını vermelidir.

Madde — 8

İki memleket; bütün dünya milletlerinin gerek-maddî, gerek manevî sebepler dolayisile kuvvet isti-

25 inci haşiyenin devamı

mâlini terk etmeleri lâzımgeldiği kanaatindedir. Kara, deniz ve hava silâhları kendi hudutları dışında yaşayan milletleri tecavüzle tehdit eden veya tehdit edebilecek olan milletler tarafından istimâlde devam edildikçe hiç bir müstakbel sulh; idâme olunamayacağından, iki memleket daha geniş ve daimî bir umumî emniyet sisteminin teessüsüne intizaren bu gibi milletlerin silâhtan tecridinin esas şartı teşkil ettiği kanaatindedir. Keza iki memleket; sulhu seven milletler üzerinde ezici silâhlanma yükünü hafifletici bütün diğer mümkün tedbirlere yardım edecek ve bu tedbirleri teşvik eyliyecektir.

— 2 —

Yukarıdaki vesikaya karşılık intişar eden Alman noktai nazarini da aşağıya dercediyorum.

Anadolu ajansının (Bern) muhabirinin gazete-lerde intişar eden 2 / 9 / 941 tarihli telgrafının aynen metni:

Harbin ikinci yıl dönümü; siyasî Alman mahfelinin harp sonu Avrupası hakkındaki noktazarlarını tasrih etmelerine vesile teşkil etmiştir (Lausanne gazetesinin) Berlin muhabirine göre Alman Hariciye Nezareti; bu baptaki fikrini dört nokta olarak tarif etmiştir:

1 — Mussoloni ile Hitler; bütün milletler bilâistisna yarınki Avrupanın eczasından olacaklardır. Yani ortada ne galip, ne mağlup, ne müttefik, ne de inkıyat altına alınmış milletler bulunacak, bütün Devletler; Avrupanın yeni teşekkülüne iştirak edecekler, ve aynı hukuktan müstefid olacaklardır.

25 inci Haşiyenin devamı

2 — Avrupa ailesi saadetin ancak harbin ortadan kaldırılmasının neticesi olacağını anlayacaklardır. Yeni nizam; Avrupa kıtasının mutlak emniyeti, yani haricden gelecek her türlü tehditlerin ortadan kaldırılması esasına istinad etmelidir.

3 — Yeni nizam; Avrupada tarih, coğrafya, siyaset ve ekonominin tayin etmiş olduğu tabii hudutlar haricinde bulunan devletlere ve milletlere tatbik edilmeyecektir.

4 — Haricî tesirlere müsamaha edilmeyeceği gibi bu tesirler nazarı itibara da alınmayacaktır.

Avrupa; yalnız Avrupalılara ait olacak ve Avrupa'ya yalnız Avrupalılar hâkim olacaktır. Bu Avrupa ittifadı devamlı bir sulh ile zımân altına alınacaktır. Zira bu ittifad; yalnız millî ittifadlara değil müşterek menfaatlerle birbirine bağlı olan Avrupa sekencesi arasındaki ihtilâflara da nihayet verecektir.

942 Senesi hareketleri :

« İşbirliğinin inkişafı »

4 / 1 / 942 tarihli (Vakit) gazetesinden:

« Yirmialtı devlet bir beyanname imzaladılar. »

«Mihvere karşı harbetmekte büyük, küçük 26 Devlet; dün gece [2/1/942] Vaşington da müşterek bir beyanname imza ve neşretmişlerdir:

Mukaddemede beyannameyi imzalayan Devletler; 14 Ağustos 941 tarihinde Mister Roozevelt ile Çörçil arasında Atlântikte vukubulan görüşme neticesinde ilân edilen gaye ve prensipleri; müşterek gaye ve prensib olarak kabul ettiklerini, hayat, hürriyet, istiklâl, din hürriyeti, beşerî hak ve adaletin muhafazası için gaddar kuvvetlere karşı mücadeleye atıldıkları

Tetkikler ve tahliller:

kurtuluş gayesi

Sulh ideali

Sulh; Hayatın temel taşıdır. Ve terakkînin temel şartıdır. Milletlerin kalkınması sulh ileidir. Yıkılması da harp ileidir.

Umran, medeniyet ve her nevi iyilik, düzen ve düzgünlük sulh içinde inkişaf ve terakki eder. Harp bir kasırga gibi gelir ve her varlığı bir hamlede süpürüp

25 inci haşiyenin devamı

rını ve nihai zaferden emîn bulduklarını ilân eylemektedirler.

26 devlet tarafından imzalanan bu müşterek beyannamede harp devresi ve harp sonrasına ait esaslar tesbit edilmiştir. Harp sonrası devresine ait esaslar ise şunlardır:

1 — Alâkadar devletlet razı olmadıkça arazi değişikliği olmayacaktır.

2 — Bütün devletler; kendi hükümet şekillerini serbestçe tayin edecekler, ve hükümleri altında bulunan milletlere de aynı hakkı tanıyacaklardır.

3 — Bütün devletler, serbestçe ham madde alacaklardır. İş standardı, içtimaî iş birliği temin edilecektir.

4 — Bütün milletlere emniyet temin edilecek ve müteceviz devletler; silâhsızlandırılacaklardır.

Amerika Hariciye nazırı Cordell Hull; bu müşterek beyannameyi; tarihin en büyük ve en mühim vesikası olarak tavsif etmiştir.

götürür. Netice emeklerle senelerin damla damla, adım adım biriktirdiğini harp; bir hamlede yok eder. Beşeriyetin maddî manevî sermayesini, elindekini, avucundakini kül eder. Maddî ve ahlâkî her şeyi çökertir.

Dostluklar ve onun bütün güzel semereleri; sulhte vücut bulur ve yaşar. Düşmanlık; ve onun feci eserleri harp ile meydana gelir. Ve tahribatını yapar. Sulhun her günü bir kazanç harbin her günü bir ziyandır. Her nimet sulhte ele gelir, ve hepsi harpte elden gider.

İmdi :

Sulh ; hayat. Harp ölümdür. Sulh yaşatır, harp öldürür. Sulh getirir, harp götürür, Sulh toplar, harp dağıtır. Sulh; yapar, harp yıkar. Sulh düzenler. Harp bozar.

Din :

Din; müşterek emniyeti tesis eden ve insana hayat haklarını temin eden, ve hayata; samimî, mütesânî, medenî bir ceryan ve hakikî istikametini veren ana nizamdır. Fakat bütün bu feyizlerine zemin olacak şart sulhtur.

Harpte ya bir taraf veya her iki taraf da haksızdır. Binaenaleyh harbe başlayan haksız tarafın her iddiası da haksızdır. Hatta bu yolda bir şereften bahsetmesi de haksızlık ve şerefsizliktir. Haksızlıklar ise; dinlere muhalefettir. Din; Hak ve adaleti yaşatır ve Hak ve adaletin carî olduğu sahada yaşar. [Meğer ki harp hak ve adaleti müdafaa için mecburen ihtiyar edilmiş ola.]

Netekim :

Hazreti İsa: «Ne mutlu sulh edicilere zira onlar; Allahın oğulları çağırılacaklar.» demişti (Matta — 5 — 9) Peygamber efendimiz de (hükümlerin efendisi sulh olduğunu) belirtmişti.

Şark dinleri ise zaten sulhu hedef tutan, cana kıymaktan ihtirazı ve şefkat esasındaki hassasiyetleri hayata esas tutan taâlimden ibarettir.

Harp:

Her hangi bir tahakkümü hedef tutan harbe, herhangi bir cebri tazammun eden harekâta, yani tecavüzî Emperialist harbe, fütuhât harplerine hiç bir dinde cevaz yoktur. Yani hiç bir dinin hiç bir düsturunda bu gibi saldırılara müsait bir açık kapu yoktur.

Kur'anı Kerim; bir insanı öldürmek bütün insanları öldürmek gibi olduğunu bir insanı kurtarmak da bütün insanları kurtarmak kadar mühim olduğunu talim eder. Hıristiyanlık da insan hayatına, insan hakkına aynı kıymeti verir. Fakat ne yazık ki, bu cihan harplerinde değirmenlerde buğday kırdırıldığı gibi altı sene insan evlâdı her gün her saat fasılasız kırıldı gitti. Milyonlarca genç toprağın altında, ihtiyarlar, çocuklar bu toprağın harab yüzünde ve eli böğründe. Avrupanın büyük bir kısmını, Afrikanın, Asyanın birer kısmını çevreleyen bu feci manzara karşısında bakarken insanın akli duruyor. Düşünürken insanın hisleri tutuşuyor, ve kendine soruyor: Bu nasıl oldu? Bu ne hisle oldu? Bu ne fikirle oldu? Akli selim ne oldu.

Senelerce medeni insan akli nasıl sustu? İnsan kalbi nasıl durdu? Bütün hikmet ve mantık ölçüleri ne oldu?

İşte asıl bu cihan harbinde gizli kalan şey; şu veya bu silâhın mahiyeti değil, o silâhlara karşı gelecek insanlık mefhumunun nasıl sır olduğudur.

Fakat malûm ve muhakkak bir şey vardır. Ve o; her şeyin başıdır. O da pervasızların, dinle imanla alâkasızlıkları, egoizmalarını kendilerine din yapmalarındır.

Eski devirlerde din; siyaset de kullanılırdı, ve din namına haksız seferler açılırdı. Fakat artık insanlar: dinin hakikatlerini şuna buna aldanmayacak kadar öğrendiler.

Haçlı seferler:

İmdi evvelce yapıldığı mahiyette haçlı sefer olamaz, çünkü; Hazreti İsanın taâlimi; emperyalizme veya her hangi bir tecavüzî harekete zerre kadar müsait değildir. Haçlı sefer ancak olsa olsa bir milletin ya kendini veya başkalarını zulümden esaretten kurtarmak, hürriyet ve istiklâline, insanlık haklarına kuvuşturmak için olabilir.

Tarihin kaydettiği seferlerin mahiyeti ise bugün malûmdur. Hıristiyanlık Din prensipirile alâkası yoktur. İlk bu ikinci cihan harbinde Demokrat milletler lisanındandır ki böyle yüksek bir şey işidiyoruz. İnsanlık haklarını müdafaa uğrunda kan dökdüklerini söylüyorlar. Bu mukaddes bir fikirdir. Fakat onunda isabeti derecesi; sulh şartları ve sulh devresi nizamı ile anlaşılacaktır.

Haç:

Haç; beşeriyetin kurtuluşu yolunda feda olmanın remzi (sembölü) dür.

Beşeriyetin kurtuluşuna feda olmak remzini taşıyan haç; vaktile ne gariptir ki kendi yüksek remzinin aksi, ziddi maksatlarla ihtiras hamleleri önünde tutulmuştur.

Çünkü İnsanlar bu kadar cahil ve hakikatlerden habersiz devirler yaşamıştır. Zavallı saf insanların iyi niyetleri nelerde istismar edilmemiştir.

İmdi bu vesile ile sarih olarak açığa koyalım ve açıkça söyleyelim ki:

1 — Allahı tanıtmak için harbe cevaz yoktur.

2 — Bir din kabul ettirmek için de harbe cevaz yoktur.

3 — Allahı veya her hangi bir Peygamberi hoşnud edecek bir Din harbi dahi yoktur.

Zira:

1); Hidayet, dalâlet Allahın elindedir. Allahtan başka hiç bir kuvvet bir insanı zorla mü'min veya zorla münkir yapamaz mukaddes kitaplar bunu bildirmiştir.

2): Putperestlik devri Allahın alâkasızlığı veya aczi dolayısıyla değil beşeriyetin çocukluk devresinin icabı olarak yaşanmıştır. Yani beşer çocuğu; bu devri din kabul edecek bir yaşa gelinceye kadar yaşamıştır. Bunun hilâfını iddia küfürdür. Allahın sıfâtı kemâliye ve tenzîhiyesine mugayirdir.

O halde:

Vukua gelen emperyalist harplerin kâffesi gayri meşrudur. Ve Sezarizmden doğmuştur. Ve Sezarizm; putperestlik devri nizamıdır. Dinler; dünyaya putperestlik rejimlerine karşı beşeriyeti korumak ve kurtarmak için gelmiştir. İmdi, Sezarizmin veya Emperyalizmin dinde hiç yeri yoktur.

İncil şeriften :

(Matta — 5 — 21) : «İşittiniz ki, eski zaman adamlarına denildiki: (Katletmiyeceksin!) ve: "(Kim katlederse hükme müstahak olacaktır!) (22) hatta ben size derim: «Her kardeşine kızan hükme müstahak olacaktır. Ve kardeşine Raka derse millet meclisinin hükmüne müstahak olacaktır. Ve her kim ahmak derse cehennem ateşine müstahak olacaktır. (23) İmdi takdimeni [Allaha takdim edeceğin kurbanı] mezbahta [Allaha] arzederken kardeşinin sana karşı bir şeyi olduğu orada hatırına gelirse, (24) takdimeni orada mezbahın önünde bırak ve git önce kardaşın ile barış.» Ve o vakit gel takdimeni arzet.»

Diğeri:

(Matta 5 — 25): « Hasmınla yolda beraber iken onunla çabuk uyuş.»

melekût ideali

Melekût; kurtuluşu getirecek olan devredir.

Allahın yeryüzünde istediği iyilikler; bu devrede meydana gelecektir. Bu iyilikler, güzellikler; insan kemalinin semeresi olacaktır.

Böyle bir gelecekte haberi olmıyanlar var, veya bu kurtuluşu; mucize yolile bekliyenler var.

Böyle bir kurtuluşun geleceğini bilenler; bu hakikati mukaddes kitabın tebsiratından haber almış bulunuyorlar. Ve onlar; bu kurtuluşun getireceği sulhun, salâhın bütün ideal güzelliklerini, ve nimetlerini de biliyorlar. Fakat iki şey bilmiyorlar:

Biri: Ne vakit ve nasıl gelecek? Diğeri: Kimler için gelecek.

Şöyleki:

1 — Çoğu bunun gelişini birdenbire ve fevkalâde bir hadise mahiyetinde olacağı zannındadır.

2 — Ve bazı cemaatler de bu kurtuluşun kendilerine geleceği fikrindedir. Meselâ: Musevîler gibi.

3 — Hıristiyanlar: bunun Hazreti İsa ile ve dünyaya geleceğine kanidir.

Müslümanlar arasında ise Hazreti Muhammedin evlâdından biri tarafından ve dünyaya getirileceği şâyîdir.

Müsevîler ve Hıristiyanlar kurtuluşu getiren ve getirecek olan zate Mesih diyorlar.

Müslümanlar ise Mehdi diyorlar. Her ikisinininde manası neticede birleşir. Zira biri kurtarıcı, diğeri hidayet muzhiri demektir.

Musevîlerin itikadındaki hususiyet:

Her din; kurtuluşun birlikle vücude geleceğinde müttehiddir. Hıristiyanlar; gelecek olan Mesihin bütün insanları kendi etrafına toplayarak birleştireceğini düşünüyorlar. Müslümanlar ise gelecek olan Mehdînin bütün insanları Allahın birliği etrafına toplayarak birleştireceğine kanidirlere.

Zira Hıristiyana göre, Hıristiyanlıktan başka din yoktur. Binaenaleyh insanlar Hıristiyanlıkta birleşeceklerdir. Müslümanlara göre ise dinler vardır. Binaenaleyh birlik Allahın birliğinde vukua gelecektir. Yalnız Müsevîlerdirki ilk iptidâî hallerindeki duruma bina ettirdikleri fikri daima beraber taşıyarak kurtuluşun kendi Allahları tarafından ve binaenaleyh yalnız kendilerine geleceğine kanidirlir.

Sebebi:

Müsevîler; Allah dinine girdikleri zaman dünya kavimlerinin hepsi putperest idiler ve hepsinin ayrı İlâhları vardı. Müsevîler; o zaman bunu bir hakikat sanırlardı, ve böyle sandıklarını gösteren misaller mukaddes kitabda çoktur. İşte bir kaç:

(Mezmurlar — 97 — 9) : «Ve cümle İlâhlara ziyadesiyle faiksin.»

Diğeri:

(Tevârihisani — 2 — 5): «Ve inşa edeceğim beyt [Allaha ev] azîm olacak. Zira Allahımız cümle Allahlardan âzamdır.»

Diğeri :

(Mezmurlar — 95 — 3): «Yehova azîm İlâhtır. Ve cümle İlâhlar üzerine büyük Padişahdır.»

İşte Müsevîler; onun için kurtuluşu kendi İlâhları tarafından ve onun yegâne kavmi olan kendilerine getirileceğine vaktiyle inanmışlardı. Ve halâ bazılarında bu kanaat değişmemiştir.

Bugünkü durum:

Musevîlerin bugünkü manevî ve fikrî durumu üzerinde biraz duralım:

Müsevîlerde, dört bin senelik bir an'ane halinde, Cenabıhakkın alâkalarını, inayetlerini yalnız kendilerine

tahsis etmeleri fikrinin bugüne kadar devam edip gelmesi gösterir ki; Müsevîler manevî ve fikrî hayatta çok mütecerred ve muhafazakâr yaşamışlar ve öyle kalmışlardır. Başka kavimlerin ilâhlarını; Allahdan ayırmaları; Başka kavimleri de kendilerinden ayırmalarına sebeb olmuş ve bu ayrılık; onların kalben, hissên başka kavimlere yaklaşmalarına, yakınlık duymalarına mani olmuştur. Ve işte bu arızadır ki, onların diğer kavimlerle müteakilen birbirlerine ısınmalarına, samimiyetlerine engel olmuştur.

Vakıa Tevrat şerif; onları ilk devrede, putperestlerden ibaret olan dünya kavimleriyle ihtilâttan menetmiş, kız alıp vermekten, birlik, beraberlik hisleri beslemekten sakındırmıştır ve bu sakındırma; onların tekrar putperestliğe kendilerini kaptırmaktan korunmaları için olmuştur. Çünkü Allahın muradı; bu kavmi Hak dinde muhafaza etmek, onu beşeriyetin hidayetine örnek olarak yaşatmak ve beşeriyeti Allahın birliği esasında onların etrafına toplamaktı. Bunun için ise Müsevîlerin evvelâ Allah dininde sabit ve sadık kalmaları lâzımdı. Halbuki putperestlik çok cazip idi. Çünkü nefsin her sefahatine, hava ve hevesine, her nevi fuhşa müsaitti. İnsani; dinî ve ahlâkî her kayıttan azade, serbest yaşıyordu. Günah ve ayıp yoktu. Her şey kuvvete bağlı idi. Her hak kuvvetin idi. Hak dinde memnu' fenalıklar orada mübahtı.

İşte Musevileri putperestliğe tekrar kapılmaktan korumak için konmuş manialar; onları taassuba sevk etmiş, muhâfazakâr kalmağa alışdırmış, ve konan hükümlerin sıklığı onları dinde her hangi bir yenilik, terakkî ve inkişaf fikirlerinden alıkoymuş, cesaretsiz kılmıştı.

Fakat muhakkak ki Musevîlik bir yeni mezhep ile

bir teceddüt hareketine şiddetle muhtaçtır. Hiç bir fikir dört bin sene hareketsiz kalamaz. Zira bu durum onları halâ hissen ayrı yaşattığı gibi bunun gayri tabiî, gayri mantikî ve gayri ilmî olan neticesi Musevileri de (eskiler), (yeniler) diye iki fikir zümresine bölmüş bulunuyor. Her yeni neslin münevveri; bu durumun ıslahını zarurî görüyor, zira eski fikirlere bağlanıp kalmanın imkânsızlığı karşısında bağlanacak yeni bir mezhep de bulamıyor. Bu suretle yese düşüyor, ve eski fikirli muhafaza-kârlardan tabiatile uzaklaşıyor ve avareleşiyor.

Bu yenilik isteyenler; mahiyetini zamanla kaybetmiş bir takım müşküllerin hallini, dört bin sene evvelki devreye ait ferdî ve içtimaî hayat şartlarının bugünkü şartlara uydurulmasını, bugün için zarureti kalmamış kayıtların, ve mevcut güçlüklerin kolaylaştırılmasını, netice itibarile dinin bugüne göre pratik, amelî bir hale konmasını istiyor.

Filhakika:

Bu yeni fikrin Musevilerden gayri insanları da alâkalandıran dünya ölçüsünde bir ehemmiyeti vardır. Çünkü; nasıl ki, Allahtan başka Allah yoksa, ve artık dünya; bir putperest kavimler alemi olmaktan çıkmış, ayrı ayrı ilâhlara tapmaktan uzaklaşmış ise Musevilerin de başka kavimlerin şer'î durumları hakkındaki eski fikirlerini değiştirmesi zarurîdir. Musevilerin kendi dinlerinde yapacakları fikir yenilikleri hem kendilerini rahatlandıracak, hem de başka dinlerdeki insanların durumlarını nazarlarında meşru ve tabiî kılacaktır.

İmdi yeni bir mezhep işi hem kendi menfaatlerine hem de dünya menfaatine tamamilen uygundur. Kur'anı Kerimden aldığımız malûmata ve İncil şerifte gördüklerimize göre: Bir olan Allah dininin ilk devresi olan Musevilğin hükümleri beşeriyetin o günkü yaş devresi ica-

bı ve hayat şartları dolayısıyla sıkı ve şiddetli konmuş-
tur. Fakat yaş ilerledikçe ve hayat şartları değiştikçe
bunların tâdili hikmet icabıdır. Netekim Allah; bu hü-
kümleri evvelâ Hıristiyanlıkla kısmen, sonra da Muham-
medîlik külliyyen gevşetmiş ve hafifletmiştir.

Dinin her kültür sahasında çok zengin olan Musevî
mukaddes kitapları muhteviyyâtı ise her zaman için Mu-
sevilere bunları temin edecek kifayettedir. Üzerinde ge-
niş geniş ictihad edilebilecek esasları büyük bir zengin-
likle ihtiva etmektedir. [26]

Mezhebler:

Dinler; mezheblerle inkişaf eder. Ve dinlerin her
devirde hayata tatbiki imkânını mezhepler kolaylaş-
tırır ve zaman geçtikçe tabiatile mezhepler dahi yeni-
leşir ve çoğalır. Terakki budur. Muhafazakârlık; marifet

[26]

**Elverir ki mukaddes kitaplarla Talmutları ehli-
yetli bir heyet gözden geçirsin. Bugünkü ufukta ve
irfan gözüyle bir elesin, hükümleri zaman ile geçmiş
kısımlardan hükmü carî kısımları ayırsın. Sebeplerini
izah etsin. Ve aydınlanacak noktaları aydınlatsın.
Muhakkak hayırlı bir neticeye varacaktır. Ve bu hiç
bir şey yapmamaktan hayırlıdır. Bu heyet İlâhiyyatın
ne derece hakâyıkına nüfuz etmiş ise, ne derece hik-
met ehli ise, münevver fikirli ise, medenî ve yüksek
kültürlü ise o derece iyi muvaffak olacaktır. Her nesilde
bu iş devam etmelidir. Her devrin ehliyetli adam-
ları; kendi devrelerinin hakkını vermelidir. Mevcut hü-
kümleri zamana muvafık halde bulundurmalıdır. Hü-
kümlerin amelf kabiliyetini izah edecek eserler yazıp
ortaya koymalıdır.**

değildir, dine hizmet; onun ışığını her asırda, asrın ihtiyacı derecesinde hayatın önüne tutmaktır. İnsanın yolunu Allahın gösterdiği istikamette aydınlatmaktır.

Muhafazakârlık anormal, [gayri tabiî] bir zihniyettir. Hiçbir şey durmaz ki herhangi bir fikir olduğu gibi dursun, Allahın tekâmül kanunları her şeyi yenileştiriyor, ve her yenileşme kendi bünyesinde bir değişme mahiyetindedir vücuddaki zerreler dahi her an değişmiyor mu. Ferdî ve içtimaî bütün rahatsızlıklar; işte bu tabiat ve tekâmül kanunlarına uyulması zarureti düşünülmemekten, zamanın hakkı verilmemekten, ileri geliyor.

Muhafazakârların endişesi:

Musevî muhafazakârların zannına göre dinde ictihad tehlikelidir. Bir noktanın değişmesi; bütün noktaların değişmesine yol açar.

Muhafazakârların bu endişesi yersizdir zira: din; kitap halinde yalnız hürmet edilmek ve kütüphanede muhafaza edilmekle Allahın muradı hasıl olmaz. Din; hayata tatbik içindir. Ve ne kadar amelî bir kabiliyette tutulur, ve geliştirilirse Allahın dindeki gayesi o kadar hasıl olur.

İnsan; mütemadiyen tekâmüle doğru inkişaf ediyor. Bu suretle insanın zihniyeti ve türlü ihtiyacı da değişiyor, ihtiyaçların bazıları azalıyor, bazıları çoğalıyor. Bazısına lüzum kalmıyor, bazıları da yeniden yeni kendini hissettiriyor. İmdi zamana göre maddî manevî ihtiyaçları karşılamak, ve onları tatmin etmek; yiyecek, giyecek kadar mühim bir zarurettir. Cismanî beden büyüdüğü gibi insanın manevî varlığı da büyüyor, genişliyor, işte din ihtisası ehlinin vazifesi; dinin her zaman hayata tatbik kabiliyetini muhafaza ettirecek ictihadlarda bulunmak ve dini hayatın önünde ve içinde yaşatmaktır. Yani dinin fikrî, amelî mahiyetini, ve ölçüle-

rini insanın her zamanki ihtiyacına göre ayarlamaktır. Bunu bilip de yapmayanların mes'uliyeti büyüktür. Zira binlerce sene evvelki fikre, zihniyete fikrini, kanaatını ve amelde kendini uyduramıyan insanlar tedricen dinden uzaklaşırlar. Bu ise; maksat ve hakikatlerin iktizasına aykırı bir netice olur. Onun içindir ki [bu kitabın 49 : 51 inci sahifesindeki (bilgi) bahsinde görüldüğü üzere] bildiği iyi şeyleri insanlara bildirmeyenlerin vebali büyüktür. Bu mes'uliyet her dinde te'kid edilmiş ve bilenler bu esasta mükellef kılınmıştır.

Netice:

Musevileri kendi benliklerine bağliyan ve Hıristiyanları Musevilerden ayıran [yukarıdaki] esas sebeplerden maada hayat ve hadisatın vücade getirdiği bir takım talî sebepler dahi vardır.

Musevilerde;

1 — Musevilerin azlık olması ve azlık kalması,

2 — Musevilik devrinde beşeriyetin rüşd ve kemalden mahrum çocukluk yaşında bulunması

3 — Museviliğin kuruluş devrinde kendisini kuşatmış olan kavimlerin daha iptidâî, ve din düşmanı gaddar bir seviyede olmaları;

Musevileri ancak mevcudiyetlerini muhafaza kaygısı ile meşgul etmiş, Musevilere bütün fikirlerini, kuvvetlerini, güçlerini buna hasrettirmiş ve dolayısıyla beşerî bir ideal edinmelerine zaman ve imkân vermemiştir.

4 — Onların bütün gayeleri, mevcudiyetlerini yaşıtmak ve korumak gibi pasif bir esasta toplanmıştı ve bütün muhafazakârlıklar da bundan doğuyordu. Kitaplarından o devrede aldıkları ilk ilham dahi böyle idi. Ve böyle olması tabîî idi.

Hıristiyanlarda ise:

1 — Hıristiyanlık; beşerî hayatın çocukluktan rüşde

doğru safha değiştirdiği bir devrede ve bu devreyi açmak için gelmişti. Beşer çocuğu; (içtima’ mükellefiyetler) deruhde edecekti. Itima’ fikirler edinecek, içtima’ hisler besliyecekti, bu fikirler ve hislerle bütün bir insanlığa bağlanacak, ve bütün insanlarla alkalanacaktı. Ve o gayretle kurtarıcılıklara hazırlanacaktı.

2 — Hıristiyanlık; Hazreti İsanın şakirtleri tarafından bütün putperest Avrupayı ihata edecek kadar yayıldı. Ve dünyada mühim bir varlık vücude getirdi. Ve bu varlık nihayet Amerikayı da içine aldı.

6 — Amerika Hıristiyanlar tarafından iskn edildi. Amerika idaresi; Hıristiyanlık ruhuna muvafık esaslarla kuruldu, böylece Demokrat ve mttak bir cemiyet vücut buldu. Ve pek tabi’ olarak bu cemiyetin mtefekirleri idealist oldu. Zira Avrupa muhacirleri Amerikaya kurtulmak için gelmişlerdi. Hr yaşamak için çalışacaklardı. Ve Hıristiyanlık idealile de kurtarıcı olacaklardı.

Böylece:

Bütün dünyadaki Hıristiyan varlığının mühim bir kuvvet teşkil etmesi ve Hıristiyan kültürünün kurtarıcılığı gaye ittihaz etmiş olması; Hıristiyanlık alemini dünya lsnde bir mide sevk etti.

Bundan da, (dünyayı; Hıristiyanlık kurtaracak), veyahut (dünyaya kurtuluş Hıristiyanlıkla gelecek!) fikri vücut buldu.

Fakat:

Amerikada bu fikir; Din adamlarında yaşarken, Avrupada kuvvet siyaseti mahiyetini değiştirmiyordu. Tahakküm siyaseti itibardan düşmüyordu. O derece ki, maddi, manevi her varlık; bu kuvveti arttırmak için nizamlanıyordu, yani Din; siyasete alet oluyordu. Siyasi müesseseler; ruhanî müesseselerle işbirliği ediyordu, ve zaten ötedenberi Din ve Mezhep muharebeleri bu esas da vukubulmuştu.

Realite:

Nitekim Tarih boyunca binlerce senelik vekayi'in neticeleri herkese açık göstermiştir ki Avrupa milletlerinin umumî hareketlerine Din değil siyaset hâkim olmuştur. Milletlerin sevk ve idaresinde digergamlık değil hodgâmlık hüküm sürmüştür. Bu gaye; her işte önde, ve ileride yürümüştür. Ancak ıstırap şimdi son haddini bulduktan ve sulh düzenine ait düşünceler ortaya çıktıktan sonradır ki, (Ebedî Sulh) gayesiyle ve sulh vesilesile siyaset; Din prensiplerile beraber yürürlüğe konmuştur. Amerikanın ikinci Cihan harbi vesilesile öne sürmeğe muvaffak olduğu fikir, ve başladığı işin realitesi budur.

Çünkü:

Hakikatte Hıristiyanlık; mutlak olan şartlarile (Sulhculuk) dur. Sulhun nimetlerini hiç bir şeye değişmemekdir. Bütün prensiplerile Hıristiyanlık, Hıristiyanı; Egoizmadan ve ihtilâflar tevlideden her türlü ayrılıktan gayrılıktan, yabancılık duygularından sakındırır, gömleğine kadar cömertlik, düşmanına hayır duaya kadar digergamlık ve doğruluk talebeder.

Müellif : (Harry Emerson Fosdick) in (İsanın insanlığı) isimli kitabından bir kaç söz bu hakikati ne güzel tarif eder.

İşte o kitaptan bir kaç vecize :

«Allahın gayesini ve dünya salâhını düşünmeden İsayı düşünemeyiz.»

Diğer bir vecize :

«Bulduğunuz cemiyette siz neyi temsil ediyorsunuz?» [27]

[27]

Şimdi de bu vecizeyi takibeden İncil esaslarını yine o kitaptan nakledeyim:

(Matta — 5 — 13): « Siz dünyanın tuzusunuz. »

Diğer bir vecize :

«Ya Allahın gayesini, yahut da aksini tutmağa mecbursunuz.»

Diğeri:

«Bir insan; kendini günaha verirse, beşer hayatını harap eden [Menfi] kuvvetlerin mümessili ve şeriki olur.»

Diğeri:

«İsayı büyük bir gaye sahibi bir zat sıfatile tetkik edin. Bu nevi sadakat; her asıl şahsiyetin vasıflarından değildir. Bir gayeye sadakati; kendi nefsinden daha evvel gelen bir şeye bağlılığı olmayan bir şahsiyet; hiç bir zaman büyük şahsiyetler sırasına giremez. İsanın gayesi de, Allahın melekûtının yer yüzünde hakim olması, şahsî hayatta, ve bütün insanların içtimaî münasebetlerinde (salâhın) yer tutması idi.»

İncil şerifden:

(Matta — 6 — 9 ve 10) : «İmdi siz şöyle dua edin. Ey göklerde olan babamız, ismin mukaddes olsun, melekûtın gelsin. Gökte olduğu gibi yerde de senin iraden olsun.»

Diğeri:

"Sadakat daima bahalıya mal olur"

Diğeri:

«Kendi hayatınızda Allaha sadakatin bahasını ödemeğe razı mısınız.»

Diğeri:

«İsa; insanların kendi gayesine tamamen bağlanmalarını istiyordu.»

27 inci haşiyenin devamı

(14): « Siz dünyanın nûrusunuz. »

(16):«Sizin ışığınız dahi insanların önünde böyle parlarsın ki, sizin iyi işlerinizi görsünler ve göklerde olan babanızı temcid etsinler.»

«Kendisi bir gayeye tamamen sadıkdı, onda bütün gaye sahiplerinde olması lâzım gelen sebat ve bağlılık vardı.»

İncil şerifden:

(Yuhanna — 9 — 4) : «beni gönderenin işlerini gündüz iken işlemek bize gerektir.»

Diğeri:

(Yuhanna — 4 — 34) : «benim yemeğim; beni gönderenin iradesini yapmaktır.»

Diğeri:

«İnsanlara hakikati, cesareti telkin eden İsa olmuştur.»

«Son akşam yemeği yerken, kederinin en şiddetli zamanında bile neş'esine ölçü yoktu.

(Cesur olun, ben dünyayı yendim) dedi.»

«O; şakirdlerine : [İnsanlar tarafından sıkıştırıldıkları ve eziyet gördükleri zaman yine sevinin. Ve ziyadesiyle neş'elenin] dedi.» [Matta — 5 — 12]

Diğeri :

«Rıza rûhunun, kardeşlik hissini muayyen [mahdut] bir daireye sıkıştırılmaması:

İsanın âlicenaplığı; âdet ve merasim hudutlarına münhasir kalmadı. O; her çeşit insanlara, her hal ve keyfiyet içinde dostluk göstermeğe hazırды. İçinde bulunduğunuz cemiyetteki halleri tetkik edin. Cömertlik, ve dostluk gösterdiğiniz daireler mahdut mudur? Kendinize maletmediğiniz daireler var mı? [varsa] bu, İsanın ruhuna uygun değildir. Böyle içtimaî farklar gözetten bir kimse; İsanın hakiki şakirdi olamaz.»

İncil şeriften :

(Efesoslılara — 4 — 25 — 29): «Bunun için yalanı bırakarak, herbiriniz kendi komşusu ile hakikati söyleyin.

Çünkü birbirimizin âzâsıyız. Öfkelenin, fakat günah işlemeyin, öfkenizin üzerine güneş batmasın. Ne de şeytana yer verin, haksızlık eden; artık haksızlık etmesin, hatta daha ziyade kendi elleriyle iyi olanı işleyerek çalışsın, ta ki, ihtiyacı olana verecek bir şeyi olsun. Ağzınızdan hiç fena söz çıkmasın.

« İyi olan ne ise onu söyleyin. »

bir vecize :

[Martin Luter] in sözü:

«Ruhum hiç bir insanla düşman olmayacak derecede büyük ve zevklidir.»

Diğeri:

«Düşmanlara karşı doğru hareketin, yalnız onlardan intikam almaktan çekinmekte değil, onları müsbet bir surette kurtarmağa çalışmakta, onlar için dua etmekte, onlara hayır dua etmekte ve fedakârlık ederek onların iyiliğini istemekte olduğunu [İsa] kendi hayatında isbat etti. [Luka — 6 — 27 ve 28]

Diğeri:

« Beşeriyet nerede bir ihtiyaç karşısında bulunursa; şahısların cinsi, milliyeti, mezhebi ne olursa olsun, İsanın rıza ruhu; hizmet etmek fırsatını arardı. İsanın âli-cenaplığı işte böyledir. Ve insan kardeşliğinde yeni bir devir açmıştır.

Diğeri:

« Hayatınızın gayesi; insanları harap eden fenalıklara karşı mücadele etmek, ve bu fenalıkları azaltmak için uğraşmak...

Mesleği ne olursa olsun insan bu gayeye hizmet edemez mi? Ev, dükkân, san'at hepsi birer [hizmet için] saha değil midir? »

Diğeri:

«Kötülükten nefret hissi olmadıkça şefkat; bir zaaf olur.»

Diğeri:

«Bir başkasının yüzüne vurulduğu vakit, bize hidet göstermek yakışır. Başkalarına haksızlık edildiğini görüp ses çıkarmamak; ne anlaşılır, ne de hoş bir şeydir.»

Diğeri:

«Bütün dünya için Allahın bir iradesi olmaz ki içinde, sizin hayatınız hakkında da bir iradesi bulunmasın.»

İşte Allahın Hıristiyan dünyasından istedikleri bu güzel vecizelerdeki esaslardır.

Bu vesile ile:

Demek isterim ki dinin talim işi çok mühimdir. Bu mühim iş; ehliyete, dirayete, vukufa ve bilhassa hürriyete ihtiyaç gösterir. Yukarıda fikirlerini gördüğümüz müellif, Hıristiyanlığa ait esaslardan temas ettiklerini ne güzel aydınlatmıştır. İşte marifet; bu ışığı her mevzu tutmak ve onun hakkını vermektir.

Her din, her mezhep ehli; böyle münevver müte-hassıslara en şedit bir ihtiyaç ile muhtaçtır. Ehli elinde bir mevzu yalnız aydınlanmış, güzel anlatılmış olmaz, aynı zamanda o; yanlış anlaşılmalardan da kurtarılmış olur. İnsanlar; en büyük yanlışlıklara, şaşkınlıklara rahatsızlıklara ehliyetsiz öğreticiler, vaizler yüzünden uğramıştır. O halde dünya ölçüsünde bir mühim şey; yalnız din değil, dinin hakikatini daima tertemiz nakil ve telkin edebilecek muallimler, vaizler te'minî meselesidir. Zira her şey anlatılışa göredir.

Simdi bir de Hıristiyanlara yapılan müessese telkinlerini gözden geçirelim:

Telkinler:

Hıristiyanlar; kurtuluşun "bütün dünyaya, Hıristiyanlığın kurtarıcılığı neticesi geleceğine inanıyorlardı. Çünkü kendilerine bir taraflı yapılan telkinler şöyle idi:

Allahın hidayeti ve muhabbeti dünyaya; Hazreti İsanın kendini beşer günahının affı için feda etmesile geldiği,

Ne vakit bütün dünya; Hıristiyan olursa, yani fenalıklardan el çekip kendini iyiliklere hasretmek üzere Hazreti İsanın hakikî yoluna girerse; o vakit insanların kurtulacağı, ve Allahın melekûtu yer yüzünde tecelli edeceği merkezinde idi.

Binaenaleyh :

A — Musevilerin hidayet ehli olmadığı fikri hasıldı. Çünkü onlar Hazreti İsanın davetine icabet etmemişler, onu benimsememişler, Hıristiyan olmamışlardı.

Bu suretle Museviler gazaba uğramış bir kavim, oluyordu. Çünkü Hazreti İsayı korumamışlar, onu inkâr etmişler, Ve Romalılar nezdinde Hazreti İsanın mahkûmiyetini istemişlerdi.

B — Diğer din salikleri de Hıristiyan olmadıkları için hidayet ehli sayılmıyordu.

A

Musevilere ait tarihî vak'anın mahiyeti ise hakikatte şöyle idi:

«Sezarların tehdit ve tedhişi altında büzülüp içine çekilmiş Musevileri zamanın hükmü Hazreti İsadan uzak tutmuştu. Onun için Museviler kül halinde Hazreti İsaya tâbi olamadılar, zaman; Hazreti İsanın faaliyetine, hatta hayatına bile müsait olmadı.

Hazreti İsa kendine halef olacak on iki şakird yetiştirdi. Allahtan getirdiği emirleri ve taâlimi onlara öğ-

retti ve kendinden sonra bu mukaddes işlerin takibini onlara havale etti. Ve henüz hayatta iken onları etrafı yayarak faaliyete geçirdi ve nihayet çok kalamadı gitti ve giderken ancak yüz yirmi kadar bir Hıristiyan ümmet bırakabildi. [Sonunda şakirdin biri de hiyanet ederek yok oldu.]

B

Hazreti İsanın sonra faaliyete devam eden şakirtleri (Havarîler); Hıristiyanlığı; zamanın ve dünyanın yegâne dini olarak telâkki ediyorlardı.

Çünkü Onlara göre:

1 — Hıristiyanlık; Musevilere gelmiş olduğundan artık Museviliğin tamamile Hıristiyanlığa inkılâp etmesi lâzımdı. Hıristiyanlığın gelmesi ile Musevilerin bütün ilâhi vazifeleri Hıristiyanlara intikal ediyordu, ve hak din olarak Hıristiyanlık; Museviliğin yerine geçiyordu. Binaenaleyh Musevilerden Hıristiyan olmayanlar Hidayetten mahrum oluyordu. Zira Musevilik devrinde Allah beşeriyete [Hazreti Ademin günahından dolayı] gazaplı idi. Bu gazap Hazreti İsanın kurban olması ile muhabbete tahavvül ediyordu. Bu muhabbetten istifade etmek ise ancak Hıristiyan olmakla mümkün idi ve Hidayet ehli olmak için muhabbet mazharı olmak lâzımdı. Bu da ancak Hazreti İsa'ya tabaiyetle mümkündü. Binaenaleyh Hıristiyanlığın gelmesi ile Musevilerin manevi durumu bozuluyor ve Hıristiyan olmadıkça başka milletlerin de durumuna meşru bir gözle bakılamıyordu.

İşte Hıristiyanların hak dinini kendilerine tahsis etmeleri bu sebeplerle ve bu düşüncelerle vukubuldu.

Fakat:

Hakikatler anlaşılmağa başladıktan sonra da bu zihniyet değiştirilmedi. Çünkü değişmesi siyasî menfaatlere uygun düşmüyordu. O derece ki, bu uğurda Engi-

zasyon mahkemeleri de kuruldu. Değil yalnız Müsevîlere ve Muhammedîlere, hatta Hristiyan Protestanlara bile hayat hakkı tanınmıyordu. Ve haçlı seferler bu taassubla ve o görüşle tertiblenmişti.

Hristiyan müesseselerin bu siyasî ve şedit muamelâtı; bu müesseseler dışında bulunan bütün insanları endişeye düşürdü. Herkesi onların kendi haklarındaki zararlı fikir ve niyetlerinden korunmaya sevketti. Siyasî tesirler altında bulunmayan serbest ve hakikatlere vakıf Hristiyanları da bu zihniyet memnun etmedi. Onları Hak ve hakikati derece derece, yavaş yavaş müdafaa-ya sevketti. İşte milletler arası samimiyete mani olan bu telkinin zararını bütün dünya milletleri son zamanlara kadar hep birlikte çekti.

Birlik

Aşiret Reisi; âşiretini, aile reisi ailesini, Kral; tab'asını, Şirket hissedarlarını nasıl toplamak sevkitabiîsinde ise, Allah da kullarını birliği ve muhabbeti etrafında bir topluluğa götürmektedir.

Hayatta ilk birlikler, topluluklar, asıl umumi son beraberlik için birer kademe ve merhaledir.

İnsanlar; fenalıklarda birleşebildikleri gibi iyiliklerde de birleşebilirler. Çünkü fenalıkta birleşmeler; iptidailiğin ilk sevkitabiîleridir. İyiliklerde birleşmeler ise, medeniyetin ve Din kültürünün zaruretleridir. Birlik fenalıklar için nasıl bir kuvvet yapıyorsa, iyiler ve iyilikler için de bu kuvveti yapacaktır. Ve kuvvetin derecesine göre semeresi büyüyecektir. İnsanlar; Allahın birliğinde birleştikten sonra ise bu semere; son iyi had-dini bulacaktır. Ve işte Allahın Melekûtu; bu devrede tecelli etmiş ve kurtuluş; tahakkuk etmiş olacaktır.

Birleşmede hareket noktaları:

Birleştiren saikler; menfaattir. Nitekim ilk kademe-lerdeki birleşmelerin saiki de menfaatti. Ve bu menfaat; hem maddî ve hem şahsî veya hususî idi. Nihâî son birleşmede ise gaye; manevî ve umumî olacaktır.

Zira insan maddî ihtiyaçlardan, endişelerden kurtulduktan sonradır ki, manevî ihtiyaçlarını duyacak, ve artık bu boşluğu doldurmak için faaliyete geçecek ve varlığını umum insanların müşterek menfaatine hasretmiş olacaktır.

İmdi insan; ihtiyaç ve korkulardan kurtulduktan sonra ruhunun sesini, kalbinin ihtiyaçlarını duyacaktır.

Birliğe hazırlık:

Bugün dünya; birliğe ne derece hazırdır? üzerinde durulacak en mühim bir nokta da budur. Bugün umumî bir görüşle şu ayrılıklar göze çarpmaktadır.

- 1 — İçtimaî rejim farkları.
- 2 — Irk farkı.
- 3 — Din farkı.
- 4 — Mezhep farkı.

Yukarıdaki maddelerden bazıları ahîren halledilmişdir. Birinci ve ikinci maddeler bu meyandadır. Dünya mukadderatını idare edenler; bâdemâ demokrasi ruhuna muhalif bir rejime, insanlara tahakküme vasita olacak bir zihniyete, meselâ ırk üstünlüğü zihniyetine meydan ve yer vermeyeceklerdir.

Şimdi halledilmesi lâzımgelen son iki maddedir ki, bunlara henüz el sürülmüş değildir, fakat bunların halini; Devlet adamlarından ziyade hakikat ehli serbest adamlardan beklemek daha amelî olur.

Dinler arası durum:

Bir Allahu mercî' ve melce' ittihaz etmiş dinler arasında ihtilâf yoktur. Dinler arası durumda ayrılık yalnız Hıristiyanlık âleminde ve bu âlemin teslisci kıs-

mında görülür. Bu hususta diğer idyan ehlindeki kanaatin hulâsası şudur:

Teslisciler Allahın birliği etrafında değil, Hazreti İsanın şahsiyeti etrafında toplanmışlardır. Nebi diye değil artık Allahlık onda tecelli edecek diye, İmdi Allahdan istiyceklerini Hazreti İsadan istiyorlar. Diğer Dinler ehlinin böyle bir şey tasavvur etmelerine, Allahdan başkasına avuç açmalarına imkân yoktur. İşte bu suretle Hıristiyanların birleştikleri nokta; diğer tevhidçilerin ve tevhidçi Dinlerin dışında kalıyor. Lâkin en büyük ekseriyeti teşkileden Allahcı birliğin tesliscilere iltihakına maddî, manevî imkân yoktur. Şimdiye kadar bu olmamıştır ve bundan sonra da olması düşünülemez. Ve zaten umumî bir birlik; ancak birleştirici en üst noktanın etrafında vukua gelebilir. Alemşümûl bir varlığın nüfuzu altında vücûde gelebilir. Bu umumî kaideye uyulmadıkça tevhidcilerle tesliscilerin noktazarları birleşemez, ve birbirine göre olan durumları da düzelemez. Yani insanların mercî; birleşmedikçe esaslı bir birlik kuramaz ve beraberlik elde edemez. O halde durum ayırıktır. Kanaatlerde bir aykırılık vardır. Ve bu aykırılık mevcut oldukça insanlar için birbirini ayrı, gayrı görmek de vardır. Bu durumda herbiri kendini doğru sandığına göre de bunun kendiliğinden düzelmesine ihtimal yoktur. Zira her biri bu duruma asırlardan beri alışıktır. Fakat ne kadar alışık dahi olsa mesele çok mühimdir, nesillerce bunun zararı çekilmiştir. Bütün zararlar; fikir, görüş ve itikad ayrılıklarından, gayrılık telkinlerinden doğmuştur. Bu zıd kanaatler, samimiyete, his yakınlıklarına asırlarca mani olmuştur. Ve binaenaleyh daimî bir tehlike kaynağı olmuştur. Bunun izalesi her zaman için elzemdir. Bilhassa ikinci Cihan harbinden sulh devresine geçerken, her ihtilâf tasfiye edildiği bir devrede, bunun da tam sırasıdır.

İrkta olduğu gibi din veya mezhep benlikleri de her zaman siyasi maksadlarla tehlikeli bir hal alabilir. Müslüman mezheplerinde esasa müteallik bir ihtilâf yoktur. Bu ihtilâf Hıristiyanlarda vardır. Dünya tevhidcilerinin dilediği şey; tevhidci Hıristiyanlar tarafından yeni bir mezhebin kurulmasıdır. O mezhep vasıtasile gerek dinler arası gerekse Hıristiyan mezhepler arası zıddiyetlerin izalesidir.

İlk Hıristiyanlar zaten tevhidci idiler. Sonrakiler içinde de tekrar bu kanaate varmış olanlar çoktur. Bunu iyi biliyorum.

İlk Hıristiyanlar:

1 — İlk Hıristiyanlar tevhidci idiler.

2 — İlk Hıristiyanlık; tevhidci Musevilik imanına bina edildi

3 — İncil şerif; tevhid esasına kuruludur.

4 — Hazreti İsa; İncil şerifte Allahın birliğine şahadet eder.

5 — Hazreti İsa Allaha secde edilmesini emreder.

6 — Hazreti İsa; bütün hayatında bir Allaha elle-rini açarak dua ve münacatta bulundu.

7 — Son demindeki sözü de yine Allaha iltica ve Allahtan istimdad oldu.

8 — Hazreti İsa; kendisine (iyi) vasfi ile hitab eden birine: (iyi olan biri vardır. O da yalnız Allahtır.) dedi.

9 — Hazreti İsa; kendisinden bahsederken (insan oğlu) diye hitab etti.

10 — Hazreti İsa; Allahın iradelerini icra edenler benim anam, kardeşim ve kız kardeşlerimdir dedi.

Hemen bir gelişte sıralanan bu maddelerdeki hakikatler; gerek Hazreti İsanın ve gerek İncil şerifin muvahhid olduğu kanaatini vermeğe kifayet eder.

Yanlış anlamalar:

Hazreti İsa Allahtan bahsederken çok defa (babam) diye yadetmiştir. Bunu beşerî zihniyette (baba — oğul) mahiyetinde telâkki edenler yanılırlar. Zira Hazreti İsa kendinden başkalarına hitab ederken de (Allahın iradelerini icra ederseniz siz dahi Allahın oğulları olacaksınız) demiş ve bunu aynı esastaki vesilelerle her defasında tekrar etmişti.

Bu hitabın hakikatte ilmî mahiyeti şöyledir: (Allahın oğlu) demek; (Allahın hidayet mazharı), (Hidayet ehli) demektir. Eski zamanda (Oğul) kelimesi sureti umumiyede nisbet, alâka ifade eden manada kullanılırdı. Meselâ mukaddes kitaplarda (Cehennem oğlu) tâbiri vardır. Manası (Cehennemlik) dir. Nitekim lisanımızda kullanılan (Ebnayi sebîl) tâbirinin de türkçesi (Yol oğlu) demektir. Kasedtiği mana: (Yolcu, yol ehli) dir. Nitekim Müsevî mukaddes kitaplarında ve bilhassa Tevrat şerifte Cenabıhak Müsevilere (Ben sizin Allahınız olacağım, sizler de bana oğullar, kızlar olacaksınız.) maâlinde hitaplarda bulunmuştur. İşte bir örneği:

Tevrat şeriften:

(Hurûc — 4 — 22): « İsrail oğlumdur. İlkimdir. [Rab buyurdu]

Diğeri:

(Tesniye — 14 — 1) : « Siz Allahınız Rabbin oğullarısınız. »

Musevi mukaddes kitaplardan:

(Mülûki-sanî — 7 — 14): « Ben ona [Hazreti Süleymana] peder olacağım o dahi bana oğul olacaktır.

Diğeri :

(Azrâ — 8 — 35): « Esaret oğulları [Esirler hakkında kullanılmıştır.]»

Diğeri:

(Eyyûb — 1 — 6): «Birgün Allah oğulları [Melekler yani hidayet mazharları] Rabbin huzurunda durmağa geldiklerinde Şeytan dahi [Hidayet ehli olmıyan yani dalâlet ehli olan Şeytan] aralarında idi.»

Diğeri :

(Mezmurlar — 68 — 5): «Allah; mukaddes meskeninde yetimlere peder [dir.]»

Diğeri:

(Mezmurlar — 89 — 26): «O [Davud] bana pederim sensin. Allahım ve kurtuluşumun kayası sensin diye nida edecektir [seslenecektir.]»

(Mezmurlar — 89 — 27): «Ben dahi onu ilk oğul ve dünya Meliklerinden alâ kılacağım.»

Diğeri :

(Eş'ya — 43 — 6(6 ÷ 7)): «[Allah buyuruyor] oğullarımı uzaktan ve kızlarımı yeryüzünün müntehasından [getir diyeceğim].»

Diğeri;

(Eş'ya — 63 — 16): «Pederimiz sensin. Sen Ya Rab pederimizsin. Ezeldenberi ismin velîmizdir.»

Diğeri :

(Eş'ya — 64 — 8): «Ve şimdi Ya Rab Ben pederimizsin. Biz balçığız ve sen bizim yapıcımızsın. Ve cümlemiz senin elinin işiyiz.»

Diğeri :

(Eremya — 3 — 19): «Pederim diye bana çağıracaksın.»

Diğeri:

(Eremya — 31 — 9) : «İsrailin pederiyim.»

Diğeri:

(Hoşa' — 11 — 1) : «Ve oğlum Mısırdan çıkardım.»

Görülüyor ki (oğul), (kız) mertebesini ihraz etmek için evvelâ Allahın mümin kulu olmak saniyen de Allahın iradelerini yapan hidayet ehli olmak şarttır.

Yani kul; bu şartlarla Allaha yaklaşıacak, ve ancak yakınlık ifade etmekten ibaret olan oğul, kız mertebelerini bu suretle ihraz etmiş olacaktır.

Esas hakikatlere göre, mukayese edilince Hazreti İsanın [kendisinin de dediği gibi] insan oğlu olduğu meydana çıkar, zira elimizde Allahı tasrif eden sabit ölçüler, Allahlığı tâyin eden sıfatlar vardır. Bu esaslara göre Allah; her kusurdan, zaaftan, âcizden, noksanlıktan veya her ihtiyaçtan münezzehtir.

Meselâ:

Allah; âciz kalmaz, ölmez, uyumaz, yemez, içmez her istediğini yapar. Her şeye hâkim ve kadirdir. Her varlığın sahibi ve menbaidir. İmdi mercii küldür. Her mahlukun daima gözünü diktiği, elini, yüreğini açıp her ihtiyacını arzylediği, yegâne merci'dir.

İnsanların her tehlikeye karşı korunmak için sığındığı eşsiz bir ilticagâhdır. Burası; her ümidin, her tesellinin bittiği anda, kararmıyan, kapanmıyan ümit ve imdat ışığı sönmıyen yegâne kapıdır.

Halbuki Hazreti İsa da bu vasıflar, bu mutlak kuvvet ve kudret, bu mutlak irade ve hâkimiyet ve bu tam ihtiyacsızlık yoktu, bütün ömrünce Allah kapisına iltica ve ihtiyaç arzından halî kalmadı. Kendi muhtaç bir insanın da, değil âmme ihtiyacına hatta bir tek insanın bile her ihtiyacına merci' ve melce' olabilmesi mümkün değildir. Allah; ezeli ve ebedî bir varlıktır. Halbuki Hazreti İsanın hayatı malûmdur. Yoktan var olmuştur. Ve akibeti malûmdur. Hazreti İsa ortadan çekilmekle Allah ortadan çekilmiş değildir. Allahın âleme tasarrufu, hakimiyeti devam ediyor.

ve ebediyen edecektir. Bu mevkide Allahtan başkasına yer yoktur. Ve aynı evsafa ortaklığa da lüzum yoktur. Böyle bir telâkkiye ne Allahın müsadesi vardır, ne de Hazreti İsanın rızası; Hasreti İsanın Allah hukukunu ihlâl edecek, Allah nüfuzunu azaltacak hiç bir sözü işidilmiş hiç bir hareketi görülmüş değildir. Hazreti İsa da mucizeler zuhur etmiştir, fakat bu Hazreti İsadan değil Allahtan zuhur etmiştir. Netekim Hazreti Musada da firavna karşı mucizeler zuhur etmiştir. Allah istediği mahlukta Rûhül - kudsü ile bulunur. Ve mucizeler gösterir. Hazreti Musada da bu böyle olmuştur. Hazreti Musa dahi Rûhül - kudse muayyen bir müddet için zarf, bir tecellî kabı, bir tecellî mahalli olmuştur. Bu durum; Allahın Allahlığına bir mahlûku ortak alması demek değildir. Veya Allahın Allahlığını bir mahlûka havale etmesi veya vermesi de değildir; veya bu hadise ile bir insanın Allah olması, veya Allahın oğlu olması da değildir. Bu sadece, bir insanın; Allahın zât nuru olan Rûhül kudüsü muvakkat bir zaman için kalbinde taşımış olması demektir. Hazreti İsanın taşıdığı gibi Hazreti İsadan evvel de, sonra da bunu taşıyan kullar gelmiştir. Ve hiç birinin kulluğu değişmemiştir. Netekim insan fânîdir. Ölür, ölünce ruhu; geldiği yere göklere döner, vücûdu; toprağa döner, hayatının her hangi bir devresinde Rûhül - kudsü taşımış ise, Rûhül - kudüs de hayatta bulunan diğer bir insanın kalbine [Allahın iradesile] intikal eder. Hazreti İsadaki Rûhül - kudsün; şakirdi Sen Piere intikali gibi, Hristiyanların en kolay anlayacakları misal budur. Zira İncil şerifte buna dair sarahat vardır.

Hazreti İsadan sonra (Sen Pier) Rûhül - kudsü hamil olmakla Allah olmadı ki Hazreti İsa Allah olsun. Hatta o dahi suikaste maruz kaldı ve yaşayamadı. Gerek Hazreti Musanın, gerek Hazreti İsanın, gerek

(Sen Pier) in ve daha nicelerinin Allahın iradesi ile taşındıkları Rûhül - kudüs; yine bugün dünyada insan içinde mevcuttur. Onu; Allahın kâmil kulları yine taşıyor, fakat nerede ve kimde? Onu Allah bilir! Her halde malûm olan bir tek hakikat vardır ki o da, Rûhül - kudüs; ne bir insanın malı olarak muattal kalır, ne babadan, anadan miras halinde bir sülâleye intikal eder, ne de muayyen bir müessesenin daimî malı olarak kenara çekilir. Rûhül - kudüs; Allahın zat nurudur. Allahın istediği kullarında ve istediği yerlerde, istediği müddetçe tecelli eder. Ve aynı zamanda müteaddit kimselerde tecelli eder. Allahın bu intihabında hiç bir müessesenin, hiçbir kimsenin tesiri yoktur. Allah; kimsenin iradesi altında değil, har mahlûk Allahın iradesi altındadır. Nettekim Hazreti İsanın bütün hayatı göstermiştir ki, onun hayatına, mukadderatına kendi değil, kendisini yaradan ve sevk ve idare eden Allah hakim olmuştur. Hazreti İsa; on iki şakirdinden biri tarafından hıyanetle ele verilmiş ve her aciz insan gibi o da Allahın takdirine tâbi olmuştur, ve faaliyetinin her hangi bir sonunu tam olarak görememiştir.

Teslîse sebep:

Teslis akidesinin Hıristiyanlığa girmesi muahhardır. Bu; Hıristiyanlığa Yunan felsefe kültürü ile ihtilâtının neticesidir, itikatları bu kültürle beslenmiş putperest Avrupalılar; tevhid akidesine kolayca temessül edememişlerdir.

Şöyle ki:

A — Putperest Avrupa; Hıristiyanlığın intişarına mani olamamış, fakat tam olarak da [İmanda ve âmeld] Hıristiyanlığa uyamamıştı.

B — Hıristiyanlığı yayanların kuvvetleri; sırf manevî ve ahlâkî idi. Kendileri; dünyanın en mütevazî ve sade

görünen insanları idi. Ne maddî servetleri ne müsellâh kuvvetleri vardı. Sayıları da pek mahdut ve mütefferik idi. Koca bir sahada birer vaiz tek başına çalışıyordu.

C—Karşılarında ise: Putperestliğin sefahetine, kuvvetin saltanatına, [Sezarizme] ve tahakküme alışmış, kuvvetten, maddeden zevk almış, alabildiğine gururlanmış, nüfuz ve kuvvet üzerine kurulu sınıflar da yükselmiş netice itibarile kuvvete tapmış ve dayanmış, yalnız maddeye kıymet ve ehemmiyet vermiş sarılmış bir kütle vardı. Kul, köle kullanmış ve esirlerinin adediyle övünmeğe alışmış bir âlem vardı.

D—Kültür cephesine gelince :

Bu milletlerin kafaları; Yunan felsefesi, felsefe içtihatları ile dolmuş, bu cephede alimler yetişmişti. Bu bilginler; ilim müesseseleri idare etmiş, talebe yetiştirmiş idi. Böylece kültür sahasında da benlikler vücud bulmuştu. Gururlu, nüfuzlu şahsiyetler peyda olmuştu.

E—Hıristiyanlığı yaymak demek; kafaları tok, kahrınları tok, cepleri dolu bu insanları; baştan aşağı, içde dışda değiştirmek demektir: «kafanda ne varsa bırak, cebinde ne varsa dağıt, elinde ne varsa at, kulu, köleyi azât et, ve onlarla birleş, sınıfları yık, insanlıkta birleş, maddî ve manevî her varlığını, her mevhibeni insanlarla paylaş!» demek kolay; fakat dinletmek; yaptırmak güçtü. Sezarizmi yıkmak, hakkı kuvvete hâkim kılmak, hiç kolay değildi netekim halâda kolay olmadığı görülüyor. Binaenaleyh; Hıristiyanlığın bu şartları altında neşri işi kolay olmadı. Her şeyi zıttına itiyad etmiş, her şeyi nefesine uydurmuş, her şeyi benliğine göre ayarlamış ve ölçmeğe alışmış milletlerin; içde, dışda hayatlarını değiştirmek, onların kanaatlerini, zevklerini bıraktırmak onlara: (almak) yerine (vermek) i sevdirmek, onları canına kadar hiçbir şeyi başkalarından esir-

gemiyecek bir hale razı etmek; hülâsa: onları digergâm birer insan yapmak kolay değildi. Tabiatın ezeli kanunları, Allahın tekâmül kanunları karşısında bu ancak İlâhî bir mucize olurdu. Nitekim öyle de oldu. Putperest Avrupalılar Hıristiyanlığı kendi bünyelerine göre ve hazmedecekleri kadar aldılar. Neticede bir takım aksaklıklar peyda oldu. Teslis akidesi bu ihtilâttan doğdu. Mümin Hıristiyan fertlerin kanaatleriyle cemiyeti idare edenlerin harekâtı da bu yüzden ayrı yollar takibetti.

Yoksa Hıristiyanlık teslise kat'iyen temayül edemezdi. Zira: esas şerîat kitabı kat'iyetle tevhitci idi. Malûmdur ki Hıristiyanların şerîat kitabı aynı zamanda Musevîlerin şerîat kitabıdır. Zira: Hıristiyanlık; Musevîliğin devamı ve inkişafıdır. Nitekim, Hazreti Musanın getirdiği şerîat kitabının hükmü bakı olduğuna, ve ondan bir harf bile değişmeyeceğine dair yine Hazreti İsanın kat'i tebligat ve şahadeti vardır. İşte esası; İncil şeriften:

(Matta — 5 — 17): «Sanmayın ki ben şerîatı, yahut Peygamberleri iptal etmeğe geldim; ben iptal etmeğe değil, ancak tamamlamağa geldim (18) zira doğrusu size derim, gök ve yer zail olmadan, herşe vaki oluncaya değin [yani kıyamete kadar] şerîatten en küçük bir harf, veya nokta bile asla zail olmayacaktır. (19) Bundan dolayı her kim bu en küçük emirlerden birini bozar ve insanlara böylece talim eylerse, göklerin Melekûtunda ona; en küçük denilecektir. Fakat her kim onları [yani Musevî şerîatini] icra eder ve talim eylerse ona; göklerin Melekûtunda büyük denilecektir.»

Şimdi:

Bir de Musevî şerîat kitabının ve harfîyen ona muatabık olarak İncil şerifin tevhit akidesi hakkındaki esası dercediyorum:

Tevrat şeriften :

(Tesniye — 6 — 4): «Ey İsrail dinle Allahımız Rab; bir olan Rabdır.»

İncil şerifte mukabili:

(Markos — 12 — 3(29)): «Allahımız Rab; bir olan Rabdır.»

Mezheplere doğru:

Dini her zaman hayata tatbik için, her zaman onun amelî kabiliyetini muhafaza ve idâme için, Din mevzuu. Din hükümleri farize ve vecibeleri üzerinde daima fikir çalıştırmak, lâzımdır. Dinin esas gayesine göre onu pratik [kolay yapılı] halde bulundurmak şarttır. Her neslin ruhî, fikrî ve günlük amelî ihtiyaçlarına göre onun güzelliği korunmalı, onun kalbe; kuvvet ve sefa veren ruhu muhafaza edilmelidir. Onun hayatta, çalışma azmini tazeleyen, ve işlerin temizliğini, doğruluğunu, güzelliğini temin eden yüksek tesiri, yüksek zevki ve neşesi daima kendini hissettirmelidir. Hayatın her adımında, hayatın her safhasında, en müşkül anlarında dahî o kuvvet insanın ümidinde yaşamalı, ufkında parlamalıdır.

Dinin bir güçlük değil; her güçlüğü yenecek, her güçlüğü çözecek, her gücü ve güçü kolaylaştıracak bir nimet olduğu bilinmelidir. İşte böylece Dinin; insanın hayat yolunu daima kolaylaştıracak ve rahatlığa doğru genişletecek, düzletecek ve düzleyecek bir vasıta olduğu fikrini yaşatmak için; onun o esas mahiyetini idame etmek şarttır. Ve bütün bu şartların bir esas şartı da Dini; temelinden, mihverinden, gayesinden ve esas yolundan ayırmamak şartıyla bu işleri temin etmek, ictihad işlerini tam bir itina ve isabetle yapmaktır. İşte mezhepler; bu işleri yapan fikir adamlarının hakikate doğru katettikleri yolun menzilleridir, safhalarıdır.

Protestanlık faaliyeti:

Hıristiyanlar bu yolda ilk adımı; Protestanlıkla attılar. Kendilerini dinlerinin rahatlandırıcı aslına, hakikatine, sadeliğine götüreceği yolu aradılar. Bu adımlar, bu hamleler; kültürü yüksek, ve ictihadın serbest olduğu sahalarda bilhassa Amerikada teselsül etti. Fasilasız devam etti. Protestanlık; kendi içinden yeni yeni hamlelerle yeni mezhepler ve fikir grupları meydana getirdi. Fikrî hamleler bu yolda devam etmektedir. Ve insanlığın ihtiyaçları devam ettiği müddetçede, elbet bu devam edecek ve her nesil kendi ihtiyacını mezhep veya fikir guruplariyle tatmine çalışacaktır. Zira bu; yalnız bir neslin işi değil, her neslin işidir. Açılan yeni ufuklara, değişen hayat şartlarına ve devrelerce görülecek ihtiyaçlara göre ayarlanacak bir vazifedir. Rahatlık, ve hayatta muvaffakiyet kuvveti bu başarılardadır. Fakat (tevhid) akidesine dayanan, yani (Allahı bir bilmek, Allahtan başka Allah tanımamak ve Hazreti İbrahimin Allahına ortak; mümessil, vekil, iş mercii) diye hiç bir insanı mercii' ve melce' ittihaz etmemek esasında bir yeni mezhep kurulduğu ve bu mezhepteki Hıristiyanların Musevileri, Müslümanları, ve diğer tevhidci şark dinleri saliklerini de meşru bir durumda görmeğe başladıkları işidilmedi. Fakat (teslisçi) lerin dışında kalan İsevî ve gayri İsevî, bütün tevhidciler; bunu Hıristiyanlardan sabırsızlıkla bekleseler gerekir. Zira beklemeyenler olsa olsa egoizmasından memnun olanlardır; fakat önümüzdeki dünya iş birliği; her nevi egoizmanın terki, ve her insanı bir gözle görmek ve dolayısıyla her hakka riayet etmekle meydana gelecektir.

Vakı'a, ahlâkî salâbetin en yüksek kayıt ve şartlariyle teşekkül etmiş beynelmilel guruplar ve bunlar arasında tevhidci Hıristiyanların bulunduğu bir hakikattir.

Fakat bunların temeli tevâhde değil ahlâka dayalıdır. Onlar; mutlak iyi bir ahlâkı olan tevhidciyi de teslisciyi de aralarına alırlar, lâkin ahlâkı kifayetsiz Hıristiyana; sırf tevhidcidir diye aralarında yer vermezler. Halbu ki mesele bir dünya meselesidir. Hıristiyanlığın iç hayatı değil, dış hayatı ve insanlarla birliği meselesidir. Sureti umumiyede istenilen şey; zümre veya mezhebin tevhid esasına istinat etmiş olması ve oraya toplanacak olan Allahcılar vasıtasile dünyadaki bütün tevhidcilerle beraberlik teminidir.

Ancak:

Din; bir vicdan meselesidir, ve hürriyetlerin başında gelen bir esaslısı da vicdan hürriyetidir. Hiç kimsenin başkalarının vicdanına müdahaleye hakkı yoktur. Hiç kimsenin Allah ile kulu arasına girmeğe selâhiyeti yoktur. Biz memleketimizde asırlardanberi Hıristiyanlarla kardeş gibi samimî yaşadık, birbirimizin vicdanına müdahale etmedik. Şimdi şu tevhidci veya teslisci bahsine temas edişim; bir zaruret iktizasıdır. Hıristiyanların mütefekkirleri içinde beni yakinen bilenler vardır. Onlar; benim bu bahsi nasıl bir zaruret ve gayretle, nasıl bir sâik ve düşünce ile yazdığımı anlarlar. Bu hareketim; onların da takdir ettikleri müşterek bir menfaatin zaruretilidir. Bilhassa şimdi gitmekte olduğumuz yeni dünya iş birliğinde muhtac olduğumuz samimiyyetin özü, temelidir. Dünya iş birliğinde her kesin gayesi birdir. Bütün beşeriyetin gayesi kurtuluştur. Ve kurtuluşun çaresi farksız beraberlik ve eşitliktir. Hepimizin muhtaç olduğumuz şey; bütün insanları türlü vesilelerle ayıran ve türlü ihtilâflara düşüren ayrılıkları kaldırmak ve onları Allah için, Allah yolunda, Allah önünde birleştirmektir. Sair dinler ehli Hıristiyanların belli başlı bir tevhitçi mezhebi bulunduğunu görürlerse derhal ya-

kınlık duyarlar, ve aynı Allahın önünde bütün insanlar yan yana duâ edebilmek, merci'de ve melce'de birleşmek için bunu müjde ve mukaddime sayarlar.

Kurtuluş

Kurtuluştta gaye; halkın kurtuluşudur. Bu kurtuluşun hedefi; halkın hürriyeti, emniyeti ve her nevi istibdat ve istismardan masûniyetidir. Halk hür olacak ki cemiyete hükümrân olsun. Halk hükümrân olacak ki Demokrasi teessüs etsin ve halk kendi kendini idare etmiş olsun. Halk kendi kendine hakim olacak ki orada müsavat, kardeşlik, hak, adalet carî, hürriyet mevcut ve muvazene hasıl olsun.

Medeniyet:

Bir cemiyetin medeniyeti bir kaç sanatkârın sanat eseri ile, veya ferdî saltanatların ihtişam eseri ile değil, halk tabakasının medeniyeti, refah ve saadeti ile mütenasiptir.

Firavınların devrinden kalma muhteşem ehiramlar, Sezarlar saltanatından kalma muazzam harabeler var, fakat bunlar; bir san'at eseri olmaktan evvel ferdî saltanatların birer anıtıdır. Binaenaleyh bir medeniyeti değil, ferdî saltanatın iğrenç safâhetini, korkunç ihtişamını, ve halkın tâbi olduğu angarya işler ölçüsünü ve işkence hayatı, nihayet halkın ferdî saltanatlara nasıl kölelik ettiğini gösterir.

Ferdin benliği ve tahakkümü derecesini halkın benliğinden mahrumiyeti derecesini ve düşürüldüğü zelim seviyeyi hatırlatır.

O devirlerde her varlık; firavnun, Sezarın, her yokluk da; halkın idi. Halkın kıymeti, kölelikte mütehakkimlere yararlığı derecesinden ibaretti. İmdi halkın yokluğu

ile insanlık yok demektir. Zira insanlık; haklarına sahip, iradesinde hür ve müstakil halkın efendiliği demektir.

Halbuki o zaman halk denilen kitle; bütün nesillerce firavnlara, Sezarlara babadan evlâda kölelik etmiş ezilmiş zavallıların ayakta kalanları idi. Bunlar her şeyi katlanmayı babadan görmüş, tahakkümlerin türlüüne boyun eğmeyi öğrenmişlerdi. Bir lokma ekmek için onlar da her şeyi göze almış, ve her ıstırabı mukadder çile saymış kimselerdi. Onlar dahi babaları, anaları gibi zilletle sürünerek ölecek ve ancak ölecek kurtulabilecekti. Onlar Sezarlar için yaşayacak ve onlar için ölecekti. Bu yolda canlar yakacak kanlar dökecekti. Emir kulluğu yolunda her şeyi yapacak her zulme alet olacak, ve bu işde babasını, anasını kardeşini ayırmayacaktı.

Allahın istediği:

Allahın istediği ise firavnlara Sezarların istediklerinin tamamen zıttıdır. Halkın efendiliğidir. Reislerin hizmetkârlığıdır. Cemiyette halkın itibarı, halkın refah ve saâdeti gaye olacak, halkın hakimiyeti esas olacak, halkın işlerine seçtiği vekiller, memurlar tam bir sadakatle mesuliyet taşıyacak, halka hizmetin Allaha hizmet olduğunu bilecek ve her zaman bunu göz önünde tutacak ve bu itibarla vazifesini mukâddes sayacaktır. Aksi halde Sezarizm câri olur. İşte din; bunu men eden ve Allahın istediğini yürürlüğe koyan bir esas nizamdır.

Netekim:

Ehli kitap için üç din devresi vardır.

1 — Musevîlik

2 — İsevîlik

3 — Muhammedîlik

Bunların birincisi firavnlara elinden mazlumları kurtarmak için,

İkincisi yine o mazlumları Sezarlar elinden kurtarmak için,

Üçüncüsü de firavnlığı ve Sezarlığı tevarüs edenlerden bütün insanlığa kurtuluş devrini açmak için gelmiştir ki, yer yer bütün dünyada bu kurtuluş mücadelesi on dört asırdır devam ediyor. Dinin esas gayesi ve hareket noktası kurtuluş emeli, kurtuluş fikridir.

Kurtuluş; Sezarların elinden, kendini yegâne merci' ve melce' gösteren mütehakkim fertlerin keyfi saltanatlarından, tasallutlarından, ve sultanlarından olacaktır. Kurtuluş; efendilik eden zalimlerin, gaddarların hükümden olacaktır. İmdi bu kurtuluş; Allahın bildirdiği hak ve adalet ve Allahın cemiyette tesisini istediği muvazene yer yüzünde yerleştikten ve bu esasların ölçüleri her yer için birleştikten sonra hasıl olacaktır.

Kur'anı Kerimin bildirdiğine göre: (bütün Resuller, mucizeler ve kitaplar ve ölçüler: insanlar adalet üzere kaim olsunlar için gönderilmiştir. [57 — Hadid — 25])

Yine Kur'anı Kerimin bildirdiğine göre Peygamber efendimiz: (İyiliği emretmek, kötülükleri men etmek, helâl ve haram olan şeyleri bildirmek, insanların üzerindeki tahakkümü, ağır yükü kaldırmak, insanların esaret zincirlerini çıkarmak, ve esaret bukağılarından onları kurtarmak için ve insanları bu kurtarıcılık işinde Allaha yardıma çağırmak için ve bütün insanlara bu kurtuluşu istihsal ve faaliyet devrini açmak için gelmiştir. [7 — Ârâf — 157])

Diğer mukaddes kitaplarda da şu hakikatleri gözden geçirelim:

Musevî mukaddes kitaplarından;

(Eş'ya — 33 — 22): «Zira bizim hâkimimiz Rabdır. Şeraîтімızı koyan Rabdır. Melikimiz [Padişahımız] Rabdır. Bizi o kurtaracaktır.»

Ve:

Yine mukaddes kitapda kurtuluş devrine yani Allahın yeryüzünde Melekûtu [hükümler] tecelli edeceğine işaretle ve Cenabıhak tarafından hükümdarlara hitaben şöyle buyrulur:

(Hazekiyal — 34— 3): «[Cenebıhakkın Hükümdarlara hitabı] Siz [Çobanlar koyunlarımdan] yağı yersiniz. Ve yünü geyinirsiniz; ve semizi boğazlarsınız, lâkin sürüyü gütmeyersiniz. (4) Zayıfları kuvvetlendirmeyersiniz. (4) Hastaları tedavi etmeyersiniz, ve kırığı sarmadınız, ve yolunu şaşıranı geri getirmeyersiniz, ve kaybolanı aramadınız. Ancak cebir ve zulümle onlara tasallut ettiniz. (5) Ve çobanları olmadığından dağıldılar. Ve dağılmalarıyla sahra vahşilerinin [vahşi hayvanlarıyla kâffesine yiyecek oldular. »

(Hazekiyal — 34 — 8) : «Ancak çobanlar, kendilerini güdüp de koyunları gütmeydiklerinden:

(10) «İşte ben çobanlara karşıyım. Ve koyunlarını onların ellerinden talep edeceğim ve onları koyun gütmekten feragat ettireceğim. Ve çobanlar artık kendilerini gütmeyeceklerdir. Ve koyunlarını onların ağzından kurtaracağım. Şöyle ki bir daha onlara yiyecek olmayalar.»

(14) « Onları iyi mer'alarda güdeceğim. »

(15) «Koyunlarını kendim güdeceğim ve onları kendim yatıracam. Diye Rabbe Yehova buyurur.»

(16) « Kaybolanı arayacağım, ve yolunu şaşıranı geri getireceğim ve kırığı saracağım ve hastayı kuvvetlendireceğim.»

(Hazekiyal — 34 — 17): « Ey koyunlar, siz dinleyiniz. Rab Yehova böyle buyurur: İşte ben koyun ile

koyun arasında ve koçlar ile ergeçler arasında hükmedeceğim.»

(18): «Ey [Hükûmdarlar çobanlar] mer'alarda otlanmanız size azmıdır ki, mer'alarınızın bakiyesini ayaklarınızla çiğnersiniz, ve duru duru suları içmeniz azmıdır ki kalanını ayaklarınızla bulandırılırsınız.»

(19): «Ve koyunlarım ayaklarınızın çiğnediğini yerler, ve ayaklarınızın bulandırdığını içerler.»

(20): «İşte semiz koyun ile zayıf koyun arasında ben kendim hükmedeceğim.»

(25): «Ve onlar ile selâmet ahdi aktedeceğim.»

(27): «Ve boyunduruklarının bağlarını kırıp onları kulluk ettirenlerin elinden kurtardığımda Rab ben olduğumu bilecekler.»

(31): «Ve siz, ey benim koyunlarım, ey mer'amın koyunları; insansınız! ve ben sizin Allahınızım! diye Rab Yahova buyurur.»

(Hazekiyal — 36 — 11): «Ve sizi evvelki halinizden daha iyi bir hale getireceğim. Ve Rab ben olduğumu bilecekiler.»

«Kavme hitap»

(Hoşa' — 13 — 11): «Ben sana gazabla melik verdim [Hükümdar edinmene müsaade ettim] ve hışımla aldım. [Gazapla hükümdarlığı kaldırdım.]»

Zira:

(Miha — 3 — 9): « Siz ki Haktan ikrahedip her doğruluğu eğrildirsiniz.»

İmdi Allahın insandan istediği inkişaf ve tekâmül hürriyetle kabildir. Her istidat, her çalışma hürriyet içinde inkişaf ederek semere verebilir. Esaret; insanı başındaki efendinin şahsına tâbi kılar ve sâyını efendinin emrine tahsis eder. Esirin meydanı, hürriyeti yoktur ki kendi için veya insanlık için çalışsın.

Esir; insanlık hakları kendinden alınmış, her şeyi efendisinin müsaade ve insafına kalmış zavallı demektir.

Dinlerde sevap işlerin başında esir azatlığı gelir. Bakınız Cenabıhak esaretten kurtarış işini nasıl överek talim eder:

Tevrat şeriften:

(Levili — 26 — 13): «Mısırlıların kulları olmaktan sizi kurtarıp onların diyarından çıkararak ve boyunduruğunuzun bağlarını kırıp sizi başınız yukarı gezdiren Allahınız Rab benim.» [28]

[28]

20 — 7 — 940 Tarihli gazetelerde intişar eden Amerika Cumhurreisi Bay Ruzveltin nutkundan halk hakimiyetine ve bahsimize temas eden kısımlarını aynen dercediyorum:

«Avrupada bir çok milletler; diktatör veya istilâ yüzünden normal Demokratik politikalarını terketmeğe mecbur kalarak, bazı kimseler tarafından (yeni) ve (faydalı) diye tavsif edilen hükümet şekilleri ihdas etmişlerdir. Arkadaşlarım, bunlar yeni şeyler değildirler. Eski tarihe, ihramlar [Fir'avunlar] zamanına ve bin sene evvel Avrupayı hükmü altına almış olan Roma prokonsülleri esirleri devrine, feodal sistemleri devirlerine, Napolyon zamanına rücû' etmekten ibarettir. Zulüm; tarihte görülmüş olan hükümet usullerinin en eskisi, en rağbet görmemiş olanıdır. Zulüm daha insanî hükümet şekillerinin yerine kaim olduğu zaman, esbab; harici olmaktan fazla dahilî olmaktadır.

Biz kendi Demokrasimiz içinde ve henüz fethedilmiş olan Demokrasiler içinde yaşamakta olanlar; insanların hasiyeti için daha hayatî olan emniyetlerin

Kurtuluş savaşları

Bütün bir tarih boyunca beşeriyet ıstırabından kurtulmağa müteferrik halde çalışıp durmuştur. Ancak bu ikinci Cihan harbinden sonradır ki müctemian hareket imkânını bulmuştur.

Kurtuluş çaresi; Din devrinden evvel Felsefe yollarında araştırılmış, hakikî yol; Din devrinde bulunmuş fakat insanlara hükmedenlerin şahsî menfaatleri o yola girilmeğe mani olmuştur.

Dört bin senedir Musevîler, iki bin senedir Hıristiyanlar ve bin senedir Muhammedîler; aynı mumanaatı görmüş, aynı derdi çekmiş, aynı çareyi arıyor ve mütehakkimlerin ellerinden yakalarını kurtaramıyor, işte bu güçlüğü neticesidir ki, âciz halk, bir mucizeli kurtarıcı, bir Mesih veya bir Mehdî bekleyip duruyor.

Öyle bir Mesih ki, yalnız bir fırkayı, bir milleti, bir ümmeti değil bütün bir insanlığı aynı alâka ile kurtarmayı düşünmüş olsun.

28 inci haşiyenin devamı

terkini isteyen; lafzı murat emniyet usûlünü hiç bir zaman kendi arzumuzla kabul etmiyeceğiz.»

«Tarihin büyük intihaplarından birini karşılıyoruz. Sadece bir hükûmetin, millet tarafından Diktatörlüğe karşı bir hükûmetin, seçilmesi mevzubahis değildir. Yalnız hürriyet ile esaretten birinin seçilmesi mevzubahis değildir. Mevzubahis olan; ileri hareketle gerileme arasında bir intihap da değildir. Bütün bunlar bir araya toplanmış olarak mevzubahistir. Bu; bizim için aziz olan her şeyin nihaî tahribine karşı medeniyetin, küfre karşı Dinin, kuvvete karşı adâletin, esarete karşı hürriyetin; devamıdır. Hodbin ve obur bir millet hür olamaz.»

İnsanların fikirde birlikleri ve ayrılıkları

İnsan kendi mahiyetinde birdir. Hepsi ademin oğullarıdır! Fakat dünyaya gelirken getirdikleri fitrî mizaç ve mevhibelerle birbirinden farklı görünmektedir. İşte içti-maî, siyasî, iktisadî ictihad farkları da bundan doğmaktadır.

Kültür ve iyi niyet sahibi insanlar arasında bu fark nimettir. Aksi halde ise bir felâkettir. Zira birinci hal-dekilerin muhtelif düşüncelerini bir müşterek nokta bu-lup birleştirmek mümkündür. Fakat yalnız kendi hesa-bına çalışanlar için başkalarına hayat hakkı vermeyen-ler için bu mümkün değildir. Bütün mesaî, beyhude bir çekişme veya faydasız bir yıpranmadan ibaret olur.

Hayatta aslolan nedir, kimdir?

Meselâ ferdler midir cemiyet midir?

Ortada dönen, işleyen, çalışan sermaye, ve varlık kimindir. Cemiyetin midir, fertlerin midir? Bunun ce-vabı şu misalle pek basittir.

Bir ticarî şirkette vaziyet ne ise burada da odur. Şirket; fertlerin malıdır. Burayı kuran ve burada aslolan fertlerin varlıkları, sermayeleri ve sayileridir. Şirketi on-lar kurmuşlardır, ve şirket onların iş birliğinden ibaret-tir. İmdi hayatta aslolan, şekil değil özdür. Cemaat de-ğil, ferttir. Cemiyet değil insandır. Her şey insan içindir. İdare şekilleri de, usuller, nizamlar da hep insanın men-faati içindir. Hiç bir ferdi hiçe sayılmayarak, ferdin hiç bir hakkı itibarsız, hükümsüz tutulmayarak fertlerin mü-savi ve müşterek menfaati içindir. Netekim Dinler; in-san içindir. Bütün kâinat ve yer yüzü ve onlardaki fe-yizler ve nimetler insan içindir. İnsanı yetiştirmek ke-male erdirmek içindir. O halde insanın inkişafına, kema-line mani olacak sistemdeki teşekküller meşru olamaz. Yani halkın, halk denilen esas kitle efradının hakim

olmadıkları her cemiyet, halkın zararınadır. Bu halde fertlerin kuvveti ellerinden çıkar, cemiyeti idare edenlerin ellerinde toplanır ve bu kuvvet fertlerin aleyhine bir mahiyet alır. Ve hür insanları, iradesiz bir sürü hayatına sokan; kul, köle yapan vasıfta olur.

Bir tarlada aslolan sermaye; tohumlardır, ve mahsul: bu tohumların semeresidir. Bir ormanda aslolan fidanlardır. Semere bu fidanların kuvvetlenip, büyümesi ile mümkündür.

İmdi cemiyette aslolan insan fertleridir. Bütün iş; onların iyi yetişmesindedir. Herbirinin kendi tekâmülünü yapmasındadır. En faydalı bir hale gelmesinde ve neslini idâme etmesindedir.

İnsan topluluğunu ifade eden cemiyetlerin kıymeti; o insanları en faydalı bir iş birliğine vesile olmasında ve müşterek kuvvetle herbirinin inkişafını desteklemesindedir.

Fikir ayrılıklarının doğurduğu mücadeleye bir misal

İngiltere Başbakanı Mister Çörçilin verdiği bir seçim nutkundaki sözlerinin bazı fıkralarını aşağıya naklediyorum.

5/6/945 gazetelerinden (Londra — 4 Haziran — radyo):

«Bu akşam söylediği bir seçim nutkunda Mister Churchill bilhassa Sosyalist politikasına hücum etmiş ve bu politikanın (hürriyet) mefhumu hakkında İngiliz düşüncelerine aykırı, ve Totaliter usulleri ile imtizaç etmiş olduğunu belirtmiştir. Ve şöyle demiştir:

«Sosyalist parti herşey üzerinde bir kontrol tesis etmek hedefini gütmektedir. Öyle bir Devlet teşkilâtı kurmak istiyorlar ki, o Devlete mensup olan her vatan-daş; emirlere harfiyen riâyet etsin.

Bu devlet; bir kontrol devleti halini alacaktır. Bu böyle olduğu takdirde her kes emredilen yerde çalışacak, emredilen yerlere gidecek, emredildiği yol üzerinde fikrini söyleyecektir. Sosyalist hükûmet; hür bir kimsenin hür sözlerini kabul etmeyecektir. Hatta daha ileri giderek diyeceğim ki, Sosyalist hükûmet kurulması imkânsızdır. Bu; ancak siyasî bir polis teşkilâtının kurulması ile mümkündür. Bunlar; tenkitlere bir son vermek için Gestapovari hareketlere [tedhis hareketlerine] müraaat edeceklerdir.

Sosyalistler her şeyi kontrol altına [tahakküm altına] almak istiyorlar. Millileştirmek istiyorlar.»

*

**

Yukarıdaki misali; her hangi bir fırkayı tenkit veya iltizam için derc etmedim. Parleментolara mebus seçimi devrinde fırkalarına fazla taraftar kazanmak için fırka cephelerinde yapılan mücadelelerin bir örneğini gösterdim. Aynı zamanda da mister Çörçilin sosyalistlere rey verilmemesi için neler söylediğine dikkati celbederek hakikaten esasta her insan için korkulacak şeylerin neler olduğunu hatırlatmak istedim. Herkes bilir ki, iyi kültürlü, iyi niyetli insanlar; seçim mücadelesinde karşılıklı mücadele etseler dahi bu beş on günlük bir iştir. Seçimden sora onlar milletlerinin müşterek menfaati için el ele, can cana bitişip çalışırlar. Bu ikinci Cihan harbinde bütün İngilizlerin bir tek insan gibi ve tam bir gayret ile çalışıp zafere erdikleri gibi.

Kurtarıcılar :

Kurtarıcı Roosevelt

Zamanımızda dünya ölçüsünde bir kurtarıcılığa kalkan ve bütün insanları, ve insanlığı kurtarmak azmiyle umumî bir harekete geçen ve yüz küsür milyon Amerikalıyı bu uğurda harekete geçiren insanlık kahramanı Sayın Roosevelti hürmetle anarım, Peygamberler gayretine uygun temiz bir feragat ve dığer-gamlıkla bütün dünyanın hürmetini, muhabbetini, minnetini kazanan Aziz Roosevelt'in ansızın vefatı da bütün bir insanlıkta fevkalâde tesirler, akisler yapmıştır.

İşte kurtarıcılık ve kurtarıcılar bahsinin verdiği fırsatla onun yüksek ruhu önünde hürmetle durmağı vicdani bir vazife sayıyorum. O büyük insanın hatırasını tâzîz ve hayırla yâd için bu kitaba bir kısım ilâve ediyorum:

Mr. Roosevelt'in üzer imdeki tesiri :

Mister Roosevelt'in vefatı günü ilk işim; bir Amerikalı dostu tâzîye ederek içimi evvelâ ona bir mektupla açmak ve elemimi evvelâ onunla paylaşmak oldu. Ve bunu; kitaba geçmek üzere (Yaşayan Kahraman) başlıklı bir makale takip etti Bu mektubu ve o makaleyi derce başlıyorum:

mektup sureti

13 Nisan 945 :

Amerikalı aziz dost:

Amerika Cümhur Başkanı Mister Roosevelt'i Allah için seviyorduk. İnsanlık için üzerine titriyorduk, ve onu düşünürken: İşte! Allahın sadık bir hiz-

metkârı, insanlığın vefakâr bir evlâdı! diyorduk. Bir insan oğlu öne düştü, beşeriyeti ıstıraptan kurtarmağa var kuvvete çalışıyor ne mutlu ona diyorduk, ve bütün bir insanlık alâkamızla muvaffakiyetine, afiyetine dualar ediyorduk. Onun her muvaffakiyetini bütün bir beşeriyet için birer kazanç sayıyorduk.

Fakat bu sabah, gözümüzü dünyaya açtığımız zaman, müthiş bir haberle karşılaştık. Mister Rooseveltin gözünü dünyaya ebediyen kapadığı haberini aldık. Etrafımla tâ yürekten sarsıldık. Gözlerimiz yaşardı, yanımdakine baktım elem içinde, komşularım aynı halde, komşunun ilk mektep çocuğu da aynı tesir altında, şimdi düşünüyorum; bu ne fevkal'ade bir vak'a ki tesirini herkeste gösteriyor, herkes, çoluk çocuk paylaşıyor. Bu ne fevkal'ade hadise ki babam öldü böyle sarsılmadım. Yetişmiş oğlum öldü yine bu mahiyette sarsılmadım. Çünkü onları kaybetmekle kaybolan şeyler mahdut ve şahsî idi. Fakat Roosevelt ile kaybolan şey bir dünya ölçüsünde umumî idi. Roosevelt her insanın tesellisi, beşer ufkunda parlayan ümidi idi. O her insana mal olmuştu. Herkes ona karşı bir baba, bir evlat, yakınlığı duyuyordu. O herkesin can yoldaşı, mukadderat ortağı idi. Ve onun ideali her kesin malı idi. Onun muvaffakiyeti her kesin kazancı idi. İşte Rooseveltin ziyayı acısı bu ölçüde derin ve umumî idi.

Çok acıklıyım. Bütün insanlık namına, milletim, ailem, dostlarım hesabına, nihayet kendi hesabıma çok çok acıklıyım. Zira dünyanın kaybı büyüktür. Mustarip beşeri kurtarmağa kalkan bir adamın kaybı; beşerin ıstırapı kadar büyüktür. O; ideal müşterek işte öne atılmış, yüz milyonluk milletini öne katmış, yürüyor ve

dünyayı da beraber yürütüyordu. Kurtarıcılığa gidiyor, kurtuluşa götürüyordu. Fikirlerinin tazyıkına başı, kanının hararetine damarı dayanamadı. Nihayet o; bu mukaddes işde, bu mukaddes yolda düştü öldü, o; böyle bir mücahedede yandı, söndü.

Fakat hiç meyûs olmıyalım, insanlık: Rooseveltin yalnız ziyayı elemiini değil, onun yüksek gayretini, ideal sadakatini de paylaşacaktır. Rooseveltin en büyük eseri; hayal sanılan idealinin hakikat olduğunu isbat etmesindedir. Büyük Roosevelt; fantazi bir felsefe sayılan (insanlık) idealini; fi'len devlet ve millet işinde tatbik etti, hakikate kalbetti ve devletler, milletler arası işlerde realiteye tahvil etti, o derece ki bütün dünya hesabına onu yürürlüğe koydu.

Rooseveltin eserinden faydalanan insanlar; nesiller boyunca onu hörmetle, rahmetle anacaktır.

Rooseveltin ruhu semada, fakat ismi dünyada yaşayacaktır. Hayatı; ferağette, cesarete, azimde, sadakatte güzel bir örnek olarak kalacaktır. O; Allahın ne mazhariyeti bir hizmetkârı imiş ki ardında bunları bırakıyor ve bugün bu semânın altında herkes ruhu ile onun cenazesini teşyi ediyor ve her aile onun matemini tütüyor.

İşte yaşlı gözlerimle yazmağa başladığım bu tâziyeyi bu tesellilerle bitiriyorum.

Sayın Roosevelt hakkında bir kaç söz:

Yaşayan kahraman

Roosevelt:

İnsanlığa yaptığı büyük hizmetle, dünyaya insanlık

fikrini hakim kılacak devri yeniden açmakla, bütün insanların yakınlığını kazandı. Ve insanlığa mal oldu.

Roosevelt insanlığa yüz aklığı oldu. İftihar vesilesi oldu. Her insan yüreğinde, her aile muhitinde yer aldı. Sevildi benimsendi.

Dünya durdukça, insan yaşadıkça, insanlık, hürriyet, hak, adalet sözleri tekrar edildikçe Roosevelt hatırlanacak ve hürmetle anılacaktır.

Bugün, yarın değil her zaman, her yerde her keste bu kelimeler; sayın Roosevelt için sükût ve tefekkür vakfeleri yaptıracaktır. Ve acaba hangi vakfe; onun hakkında iyi bir şahadet ve iyi bir dilek ile sona ermiyecektir.

Bu dünyada Rooseveltin ölümü haberi ile heyecanlanmamış, teessür duymamış insan mefhumunda kimse bulunabilir mi. Böylesi hissiz, kalpsiz bir ölüden başka ne olabilir?

Bir insan için bu; ne güzel ölüm, ne şanlı akibet, ne ulvî bir yükseliş.

Roosevelt; muztarip bir dünyanın en mütevazî adamından, en şahsiyetlisine kadar her kesin; «ah yılmasa, sesi kısalmasa, ah yaşasa...» dediği, bu harp müddetince onu sayıkladığı bir adamdı.

O; her tahakküme karşı dikilmiş bir kahramandı. Muztarip beşeriyet; onu kendi hesabına savaşta görüyordu. O; devlet siyasetinde yepyeni bir çığır açıyordu. Kendi hissi ile hareket eden müstakil bir fert gibi hareket ediyordu. Bu bütün dünya için yeni fakat çok pahalı bir tecrübe idi. Zira bu tecrübeye o; bütün Amerikanın ve Amerikalıların maddî, manevî varlığını topyekûn ileri sürmüştü. Ya dünyayı kurtaracak veya insanlığa dostluğu, Allaha sadakati uğrunda her şeyini vermiş ve verdirmiş olacaktı. O; insanlığın yok edilmiş hakla-

rını kurtarmak, dünyaya insanlığı ve adaleti hakim kılmak için savaşıyordu. O; Allah için uğraşıyordu. Ve herkes onu; bu müşterek hak ve davanın müdafii olduğu için candan benimsiyor ve onun için hep: «ah yaşasa, cesareti kırılmasa, sesi kesilmese . . » diye söyleniyordu. Her fert; kendini düşünür gibi onu düşünüyordu.

Herkes tâliini Rooaveltin muvaffakiyetile birleşmiş görüyordu. Her gün gazetelerde onun harekâtını takip ediyor, ve kendi hissesini orada buluyordu.

Onun teselli veren, ümit veren her sözü en ümitsizleri bile rahatlandırır. Hülâsa, dünya halkının rahatlığına veya rahatsızlığına onun sözleri ölçü oluyordu. O; sustu mu, herkes merak ediyor, o güçlüklerle karşılaştı mı her kesin asâbı bitlikte geriliyor ve birlikte yoruluyordu. O iyimser görününce herkes seviniyordu. Onun; bir isteği yürüdümü, herkes rahat bir nefes alıyordu. Sanki her kesin isteği onun ve onun isteği her kesin olmuştu. Her kesin ona itimadı o dereceyi bulmuştu ki onun istediğinin mahiyetini bilmese bile onu hayra yoruyordu.

İnsanlık vazife ve mes'uliyetlerini bütün milleti ile paylaşan ve bu mükellefiyetin en büyük şerefini, en ağır yükü ile taşıyan Roosevelt; harp ediyordu, o da kan döküyordu. Fakat ne olurdu, binlerce sene dereler gibi akıtılan milletler kanı; bir kere de bu kadar değerinde ve yolunda akmış olsaydı, ebedî Sulh ne kadar erken başlamış, ve medeniyet, ne çabuk kurulmuş, insan refahı; ne kadar evvel kökleşmiş olurdu. Ve insan nesilleri ıstıraplardan ne kadar evvel kurtulmuş olurdu. Şimdiye kadar ne kadar kan ve can kurtarılmış, tahripler ve sefaletler önlenmiş olurdu.

Rooseveltin dâvası:

Roosevelt; bu ikinci Cihan Harbine Amerikanın in-

firad ve inzivâ siyasetinden ayrılarak girdi. Zira uğradığı baskınla anladı ki; Amerikayı kurtarmak için dünyayı kurtarmak, dünyadan taarruz, baskın imkânlarını kaldırmak lâzımdır. Amerikayı korumak için dünyayı korumak lâzımdır. Artık dâva; bir millet dâvası değil, milletler dâvasıdır. Ve bu yolda en büyük vazife ve mes'uliyet en varlıklı devletlerin uhdesindedir. Artık Roosevelt'in işi umûmileşmişti. Allaha karşı, insanlığa karşı vazifesini yapmağa yine Allaha güvenerek ve milletine dayanarak kalktı Amerika dâvasını dünya dâvası ile birleştirdi. Amerikanın isteğini insanlık idealine temel yaptı, binlerce mil uzakta çarpışmağı göze aldı. Ve o muazzam seferi o kadar uzaklarda idare etti.

Roosevelt'in kalbi; bütün mustarip insan hislerinin tazyikini gösterdiği bir yer oldu. Milyarlık insan gayreti bir kalbde toplandı. Roosevelt haykırdı, haykırdı, ezilmiş, yıkılmış insanlar kendi derdini onun sesinde dinledi. Acılarını onun sesiyle uyuşturdu.

Roosevelt; kurtarıcı dört hürriyet bayrağı, ebedî sulh gayesi ve insanlık idealiyle her ruhta birleşti, dünyanın en mütehakkim unsurlarının giremediği, maddî hiç bir kuvvetin sokulamadığı yerlere o girdi. Her can onu benimsedi. Ve o; her canı benimsedi. Sekizden onsekize kadar yaştaki komşu çocuklarında bile bugün aynı tesiri müşahede ettim. Aynı mealde hislerini ifade ettiler, akrabamızdan birini kaybetmiş gibi olduk, dediler. Siyasetten uzak bir mektep çocuğundaki bu alâka; Roosevelt'in veyahut iyi insanın yani insanların iyiliğine çalışanların insan ruhunda neler yapacağını gösteriyor.

Roosvelt; çocuklara kadar kendini nasıl sevdirdi, nasıl benimsetti? çocuklara şeker, hastalara ilâç, açlara ekmek, çıplaklara gömlek dağıtmadan Roosevelt buna nasıl muvaffak oldu? Bunun bütün cevabı bir tek ke-

limenin içindedir. Diğergamlıkla yani başkalarını kendi gibi düşünmekle, başkalarının mahrumiyetlerini kendinde duymakta, başkalarının elemi ni paylaşmakla, insanları bir tek vücudun aziz unsurları sayarak her mazlumun gayretini ruhunda duymakla! netice: fikirde ve amelde, hak ve hakikate tâbi olmakla! Hak ve halka hizmeti, mukaddes vazife edinmekle, ve bütün mevcudiyetini bu hizmete vakfetmekle!

Dünya ekseriyeti ise; buna susamıştı, bütün ihtiyaçlar; bu esasda toplanmıştı. Yol açacak bir kuvvet arıyordu, işte Roosevelt; bu kuvveti toplıyacak hareketi hazırladı, ve fiiliyata geçirecek hamleyi bizzat gösterdi.

Bunu nasıl yaptı?

Kurtarıcı Allahın, kurtarıcılık iradesine tebaiyetle, kendini ve Amerikalıları Allahın kurtarıcılık işinde seferber etmekle ve bu yüksek hizmetin ifasında maddî, manevî her varlığı dünya hesabına, insanlık hesabına ortaya koymakla, bütün Amerikalıları yürek yereğe bütün insanlara bitişirmekle, bütün insan elemi ni paylaşmakla ve İlâhî gayreti ruhlarda alevleyerek bir Cihan inkilâbı yapmağa atılmakla, müsbetin menfiye, hakkın batıla, adaletin zulüme, hürriyetin tahakküme galebesini ebediyen sağlıyacak bir nizamı, kurmağa kalkmakla, lakırdı ile değil, can, mal, feda ederek, kan, ter, yaş dökerek her fedakârlığı Allah için göze almakla!

Ne mutlu onlara ki, şuna buna değil Allaha hizmet ederler, ne mutlu onlara ki, nefislerine değil ruhlarına hizmet ederler, ve kendi menfaatlerini insanlığın müşterek menfaatinde ararlar, (ve ben insanım!) diyerek insanın insanlık vazife ve mükellefiyetini her endişenin üstünde tutarlar ve insanlık his ve gayretini her hususî gayretin üstünde duyarlar, ve bunlar; Allahın sadık kul-

ları insanların vefalı kardeşleri olurlar. Onlar saadetlerini; başkalarının sefaletile mukayese ederek teselli ve rahatlık duymazlar, uyuşup arka çevirmezler, bir ana gibi atılırlar, çalışırlar, evlâdını kurtarmadıkça rahatlık duymayan bir ana gibi uğraşırlar.

İmdi insan tam feragat sahibi olmak için, canına kadar, her varını kurtarıcılıkta sarf etmek için; Allahcı olmak lâzımdır. Tâ ki her şeyin kuvvetini ve karşılığını Allaha bekleyebilsin. Her vazifenin en yüksek derecesini Allah için yapabilsin, ve kimseyi Allah için kendinden ayırmasın.

Beşeriyetin insandan istediği de bu ferağatın, fedakârlığın aynıdır. O halde insan beşeriyetçi olmak için Allahcı olmak lâzımdır. Allaha imanı olmayan bir beşeriyetçi müeyyidesizdir. Yalnız vicdan; insana iyi şeyleri yalnız iyi şartlar içinde dinletebilir.

Maddî elem, can korkusu, ümit zaafı çoğalınca vicdanın manevî sesi duyulmaz veya dinlenmez olur. Yalnız Allahın iman yoludur ki, her şartlar içinde Allahın sesini duyurtur, ve hiç bir zaman ümidi söndürmez, ve bütün hayat ve menfaati bu dünyaya hasrettirmez.

Beşeriyetçi olmak için, insanlarla Allahta birleşmek kuvvetini imandan almak lâzımdır. Ancak bu surettir ki insan; Allaha hoş görünmek için başkalarını kendine tercih bile eder. Yalnız kendi hesabını başkalarının hesabı ile birleştirmekle kalmaz, onunkini kendinden de mukaddes tutar. Allahcı mü'min; insanlara bir gözle bakar, fikirli fikirsiz, kusurlu kusursuz, işe yarar yaramaz diye elemez, ayırmaz, yalnız kendine uygun veya işine yararı seçmez. Çünkü onlara kendi hesabına bakmaz, Allah ve cemiyet nam ve hesabına bakar bu halde de, bozuğunu düzeltmeği, eğrisini doğrultmayı, hastasını iyi-

leştirmeği ve hepsini Allah için insanlığa faydalı hale getirmeği gaye edinir, hususî ideolojisi yoktur. Hususî ideolojiden mütevellit düşmanlığı da yoktur. O; insanların iyi kötü hal ve hareketlerine göre onları ya sever veya acır, üçüncü bir şeye, alâkasızlığa veya husumete yer yoktur. Ve asıl iş; kurtarılmaya, islahaya muhtaç olanlardır.

Kurtarıcı Allahın kurtarıcısı kulu (Mesih) Hazreti Davudun Zebûr şerifinden:

(Mezmurlar 31 — 24): «Ey, sizler; Rabbe ümid bağılayanlar, hepiniz;

Kuvvetli olun, ve yüreğiniz cesaretli olsun.»

Hazreti İsanın geliş vazifesi

İncil şerifden:

(Yohanna — 12 — 47) : «Çünkü dünyaya hükmetmeğe [tahakküm etmeğe] gelmedim. Ancak dünyayı kurtarmaya geldim.»

Haberin akisleri:

Mister Rooseveltin vefatı haberinin dünyadaki tesir ve akislerinden bir kaç misal:

14 — 4 — 945 tarihli İstanbul gazetelerinden: (Ankara — 13 Mayıs) A. A. — Amerika birleşik devletleri Başkanı Mr. Roosevelt'in ölümü münasebetile Cumhuriyetimizin İsmet İnönü; Amerika milletine radyoda hitabederek şu mesajı göndermişlerdir:

Cumhuriyetimizin mesajı

«Bugün Birleşik Amerika milletleri; en değerli bir vatandaşlarını, bütün insanlık âlemi; asil ve büyük bir evlâdını; Türk milleti; kıymetli bir dostunu kaybetmiş bulunuyor. Bu anî ve acıklı ölüm dolayısıyla duyduğum

derin teessür hislerinin, bütün vatandaşlarımın kalpten gelen samimî duygularının da ifadesi olduğuna eminim; Kendisi ile şahsî temaslarımda, yüksek meziyetlerine hayran kaldığım bu büyük insan; memleketimizin hayırhâhı, ve her işde, adalet ve hakkın tarafdarı idi. İnsan vücûdunun tahammülü fevkinde mütümadî bir gayret göstererek harp ve sulh için bir çalışma numûnesi olmuştu. Muharebe meydanında sonuna kadar uğraşarak kahramanca ölmüştür.

Başkan Rooseveltin faaliyetinin semereleri; yalnız mensup olduğu geniş memlekete ve büyük millete münhasır kalmayıp, dehasından ve insanlığın saadetine ait yüksek fikirlerinden bütün cihan faydalanmakta idi.

Düşmanlara karşı zaferin en ön safta âmili olan Rooseveltin ufukta zaferi gördükten sonra gözlerini kapaması; bir tesellidir.

Hak ve adaletin korunması için giriştiği muazzam davayı sevk ve idarede gösterdiği kudret ve muvaffakiyeti; yarınki dünyaya, beşer imkânları derecesinde, azamî bir sulh ve sükûn devresi temini suretile tamamlamağa hazırlanıyordu. Müdafaa eylediği fikirler; istikbalde devletler arasındaki münasebetlere hâkim olunca Roosevelt adı milletler arası anlaşmanın bir timsali olarak kalacaktır.

En büyük ölünün önünde eğilerek hatırasını saygı ile analım. Türk milleti adına: Birleşik Amerika milletlerine kalbimizin bütün derinliğinden taziyelerimizi sunarız.»

Türkiye Büyük Millet Meclisinde:

(Ankara — 13 Mayıs) A. A. — Büyük Millet Meclisinin bugünkü toplantısında Birleşik Amerika Cumhur

Başkanı Rooseveltin ölümü dolayısıyla Türk milletinin duyduğu derin teessürün; Türk milletinin mümessili sıfatıyla Büyük Millet Meclisi tarafından kongreye bildirilmesi hakkında Nazım Poray ve Nakiye Elgün'ün verdikleri aşağıdaki önerge okunmuştur:

Yüksek Başkanlığa:

İnsanlığın ve milletler hürriyetinin kurtarılması yolunda ölen; Amerika Birleşik devletleri reisi Roosevelt'in ölümü; Türk milletinin umumî teessürünü mucip olmuştur. Milletin mümessili olan Büyük Millet Meclisi de aynı teessüre iştirak ederek bu acıyı paylaştığının birleşik milletler kongresine iblâğına Başkanlığın delâlet etmesini teklif ediyoruz.

İngiliz Başbakanı Mister Çörçilin teessürleri:

Mister Çörçilin İngiliz parlamentosunda söylediklerinden :

«Hürriyet davasına, fakirleri ve zaifleri koruma davasına gösterdiği büyük bağlılıkla, ölmez bir şöhret kazanmış bulunan büyük Başkan Roosevelt'in ölümünü; Atlantik'in öbür sahillerinden bize getiren kara haberi meclis; büyük bir teessürle karşılamıştır. Böyle bir günde çalışmak muvafık olmaz. Aramızdan ayrılmış bulunan büyük devlet adamı; ve askerî şefin hatırasına hürmeten meclisin tatil etmek istediğine kaniim.»

Madam Roosevelt'in sözleri:

«Kendimizden ziyade Amerikan milleti ve dünya için üzülyorum.»

Mr. Truman'ın nutku:

18 — 4 — 1945 tarihli istanbul gazetelerinden: (Vaşington — 17 Nisan) A. A. — «Kongre önüne geldiği zaman hararetle karşılanan [müteveffa Roosevelt'in halefi] yeni Başkan Truman; sözlerini bitirirken: (Allahın ve milletimin iyi ve sadık bir hizmetkârı olmaktan başka bir şey istemiyorum.) dediği zaman büyük tezahürlere hedef olmuştur.»

Başkan Trumanın nutku şu üç noktayı çok iyi belirtmektedir:

135 milyon Amerikalı; Roosevelt tarafından ilân edilen dünya emniyet ve hürriyeti için çarpışmağa devam edecektir.»

Konferansın açılışı vesilesile

Dış İşleri Bakanının sözleri:

27 — 4 — 945 tarihli İstanbul gazetelerinden!

(S. Fransisko — 26 Mayıs) A. A. — Sanfransisko konferansının açılışında 46 birleşmiş milletler murahhaslarına hitabeden Dış İşleri Bakanı M. Stetinius şöyle demiştir:

«Bu konferans Roosevelt'in görüş ve cesaretine çok şeyler borçludur.

Roosevelt; aşağıdaki sözlerle bütün Amerikan milletin tercümanı olmuştur:

(Dünya sulhunun kuruluşu; bir insanın, tek bir partinin, veya tek bir milletin eseri olamaz. Sulh; bir Amerikan, veya İngiliz, Rus, Fransız veyahut Çin sulhu olamaz. Sulh; büyük devlet veya küçük milletler sulhu olamaz. O; bütün dünyanın müşterek gayretine dayanan bir sulh olmalıdır.)

M. Stetinius bundan sonra dünya teşkilâtında küçük milletlerin rolü hakkında konuşarak demiştir ki:

«Birleşik Amerika halkı; diğer birleşmiş milletlere bağlı olduğuna inanıyor. Amerika halkı; bir çoklarının tahrip ve istilâdan bu kadar ıstırap gördükleri küçük milletlere bağlıdır. Birleşmiş milletlerden her birinin hayatı ehemmiyette millî menfaatleri; hep birlikte çalışmayı icabettirmektedir.»

Zafer münasebetile:

Başbakanımızın nutku:

Harbin muzafferiyetle sona ermesi münasebetile Başbakanımızın 11 Mayıs 1945 de Büyük Millet Meclisinde verdiği nutuktan müteveffa Roosevelte ait kısım: 12/5/1945 tarihli İstanbul gazetelerinden: İnsanlık güneşinin bayrakdarı Roosevelt:

«Gönül isterdiki, Amerikada doğan bu insanlık güneşinin cesur ve dahî bairakdarı Roosevelt; bu günleri görsün, ve kalplere dikilen insanlık abidesinin gölgelerinde dolaşsın. Bu böyle olmakla beraber Amerikalıların elinde yükselmekte olan insanlık bayrağı; Amerika Devlet Reisinin elinde hiç de daha az bir inan, daha az haşmetle dalgalanmıyor.»

Mr, Truman'ın Beyannamesi:

9 / 5 / 1945 Tarihli İstanbul gazetelerinden:

Amerikanın yeni Cumhur Başkanı; zafer gününü; Allaha şükran günü ilân etmiştir. Ve şöyle demiştir:

«Kurtarış ordularımız; esarete asla tahammül etmiyen, bu mustarip milletlerin hürriyetlerini iade eylemiştir.

Yapılacak daha çok şey vardır. Fenalık kuvvetlerinden kurtarılan bütün dünyanın tamamile temizlenme-

si icabeder. Sulha aşık milletler; birleşince; bir zamanlar bizleri (zayıf ve mâlûl) diye isimlendiren diktatörlerin kudretinden daha kuvvetli olduklarını isbat etmişlerdir. Milletlerimizin; bütün düşmanlarımıza karşı kendini müdafaadaki kudretleri; Avrupada olduğu gibi pasifik savaşında da isbat edilecektir.

Bu beyanname ile, ben Birleşik Amerika Cumhur Başkanı S. Truman; 13 Mayıs pazar gününün Allaha şükran günü olmasını istiyor ve ilân ediyorum.

Akide ve imanları ne olursa olsun Birleşik Amerikalı bütün milletlerin; kazandığımız zafer için Allaha şükranlarını yükseltmek üzere birleşmelerini, şimdiki mücadelemizde bize sonuna kadar, yardım ve barış yolumuzu açık tutmağa devam etmesini Allaktan dilemelerini istiyorum.»

Amerika siyaseti devam ediyor:

Yeni Başkanın siyaseti:

Başkan; Roosevelt'in irtihalinden sonra da Roosevelt'in siyaseti; Amerikanın ana siyâseti olarak devam ediyor:

Mr. Truman'ın nutku:

17 /4 / 945 Tarihli İstanbul gazetelerinden:

Amerika yeni Başkanının kongreye ilk nutkundan bir kısım:

«Dünya barışını korumak, ve dünya barış binasını sağlam temeller üzerine yeniden kurmak lâzımdır. Bu; barış seven milletlerin işbirliği ile ancak temin edilecek büyük bir gayedir. Bu gayenin en ağır vazifesini; büyük milletler başaracaktır. Büyük milletlerin vazifesi; dünyaya hizmet etmektir.Onu tahakküm altına almak değil.

Ecdadımız vaktiyle; daha iyi bir içtimaî adaleti kurmak emeli, ve daha refahlı hayat şartlarını elde etmek azmi ile bu kuru topraklara göç etmişlerdi. İçtimaî adalet ve hayat refahı yolunda biz Amerikalılar sonsuz emekler sarfederek büyük ilerlemeler vücude getirdik. Amerika dünyada hayırlı ve iyiliğe çalışan bir Liderlik rolünü üstüne almıştır. Bu vazifemizi dünyada adaletin ve kanunun hükmünü sağlam bir surette temelleştirmek azmi ile tamanlamıya çalışacağız.

Savaş saldırcılığı, ve fetih çılgınları dünya yüzünden kalkmalıdır. Devamlı bir barışın mümkün olduğuna kaniiz. Yeter ki, büyük küçük her millet; bu uğurda sırtına düşen yükü; seve seve taşımak azmini göstere. Bu yolda büyük devletlere hususî bir takım vazifelerin ifası düşer.

Başkanlık yükünü üzerime aldığım ilk gün dediğim gibi Sanfransisko Konferansı toplanacaktır. Birleşik Amerika; savaşında olduğu gibi barışta da Roosevelt'in çizdiği yol üzerinde yürüyecektir.»

İyi haberler — Kurtuluş emareleri:

Yeni hayatın kuruluşu:

Mahiyeti ve kültürü

İkinci Cihan Harbinin dünyayı; bir kurtuluşa zorladığına ve bu kurtuluşun yer yer, adım adım inkişafına dair, yine bu büyük harbin; dünyayı yeni bir hayatın kuruluşuna zorladığına ve bu kuruluşun plânlarına, müstakbel nizamlarına dair herbir tarafta devlet adamları, fikir adamları tarafından belirtilen fikirlere, niyetlere dair ve netice itibarile müşterek dünyamızın, gelecekteki müşterek hayatına, ve bu hayatı vücude getirecek, yaşatacak, kültür esaslarına dair dünyanın her tarafın-

dan akseden haberleri burada derce başlıyorum. Ta ki, pek pahalıya malolan bu yeni hayatın tarihî icmâli; nesillerce gözönünde dursun. İbret ve intibah gözlerinde yaşasın. Yeni hayatın kıymet ve ehemmiyeti, geçmiş nesillere neye mal olduğu bilinsin. Binlerce sene itibarda yaşamış haksızlıkların, dalaletlerin itibardan nasıl düşürüldüğü, ketmedilmiş insan haklarının, gizlenmiş hakikatlerin nasıl ve ne fedakârlıklarla meydana çıkarıldığı, ve nihayet, dünyanın zulümden, istibattan, mütehakkim, gaddar ellerden, batil sistemlerden nasıl kurtarıldığı anlaşılsın. Anlaşılsın da bu kadar fedakârlıklara ve tarih boyunca cefalara malolmuş yeni hayat canla başla, her zaman tam bir kıymet ve ehemmiyetle korunsun.

Milletler arası münasebetlerde açılan yeni devre

943 Senesi:

6/11/948 Tarihli (TAN) gazetesinden:
Budapeşte — 5 (A.A.) — Pest gazetesi, Türkiye Cumhuriyeti İsmet (İnönü) nün son nutkuna tahsis ettiği baş yazısında şöyle diyor:

«Türk Milletinin Büyük Şefi tarafından söylenen sözler; bütün dünyada yüzmilyonlarca insanın ruhunda derin akisler uyandırmıştır. İnönünün bu nutkunda yeni ve hakikî Avrupa medeniyeti dile gelmiştir. Türkiye; ıstıraplar içinde kıvranan insanlığa yarın büyük hizmetler ifa edecek bir durumdadır. Türkiyenin hergün artan nüfuzu; harpten sonra dünyanın yeniden tanziminde mühim bir âmil olacaktır.

Türkiye, harpten ancak insanlığın ve medeniyetin galip çıkmasını temin edecek kuvvetlerden biridir.»

« Demokrasi ne demektir. »

7 — 11 — 943 tarihli Tan gazetesinden:

1939 harbi; Demokrat devletlerin dahi bünyelerinde bir değişikliğe lüzum gösterdi. Amerikan devlet sekreteri Wallace'ın bu husustaki şu sözü dikkate lâyıktır:

«Bizde siyasî demokrasi; Sovyetlerde iktisadî demokrasi vardır. İhtiyaçtan masuniyet; hürriyetlerin başında gelir.»

«Bu da; harbin sonunda milletler arasındaki mücadeleleri, sınıflar arasındaki mücadeleleri önlemek, fertlere iktisadî ve siyasî bir hürriyet vermek, milletler arası bir birliğe varmak için en büyük demokrasilerin bile istihâleler, belki de inkılâplar geçireceğini göstermektedir. Bu beynelmilel nizam içinde münferit devletlerin tecerrüd halinde yaşaması mümkün değildir. Menfaatlerin galebesi, Faşizmin imhası, dünyanın daha tam bir demokrasiye doğru yol alması demektir. Demokrasi; kâğıtlar üzerinde vaadler değil, bütün insanlara iktisadî ve siyasî hürriyeti temin eden bir dünya nizamıdır.»

Aynı gazetenin aynı yazısından diğer bir kısım :

«Demokrasinin en veciz tarifini Linkoln yapmıştır.
(Halkın halk tarafından halk için idaresi!)

Bu çerçeve içerisinde söz, içtima ve münakaşa hürriyeti, hiç bir suretle tahdit ve ilga edilemez. Demokrasinin tatbikinde her milletin içtimaî bünyesine göre teferrüatta bazı değişiklikler olsa dahi esası; hiç bir suretle değişemez.»

4 — 11 — 943 tarihli (Tan) gazetesinden:

« Üçler konferansının kararları »

Bu başlıklı yazıdan bazı fıkralar:

«Moskovada kararlaştırılan esasların tam olarak tatbiki; dünyadaki bütün milletler için yepyeni bir sulh, adalet, hürriyet ve refah devresi açacaktır. Ve denilebilirki beşeriyet; (Zoologique) devirden çıkarak; insanî devreye girecektir.»

«Harp ve tahrip gayesi için sarfedilen maddî ve manevî muazzam gayretler; umumî refahın temini için sarfedilecektir.»

«İçtimaî ve fikrî bakımdan dahilî ve haricî harplerde mühim bir rol oynayan ırkçılık ve [mütecaviz milliyetçilik] — (Chauvinisme) ceryanları da tarihe karışmış olacaktır

5 — 11 — 943 tarihli (Tan) gazetesinden:

«Milletlerin hakimiyeti meselesi»

Bu başlıklı yazıdan bazı fıkralar:

«Şimdi üçler konferansında verilen kararlar, bundan sonra küçük veya büyük milletin esas nizamı; tam bir Demokrasi nizamı olacağını bildiriyor.»

«Muhakkak olan bir şey varsa; tek sınıfın hakimiyetine, tek fırka sistemine, tek ve üstün milletin tahakkümüne nihayet verecek, tecavüzî harpleri önleyecek bir devre eriştiğimizdir. Üçler konferansı; bu hakları garanti edecek beynelmilel bir birliğin ilk nüvesidir.

10 — 11 — 943 tarihli (Tan) gazetesinden:

Vaşington (A. A.) 9 — Avrupanın imarı hakkında 24 milletin murahhasları tarafından imza edilen anlaşma münasebetile Amerika Cumhur Reisi Mister Roosevelt' in beyanatından:

«Reis Roosevelt; beşeriyetin ihtiyaçlarına yardım için bütün dünyadaki kaynakların kullanıldığı takdirde Mihver işgali altında bulunan topraklardaki erkek ve kadınların çektikleri ıstırapların tahfif edilebileceğini te'yid etmiştir.»

«Bu anlaşmanın imzalanmasının sefaletten kurtulmak için alınacak tedbirlerin tatbik sahasına konulmasına doğru ilk cesaretli bir adım teşkil ettiğini kaydetmiştir. Bozgunlukda olduğu kadar, zaferde de birleşmiş milletler; hiç bir zaman hürriyetin, fark gözetmemenin, istiklâl ve emniyetin esas prensiplerinden ayrılmayacaklardır.»

17 — 11 — 943 tarihli (Tan) gazetesinden:
Tolstoy'un Fransız edip ve sanatkârı Rolland'a mektubundan birer kısım:

«İlk mektubunuzu aldım. Yazdıklarınız bana çok dokundu. Onları göz yaşlarla okudum.»

Dedikten sonra Tolstoy sanat hakkındaki düşüncelerini şöyle anlatıyor:

«Ancak insanları birleştirmeye yarayan bir san'atın değeri vardır. Gerçek artist; inancı uğruna bir şeyler feda edebilir. Hakikî bir san'atkârlığın şartı; sanat sevgisi değil ancak insanlık sevgisidir. İşte ancak bu sevgiyi taşıyan kimsedir ki değerli bir sanat eseri yaratabilir.»

19 /11 / 943 Tarihli «Tan» gazetesinden:
Amerika Hariciye Nazırı Mistir Cordell Hull'in Moskova konferansı beyannamesi dolayısıyla gazetecilere beyanatından:

«Nazır; üçlü konferansta elde edilen başlıca neticenin; bütün Sulhperver Devletlerin hâkimiyet ve mü-

svatına dayanan umumî beynelmilel, bir teşekkülün kurulması ve büyük veya küçük, sözü geçen bütün Devletlerin bu teşekküle iştirak edebilmeleri hakkında mutabık kalınmış olduğunu ısrarla beyan etmiştir. Hâkimiyet ve müsavat prensipinin sözü geçen teşekkülün temel taşını teşkil edeceğine dair sureti mahsusada teminat vermiştir.»

19 / 11 / 943 Tarihli «Tan» gazetesinden:

Mr. Vilki'inin sözleri:

Nevyork (A.A.) — 18 : Mr. Willkie'nin söylediği bir nutuktan fıkralar:

«Kurtaracağımız milletlerle diğer milletlerin; yeni-den teşkilâtlandıracağımız dünyada sulh, hürriyet, emniyet içinde yaşamalarına nasıl yardım edeceğiz?

Bu milletlerin temin etmelerine yardım etmemiz lâzımgelen en az 3 şey vardır:

- 1) Daha iyi bir kültür terbiyesi:
- 2) Daha iyi iktisadî bir görüş:
- 3) Ve daha büyük bir siyaset serbestisi:

Kültür terbiyesinde yapılacak hakiki terekkîler; ancak bulunduğu muhitin ruhu ile meşbû' entellektüel bir terbiye kültürü ekerek ve buna itina ederek elde edilebilir. Kendi terbiye sisteminin cins ve şeklini tayin etmek; her yerde bütün insanların hakkıdır. Yabancıların zorla kabul ettirecekleri bir ülkü; kin uyandırmaktan başka bir şeye yaramaz.

Şimdi iktisadî anlaşmaya gelelim: Eğer dünyaya vereceğimiz bünyenin temellerinde milletler arasında iktisadî işbirliği sistemi mevcut değilse, devamlı bir sulh mümkün olamaz. O zaman istikbâli kum üstünde inşa etmiş oluruz.

Siyasî serbestî; milletin kendi kendini idare etmek hakkı demektir. Hiç bir milletin diğeri bir millete zorla kanun kabul ettiremeyeceği gün nihayet yaklaşıyor. Hiç kimsenin olmadığı gibi, bizim de her hangi bir millete kendini idâre etmesi için usuller kabul ettirmeğe hakkımız yoktur.»

4 / 12 / 943 Tarihli «Tan» gazetesinden:
Başmakaleden fıkralar:

«Amerikaya göre harbin en büyük sebebi; millî hükümlanlık davasıdır. Milletlerin millî hâkimiyetlerine sahip olmak, millî hükümlanlıklarını hodgâm bir tarzda kullanmak arzuları, onları harbe sürüklemektedir. Milletler; millî hükümlanlıklarını bir milletler arası hükümlanlığın içinde halletmeğe muvaffak olmadıkça harpten kurtulamıyacaktırlar.

Clarence Streit isminde meşhur bir gazeteci ikinci Cihan harbi başlamadan bir kaç ay evvel; «Şimdi birleşmeli» adlı bir kitap neşretti. Bu kitap da gelmekte olan harbi önlemek için Avrupa milletlerini derhal birleşmeğe davet ediyordu.

Tezi şu idi:

«Demokrasiler ve milletler; millî hükümlanlıklarını; bir milletler arası hâkimiyet içinde birleştirmedikçe harpten kurtulamazlar.»

«Onları birer birer ezip fetheden yüksek mekanize Devletlerin tecavüzüne maruzdurlar. Kurtulmak için harp zamanında olduğu gibi sulh zamanında da birleşmeğe mecburdurlar.»

«Stereit'e göre dünya bugün 60 müstakil Devletten müteşekkildir. Bu devletlerin bünyeleri o suretle kurulmuştur ki, herbiri sadece millî menfaatin icablarına gö-

re hareket eder. Hiç biri milletler arası menfaati göz önünde bulundurmaz.

Halbuki iki asırdanberi makineleşme o derece inkişaf etmiştir ki, insan cemiyetinin her cüz'i diğerine bağlanmıştır.»

«Streit; Avrupa milletleri arasında siyasî, askerî ve iktisadî bir birlik tasavvur ediyor.»

7 / 12 / 943 tarihli «Tan» gazetesinden:

Başmakaleden fıkralar:

«Harp sonrası dünya nizamı ve bu münasebetle küçük Devletlerin mukadderatı hakkında ilk resmî beyanat; Amerika Hariciye nazırı Cordell Hull tarafından yapılmıştır. Hariciye Nazırı bu nutkunda der ki:

Mazide insan terekkiyatına en ziyade mani olan ve diktatörler için inkişaf zemini hazırlıgan âmil; müfrit milliyetçilik olmuştur. Bir milletin zinde ve normal iktisadî, siyasî ve ekonomik bir hayata kavuşması için milliyetin esas teşkil ettiğinde herkes mutabıktır. Fakat milliyetçilik; siyasî, iktisadî, içtimaî ve ahlâkî sahada milletler arası bir birleşmeğe mani olacak dereceye vardırıldığı zaman tehlikeli ve öldürücü olur. Geçen harple bu harp arasında gemsiz bırakılan milliyetçilik; milletler arasında iktisadî ve siyasî faaliyetler için lâzım olan esaslı tetbirlerin alınmasına mani olmuş; diktatörlüklerin meydana gelmesini teşvik ve teşci' etmiş ve dünyayı doğruca harbe sürüklemiştir.

Milletleri haricî bir tecavüz ve müdahaleden kurtarmak için milletler arasında icabederse zorla sulhu koruyacak bir milletler arası teşekküle ihtiyaç vardır. Bu müteaddit milletler arasında bir işbirliği tesis eden, ve sulhu temin eden bir mekanizma vücuda getirilmelidir. Bu teşekkül; milletlerin silâhlanmasında o şekilde âyar-

hiyacaktır ki, tecavüze imkân kalmıyacak ve silâhlanma yükü; asgarî haddine indirilmiş olacaktır.»

Mister Hull; milletler arasında iktisadî sahada da böyle bir milletler arası anlaşma vücade getirilmesini, ve iktisadî maniaların kaldırılmasını istemektedir.

Milletler arasında çıkacak her türlü anlaşmazlıkları hal için de bu milletler arası teşekküle bağlı bir adalet divanı kurulacaktır. Bütün ihtilâflar; bu divan tarafından halledilecektir.»

Aynı gazetenin; üçler konferansı kararını ve Stalin, Roosevelt, Churchill imzalarını havi neşrettiği beyanname-fıkralar:

«İstikbâle ait meseleleri gözden geçirdik, istibdadı, esareti, zulmü, ve cehaleti imha etmek işinde kalben ve ruhan bizimle işbirliği yapacak olan büyük küçük bütün milletlerin mesaî arkadaşlığını ve bizim faaliyetimize iştiraklerini temin hususunu araştırdık. Bu milletlerin her biri; yer yüzünün bütün demokrat milletlerinin ailesine katılmıya karar verdikleri zaman bizim tarafımızdan güzel kabul görecektir.»

«Bu dostcasına görüşmeler sonunda, dünyanın bütün milletlerinin ıstıraplardan azâde olarak kendi hususî temayülleri ve hususî güvenleri dahilinde yaşayacakları günün geleceğini itimadla görüyoruz.»

26 — 12 — 943 tarihli (Tan) gazetesinden:

Amerika Cumhur Reisi Mister Roosevelt'in Noel mesajından fıkralar:

«Büyük veya küçük her milletin haklarına riayet etmek ve bizzat bizim cumhuriyetlerimizde her kesin

şahsî haklarına olduğu gibi onları da o derece kıskançlıkla korumak elzemdir.

Kuvvetlinin zayıfa tahakküm ettiğine dair olan düstur; düşmanlarımızın düsturudur. Biz bunu reddediyoruz.

Fakat aynı zamanda uluslar arası sulhu korumak için icabettiği takdirde beynelmilel kuvvetin kullanılmasında mutabık bulunuyoruz.

Siyasetimiz; her milletin hürriyet hakkının, bu milletin kendi hürriyeti için gösterdiği barış azmi ile ölçülmesi merkezindedir.»

944 Senesi

3 — 1 — 944 tarihli (Tan) gazetesinden:

Vaşington — (A. A.) — 2: [Amerika Cumhur Reisi Mister Roosevelt'in yeni yıl münasebetile Amerika halkına hitaben gönderdiği bir mesajdan fıkralar:]

«Birleşmiş milletler; harbin askerî safhasını takip edecek olan başka bir nevi mücadeleye de dikkatlerini hasretmişlerdir. Bu; gıdasızlıktan ileri gelen hastalıklar, işsizlik ve diğer bir çok içtimaî ve iktisadî sefaletler gibi mes'elelerle yapılacak mücadeledir. Kendimizi müstakbel her tecavüzden korumak ve dünyanın her tarafındaki bütün milletlere ve insanlara daha mes'ut bir hayat yolu açmak için bu harpte yaptığımız gibi önümüzdeki sulh günlerinde de karşılıklı faydaları sağlayacak olan iş birliğini muhafaza etmeliyiz.»

12 — 1 — 944 tarihli (Tan) gazetesinden:

(Vaşington — A. A. — 11): Cumhur Reisi Mister Roosevelt'in kongreye verdiği mesajından fıkralar:

«Bütün müttefiklerimiz, kaynaklarını inkişaf ettirmek, sanayilerini tesis etmek, tedrisatı, talim ve terbiyeyi islâh eylemek, fertlere yükselmek fırsatını vermek ve ha-

yat standardını [seviyesini] yüksetmek için lâzım olan hürriyete kavuşmak arzusundadırlar.»

«Sulhu temin etmek için elzem olan bir esası da bütün milletlere mensup erkek, kadın ve çocuklar, hü-lâsa, bütün fertler için iyi bir hayat seviyesi [standartı] kurmak, yani korkudan olduğu kadar ihtiyaçdan da kurtulmaktır.»

21 — 1 — 944 tarihli (Tan) gazetesinden:

Amerika Cumhuriyeti Reisi Mister Roosevelt'in mesajı hakkında yapılan tefsirlere dair hususî istihbarattan fikirler:

«Mister Roosevelt'in bütçe mesajının ikinci bir hususiyeti bir nevi ikinci (hukûku beşer) beyannameyi mahiyetini haiz olmasıdır. Çünkü bu mesajda çalışma hakkı yiyecek, giyecek ve eğlenecek kadar para kazanmak hakkı, çiftçinin kendi mahsulü ile yaşayabilme hakkı, iş adamının rekabetten korkmaksızın iş yapma hakkı, ihtiyaç nisbetinde bakılma hakkı, iktisadî korkudan korunma hakkı, hastalık ve işsizliğe karşı sigorta hakkı, tahsil hakkı gibi insanların yeni bir takım sosyal haklarından bahsedilmektedir.»

Roosevelt mesajında diyor ki:

«Her çalışmak isteyen istihsal ekonomimizde lâ-yık olduğu yeri vermemiş olsaydık, bu gün memleketin hayatını müdafaa tedbirlerini tamamlayamazdık.»

7 — 2 — 944 tarihli (Tao) gazetesinden:

Los Angelos — 6 — (A.A.);

«Birleşik Amerika Cumhurreisi muavini Wallace Radyo ile neşredilen bir nutuk söylemiştir: Wallace;

bu nutk'a (Amerikalıların istedikleri) ismini vermiştir. Hatip, Amerikalılar için harp bittiği zaman erişilecek başlıca gayenin siyasî iktisadın her tarafta iyi bir halde bulunmasını, işsizliğin ortadan kalkmasını, işçilerin her türlü iş bulmalarının tesadüfe bağlı bulunmamasını, bütün teşebbüslerin inhisarlar, ve tröstler gibi engellerle karşılaşmayıp serbest olmasını, işçilerin, sermayenin, ziraatin istismar edilmemesini, buna mukabil işçilerin, sermayenin, ve ziraatın da kimseyi istismar etmemelerini temin etmekten ibaret bulunduğunu söylemiştir.»

9 / 2 / 944 Tarihli «Tan» gazetesinden:

(A.A.): 8, San Fraosisko — Birleşik Amerika Cumhuriyeti muavini Mr. Wallace toplanmış olan Lâtin Amerikan önderlerine bilhassa şöyle söylemiştir:

«Yenilmez iki silâhımız vardır. Hakikat ve iyi Niyet.»

«Harp bittikten sonra, her ne bahasına olursa olsun yer yüzünde bulunan herkesin kendisine zarurî olan yiyecek, giyecek, ev ve öğrenmek vasıtalarına malik olması lâzımdır.»

12 / 2 / 944 Tarihli «Tan» gazetesinden:

İnsanlık idealinde işbirliği etmiş milletler hakkında Amerika Cumhuriyeti Mr. Roosevelt'in Rusyadaki şahsî mümessili Mr. (E. Davis) in bir makalesinden fıkralar:

«Kızıldordu, çeteciler, Soviyet Şefleri ve Soviyet milletleri; büyük gaye için nasıl fedakârlıklara, hazır olduklarını gösterdiler. Onlar da bizim gibi, bütün insanlığın hürriyet ve adâlete kavuşması için ayaklanmışlardır.

İnsanlığın başlangıcındanberi insanlar tarafından kurulan ideallerin bu dünyadan silinmemesi için, onlar da bizim gibi hayatlarını bağışlamışlardır.

Fedakârlık ile, ıstırap çekerek ve ölerек bizim silâh kardeşlerimiz olduklarını isbat ettiler. Gelecek olan sulhte de bizim ortaklarımız olmaları haklarıdır. Kendilerine itimad va takdire borçluyuz. İnsanların bu dünyada zalim kuvvetin, şiddetin ve istibdadın önünde titreyen köleler gibi değil, hür ve başı dik gezebilmeleri için, müstakbel nesillerin harbin felâketlerini tanımamaları için, devamlı bir sulh için; bu kahraman millet; her şeyini feda etmiştir.

1 / 3 / 944 Tarihli «Tan» gazetesinden:
Londra. 29 (L. P.S): Taymis gazetesi başmakalesinden:

«Avrupa halkı kurtuluşun; dar bir milli ihtiras çerçevesi içinde bulunamayacağını ve iki harp arasındaki devreden, daha geniş temellere istinad etmedikçe millî hürriyetin bir hayal olacağını bildirmektedir. Mr. Eden' in son hafta söylediği gibi: (Avrupa müttahit hayatın ameli ihtiyaçlarına bağlı bulunmaktadır.)»

23 / 3 / 944 Tarihli Cumhuriyet gazetesinden:

Vaşington — 22 — (A.A.): Hariciye Nazırlığı; Birleşik Amerikanın dış siyasetinin esaslarını bildirmek üzere bir muhtıra neşretmiştir. Bu muhtıranın metni şudur:

« **Uluslar arası işbirliği** »

«Hürriyet, müsavat, adalet, ahlâk ve kanun pren-

siplerine dayanan ve iyi komşuluk düşüncesi ile yapılan milletler arasındaki işbirliği; milletimizin ve bütün milletlerin siyasî, iktisadî, içtimaî, ve entellektüel kültür refahının inkişaf ve muhafazası için en müessir usûlü teşkil etmektedir.

İleride icabettiği takdirde milletler arasında sulhu; kuvvetle muhafaza edebilecek Uluslar arası bir teşkilât kurmak lâzımdır.»

Muhtıranın bundan sonraki kısımlarından bazı fıkralar:

«Sulhu muhafaza için icabettiği taktirde kuvvet kullanmak üzere işbirliği yapan milletlerin rızasile [Bir İşbirliği sistemi] ihdas edilmelidir.»

«Siyasî ihtilâfların dostâne vasıtalarla hal çaresini bulacak teşkilâtlara havele edilmesi lâzımdır.»

«Cihan sulhu için herhangi bir tehdit gösterecek olan kanunî mahiyetteki münazaalar, kararları; kanun prensiplerinin tatbikine dayanan Uluslararası bir adalet divanına havale edilmelidir.»

«Uluslar arası İşbirliğinin icraatı; milli silâhlanmaları o suretle yoluna koymalıdır ki, silâhlanma masrafları asgarî hadde indirilmek suretile kanununun tatbiki hiç bir zaman tehlikeye düşmesin.»

Harp sonrası dünyasındaki müşterek Gayretin hedefi: «Barışı seven büyük, küçük bütün milletlerin sulh ve emniyet içinde yaşamaları, ve medeniyet âleminin hürriyet ve haklarını muhafaza etmeleri, ve yine iktisadî, içtimaî, entellektüel terakkîler temin etmek hususunda daha fazla kolaylıklarla daha geniş fırsatlara malik olmasıdır.»

«Birleşmiş milletlerin müteceviz milletleri; bunlar diğer milletlerle barış halinde yaşamak imkân ve arzusunun gösterinceye kadar göz altında bulundurulmaları lâzımdır.»

[Murakabenin refi;] bu milletlerin ırk üstünlüğü gibi menfur bir felsefe ile cebren yapılan fütuhâtı terk ettiklerini ve barış usullerinin esas prensiplerini tamamen kabul ettiklerini istat eden deliller göstermelerine bağlıdır.»

«Pek fazla olan her türlü ticaret engellerini azaltmak, ve başkalarına zararı dokunarak ticareti; tabîî, iktisadî ceryanından çıkaran usulleri terk etmek lâzımdır.»

«Atlântik beyannamesi»

« Atlântik beyannamesinde yapılan vaad ; büyük küçük her millete değişmez bir sulh için daha fazla teminat verecek, hürriyet emellerini tahakkuk ettirecek daha büyük bir fırsata, ve maddî terakkisine daha fazla kolaylıklar getirecek bir vaidir.

Fakat bu vaad; her milletin iktidarını göstermesini, terakki sever ve değişmez bir hükûmet edinmesini, diğer milletlere karşı olan vazifelerini münşifâne başarmasını, uluslar arası anlaşmazlıklarla münazaaları yalnız barış usullerile tesviye edeceğini ve sulhun muhafazası için elinden geldiği kadar yardım edeceğini göstermesini icabettirmektedir.»

«Hükûmranlığı olan büyük, küçük her millet kânun muvacehesinde diğer milletlerle müsavidir. Ne kuvvetleri, ne de toprak genişlikleri nazarı itibara alınmadan barışı seven bütün devletlerin müsavi hükûmranlık prensibi; müstakbel uluslar arası teşkilâtın kurulacağı temelin taşı olacaktır.»

«Her millet; hükümet teşkilâtının şekli ve teferruatı hakkında karar vermek hususunda serbest olacaktır. Buna işlerini diğer milletlerin emniyet ve sulhunu tehdit etmiyecek şekilde idare ettikçe; sahip olacaktır.»

«Diğerlerinin hukukuna riayet eden büyük küçük bütün milletler; dahilî işlerine hariçten hiç bir müdahalede; bulunulmamasını istemekte haklıdırlar.»

«Hürriyete lâyık olduklarını göstermek için insanlar ve milletlerin hürriyetinin muhafazasına çalışmaktan ve herkesin hürriyetini mahvetmek isteyenlere karşı kabil olduğu şekilde mücadeleden başka daha emin hiç bir çare yoktur.

«Hür milletlerin; hür olmayan ve hürriyeti arzu eden milletlere karşı bir mes'uliyetleri vardır. Bu gibi milletlerle siyasî bağları olan milletlerin vazifesi; bu milletlere entellektüel veya maddî terakkîlerde bulunmaları için yardım etmek ve kendilerine mahsus bir hükümetleri olmasını mümkün kılmak üzere yetiştirmek ve hürriyete kavuşturmaktır. Bu hususta yapılacak işlerin mükemmel bir örneği Amerikalılarla Filipinliler arasındaki münasebetlerde görülmektedir.»

7 — 6 — 944 tarihli (Tao) gazetesinden:
Amerikan Cumhur Reisi Mister Roosevelt radyo ile Amerikan milletine hitabederek savaşmakta olan askerlerin muvaffak olmaları için Amerikan milletini duaya davet etmiştir.

Reis Rooseveltin yaptığı ve Amerikan milletinin radyoda işiderek tekrarladığı dua; şudur:

« Her şeye kadir Allah; milletimizin iftiharî olan evlâtlarımız; bugün Cumhuriyetimizi, Dinimizi ve mede-

niyetimizi korumak ve ıstırap çeken insanlığı kurtarmak için büyük bir mücadeleye girişmiştir. Takdisine ihtiyaçları vardır. Yolları uzun ve çetin olacaktır. Düşman kuvvetlidir. Kuvvetlerimizi geri atabilir. Muvaffakiyetimiz; çabuk olmayabilir. Fakat biz; tekrar oraya döneceğiz. Ve Senin sayende, yardımınla, ve davamızın haklı oluşu ile evlâtlarımızın galip geleceğini biliyoruz.»

6 — 7 — 944 tarihli (Tan) gazetesinden:

Memleketimizi ziyaret eden; Amerika istihbarat nezareti müdürlerinden Mr. Underhill'ın beyanâtı:

«Temin edebilirim ki, Amerikan milleti; Türkiyeye, Orta ve yakın şarkın en müterakki ve en modern devleti nazarıle bakmaktadır. Şimdiye kadar başardığı inkılâp hareketlerinden sanayiini ve maarifini yükseltmek hususunda sarfettiği büyük gayretlerden dolayı Türkiye Amerikada büyük bir sempati kazanmıştır. Dünyanın bu köşesinde en ziyade terakki hamleleri yapmış olan Türkiye; dünya milletleri arasında kendine lâıyk mevkii alacaktır. Unutmamalıdır ki Türkiye coğrafya bakımından gayet mühim bir mevkide bulunmaktadır. Amerika; önümüzdeki senelerde bu bakımdan Türkiyenin terakki ve inkişafı ile; ve bu mevkiin icabettirdiği ehemmiyetle mütenasip bir mevkie yükselmesiyle yakından alâkadar olacaktır.»

6 — 8 — 944 tarihli (Tan) gazetesinden:

Baş makaleden fıkralar:

«Demokrasinin en iyi tarifini; Amerikanın eski Cumhuriyet reislerinden Lincoln yapmıştır; Onun tarifine göre: (Demokrasi; halkın halk için halk tarafından idaresidir.).

«Fransa; yalnız (Sosyal demokrasi) yi tatbik etmekle iktifa etmiş, (Ekonomik) ve (Politik) demokrasiye

varamamıştı.»

Son zamanlarda da sanayii ellerinde bulunduranların tahakkümü altına girmişti.»

«Bütün memleket 200 ailenin elinde bulunuyordu.»
«İngilterede siyasî demokrasi son haddine varmıştır. Siyasî hürriyet; mukaddes bir an'ane halini almıştır.»

«Fakat buna mukabil İngilterede iktisadî ve sosyal Demokrasi teessüs edememiştir.»

«Amerikaya gelince, burada siyasî ve içtimaî Demokrasi hayli inkişaf etmiştir.»

«Fakat Amerikada hakim olan kuvvet; Halktan ziyade paradır. Bütün Amerika sayıyı yüzü geçmeyen bir kaç milyarderin elindedir. Çünkü Amerika dahi ekonomik Demokrasiye erişememiştir.»

«Roosevelt'in dört hürriyeti bu noksanı tamamlamak için ortaya atılmıştır.»

«[Bu dört hürriyete göre] İnsanlar ihtiyaçtan, aç kalmaktan, zulüm görmekten, tecavüze uğramaktan kurtulacak, hür konuşacak, hür çalışacak, hür yaşayacaktır.»

23 — 8 — 944 tarihli (Vatan) gazetesinden:
Dumbarton Oaks — 22 (A. A.) — Birleşik Amerika: Sulh ve emniyetin idamesi için bir teşekkül kurulması hakkında yapılan İngiliz — Amerikan — Sovyet konferansının açılış toplantısında söz alan İngiliz Hariciye müsteşarı şöyle demiştir:

«Biz burada umum milletlerin iyiliği için bilfiil iş beraberliği yapmalarını mümkün kılacak bir usûlün projesini hazırlamak üzere toplanmış bulunuyoruz. Bütün milletler; yeni dünya teşkilâtının temelini teşkil etme-

lidirler. Halledeceğimiz davâ; bu milletlerden her birine imkânlarile mütenasip vazifeler tevdi etmektir.»

Bu nutkun metninden diğer bazı fıkralar hülâsa olarak: «Hiç kimse büyük devletlerin dünyaya diktatörlük tahmil etmelerini arzu etmez. Fakat büyük devletler; vecibelerini sadakatle ifa için birleşmedikçe sulhun idamesi için kurulacak hiç bir teşekkül tatbik sahasına konamıyacaktır.»

«En büyük devletlerin hayatî menfaatlerini daha küçük milletleri ezmek suretile koruyamıyacaklarını [Hitler bile] öğrenmiştir.»

«Hiç bir dünya sistemi; insanlığın inkişafına müsait olmadıkça ve insanların refahını temine uğraşmadıkça devamlı olamaz.»

"Siyasî istikrarsızlık; iktisadî ve içtimaî teşekküllerin başarılarına mani olduğu gibi iktisadî ve içtimaî sıkıntılar da en iyi hazırlanmış siyasî projelerin de tatbikine engeldir. Diğer tabir ile korku ve ihtiyaçtan kurtulmak mümkün olduğu kadar bir arada yürümelidir.

Bütün gayretlerini daha iyi bir dünya kurulması için sarfeden birleşmiş milletlerin erkek ve kadınlarına yakışır bir proje hazırlamak üzere azimle çalışalım."

15 / 9 / 944 Tarihli «Vatan» gazetesinden:

(Nevyork, 14 (A.A) — Eski Hariciye Müsteşarı Mr. Welles'in bir makalesinden fıkralar:

«Müstakbel muahede ve Uluslar arası hukukun beyannamesinde: Söz hürriyeti, Basın hürriyeti; Radyo hürriyeti ve içtimaî şartlarını ıslaha gayret etmek hususunda her adama hürriyet verilmesi yazılmazsa insanların haklarını muhafazaya muvaffak olamıyacaksınız.»
«İnsanların hürriyetini muhafaza etmek; ancak bütün milletlerin teminatı ile olabilecektir. Her devletin tab'asma bu hürriyetleri verdiği isbat etmesi lâzımdır.»

29 — Ağustos — 944 Ankara Radyosundan ajans haberi:

«Mister Churchill (Roma) dan ayrılırken İtalyan milletine hitaben demiştir ki: (Bana karşı gösterdiğiniz sıcak hüsnükabulden dolayı hepinize teşekkür ederim. İtalyan halkının durumunu iyileştirmek için elimizden gelen her şeyi yapacağız. İtalyan milletinden bir şey istiyeyeğim. Milletin mukadderatı üzerinde hassas olmak lâzımdır. Ekseri zalim Otoriter hükûmetlerin ortaya çıkmasını kolaylaştıran; memleketin dahilî durumundaki anarşidir. Harpten çıkan memleketlerde başgösteren içtimaî düzensizlik, iktisadî sıkıntı ve ahlâk sükûtudur ki, o memlekette hakikî tehlikeyi yaratmaktadır. Böyle anlarda çok dikkatli olmalıdır.»

945 Senesi :

7 / 1 / 945 Tarihli «Cumhuriyet» gazetesinden:

Amerika Cumhurreisi Mr. Roosevelt'in kongreye mesajından fıkralar:

«Müstakbel dünyada (Kuvvet siyaseti) tâbiri ile bir kuvvet suîstimâlî; milletler arası münasebetlere hâkim olmamalıdır.

Demokratik bir âlemde kuvvet; mes'uliyete ve müdafaaya bağı kalmalı ve umumî refah bakımından kendini haklı kılmalıdır.

İnfıratçılık, emperyalistlik, veya kuvvet siyaseti; beynelmilel sulha giden yolu kapatır. Atlantik beyannamesi prensiplerinin gerçekleşmesi için nüfuzumuzu insan kudretinin müsaadesi nisbetinde kullanmakta tereddüt etmiyeceğiz ve bu nüfuzumuzu şimdi kullanıyoruz. Harbin önümüze çıkardığı askerî mesuliyetler önünde gerilemedik. Savaş sonunda da önümüze çıkacak

mesuliyetler karşısında gerileyemeyiz, ve gerilemeyeceğiz.»

27 / 1 / 945 Cumhuriyet gazetesinden:
Bulgaristan Naibi Bay Pavlof'un Türk azınlığına gönderdiği telgraf:

Sofyada çıkan Izgrev gazetesi şu haberi vermektedir:

«Türk azınlığının vatan cephesi dahilî komitesinin akdettiği kongrede izhar olunan temenniyata Naip Gospodin Pavlof; aşağıdaki telgrafla cevap vermiştir: «Selâmlarınıza ve iyi temennilerinize kalbten teşekkür ederim. Bu temennilerin kalblerinizden geldiğine şüphe etmiyorum. Çünkü vatan cephesini teşkil eden dört siyasî parti gibi Bulgaristanın yeni idaresi de Bulgaristandaki Türk azınlığına hür, demokrat ve yeni Bulgaristanın mutlak surette eşit haklara malik vatandaşları nazarile baktıklarını ve bakacaklarını isbat etmişlerdir. Vatan cephesi; Türk azınlığını; faşizmin ırkçılık esaslarına dayanan karanlık imha hareketlerine, Şövenizme ve Balkanlı milletleri birbiri aleyhine teşvik eden siyasetlere karşı mücadele etmiş bir mücahit olarak tanımış ve onları gerek iktisadî ve gerek kültürel sahalarda dost birer başarılı unsur olarak telâkki eylemekte bulunmuştur. Artık bütün Dini, Milli, kültürlü haklarıyla Okul ve Maarif sahasındaki bütün diğer haklarına malik bulunan Türk azınlığının faşizmin kesin surette imha edilmesi yolundaki müşterek mücadeleye samimi bir surette ve feragatle iştirak edeceğine kuvvetle inanıyorum.

Bundan maada şuna da kaniim ki Bulgaristandaki Türk azınlığını bütün Balkanlı milletler arasında samimî işbirliğinin ve anlaşmanın kurulması davâsına hiz-

met edecek ve kendilerine haklarını ve hürriyetlerini getiren 9 Eylül hareketinin şerefli bir surette gelişerek kuvvetlenmesine çalışacaklardır.»

3/ 3/945 Tarihli "Cumhuriyet" gazetesinden:

Amerika Hariciye Bakanı Mr. Stettinius tarafından yazılmış bir makaleden hulâsa fıkralar:

"Dumbarton Oaks'ta teklif edilen plân dört zaviyelidir:

— 1 —

Sulhu istiyen milletlerin birleşerek sulhu yaşatması, bu milletlerin birleşmesine hakim prensip olarak aralarında tam müsavâtın kabûlü fakat harbi önlemek için kendilerinden istenecek fedakârlığın kudretleriyle mütenasip olması [yani ne kadar küçük olursa olsun her hangi bir Devletin kendi hudutları içinde büyük Devletler gibi tam ve müstakil bir hakimiyete sahip olması], o suretle ki:

Her Devlet, büyüklük, küçüklük gözetilmeksizin beynelmilel bir şahsiyettir. Bu itibarla beynelmilel işlerde ev sahibidir. Ve sulhcu bir dünya nizamı kuruluşunda mes'uliyet sahibidir. Bu müsavî devletler müçtemian bir genel meclis vücade getireceklerdir.

Ayrıca dünyanın en kudretli beş devletinin daimî üyeliği ile on bir azalı bir emniyet meclisi kurulacaktır. Harbi önlemek ve ortadan kaldırmak emniyet meclisinin vazifesidir.

Sulh için gereken siyasî, iktisadî, ve sosyal şartların sağlanması; genel meclisin vazifesidir.

Emniyet meclisinin daimî azası beş devlet: Amerika, Britanya, Sovyetler Birliği, Fransa ve Çindir. Onları on bire iblâğ edecek altı devlet genel meclisi tarafından seçilecektir. Şöyle ki genel meclis üçte iki oyu ile ve iki sene müddetle altı muvakkat azayı kendi içinden seçecektir.

Bütün üye devletler; aralarında çıkacak anlaşmazlıkları kendi seçecekleri vasıtalarla ve sulh yolile halletmek mecburiyetini kabul edeceklerdir.

Bütün vasıtalar neticesiz kalırsa o zaman milletler her hangi bir anlaşmazlığı incelemek ve hal çareleri tavsiye etmek salâhiyeti olan emniyet meclisine müracaat zorunda kalacaklardır.

Kanun yolile halledilmesi mümkün her hangi bir anlaşmazlığın mercii olabilecek bir de beynelmilel (hukuk mahkemesi) kurulacaktır. Bu beynelmilel teşkilâtın (adliye kolu) olacaktır.

Emniyet kurumu; harbi önlemek için her türlü sulh yolile bir anlaşmazlığın önünü alamazsa hakkı kabul etmeyen devlete karşı evvelâ siyasî ve iktisadî tazyik tedbirleri alacak. Onun diğer milletlerle siyasî ve ticarî münasebetlerini ve her nevi muhabere ve muvasalasını kesecek, bununla da olmazsa müsellâh kuvvetle harekete geçecektir.

Emniyet kurumunun salâhiyet ve mes'uliyetleri:

1 — Emniyet kurumu hiç bir devleti; o devletin evvelce taahhüt etmiş olduğu yardımın mahiyetinden ve derecesinden fazlasını yapmağa ve muayyen miktardan fazla silâhli kuvvet vermeğe icbar etmiyecektir. Ve evvelce bunların tayin ve tahdidinde her devlet hür ha-

reket etmiş olacaktır.

2 — Emniyet kurumu dünyanın bütün müsellâh kuvvetlerine ve kaynaklarına hakim demek değildir. Ve zaten daimî aza olan beş devlet emniyet kurumunun on bir azası içinde bir ekseriyet değildir.

3 — Genel meclis üyeleri arasında büyük bir ekseriyeti teşkil eden küçük devletler sulhu ilgilendiren bir mesele hakkında emniyet kurumunda müzakere vukundan evvel her hangi bir karar alabileceklerdir. Genel meclis, en az, senede bir defa toplanacaktır. Emniyet kurumu genel meclise bir yıllık umumî rapor vermek mecburiyetindedir. Ayrıca icabettikçe hususî raporlar dahi verecektir. Genel meclisin bu raporları kabul veya reddetmek salâhiyeti vardır.

Sulh plânının üçüncü zaviyesi; ikinci zaviyenin lüzumlu bir tamamlayıcısıdır. Genel meclis; sulhu korumak yolunda devamlı bir surette çalışacak bir (ekonomik ve sosyal) heyet kuracaktır. Genel meclisin bu kolu; milletler arası bu münasebetlerde nazım vazife görecektir. Muvazene tesis edecektir. Vaktile sözde (ileri) memleketlerle (geri) memleketler arasında kurulabilmiş olan münasebetleri; inkişaf eden âmiller yıkmaktadır. Geçen harbin sonunda bu keyfiyetin göz önünde tutulmayışı bu harbin zuhuruna sebeplerden biri olmuştur.

İktisadî ve sosyal hey'et emniyet kurumundan müstakil olarak bütün devletlerin genel meclisinden seçilecek ve üç senelik devreler için intihap edilecek 18 devlet üyesinden müteşekkil olacaktır. Bu hey'et genel meclisin murakabesi altında (beynelmilel iktisadî, sosyal ve diğer insanî meselelerin hallini kolaylaştırmağa) ve

(insanî haklara ve hürriyet esaslarına saygı gösterilmesi fikrini yaymağa) çalışacaktır.

Hey'et iktisadî ve sosyal faaliyetlerin her sahasında, gerekdikçe komisyonlar kuracaktır. Bu komisyonların üyeleri teknik mütahassıslar olacaktır. Her proje için bir direktörlük ve araştırma, inceleme azaları olacaktır.

Dördüncü zaviye; Modern dünyada her milletin üzerine ezici bir müsavi ağırlık yüklemiş olan silâhlanmanın tedricî bir surette azaltılması meselesidir. Genel meclis; silâhları bırakma meselesi ile silâhların tayin ve tahdit meselesi üzerinde duracaktır. Emniyet kurumu; bundan da ileri gidecek ve (dünyanın insan ve madde kaynaklarından kabil olduğu kadar az bir kısmının silâhlanma işine verilmesini) sağlamak için silâhlanmayı ayarlayan bir plân hazırlayacak ve bu plânı beynelmilel teşkilâtın üyelerine sunacaktır. Teklif; teşkilât üyesi her devletin silâhsızlanma yolunu müsavî adımlarla ve birlikte yürümesini hedef tutacaktır. Sulhu devam ettirecek müşterek ve tesirli vasıtalar kurarak bunları işletebildikten ve nihayet genel menfaat namına çalışan kuvvetli ve emin bir iktisadî ve sosyal iş birliği geliştirebildikten sonradır ki dünya milletleri; top ve tüfekten, vaz geçmeği düşünürler.

*
* *

Dumbarton Oaks'da alınan bu kararlar, sırası geldiği zaman bu harpte bir hürriyet ve sulh dünyası kurabilmek ümidile savaşılan devletlerin mürahasları tarafından akdedilecek konferansa teklif mahiyetinde arz edilecek, oradan da gereken müzakereleri ve tasvip ve kabulleri için devletlerin mürahasları tarafından kendi

hükûmetlerine ve millet meclislerine tevdi edilecektir.

Aradığımız sadece hükûmetlerin değil, milletlerin, bizzat fertlerin plâni benimseyerek müessir şekilde teklifleri desteklemeleridir. Çünkü değişmez kararlarıyla, anlayış, inanç ve devamlı bağlılıklarıyla milletler ve fertler, ancak ve ancak onlar; dünyamıza sulh, emniyet ve ilerleme sağlayabilirler.

9 / 3 / 945 Tarihli «Cumhuriyet» gazetesinden:
Vaşington — 8 — (A. A.) — Başbakan Rosevelt tarafından Sanfransisco konferansı delgeliğine bilhassa seçilmiş olan binbaşı Harold Stassen; yaptığı demeçte: Bütün milletler için limanları, kanalları ve bütün nehirleri kullanmak serbestisinin kabulünün; silahlanmanın azaltılmasının ve dünya tabîî kaynaklarına müsavi şartlarla varılmak hakkının tanınmasının zarurî olduğunu söylemiş, her tarafta sağlık ve maarif işlerinin düzene konmak ve özel tasarruf hakkını korumak gerektiğini ilâve etmiştir.

16— 3 — 945 tarihli «Cumhuriyet» gazetesinden:
İngiliz Başbakanı Mr. Churcili'in muhafazakâr fırkada söylediği nutukdan son fıkra:

«Muhakkak ve yakın bir zaferle karşı karşıya bulunuyoruz. Bütün arzumuz; insanlığın kalbinde bize ayrılan mevkie maddeten ve manen lâyıık olduğumuzu ispat etmektir.»

17 — 3 — 945 tarihli «Cumhuriyet» gazetesinden:

"Basın hürriyeti"

Vaşington — 16 (A. A.) — Hariciye bakanı Mr. Stettinius gazetecilerle yaptığı bir konuşmada Sanfran-

sisco konferansında Birleşik Amerikanın; haberleri toplamak, ve yaymak hususunda bütün memleketlere tam serbesti vermek ve tam bir basın hürriyeti elde etmek için birleşmiş milletlerden bir anlaşma imzalamalarını isteyeceğini söylemiştir.

Hürriyet esasları

(Summer Wells) in sözlerinden:

3 — 3 — 945 tarihli (Tan) gazetesinden: «Muvakkat bir milletler arası anlaşmanın bile esaslı iki ahlâkî prensibe dayanması şarttır, Birincisi: Bütün milletlerin din hürriyetini, basın ve yayın hürriyetini, söz hürriyetini, kayıtsız şartsız kabul etmeleridir. Bütün milletler; bu hürriyetleri insan hakları olarak tanımadıkça ileride hür bir dünya ve devamlı bir sulh tasavvur etmek mümkün değildir.»

İkinci prensip te aynı derecede mühimdir. Bu harbin başına kadar yüz milyonlarca insan; emperyalist memleketlerin müstemleke halkalarını teşkil etmek itibari ile yabancı tahakkümü altında bulunuyorlardı. Harp bittikten sonra da yarı köle, ve yarı efendi diye iki kısma ayrılmış bir dünyada istikrarlı ve devamlı bir sulh tasavvur edilebilir mi?

Asya, Afrika ve yakın şark milletleri; birleşmiş milletler zaferinin kendilerine ne getireceğini merakla bekliyorlar. Bunlar; vereceğimiz kararı; hakkımızda verecekleri hüküm için bir ölçü olarak kullanacaklardır.

Arzın bu geniş bölgelerinde her gün biraz daha kuvvetlenen milliyetçilik cereyanı; müsbet bir mecraya sevk edilmezse, yıkıcı bir karışıklığa varacaktır. Bu milletlerden bazılarının hürriyet ve istiklâllerini kurtarmak azminin önüne artık uzun müddet durulamaz.

Milletler arası teşkilât; hiç bir milletin tâbi millet-

leri hudutsuz idare hakkına sahip olduğunu reddeden bir kaydı ihtiva etmelidir. Müstemlekeci devletler; müstemlekelerdeki vazifelerinin yerli halkı kendi kendini idare hakkını kullanmaya yetiştirmek olduğunu kabul etmelidirler.

Yine aynı mevzu hakkında Summer Wells'in sözleri:

Aynı gazetenin 4 / 3 / 945 Tarihli nüshasından:

Tâbi milletlerin yetiştirilme murakabesi:

"Milletler arası teşkilâtın muvakkat icra komitesi; bu prensipler üzerinde devletlerin muvafakatini almalıdır. Hatta daha ileri giderek bu prensipleri tatbik için icabeden teşkilâtı vücûde getirmelidir.

Doğrudan doğruya icra komitesinin emrine tâbi ve onun tarafından tayin edilmiş bir milletler arası vesayet ajanlığı kurmalıdır. Bu ajanlık tâbi memleketlerde mahallî teşkilât vücude getirmelidir. Bu teşkilât; o memleketlerdeki inkişafı takibetmeli, ve ajanlığın vereceği kararları tatbik salâhiyetini haiz olmalıdır."

"Her tarafta memurları bulunmalı, mahallî makamların hareketlerini takib ve kontrol edebilmelidir."

«Tâbi milletlerin refahına ait kararlar vermeli, ve bu memleketlerin tam muhtarlığa kavuşmaları zamanı gelip gelmediğini tayin etmelidir.»

**Cumhur başkanımızın ilk öğretim
hakkındaki direktifleri:**

Ulus gazetesinde bir makale halinde intişar eden ve

suretini 19 — 4 — 945 tarihli (Tan) gazetesinde gördüğüm bu direktifin son kısmı:

"Hür vatandaşlığın bütün feyizlerini; hususî ve resmî millet hayatında göstermek, şuurlu ve müstakil bir millet olarak içerden ve dışardan çıkacak bütün fırtınalara imanla göğüs germek; her şeyden evvel, hiç olmazsa ilk öğretim tamamlığı ile sağlanabilir. İlk öğretimi olmayan memlekette orta çağ idaresi; bütün şekillerle devam eder. Resmî kanunlar ne derlerse desinler, vatandaşlara ne haklar tanınırsa tanınsın, hiç olmazsa ilk öğretim derecesinde bilgi olmazsa haklar ve vazifeler canlanmaz. Gönüllere ve yüreklere sinip yerleşmez. Bilmeyenler; siyasî veya ekonomik iktidar sahiplerinin elinde orta çağda olduğu gibi köle hayatı sürer. Asıl acıklı olan taraf da bilmeyen; kendi düşkün ve köle hayatına karşı duygusuz ve kayıtsız kalır. Hür vatandaşlardan birleşik bir millet olmanın çarelerinin başında; ilk öğretim çaresi vardır. Davayı; bu kadar geniş ve derin mahiyetle görmeliyiz. İlk öğretim davası; insan olmak, millet olmak davasıdır. Hepimiz dava yolunda, bu gözle ve bu anlayışla yürüyüp ilerlemeliyiz.»

Sanfransiscoda:

Dış İşleri Bakanımızın nutku

3 — 5 — 945 tarihli (Tan) gazetesinden: San Fransisko — 2 — (A.A.) — Sanfransisko konferansının 30 nisan tarihli genel oturumunda Hasan Saka; Türk murahhas heyeti adına söz almıştır:

Hasan Saka; konferansı toplamak teşebbüsünü ele almış olmasından dolayı Birleşik Amerika hükûmetine ve gösterdiği nazikâne misafirperverlikten dolayı da San

Fransisko Belediyesine teşekkürlerini bildirdikten sonra hatırasını hürmetle andığı Başkan Roosevelt'ten sitayişle bahsetmiş ve sonra şunları söylemiştir:

"Türk murahhas hey'eti; Dumbarton Oaks projesi hakkındaki mülâhazalarını genel sekreterliğe bildirmiş bulunmaktadır.

Türk murahhas heyeti; yeni yasanın, bütün anlaşmazlıkların adalete ve hakka uygun olarak halline çalışılması hususunda bir hüküm ihtiva etmesi icabettiği kanaatindedir. Genel kurul, projede derpiş edilmiş olduğundan daha geniş yetkilere ve bir kontrol hakkına malik olmalıdır.

Türk murahhas heyeti, ağır sorumluluklar yüklenmiş olan büyük milletlere, diğer devletlerden daha geniş salâhiyetler tanımakla beraber güvenlik kurulundaki muvakkat üyeliklerin sayısının arttırılması ve buna muvazî olarak herhangi bir karar alınabilmesi için lüzumlu olan asgari oy miktarının çoğaltılması, suretiyle, bu kurulda, daha gerçek bir muvazene temin edilmesinin muvafık olacağını mülâhaza etmektedir.

Bundan başka, Türk murahhas heyeti, adlî usulün bir kere tatbik mevkiine konulduktan sonra, tabîi seyirini takip etmesinin hak prensiplerine daha uygun olacağı ve güvenlik kurulunun, mahkemenin kararına tebaiyet edecek tarafı koruması lâzımgelceği mütâlaasındadır.

Türk murahhas heyeti, herhangi bir ihtilâfın, halli devletlerin münhasır salâhiyetlerine terkedilen meselelerden olup olmadığını tayin edebilmek üzere yasaya sarîh bir formül konulmasını lüzumlu sanmaktadır.

Bölge anlaşmaları mekanizmasına matlup müessir-

liği verebilmek için, bu kabil anlaşmaların müşterek güvenliği teşkil eden unsurlar olarak telâkki edilmeleri icabedecektir.

Nihayet, yasa, meşru müdafaa hususunda sarih bir hükmü ihtiva etmelidir.

Dumbarton Oaks prejesi Türkiye'yi derhal kendisine cezbetmiştir. Zira, Türkiye'nin bütün millî ve haricî siyaseti, içerde barış, dışarda barış esasını bir umde haline koyan "Millî misak" dan doğmaktadır. İşte bu zihniyetle hareket etmek suretiyledir ki, Türkiye hükûmeti, milletler cemiyetinin faaliyetine, zecrî tedbirlerin ve Nyon anlaşmasının tatbiki de dahil olmak üzere, iştirak etmiştir. Müşterek güvenliğin iflâsı karşısında Türkiye hükûmeti daha harp çıkmadan evvel, barışa bağlı milletlerin saffında azimle yer almıştır.

Türk murahhas heyeti, tahakkukunu temenni ettiğimiz neticeye varmak için Birleşmiş Milletlerin aşmak zorunda kalacakları büyük güçlükleri müdrık bulunmaktadır. Fakat, tasavvur ettiğimiz gibi bir barış ancak, çok uzun zamanda, dikkat ve sabırla başarılacak bir eser olabilir.

Türk murahhas heyeti, ne bu konferansın muvafakiyetinden, ne vücûde getirmek için toplandığımız yeni teşkilâtın hayırlı tesirinden ve ne de bilhassa, bu teşkilâtın başlıbaşına mevcûdiyetiyle insanlığa yapabileceği muazzam hizmetlerden şüphe etmeğe hakkımız olmadığı kanaatindedir."

Zaferin kutlanması:

Moskova'da

10 / 5 / 945 Tarihli (Tan) gazetesinden:

(Moskova — 9 — (R.) — Zafer günü 1000 topun

30 salvo ateşi ile selâmlanmıştır. Moskovanın büyük kilisesinde Moskova Patriği Alexis'in riyaseti altında bir dinî âyin yapılmıştır.

Londra'da

14 — 5 — 945 tarihli (Tan) gazetesinden:
Londra — 13 — (Radyo) — Bugün Londra'nın Saint Paul kilisesinde yapılan büyük ayinde kral, kraliçe, vevliaht ile Çörçil, harp kabinesi azaları ve üç ordunun Genel Kurmay Hey'etleri ve Kor Diplomatik hazır bulunmuşlardır.

İnsanlık hakları ve ana hürriyetler:

Amerika Dış Bakanının beyanâtı

25 / 5 / 945 Tarihli (Tan) gazetesinden:
Vaşington 24 (Radyo) Amerika Hariciye Nazırı Stettinius gazeteciler konferansında şu beyanatta bulunmuştur:

"Dört büyük devlet tarafından milletlerarası teşkilât yasasına konmak üzere insanlık hakları ve ana hürriyetlere dair verilen karar, dünya milletleri için içtimâî iktisadî ve siyasî adaletin tahakkukunu temine doğru atılmış büyük bir adımdır.

Büyük bir adımdır, çünkü bu madde dünya teşkilâtına bağlı milletleri, ırk, din, dil ve cins farkı gözetmeksizinin bütün fertlere insanlık haklarını ve ana hürriyetleri temin etmek taahhüdü altında bırakacaktır.

Sulhü adalet ve hürriyet temelleri üzerine kurmak istiyorsak bu maddenin ehemmiyeti vardır. Tahribat,

kargaşalık ve sulh düşmanlığı hiç bir zaman yeryüzünde bu kadar çok insan hayatına tesir icra etmemiştir. Milyonlarca erkek, kadın ve çocuk evsiz kalmıştır. Nazizm ve faşizmin doğuşundanberi sistematik bir surette ırk kını ekilmiştir. Her millet, sulha geçiş devrinde altüst olmuş bir çok şeyleri yeniden yerine getirmek mecburiyetindedir. İnsanlık haklarına ve ana hürriyetlere riâyeti icabettiren sebepler yalnız bunlardan ibaret değildir, insanlığı harbe sürükleyen şartlar, gıdasızlık, hastalık, cehalet, işsizlik, az ücret, fena mesken, din ve ırk tazyiklerinden doğmaktadır. Dünya milletleri, artık eskiye dönmekle tatmin edilemezler. İnsanlar, insanlık haklarının ve ana hürriyetlerinin müdafaa ve temin edilmesini istiyorlar. Bu isteği yerine getirmek âdil bir sulhün ilk şartlarıdır.

İşte dört büyük devleti insanlık hakları ve ana hürriyetler hakkındaki kararı vermeğe sevkeden âmil budur. Bu karar, yalnız bir maddede ifade edilmekle bırakılmamış bütün yasanın ruhuna işlenmiştir. Hatta aynı zamanda iktisadî ve içtimaî komitenin vazifeleri arasına konmuştur.

Bu karar üç ayrı tadili icabettirmiştir. Bu tadilât dünya teşkilâtı milletlerinin bu hakları hakikat sahasına çıkarmaları için kanunî esaslar ihtiva etmektedir. Bu tadilâttan biri, umumî heyete insanlık hak ve hürriyetlerinin tahakkukuna yardım etmek vazifesini yüklemektedir. Diğer iki tadilât, milletlerarası iktisadî ve içtimaî iş birliğine aittir. Bu tadilât, umumî heyetin bu hakları temin hususundaki mesuliyetini içtimaî ve iktisadî komiteler vasıtasıyla tatbik edeceğini. bu komitelerin de ayrıca bu iş için komisyonlar kurabileceğini göstermektedir. İşin ruhu da bu komisyonlardan ibarettir.

İnsanlık hakları ve ana hürriyetler hakkındaki tadilat, milletlerin müsavat ve kendi hükûmetlerini kendilerinin kurmaları hakkındaki madde ile sıkı sıkıya bağlıdır. Bu da müstakil olmayan milletlerin meşru ümitleriyle ilgilidir. Bu meselede Amerika hükûmetinin vaziyeti sarıhtır. Bütün tarihinde hürriyet uğrunda çalışan Amerika Birleşik hükûmeti, bütün milletleri, kendilerini milletlerinin arzularına göre idare etmeleri hakkını her vasıta ile müdafaa edecektir.

Basın hürriyeti ve Başkan Truman'ın sözleri

23 / 6 / 945 Tarihli (Tan) gazetesinden:

Nevyork — 22 — Haziran — (A.A.) Başkan Truman "Basın hürriyeti Amerikan komitesi" başkanına gönderdiği mektupta bilhassa şöyle demektedir:

Heyetinizin takibettiği asıl gayenin tahakkuk edeceğini ve Basın hürriyetinin dünya milletleri arasında daha samimî bir anlaşma, daha sıkı bir dostluğun teessüsünde vasıta olacağını samimiyetle ümid ediyorum.

6 feci harp yılı boyunca dünyayı parçalamış ve medeniyeti tehdit etmiş olan müessif prensip ve siyaset ihtilâfı; birleşmiş milletler halkı ve hükûmetleri arasında daha devamlı bir iş birliğinin lüzûmunu belirtmiştir.

Başkan Truman'a verilen 50.000 kelimelik [Basın komitesi] raporunda, bütün sulh antlaşmalarında hükûmetlerin şu taahhütlere girmeleri istenmektedir:

1 — Haberleri menbandan asla sansüre tâbi tutmamak:

2 — Siyasî propaganda aleti olarak kullanmamak

3 — Memleket içinde ve dışında haberlerin serbestçe yayılmasına müsade etmek.

M. Stettinius, "basın hürriyeti Amerikan komitesi" ne gönderdiği mektupta, San Fransisko'daki bütün Amerikan murahhaslarının basın hürriyetini ana hürriyetlerden biri olarak kabul ettiklerini ve Birleşmiş Milletlerin yeni teşkilâtının bu hürriyeti anayasasında belirtmek yoluna girdiğini bildirmekte ve iktisadî ve sosyal işbirliği konseyi insan hakları komitesi ihdas ettiği zaman Amerikanın bu komisyondan bütün dünyada basın ve ulaştırma hürriyetini yaymak vasıtalarının münasip tarzda tetkik edilmesini isteyeceğini ilâve etmektedir.

Birleşmiş Milletler ana yasası

San - Fransisko konferansının hazırladığı Birleşmiş milletler ana yasasının gazetelerde intişar eden hülâsadan gaye ve prensiplere ait öz kısımlar:

26 — 6 — 945 tarihli (Tan) gazetesindeki hülâsadan ayrılmıştır.

San Fransisko 25 — (Radyo) — San-Fransisko konferansının 60 gün süren müzakerelerinin semeresi olan Birleşmiş Milletler misakı (bugün) 26 haziran günü raportörler tarafından tasvip edilmek üzere umumî heyetin kapanış celsesine arzedilecektir.

9000 kelimedenden fazla olan bu vesika, 19 fasla taksim edilmiş 111 maddeyi ihtiva etmektedir. Aşağıda bunun kısa bir hülâsasını veriyoruz:

Başlangıç:

Misakın başlangıcı, bütün Birleşmiş milletler halkının insanların refah ve haklarına saygı gösterilmesini

temin, dünya sulh ve emniyetinin muhafazası için kuvvetlerini birleştirmek ve adaletin, vecibelerin ve milletlerarası kanunların muhafaza edilebileceği şartlar meydana getirmek suretiyle harbi ortadan kaldırmak hususundaki azimlerini ilân etmektedir.

Birinci fasıl — Gaye ve presipler:

Birleşmiş milletlerin teşkilâtı adı verilen bu dünya teşekkülünün gayesi sulh, fakat icabettiği takdirde de kuvvet istimali yoluyla milletlerarası sulh ve emniyeti muhafaza etmek olacaktır.

Bundan maada teşekkülün gayesi, milletler hak ve istiklâline riayet esasına dayanan milletlerarası dostluğu inkişaf ettirmek olacağı gibi dünya iktisadî içtimaî ve kültürel davalarını halletmek ve ırk, cins, dil veya mezhep farkı gözetmeden insan haklarına ve esas hürriyete saygı gösterilmesini sağlamak suretiyle milletlerarası işbirliğinin artmasına yardım edecektir.

Hepsi de eşit ve hâkim olan teşkilât azaları, aralarındaki ihtilâfları sulh yoluyla halletmeyi ve başka hiçbir devletin toprak bütünlüğünü tehdit etmemeyi taahhüt ederler. Dünya teşkilâtı, devletlerin iç meselelerine müdahale etmiyecektir. Fakat milletlerarası sulh ve emniyetin muhafazası için herhangi bir tedbir alınmasına mani olmak üzere bu prensip ileri sürülmeyecektir.

İkinci fasıl — Âza devletler:

Birleşmiş milletlere mensup olmıyan devletler sulh tarafdarı oldukları, misakın vecibelerini kabul ettikleri ve teşkilâta âza olanların kanaatine göre, bu vecibeleri ifa edebilecek durumda buldukları takdirde teşkilâta kabul edilmelerini isteyebilirler.

Emniyet konseyi tarafından hakkında bir ihtiyatî ve askerî tedbir alınmış olan âza bir devlet emniyet konseyinin tavsiyesi üzerine Genel Kurul tarafından çıkarılabilir. Emniyet konseyi muvafık gördüğü takdirde bu durumda bulunacak âza devletlerin tekrar kabulünü de isteyebilir.

Keza güvenlik konseyinin tavsiyesi üzerine Genel Kurul misak prensiplerini devamlı surette ihlâl eden devletleri çıkarabilir.

Üçüncü fasıl — Teşkilât:

Birleşmiş milletler teşkilâtının teşekkülleri şunlardır: Genel Kurul, Güvenlik konseyi, İktisadî ve içtimaî konsey, vesayet konseyi milletlerarası adalet divanı ve sekreterlik..

Teşkilâtın bütün branşlarına erkek ve kadınlar tam bir müsavat dairesinde iştirak edeceklerdir.

Dokuzuncu fasıl — Milletler arası iktisadî ve içtimaî işbirliği

Bütün âza devletler, başlangıçta ilân edilen refah ve insanların iyiliği maksadiyle teşkilâtla işbirliği yaparak ayrı ayrı ve müştereken harekete geçmeyi taahhüt ederler. İktisadî, içtimaî, kültürel, sağlık ve eğitim sahalarında bu gayeye iktisadî ve içtimaî konsey tarafından müzakere usulüyle yapılacak anlaşmalar vasıtasıyla varılacaktır.

Teşkilâtların bu sahalardaki bütün faaliyeti, Genel Kurulun otoritesi altında hareket eden iktisadî ve içtimaî konsey tarafından nihaî olarak kontrol edilecektir.

Onuncu fasıl — İktisadî ve içtimaî konsey: 18 âzadan mürekkep olan bu konsey, salâhiyeti dahilindeki mevzular hakkında teşebbüs edilecek tetkikler ve tanzim olunacak raporların teşebbüsünü ele alacak

ve Genel kurula, teşkilât âzalarına ve muhtelif mütehas-sıs teşekküllere tavsiyelerde bulunabilecektir.

İnsan haklarının milletlerarası misakını tanzim edecek «İnsan Hakları Komisyonu» adı verilen bir teşek-kül de dahil olmak üzere faydalı addedebileceği bütün tâli komisyonları tesis edebilecektir.

On birinci fasıl — Kendi kendilerini idare etmeyen topraklar hakkında beyanat:

Kendi kendilerini idare etmeyen toprakları idare eden her teşkilât âzası, bu bölgeler halkının menfaatlerinin müreccah olduğunu kabul etmek suretiyle:

1 — Müstakil olmayan milletlerin siyasî, iktisadî, iç-timaî ve eğitim terakkilerini temin ve bunları bütün su-iistimallere karşı himayeyi;

2 — Siyasî ihtiraslarını hesaba katmak suretiyle kendi kendilerini idare etmek hususunda bu milletlere tedricî surette müsaade ve her memleket ve her milletin husu-sî ahvaline ve siyasî olgunluk derecelerine göre hür si-yasî müesseselerini inkişaf ettirmelerine yardımı,

3 — Araştırmalara devam ve milletlerin refahını te-min için icabeden bütün tedbirleri almak üzere diğer devletlerle işbirliği yapmayı.

4 — Vesayet sistemine ithal edilmemiş olan bağım-sız olmayan memleketlerin içtimaî, iktisadî ve eğitim şartlarına dair her türlü teknik istihbarat ve istatistik-leri dünya teşkilâtının genel sekreterliğine arzetmeyi ta-ahhüt eder.

On ikinci fasıl — Milletlerarası vesayet sistemi:

Bağımsız olmayan bazı topraklar, alâkalı devletlerle bilâhare aktedilecek ferdî anlaşmalar esası üzerine mil-

letlerarası bir vesayet sistemi altına konulacaktır. Bu sistemle idare edilecek olan topraklar, halen manda altında bulunan, bu harp sonunda düşman topraklarından ayrılacak olan ve bağımsız olmıyan topraklardan bu sistem altına konulmalarını kendi rızalarıyla isteyen yerlerdir.

Bu sistemin takibettiği başlıca gaye, bu topraklarda yaşayan milletlerin refahını islâh etmek ve her memlekete has ahvale göre, bağımsızlıklarını veya kendi kendilerini idare etmek haklarını elde etmelerine yardım eylemektedir. Bu hususta halkın azmi ve her memleket için aktedilmiş olan hususî vesayet anlaşmalarının hükümleri göz önünde tutulacaktır.

Başlıca gayelerden biri de insan haklarına ve esas hürriyetlere saygı gösterilmesini teşvik etmek ve her türlü ayrı seçiyi ortadan kaldırmaktır.

Bu toprakların idaresi için yapılan vesayet anlaşmaları, vesayeti deruhte eden ve Birleşmiş milletler teşkilâtının bir çok âza devletlerinden mürekkep bulunacak olan makam tarafından imza edilecektir.

Husule gelen anlaşmalar neticesinde bazı toprakların bir veya çok kısımları stratejik toprak olarak tesbit edilebilecektir. Bu topraklarda dünya teşkilâtının otoritesi Güvenlik Konseyi tarafından temsil edilecek, halbuki stratejik olmıyan topraklarda otoriteyi bizzat Genel Kurul deruhte edecektir.

Şunu da kaydetmek lâzımdır ki; takip edilecek gayeler ve bunları tahakkuk ettirmek vasıtaları vesayet altında bulunan bu iki topraklardaki halk için aynı olacaktır. Bu itibarla Güvenlik Konseyi, siyasî ve sair isteklerin ve stratejik addedilen bölgelerdeki halkın refahının temini için vesayet konseylerinin müzaharetine müacaat edilebilecektir.

On üçüncü fasıl — Vesayet konseyi:

Bu konsey, vesayet altındaki toprakları idare eden ve etmiyen eşit sayıda devletlerden mürekkep olacak ve Güvenlik konseyinin daimî 5 âzası, her halde Konseyde temsil edilmiş bulunacaklardır.

Vesayet Konseyi, vesayet altındaki toprakları idare eden makam tarafından sunulan bütün raporları, dilekçeleri bu makamla birlikte tetkik edecek ve bu suretle idare edilen topraklara arasına ziyaretler yapılması için vesayetle mükellef makamla mutabık olarak tedbirler alacaktır.

Stratejik olmıyan bir toprağı idare eden makam, Konsey tarafından tanzim edilmiş bir sual listesi esaslı üzerine Genel Kurula mahsus olarak halkın refahının ıslahı için mezkûr bölgede alınan tedbirleri izah eden senelik bir rapor tanzim edecektir.

On beşinci fasıl — Sekreterlik:

Birleşmiş Milletler teşkilâtının idare faaliyeti her türlü millî vecibeden âri bir sekreterlik tarafından idare edilecektir.

On altıncı fasıl — Muhtelif hükümler:

Bu muahedelerde misakın dahilî nizamname hükümlerine aykırı hükümler bulunduğu takdirde, misaktâki hükümler hâkim olacaktır.

Birleşmiş Milletler teşkilâtı ve temsilcileri her âza devlet topraklarında vazifelerinin ifasında elzem imtiyaz ve masuniyetlerden faydalanacaklardır.

On sekizinci fasıl — Misakın tadili:

Misakta yapılacak bütün değişiklikler, Güvenlik Konseyinin 5 daimî âzası da dahil olmak üzere teşkilât âzasının üçte 2 reyyle Genel Kurul tarafından tasdik edildikten sonra katiyet kesbedecektir.

On dokuzuncu fasıl — Tasdik ve imza: Misak Güvenlik Konseyinin 5 daimî âza devleti ve diğer mümzi devletler hükûmetlerinin ekseriyeti tarafından meşrutî kanunları hükümlerine göre tasdik edildikten sonra yürürlüğe girecektir.

Sanfransisko çalışmaları neticesi:

**Elli milletin birleşme
beyannamesi**

Truman'ın tarihî nutku

27/6/945 tarihli (Tan) gazetesinden:

Sanfransisko 26 Haziran (Radyo) — Başkan Truman Tarihî nutkunu Birleşmişmilletler delegeleri beyannameyi ittifakla kabul ettikten sonra söylemiştir. Demiştir ki:

Harbe mâni olunabilir.

«Şimdi imza etmiş olduğunuz beyanname sağlam bir strüktürdür. İşte biz de bu strüktür üzerine eskisine nazaran daha iyi bir dünya kurabileceğiz. Bundan dolayı tarih sizi şerefle yadedecektir. Avrupadaki zaferle ve Japonyaya karşı kazanılacak olan zafer arasında, bu bütün harplerin en tahripkârı harp arasında bizzat harbe karşı büyük bir zafer kazanmış oldunuz.»

«Harbin en karanlık günlerinde, darbe yiyen milletlerin cesaretini arttıran işte böyle bir beyannameye malik olmak ümidi hâkim olmuştur. Bu beyanname, yer yüzündeki milletlerin inandığı en büyük şeydir. Şayet bundan bir kaç sene evvel ve bilhassa bunu kullanmak istediğimiz zaman bu beyannameye sahip bulunmuş olsaydık şimdi ölmüş olan milyonlarca insan bugün hayatta bulunacaktı.»

Barışın Başlangıcı

«Şayet istikbâlde bu beyannameyi kullanmak hususundaki irâde ve azmimiz sarsılacak olursa, bugün hayatta bulunan milyonlarca insan bu irade ve azim kırıklığı karşısında şüphe yok ki öleceklerdir. Beyannamenin, bir barışın ancak başlangıcı olduğu sık sık söylenildi. Bu doğrudur. Ehemmiyetli olan şey, bütün fikirlerimizi ve bütün hareketlerimizi bunun bir barışın başlangıcından başka hiç bir şey olmadığını iyice bilmekliğimizdir. Hepimiz, sarsılmaz bir surette, bugün iyi bir şeye başlamış olduğumuzu aklımızdan çıkarmamalıyız. Gözlerimizi nihaî gayeye dikmeli ve ileriye yürümeliyiz.

Başkan Truman bundan sonra Amerikan ana yasasının da bu konferans gibi bir konferansta hazırlandığını söylemiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir:

Zamanla bizim anayasamız gibi bu beyanname de genişleyecek ve mükemmel bir hale gelecektir. Bunun nihaî ve tam bir vesika olduğunu hiç kimse iddia edemez. Dünya hâdiseleri daimî surette değişiklik arzette olduğundan dolayı, beyannameyi buna göre ayarlamak lâzımgelecektir. Fakat bunlar harp için değil, barış için yapılacaktır.»

50 memleketin anlaşabilmesi

«Bu beyannameye malik bulunmakhğimiz da büyük bir mucizedir. Aynı zamanda, Milletlerarası teşkilâtı tarafından barışın temini yolunda bize rehberlik etmiş olan Cenabı hakka hamdû senâ eyleriz. Bir çok insanlar, ırk, din, dil ve kültür itibariyle birbirlerinden ayrı olan 50 milletin birleşebileceğinden şüphe ediyorlardı. Fakat bütün bu farklar unutuldu; zira yalnız azimle, irade ile istenilen bir şey vardı: İstikbalde patlıyacak olan harbi menetmek için bir çare bulmak Her

türlü delâile, bütün kavgalara, noktai nazar ihtilâflarına rağmen anlaşmak için nihayet bir çare bulundu. Burada, sulhu seven milletlerin an'anesi gereğince büyük fikir teatisinin parlak ışığı altında, fikirler açıkça ve serbestçe ifade edildi. Barışı seven 50 milletin ümit ve imanı dünyanın bu köşesinde ortaya konuldu.»

Bundan sonra birlik lüzumuna işaret eden Başkan Truman demiştir ki:

«Birlik zihniyeti ve fikriyle, harp esnasında daha güç meseleleri ele aldık ve bunları hallettik. Aynı zihniyet ve fikirle ve prensiplerimizden hareket etmek şartıyla ve gayemizi gözden kaybetmemek suretiyle hareket edecek olursak bugün ele almış olduğumuz meseleleri ve bundan sonra da önümüze çıkacak olan meseleleri halledebiliriz.»

Kuvvet meydana getiren birlik

«Bu harpte, işbirliği prensipini tecrübe ettik. Ve gördük ki her şey çok iyi gitmektedir. Kuvvet meydana getiren bu birlik, Almanyanın teslim olmasını icabettirmiştir. Bu birlik, Japonyanın da teslim olmasını tahakkuk ettirecektir.»

«San Fransisko'da yapmış olduğunuz şeyler, askerî ve ekonomik işbirliği derslerinin ne kadar iyi ve muvaffakiyetle öğrenildiğini göstermektedir. Size, barış, emniyet ve dünyada insan terakkisi için büyük bir âlet imal ettiniz. Şimdi, lâzımdır ki, dünya bu âleti istimal etsin.»

«Şayet, bu âleti istimal etmek hususunda kusur gösterecek olursak bizim burada serbestçe, emniyet altında toplanmamız ve bu âleti imal etmek için birleşmemiz uğrunda ölmüş olanlara karşı hiyanette bulunmuş oluruz.

«Eğer bu âleti egoistlikle, bir veyahut bir çok mil-

letlerin menfaati lehinde kullanacak olursak yine ölüle-
rimize hıyanet etmiş oluruz.»

«Bu âletin iyi bir şekilde kullanılması, bu âleti
imal etmiş olan hür milletlerin birleşmiş azmini ve sar-
sılmaz kararını temin edecektir. Bunu ispat etmek, en
küçük hücrelerimize kadar bizlere manevî bir kuvvet
bahşedecektir.

Hiç bir millet, hiç bir bölge grubu başka bir mil-
letin zararına olarak hususî bir surette herhangi bir
şekilde istifade edemez ve etmemelidir. Emniyetine sa-
hip olmak isteyen her millet, bu emniyeti diğer bütün
milletlerle taksim etmeğe hazır olmalı ve taksim etmek
istemelidir.»

«İşte dünya barışı için her milletin ödeyeceği kıy-
met budur.»

«Biz, hepimiz bu kıymeti ödemeyecek olursak dün-
ya barışı lehinde hiç bir teşkilât vazifesini yapmağa
muktedir olamaz.»

Adalet prensibi

Dünyaya hâkim olmak için kimseye bir hak veril-
memiştir.

«Bu harpten askerî bakımdan çok kuvvetli ve şim-
di harp için çok iyi talim görmekte ve teçhiz edilmekte
olan milletler çıkmıştır. Fakat bu milletlerin dünyaya
hâkim olmağa hakları yoktur. Bil'akis, bu milletlerin va-
zifesi dünyayı barışa doğru yürütmek hususunda üzer-
lerine bir mesuliyet almaktır, işte bunun için gerek kuv-
vet ve kudretin harp yapmak için değil ve fakat barışı
ve dünya hürriyetini muhafaza etmek ve dünyayı harp
korkusundan kurtarmak için kullanılmasına burada ka-
rar verdik.

Kuvvetli milletler kendilerini, misal olarak göster-

mek suretiyle, milletlerarası adalet yolunda rehberlik etmelidirler.

Adalet prensipi, bu beyannamenin temelidir. Adalet prensipi beyannamenin tatbikini temin edecek olan manevî rehberdir. Bu beyannamenin tatbiki, sözle değil ve fakat kat'î ve iyi niyetten doğan mütemadî fiil ve hareketlerle olacaktır.»

«Bir plânları tanzim etmek saati vardır ve bir de fiil ve hareketleriyle bunları göstermek lâzımgelen saat vardır. İşte, bu fiil ve hareket saati çalmıştır.»

«Ben, beyannameyi doğrudan doğruya Amerikan âyan meclisine göndereceğim. Eminim ki, ezici bir çoğunlukla memleketimin halkının hissiyatı ve âyan meclisindeki millet mümessillerinin hissiyatı derhal beyannamenin tasdiki lehindedir.»

İktisadi rekabet sosyal haksızlıklar

«Bir adalet barışı ancak siyasî anlaşma ve yahut yalnız askerî işbirliği ile uzun müddet hüküm sürebilir. Tecrübe iktisadî rekabetin ve içtimaî haksızlıkların harptohumlarını ne kadar derinliklere ekmiş olduğunu göstermiştir. Beyanname bu hadiseyi anlamış ve aynı zamanda içtimaî ve iktisadî işbirliğini derpiş etmiştir. Beyanname, bu işbirliğini hatta kendi metninin tam ortasına, sinesine nakşetmiştir. Beyanname, her türlü harbin ekonomik ve içtimaî sebeplerini izale etmek için iyi niyetle insanların ve milletlerin kullanmaları mümkün olacak milletler arası bir iş birliği mekanizması vücade getirmiştir.

«Beyanname mucibince, bütün milletler tarafından kabul edilebilecek olan milletlerarası insan hakları kanununun hazırlanmasını beklemediğimiz için çok sebepler vardır. Bu kanun, bizim anayasamızdaki

insan hakları kanun kadar milletlerarsı yaşayışını birbirine bağlayan kuvvetli bir kanun olacaktır.

Beyanname, insan haklarının hüküm sürmesine ve insan haklarına riayet edilmesine hasredilmiştir.

«Bu beyanname sayesinde, dünya insanlığa lâyıık her ferdin refah, saadet ve hürriyet içinde yaşadığı devrin geldiğini görebilecektir.

Hür olmak için

«Dünya milletlerin hür olabilmeleri için, ferdler gibi milletlerin de hakikati tanımaları lâzım geldiğini yeniden öğrenmiştir. Hakikati okuyabilmek lâzımdır. Hakikatin söylenildiğini kulaklariyle insanın işitmesi lâzımdır. Mütamadî surette fikir ve düşüncelerimizin karşılıklı olarak mübadelesini temin için müessir bir teşkilât kurmaklığımız lâzımdır. Zira bu suretle daha iyi bir anlaşmaya, milletlerarasında daha iyi bir müsamahaya giden yolu ele geçirmiş oluruz.

Bütün faşizm ölmemiştir

«Mussolininin canı çıkmıştır. Fakat bütün Faşizm ölmemiştir. Hitler bitmiştir. Fakat onun muvazenesiz kafasının ekmiş olduğu tohumlar, fanatik zihinlerde derin kökler salmıştır. Müstebitleri ortadan kaldırmak ve temerkuz kamplarını yok etmek, bunların doğurdukları ve kuvvetlendirdikleri fikirleri öldürmekten daha kolaydır. Harp meydanlarında zafer elde etmek elzemdi. Fakat bu kâfi gelmedi. Barışı uzun müddet yaşatmak için dünyanın namuslu milletleri şu son 10 sene içerisinde dünya üzerine çöken felâket havasını yıkmağa azmetmiş bulunmalıdırlar. Dünyanın her tarafında reaksiyon kuvvetleri ve müstebit ruhları birleşmiş milletlerin birleşmiş olarak kalmalarına mâni olmak isteyecektir. Hattâ Avru-

pada mihver askerî makinesi tahrip edildiği vakit bile, mihver yine bu milletleri birbirinden ayırmak istiyordu. Fakat bu çalışmalar boşa gitmiştir. Bununla beraber yeniden bunun için çalışılacaktır. Daha şimdiden tevessül olunmuştur. Hüküm sürmek için tefrika yaratmak usûlü el'an kötülük zihniyetinin plânıdır. El'an bir müttefikî diğer müttefike şüpheli göstermek, bir müttefikî diğer müttefikten soğutmak, bir müttefikî diğer müttefikten ayırmak için çalışılmaktadır.»

«Fakat biliyorum, ve her biriniz için söylüyorum ve yine diyorum ki, birleşmiş milletler, birleşik kalacaklar. Japonyanın ne, tesliminden evvel ve ne de tesliminden sonra hiç bir zaman propaganda ile bir birinden ayrılmıyacaklardır.»

«Hepimiz, bizler, bütün memleketlerde yazmış olduğunuz kelimeleri fiile tahvil etmek vazifesiyle mükellef bulunmaktasınız. Kat'î hareketlerimiz, muharebe meydanlarında şan ve şerefle can vermiş olanların ve bugün yaşayanların ve henüz doğmayanların, ümitleri yolunda tahakkuk etmelidir. Bu ümit, dünya yüzünde orta derecede hayat şartları içerisinde yaşyarak, dost ve medeni milletlerin bir kül halinde işbirliği yaptıkları bir dünyanın vücut bulmasıdır.»

«Barışın bu yeni striktörü kuvvetli temellere dayanmaktadır.»

«Dünyanın her tarafında akıl ve mantık kaidelerini kurmak, uzun zaman için Allahın izin ve inayetiyle barışı tesis etmek gibi bu büyük fırsatı kaçırmıyalım.»

Sulh neye maloluyor

Amerika Cumhuriyeti'nin 29/6/945 tarihli «Tan» gazetesinde, 28 Haziran tarihli Washington Radyosuna atfen intişar eden bir nutkundan:

Başkan Truman bu nutku Missouri eyaletinde vermiştir. Son kısmını aynen dercediyorum:

«Bu kadar zaman gözyaşı ve çalışmayı boşuna israf etmiş, halkımızın olduğu kadar Sovyetler Birliği, Büyük Britanya ve diğer müttefiklerimiz halkının özünü teşkil eden gençlerimizi boşuna feda etmiş olmağı kabul edemeyiz.

Zannederim ki bütün Birleşik Amerika halkı da benim kadar, devamlı bir sulhun kurulmasını istemektedir.»

Başkan Trumanın nutku

2/Temmuz tarihli Radyo yayımına atfen Başkan Truman'ın 3/7/945 tarihli (Tan) gazetesinde nakledilen, nutkundan ayırdığım kısımlar:

«Başkan Truman; bugün Birleşmiş milletler beyanamesini âyan meclisine takdim etmiş ve tasdikini istemiştir. Ve bu münasebetle şunları söylemiştir:

Beyanname 50 millet mümessillerinin imzasını ihtiva etmektedir. Milletlerarası adalet divanının Statüsü beyannameye ilâve ve idhal edilmiştir. Tasdikini sizden istiyorum.

Dünya yüzünde bulunan milletler, bizim burada yapmakta olduğumuz şeyleri büyük bir dikkat ve derin bir ümitle takibedeceklerdir.

Bu beyannamenin ruhunu ihtiva eden ve sulhu seven bütün hükümetlerin hükümlerlerinin eşid olması prensipine dayanan Milletlerarası teşkilâtının teşkili ve dünya barışının idâmesi; Milletlerarası emniyetin vekayesi için, büyük, küçük bütün hükümetlerin mensup olabilecekleri bir teşkilâtın vücade getirilmesini istiyen bir takriri [âyan Meclisi zaten birbuçuk sene evvel] kabul etmişti.

Takdim etmekte olduğum vesika; tamamile bu milli ve Milletlerarası zaruretin bir ifadesini taşımaktadır.

Beyannamenin gayesi aşikârdır; İstikbâlde harbin önüne geçilmek istenmektedir.

Milletlerarası nizâ ve ihtilâfların, barış vasıtaları ve adâlet prensipleriyle halledilmesine gayret edilmektedir. Dünyanın her tarafında terakki, ve eskisine nazaran daha iyi hayat şartları temin edilmesi istenilmektedir. İnsan haklarına ve esas hürriyetlere karşı bütün dünyanın hürmeti temin edilmek istenilmektedir. Bütün bunlar, ırk; dil, ve din gözetilmeksizin bütün erkekler ve bütün kadınlar için temin edilmek istenilmektedir. Milletlerarası kargaşalıklara ve nizâa karşı bu tamamıyla tespit edilmiş ve değişmez bir muahede değildir. Bu vesika ıslah edilebilir. Ve seneler geçtikçe bizim kendi anayasamız ıslah edildiği gibi bu vesika da ıslah edilecektir.

Bu beyanname devamlı barışa giden yegâne yolu göstermektedir. Barışı seven milletlere elimizi uzatmak hususunda ve bu yol üzerinde gayemize erişmek için kat'î ve sarsılmaz bir azim göstermekte tereddüt etmeyelim. Zira biz, bu gayeye ulaşabiliriz.»

«Beyannamenin süratle ve müstacelen tasdik edilmesini beyan ederim.»

Başkan Trumanın mesajı

4/7/945 tarihli (Tan) gazetesinde Vaşington — 3 (A.A.) kaydile Başkan Trumanın Birleşik Amerikanın İstiklâl günü münasebetiyle Amerika milletine yaptığı bir mesaj nakledilmiştir. [Bu mesajdan bazı kısımları] aşağıya dercediyorum.

«Başkan Truman bağımsızlığın ilânından 169 sene sonra Birleşik Amerikanın; Avrupanın kurtuluşuna yar-

dım etmiş olmasından gurur duyduğunu söylemiştir. Ve nutkunu şu cümlelerle bitirmiştir:

«İnsanların hepsinin hak bakımından birbirleriyle eşit olarak yaratıldıkları ve refah, hürriyet veya yaşamak gibi inkâr edilmez bazı haklara sahip buldukları için başka memleketlerde de bizim istiklâl günümüzün ilânının kutlanmasına hararetle iştirak edilecektir.

Türkiyeden Amerikaya mesaj

5/7/945 tarihli (Tan) gazetesinden:

Ankara — 4 Temmuz — (A.A.) — Dış işleri Bakanlığı Genel Sekreteri büyük elçi Cevat Açıkalın; bugün Amerika Birleşik Devletlerinin istiklâl bayramı münesebetile Radyoda şu demeçte bulunmuştur:

«Birleşik Amerika bugün istiklâlinin 169 uncu yıl dönümünü sevinç ve zafer havası içinde kutlamaktadır.

Bugün dünyanın dört bucağında bulunan ve memleketlerinin kuruluş tarihindenberi en mukaddes ülkü bildikleri istiklâl için, insanlık ideali için, kara tahakküm zihniyetine karşı savaştan Amerika öz evlâtlarının gözleri anavatana müteveccih, kalbleri anavatana düşünererek hemâhenk olarak çarpmakta ve kendilerini şevk ile feda edendir, vatanları uğrunda, insanların en mukaddes hakkı olan hürriyet ideali uğrunda, insanlık ah-lâkı uğrunda, kanlarını cömertçe bu gaye için akıtan evlâtları ile değil yalnız Amerika hatta bütün insanlık âlemi iftihar duymalıdır.

Hürriyetin ve istiklâlin kıymetini bütün tarihi boyunca, hayatında hayattan daha üstün telâkki etmiş olan Türk milletinin bu mesût günde Amerika milletine ne kadar yakın olduğunu ve millî bayramına nasıl candan iştirak ettiğini hepimiz pek iyi anlarız.

Türkiye bir milletin, bir memleketin istiklâline, ülkesine göz atmayı, el uzatmayı nasıl beynelmilel en büyük suç bilirse, Amerikada bunu irtikâp edilebilecek en büyük günah telâkki eder ve bunu böyle telâkki ettiği içindir ki ikinci dünya savaşına sebebiyet veren sulhsever ve mâsum memleketlere saldıran menhus tahakküm zihniyetine karşı koymak için bütün varlığı ile atılmıştır.

Böyle bir mukaddes dava uğrunda memleketimizin daha ilk gündenberi saldırgana karşı koyan sulhsever memleketler yanında yer almış olmasından dolayı Türkiye Cumhuriyeti müftehirdir.

Artık bir aralık dünyaya saldıran kara kuvvetin belkemiği kırılmıştır. Dünya üzerine çöken kâbus yakın bir âtîde tamamen dağılacaktır. Hakikî bir refaha ve hakka müstenid, her türlü tehditten âzade sulha kavuşmak insanlığın hakkıdır.

Dünya emniyeti, milletlerin saadeti ancak ve ancak milletlerin, memleketlerin birbirine hürmet ve tesanüd etmeleri şartıyla tesis edilebilir. Bu ise yalnız beynelmilel ahlâk ve vicdan üzerine müessesistir. Türkiye bu büyük şerefli dâva uğrunda bütün mevcudiyetile yer almayı en mukaddes vazife bilecek milletlerden biridir.

Birleşik Amerikaya millî bayramını tebrik ederken Amerika milletine yurttaşlarım nâmına «gazanız mübarek olsun» derim.

Din ve insanlık :

Din gayesi — insanlık

Dinde gaye insanlıktır. Din: insanlığın müeyyidesidir. Allahın birliği ve âlemşümûl hâkimiyeti esasında insanları birleştirecek ve nizamlıyacak yegâne vasıta; din-

dir. Felsefe ile insanlar, birleşemez, nizamlanamaz, ve inzibat altına alınamaz.

Kanunlar; yer yer, ve her yerde zamana, ihtiyaca göre değişir, nizamlar; muhtelif insan ictihadlarına göre değişir. Değişmiyen tek esas, Allah mevzuatıdır ki o, fenalığı; bütün insana göre bir ölçüde tayin ve men eder. Faziletli bir hakikate göre tesbit ve teşvik eder, ve insanları bu esaslarla mükellef kılıp hak ve adalet üzere birleştirir ve hükmü, kuvveti ve ebedî müeyyidelerile inzibat altına alır.

İnsanlık:

İnsanlık; Allahın dünya yüzündeki en şerefli, en kabiliyetli mahlûkundan mürekkep ilâhî bir ailenin birleşik ismidir.

İnsanlık; birliği hedef tutar. Hisde, fikirde işde birliği talep eder.

Din dahi birliği hedef tutar, Allaha birliği ve Alaha hizmette iş birliği ister. Elbette bunun da iktzası hisde, fikirde, işde birliktir. Aynı bir aile içinde tam bir kardeşliktir.

Mademki herkes, Allahtan bir ruh taşıyor, ve bütün mevcudatın kadrosunu aynı ruh vücûde getiriyor. Madem ki her kes, Allahtan bir mükellefiyet ve mes'uliyet taşıyor, ve Allahın hilkatteki muradı, herkes için aynıdır, ve her gün her kesten istedikleri de aynıdır, ve bu da kardeşlik ve iyiliktir. Ve netice itibarile madem ki her mahlûk; Allahındır ve onun muhabbeti eseridir. Ve dinler; mahlûka karşı tam bir alâkanın ifadesidir, insanlar, Allahtadır, Allahın muhabbetile yaşamakta ve yetişmektedir. Elbetteki insanda da ilk hissin, ilk fikrin Allaha muhabbet ve teslimiyet ve Allah halkına alâka ve samimiyet esasında bir inkişaf göstermesi zarurîdir.

İşte birliği vücude getirecek olan bağ, bu muhabbet ve bu alâka bağlarıdır.

Yine madem ki insanlar, Allahtan geldiler, Allah da yaşıyorlar, ve Allaha dönüp gidiyorlar, netekim insanlık bir güneşten intişar eden şua huzmesi, ve insan; bu huzmenin zerreleri gibidir. Biz bu zerreleri yere yayılmış ve kesret halinde görüyoruz. Fakat aslı göktedir, ve menbaı birdir.

Biz güneş nurunu düştüğü yerlere göre ayıramayız. Kısımlara, sınıflara bölemeyiz. Zira o; yukarı aşağı; ma'mur, harap, her yer güllüg ede küllük ede düşer. Onun mahiyeti yerle değişmez, onun esas vazifesi de yerle değişmez çünkü insanın da mahiyeti ve vazifesi hiç bir yerde değişmez ve değişmemek gerektir.

İnsan ruhu; böyle birliğin içinde olduğu gibi cismi de aynı tekneden bir parça çamurdur. Ve nihayet bir tek babanın ve ananın evlâdıdır.

Umumun tesellisi

İkinci Cihan Harbinin ölçüsüz, tahribat, ıstırap ve kayıplarından sonra umumun ümit ve tesellisi; San-Fransisko da toplandı, çünkü; hâli ve istikbâli kurtaracak yegâne çarenin (insanlıkta birlik) olduğunu her kes anladı, ve bu birliği vücûde getirmek için her milletin murahhası oraya ne derin bir emel ve arzu ile, ne tehalikle koşuştu. İşte karşısında ve içinde yaşadığımız en son vak'a ve en açık bir realite bize bir hakikat olarak gösteriyorki, birlikten başka kurtuluş çaresi yoktur. Ve birlik içinde insanlık prensiplerinin her millet için kabulünden, her muamele ve münasebete bu prensipleri; hak ve adalet ölçüsünü hakim kılmaktan, akıl ve mantıkı öne almaktan başka çıkar yol yoktur.

İşte din; insanlığı öğretmek, bu ölçüleri getirmek

ve yaşatmak için gelmiştir. Cennet ve Cehennem bu ölçülere riayet veya riayetsizliğin karşılığı olarak göz önüne konmuştur.

Kardeşlik:

Kardeşlik; insanlığın gayesi ve birliğin tam bir ifadesidir. Allah; müminlerin kardeş olduğunu bildiriyor. O halde Allaha iman olanlar; insanları kardeş bilmek mecburiyetindedir. Ve Allaha itaat edenler; insanlara karşı kardeşçe hareket etmek mükellefiyetindedir. Kardeşliği fiilde tahakkuk ettirecek olan şey; Allaha imanda din gayesinin tahakkuk ettireceği şeyin aynıdır. Digergamlık!

Digergâmlığı vücade getiren his; muhabbettir alâkadır. Allaha muhabbeti olanın her mahlûka alâkası olur. Ve böylesinin gayreti, himmeti, cömertliği, ve fedâkarlığı olur.

Allaha (kulluk) da tahakkuk etmek isteyen; Allaha teslim olur. Ve netekim ancak Allaha teslim olan; islâmiyette tahakkuk eder. Bu halde kul; hiç bir şeyi Efendisinden esirgemez, canına kadar her şeyi efendisinin hizmetine vakfeder. Allaha hizmet ise insanlığa, yani İlâhî bu aileye hizmetten ibarettir. Dinler, emirler, nehiyeler hep insan içindir. İnsanlığı kurmak içindir.

Bugüne kadar dünyada kardeşlik teessüs etmemiş ise bu; yine müstebidlerin, yani insanlara tahakküm edenlerin şahsî menfaatleri, siyasetleri hesabına gösterdikleri muhalefetten, ve insanların gafletini, ve bilgisizliğini mütemadiyen bu yolda istismar etmiş olmalarındandır.

O müstebidlerdir ki, dini de, dinsizliği de hep kendi şahsî menfaatleri bakımından ele almışlar, ve hakikatte her şeyi kendi hesaplarına göre ayarlayıp telkin etmişler ve yürütmüşlerdir.

Allaha teslimiyet; Allahın iradelerine tebâiyettir Bu

iradelerin başta geleni; kardeşlik, ve kardeşlik hukukuna ve mükellefiyetlerine riayettir, bu hukuk ve mükellefiyetleri insanlara öğreten Allahın kitaplarıdır. Allah; hepimizin içine aynı ruhu koymuş ve cümleye bu hissi yaymıştır. Yalnız insanlar değil hayvanlarda dahi bu böyledir. Her hayvan hemcinsinin arasında rahatlanır, ne kadar dağıtılsa yine bir araya toplanır. Her mahlûk tedanüd, ve yardım esasında (sevki tabii) ile birlik kurmaktadır.

İşte bu birleştirici, mütecânis ruh içimizde, ve cisimlerimizi toplayıp işletici kitap önümüzdedir. Bütün ıstıraplar; insanların Allaha teslimiyet yerine birbirine teslimiyetlerinden ileri gelmiştir. Fakat Allaktan başka hangi fani; kulunu, kölesini, eli altındakilerini, tam bir adalette sevk ve idere edebilir. Onun içindir ki en salim idare usûlü için insanlar; Demokrasiyi yani halk hakimiyetini seçmişlerdir. Zira Halkın hâkimiyeti Hakkın hakimiyeti demektir.

İmdi:

Meşru haklar:

Bir insanın; düşmanından (Kayıtsız şartsız) teslim olması talebi; haklı olabilir mi? bu teklifi düşman kabul ettiği takdirde ise, insan; Allaha ve insanlığa karşı büyük mükellefiyetler ve mesuliyetler yüklenmiş olmaz mı? Ve bunların hakkıyla ve tamamıyla ifasına beşerî imkân tesavvur olunabilir mi?

Teslim olan; teslim alana, artık Allahın bir vediasıdır. Ona karşı bir baba, bir ana, bir kardeş gibi hareket etmek, tam bir hayrihahlıkla, mertlikle, cömertlikle muamele etmek, tam bir âlicenaplıkla, centilmence münasebet tesis etmek zarureti vardır.

Halbuki insan; ne de olsa beşerdir. Husûsî hislerinden tamamile tecerrüt ederek bunu kolay yapabilir mi?

Teslim olan taraf bir fert olsa, yine ne ise, ya bir cemiyet olursa; hatta muhtelif milletlerden mürekkep bir zümre olursa; işte o vakit mesele büsbütün mühimleşir. Zira bu cemiyetin her ferdi tarafından bu derece diğergamlıkla ve aynı seviyede iyi bir muamele ifası hiç mümkün müdür? Her fert; aynı ahlâkta, aynı hisde, aynı olgunlukta mıdır?

Kusursuz bir Allah'tır. Mutlak bir adâlet ve hikmetle ve her yaptığını bilerek hareket imkânı, yani hatasız muamele; ancak Allaha mahsustur. Nitekim her dinin esası ancak Allaha teslimiyettir. Ve ancak Allaha teslim olan kurtuluşa erer, çünkü onun velisi, kefilisi Allah olur. Ve insan ıstırapları; Allah'tan gayrisine teslimiyetten ibaret bir yanlışlığın akıbetidir.

Nitekim İncili Şerif; (İki Efendiye) hizmet edilemeyeceğini tasrih eder. [A] ve diğeri bir yerde: (Siz Allahın emrini bırakıp insanların an'anesini tutuyorsunuz) der [B] ve diğeri bir yerde [C] : (Her kim Allahın iradesini yaparsa, o benim; kardeşim, kız kardeşim ve anamdır.) buyurur.

Zira:

İnsana teslim olan; esir olur. Allaha teslim olan ise bilâkis hür olur.

İmdi:

Esirin mütehakkimden bekliyeceği ne olabilir? Kendi gibi bir fâninin keyfine tâbi esirin mütehakkime karşı fikri, hissi de ne olabilir?

Esaret; o acı şeydir ki; mütehakkim lutuf de etse

[A] (Matta — 6 — 24)

[B] (Matta(Markos) — 7 — 8)

[C] (Matta — 13(12) — 50)

ağır gelir, esirin içine batar; fenalık da etse! zira onu esir kılan, ona esasen en büyük haksızlığı yapmıştır. Bunu ona unutturacak kıymette bir şey; yine hürriyetten başka ne olabilir? ve o hürriyet verilmedikçe esir ne ile esasta tatmin edilebilir?

Böylece:

İnsanlar birbirine karşı fena göz, menfi his taşıdıkça, insanlar benliklerini birleştirmedikçe, ve o benlikleri insanlığın müşterek benliğinde eritmedikçe, harp hadiselerinden tamamen ne kurtulabilir, ne de hakimlik, galiblik tali'ini ebedî olarak kendi elinde bulundurabilir. Bu ikinci Cihan Harbinde dünya gözü ne ibretler gördü. Milyonlarca insan canına ve kanına, hudutsuz harâbeler bahasına mâlolan bu ibretler; bir işe yaramalıdır. Bu bir harp devresi içinde talih; galibliğin de mağlubiyetin de tadını her tarafa tattırılmış, ve nihayet her iki tarafın da ibret alacağı bir hakikat meydana çıkmıştır. İşte marifet; bu hakikati daima gözönünde bulundurmamak ve haksızlıklardan bundan sonrası için tamamiyle sakınmaktır.

İnsan; bir hal üzere durmaz, kuvvetli zayıflıyabilir, zayıf kuvvetlenebilir. Dünyada öyle bir devir, yepyeni öyle bir devir açılmalıdır ki ne kuvvetlinin kuvveti, ne de zayıfın zaâfi kendi başına ve dünya başına belâ olmasın.

Bunun da tek çaresi, bütün insanların Allanın mâlûm irâdelerine teslim ve tâbi olmalarından ibarettir.

Allaha teslim olmuş insan; onun hak ve hakikat ölçülerini; adâlet mefhumlarını peşinen kabul etmiş kimse demektir. İnsanlar bundan sonra birbirlerinin arasını bu esaslara göre kolayca hal ve fasıl edebilir. İhtilâf zuhurunda birbirlerini Allaha teslimiyete davet eder.

Allahın hükümlerine rıza göstermekle her ihtilâfı halleder, ve her tehlikeyi önleyebilir. Bu iyi niyetin başaramayacağı bir iş yoktur. Bunun yenemeyeceği hiç bir güçlük yoktur. Elverir ki bu iyi niyeti evvelâ kuvvetli taraf gösterebilir, zayıf veya mağlup taraf; zaten hak ve adaletten, insaf ve merhametten başka bir şey isteyecek durumda değildir. İşte aynı esaslarda kuvvetli ve zayıf birleşmedikçe ve kuvvetli, veya galip taraf, bu iyilikte önyak olmadıkça dünya düzeninde kat'î bir merhaleye varılmış olmaz, aksi halde eski binlerce senelik usul devam edip durur. Mağluplara veya zayıflara zorla kabul ettirilen hükümler; intikam ve aynen veya daha fazla mukabele hissinden, mukabele gayretinden başka bir şeye yaramaz, bir taraflı hükümlerle mahkûmda dostluk peyda olmaz, ve düşmanda da düşmanlık sönmez.

Halbuki tarafeyn; Allah hükümlerini ihtilâfların haline esas ve Allahın kefaletini; vekâletini aralarına hakim kılsa yani tarafeyn aynı derecede Allahın iradelerine teslimiyet ve itaat gösterirse; artık, insan için ne izzeti nefis meselesine ne de bu gibi tahrik edici menfi hislere, ve muharrik edebiyata yer kalır.

Meselâ:

Bu ikinci Cihan harbinde Almanlar, Fransayı mağlûp eder etmez, bu İlâhî teklifi İngilizlere yapaydı, Amerika harbe girmeden elbette harp biter, ve sulh; senelerce evvel ve ebedî bir mahiyette başlardı. Zira ne halde, ne de gelecek için bir dava, muharrik bir mes'ele ve his kalmazdı. Ve dünyanın küçük büyük her milleti bu nimetten nasibini alırdı, bütün insanlar; insanlık haklarından ve dünya nimetlerinden müştereken istifade imkânları bulurdu. Ve dünya da hakikî bir kurtuluşa ererdi.

Bu fırsat 945 de Anglosaksonlarla Rusların galibi-

yetleri sırasında da ele geçti. Geç dahi olsa bu prensiplerle mazînin hesapları, ve onun fena sistemleri, gelenekleri, tasfiye edilirdi. İstikbale kinsiz endişesiz girilirdi.

Fakat kimse ümitsiz değildir. Vakit geçmiş değildir. En iyi iş, bir çırpıda olamaz, Allahın tekâmül kanunları insanı adım adım yürütür. Ve her adımda yeni ufku bozuk ve düzelecek taraflarını insana göstererek öteki adımları hazırlar.

Evet yeni sulhun beşeriyeti bir kurtuluşa götüreceğine [adım adım, merhale merhale dahi olsa] muhakkak bir kurtuluşa erdireceğine kaniim.

Bazıları şöyle düşünebilir ve der:

«Büyük ve küçük bu kadar devletin, hususî düşüncelerindeki bu kadar ihtilâfın te'lifi; hiç mümkün olabilir mi?»

Cevabım şudur:

İyi niyet olunca her şey düzelir, en fena niyetli olan bile bir iyi niyet çoğunluğu karşısında iyi niyete uymak mecburiyetine girer. Kuvvet zoru ile siyaset yoluyla hususî menfaat temini imkânı kalmayınca, ve herkes kendi meşru' haklarının emniyette olduğunu görünce; muhalif muvafık herkes uysal bir vaziyet alır, ve çoğunluğa ister istemez katılır, netekim dünyadaki küçük milletlerin keyfiyet ve kemmiyet itibarile mevcut yekûnu da hesaba katılmıyacak şey değildir. Onların dilekleri zaten en basit ve esas haklardan ibaret olmak gerektir. Onlar; esas menfaatler karşısında, gelecekdeki büyük tehditler, tehlikeler önünde hususî ihtilâflarını pek çabuk halledebilirler. Zaten onları hayallere sevk eden, ihtilâflara düşüren haricî tesirlerdir. O tesirler bertaraf olunca; tabî hal avdet edebilir. İmdi iş; hak ve hakikat-

te birleşmektir. Ve bu esasta birleşmeğe dünyada pek büyük bir ekseriyetin hazır olduğunu Sanfransisko konferansı göstermiştir. [29]

[29] « İngilterede değişiklik »

Bu formanın provası elimde iken İngilteredeki değişikliği gazetede okudum, insanlık mevzuu ile ve dünya siyaseti ile olan mühim alâkasına binaen iktidarı ele alan İşçi Partisi liderinin ilk nutkunu ve bu nutku ile ilân ettiği Parti ideali ve programı esaslarını hemen buraya dercediyorum.

28/7/945 tarihli (Tan) gazetesinden:

(Londra — 27 Temmuz 945 (A. A.):

Başbakan M. Attlee kral tarafından yeni hükûmeti kurmağa memur edildikten sonra Buckingham sarayından çıktığı sırada söylediği nutukta şöyle demiştir.

Nutukdan bir kısım:

«Biz, milletlerarası büyük bir işçi kitlesi teşkil etmekteyiz. Senelerdir takip ettiğimiz kendimize has bir siyasetimiz vardır. Bu siyasetin prensipleri basittir. İnsanlar arasındaki kardeşlik esasına dayanır. Biz, harbi ebediyen bertaraf edecek bir güvenlik kurmak istiyoruz. Bütün dünya milletlerinin refaha ve rahata kavuşmasını, bütün dünya milletlerinin tam bir işbirliği yapmasını istiyoruz. Burada, kendi memleketimizde, bizi büyük vazifeler bekliyor. Harpten doğan yaraları sarmak, yıkılan evlerimizi yeniden kurmak zorundayız. Bu memlekette, yüksek yâni herkes için varılması mümkün en mükemmel bir hayat seviyesi tesis etmeğe mecburuz, ilerlemeğe müştak genç adamlardan ve genç kadınlardan ve keza onlar kadar ta-

« Fenalık kuvveti » " Şer ve şerir "

Kitabın sonuna tahsis ettiğim insanlık makalesini matbaaya vereceğim sırada, bir ahbabımdan aldığım mektupla «fenalık kuvveti» hakkında hususî bir izahat talebi ile karşılaştım. Ahbabım diyor ki: (İsviçredeki ruhiyat âlimi) bir dostumdan bu harp içinde aldığım mektupta (fenalık) kuvveti hakkında şöyle deniyor: «Fenalık; içte bir zulmettir. Ve böylesi yer altı kuvvetinin hüküm ve tesiri altındadır. Her insan ruhu; bu (Lösi-ferien) ve (Erimanik) kudretlerle mücadele mecburiyetindedir. Aksi halde hür bir nefes temin etmek mümkün değildir. (Fenalık); Amerikada doğan bir ceryanın iddia ettiği gibi yok değildir. Elbette vardır. Hatta dünyanın iç yüzünde faal müthiş bir kudret halindedir. Daha doğrusu bir ordu halinde birleşiktir. Bugün dünyayı saran kasırga o kuvvetin faaliyetidir... hakikatleri inkâr ve Egoizm, zulüm vesair fenalık halleri o kudretin tezahürleridir. . . .»

29 uncu haşiyenin devamı

rakkisever ve aynı zamanda tecrübe görmüş erkeklerden ve kadınlardan mürekkep mükemmel bir kamaramız olacaktır. Çok büyük bir teşebbüse demokrasi, medeniyet ve sosyal adâlet teşebbüsüne atılacağız. Sorumlarımızı yükleniyoruz. Büyük bir davânın yoldaşları gibi ilerleyelim, herkese iş temin edeceğiz. İşçi partisi bütün İngiliz halkının bizimle işbirliği yapmasını telep eder.

Yeni başbakanın sonra söz alan M. Bevin, işçilerin zaferini «İngilterede şahsa dayanan hükümet tarzının sona ermesi gibi ilân etmiş ve ilerde İngilterenin «halktan bir adamın diğer memleketlerin halk adamına hitap eden» bir memleket olacağı söylemiştir..

mütaleam :

« **Gizli kudretler** »

Eserleri ile mevcudiyetleri hiss olunup asılları iyi bilinmiyen gizli kudretler vardır. Yukarıdaki mektupta bahsi geçen «Kudret» de onların biridir. Bu kudretlerin mahiyetlerini ve asıllarını insanlar, acizlerini hissettikleri ilk günden araştırmağa başlamışlar, ve malûm olsun, meçhul olsun kendilerini korkutan her kuvvete karşı da korunmak için birleşmeğe koyulmuşlardır.

" **Fenalık** "

Eseri fena telâkki edilen bir Kudret vardır. Ona kimi şer, diyor kimi fenalık diyor. Bu ikinci Cihan harbi vesilesile Garp ajanslarından akseden isimleri veya vasıfları da (fenalık kuvveti), (fenalık ruhu), (şer ruhu) veya (şerir) mahiyetinde tarif edilen bu kuvvetlerin isimlerinin hepsini (menfi) kelimesinde toplayabiliriz ki bunun zıdları da (müsbet) de toplanır.

" **Anlamak** "

Hakikatleri anlamak için insanlar; iki araştırma yolu takibetmişlerdir. 1) Murakabe, ve 2) laboratuvar. Her iki yolda da bir hakikate vakıf olmak, bir gayeye erip muvaffak olmak için, çalışılıyor, fakat, bu bir tekâmül ve talih meselesidir. İnsan ekseriya zannettiği şeyi hakikat sanır, ve bir takım hesaplar, o yanlışa göre hesap, veya fikirler, o batıla göre bina edilir. Ve bu yanlışlıklardan hudutsuz fenalıklar doğabilir.

Bir misal:

Bu İkinci Cihan Harbi içinde bir İngiliz dostumla sohbet ediyorduk. Söz dünya ıstırabına intikal etti. Din-

dar ve çok ahlâklı olan dostumdan sulh hakkında bir temenni niyazı işideceğimi zannediyordum. Halbuki o; aynı mevzua temas etti «(Fenalık kuvveti) yer yüzünden kalkıncaya kadar harbe devam edeceğiz.» diyordu. Hakikî bir Hıristiyanın ağzından harbin uzatılmasına müsait bir söz işitmek; fevkalâde bir hadise idi. Acaba bu çok temiz hisli, vs çok iyi niyetli Hıristiyan dostumda bu fevkalâdelik neden zuhur ediyordu. Bu; elbette hak ve hakikat sandığı bir kanaatin mahsulü idi. Fakat bu fikir; bu içtihat; hakikaten hak ve doğrumu idi. Hayır, değildi. Bu; harbi uzatmak isteyenlerin dindar İngilizler üzerindeki propaganda telkinleri idi.

Bu; hak ve hakikat değildi. Çünkü: (Fenalık) kalabilir, fakat (fena) lar yer yüzünden kalkamaz, çünkü: fenaların iş başına gelmeleriyle açılan harp söndürülebilir; ve harbi açanlar imha edilebilir. Lâkin bu fenalığın kökü derindedir. Her gelecek nesildedir. Her nesilde aynı fitrattakiler yetişiyor, ve yetişecektir. Dünyadan Hitleri kaldırmakla (Hitlerlik) ve (Hitlercilik) zihniyeti kalkamaz. O zihniyeti taşıyacak fitratta doğmuş büyüyen ve doğup büyüyecek insanlar var. İmdi dünyadan kaldırılması gereken bu; fitrat değildir. Zira bu fitrat dünyada peyda olan bir şey değildir ki, dünya vesaitiyle iazâle edilsin. Bu; Allahtan gelen ve dünyaya insanlarla beraber karışan bir mizaç, bir tabiattır. Bu tabiatı insan nesillerinden yok etmek mümkün değil, ve bu tabiatın yalnız bu nesilde veya Almanyada zuhur ettiğini farzetmek de doğru değil. Almanların ruesası yokedilmekle bunun kökü Almanyadan veyahut bütün dünya milletlerinden sökülmüş olmaz. Bu mizacın Almanyada nisbeten daha çok şahlandığını görmemiz; Almanyada bugün, bu neslin siyasetini idare edenlere bir çok fırsatlar verilmiş, olmasındandır. Hitler; içde dışda bu

fırsatı bulamıya idi, milyonlarca Almanı maddî ve manevî bu kadar fedakârlığa sürükleyemezdi. Binaenaleyh iş; Hitlerleri ortadan kaldırmakla suyun ardı kesilmez. Suyun taşmasına sebep teşkil eden tazyikleri, mahrumiyetleri, dünyadan kaldırmakla su sathında sükûn ve muvazene temin edilebilir. Çalışılmalı ki fenalık denilen şey kıymet kesbetmesin. Ona müracaat için çaresizlikler vücut bulmasın.

Dinler; fitne ve nifakı küllü bir ateşe benzetir, ve onun külünü eşeliyeni, o ateşi karıştıranı takbih eder.

Zaten bu böyle olmıya idi, Dinde Takva emirlerine yani fenalıktan çekinme emirlerine lüzum kalmazdı. Fenalık, istidadı insanlarla birlikte doğuyor ki bu emirler konmuştur. Din ve nizamları; yani cemiyet ve nizamları; hep bu fenalıkları önlemek için, bu fenalıkları önleyecek bir kuvvet, bir teşkilât, bir cemiyet vücade getirmek, bir nizam ortaya koymak içindir.

Kuraklık, yaşlık bir zıt haldir. Her ikisi haddini aştığı dakikada (menfi) birer mahiyet iktisap ederler. Ve ikisi birer fayda temin ettikleri müddetçede (müsbet) olurlar.

Fenalık; olmaya idi iyilik vücut bulmazdı. Veya iyilik zarureti hissedilmezdi. İnsanların birbirine sokulmak suretiyle cemiyet kurumaları, birbirlerine dayanacak güvende birbirine yardımcı ve faydalı olmaları, hep fenalığa karşı koymak ve korunmak zaruretiyledir.

Nitekim bu ikinci Cihan Harbinde, ebedî bir sulha, doğru bütün milletlerin bir elbirliğine, işbirliğine kalkmaları da yine bu emsalsiz fenalığın; azametiyle mütenasip emsalsiz bir iyiliğin doğmasına sebep olması neticesidir. Bü emsalsiz fenalık; bu derece müessir olmıya idi; insanlar, ve milletler alakalarını birbirine karşı

yine nazari bir mahiyetten ileri götüremezler, binlerce sene olduğu gibi yekdiğerinin zaafından istifadeyi yine düşünürlerdi.

O halde ebedi sulh için yapılacak şey, dünyadan Allahın işi olan fitratları kaldırmağı düşünmek değil, menfi fitratlıların faaliyetine bu günü de, yarını da, öbür günü de gayri müsait hale koymaktır. Bu ise tazyikle değil, tahkirle değil, adaletle, samimiyetle mümkündür. Dünyaya adaleti ikame etmek; haksızlıkların aksülâmelerine, kinlerine, intikamlarına içde, dışda yer ve eser bırakmamaktır.

Bunun husulü ise bir milletin veya bir kaç milletin yere serilinceye kadar harbe devam etmesini zaruri kılmaz. Ve bilâkis mahzurlu kılar. Zira Allahın izin verdiği, meşru saydığı harpler; ancak mütecavizin tecavüzünü defetmek ve mütecavizi hak ve adalet üzere bir sulh akdine razı kılmak hududunu hiç bir adım ileri geçemez, sulhe âit hiç bir şahsî, hususî gaye ve endişede; bu Allah hududunu meşrû olarak genişletemez. Harbin devamı müddetince onun hergünü değil her dakikası bile canların ziyana, yeni tahriplere malolmaktadır. Bunu kimler ödeyecektir. Mağluplar mı? Mağlupların zaten ekseriyeti kanun zorile harbe gitmiş ölmüş, değildir. Bunun sağ kalanlarına veya geride sağ kalan ailesine bunu tekrar ödetmek doğrumudur? Bu; Harbin, ezânın, cezanın sulhde dahi devamı değildir. İmdi, insanlar tamamen hak ve hakikat merhalesine erişmek için daha çok ikazlara ihtiyaçları vardır. Aksi halde bil-meyerek haksızlık ederler ve haksızlığı istemiyerek yasırlar. Halbuki dünyayı kurtaracak hak ve hakikattir.

«**Mukaddes kitaplara göre hayır ve şer**»
(Eş'ya — 41 — 4): «İşleyen ve yapan ve devirleri

iptidadan çağırın kimdir? Ben, Yehova'yım, evvel olan ve sonrakilerle olan Ben'im.»

Diğeri:

(Eş'ya — 45 — 8(7)): «Nuru vücûde getiren, ve zulmeti halkeden, selâmeti yapan, ve belâyı yaratan, bunların cümlesini yapan Rab; Ben'im.»

Diğeri:

(Eş'ya — 54 — 16) : «Helak edecek harap ediciyi dahi ben halkettim.»

Diğeri :

(Süleymanın meselleri — 29 — 13): «Mazlûm ve zalim adam birbirine rastgelir, ikisinin de gözüne nur veren; Rabdır.»

Diğeri:

(Mezmurlar — 39 — 9): «Dilsiz olup ağzımı açmadım, Zira sen yaptın.»

Diğeri:

(Dâniyal — 3(2) — 20): «Hikmet ve kuvvet ona mahsusdur.»

Diğeri:

(Mezmurlar — 62 — 11): «Kudret Allaha mahsusdur.»

Diğeri:

(Eremya — 18 — 6): «Ey İsrâil evi, [İsrâil evlât-ları], işte çamur; çömlekçinin elinde nasılsa siz, benim elimde öylesiniz.»

Diğeri:

(Mezmurlar — 22 — 28): «Zira melekût Rabbindir. Ve milletler üzerine hüküm süren odur.»

Havâri Mektuplarından:

(1 — Korintoslılara — 12 — 4:6): «Mevhibelerin çeşitleri var. Fakat aynı ruhtur. Ve hizmetlerin çeşitleri var, ve aynı ruhtur. Ve işlerin çeşitleri var. Fakat hepsinde, her şeyi işliyen aynı Allaktır.» [Ve İncil Şerifde buyrulur: (Yohanna — 4 — 24) : «Allah Ruhtur).]

Diğeri:

(Romalılara — 11 — 86): «Bütün şeyler ondan, ve onun vasıtasıyla ve onun içindir.»

Diğeri:

(Filipililere — 2 — 13): «Kendi rızası için sizde hem istemeği, hem işlemeği âmil olan Allaktır.»

Diğeri :

((1) — Korintoslılara — 8 — 4): «Birden başka Allah yoktur.»

Ve:

((1) — Korintoslılara — 8 — 6): «Herşey ondandır ve biz onun içiniz.»

Bir hakikat:

Yukarıda Musevi Mukaddes kitaplarından dercettiğim mukaddes vesikaların hepsi; Hıristiyanlar için mukaddes ve muteberdir. Zira Musevi mukaddes kitapları Hıristiyanlar için de muteberdir. Çünkü Hıristiyanların şeriât kitabı; aynı zamanda Musevilerin şeriât kitabı olan (Tevrat şerif) dir.

Bu mukaddes vesikaların herbiri bir tek hakikati tevsik etmektedir. O da şudur:

A — Allahtan başkasında kuvvet, kudret yoktur.

B — Her mahlûk; hayat, ilim, irade ve kuvveti Allahtan alır.

C —Mahlûk; müsbet, menfi her unsur; Allahın mülkünde,

Allahın işinde birer iş vasıtasıdır.

İmdi, (Melek) de (Şeytan) da (Saît) de (Şerir) de, (Müsbet) ve (Menfi) unsurların herbiri kuvvetini, fitratını, hassalarını ve hislerini ve iradelerini Allahtan alırlar. Nitekim (Ateş) de (Su) da hassalarını Allahtan alır. Ve Allahın irâdesine göre faide veya zarar verir. Vaktiyle Hazreti (Musa) dahi ve (Fir'avun) dahi kuvvetini Allahtan almış, mucizelerde ve karşı tarafın sihirbazlarında görülen hârikalar dahi Allahın kuvveti ve iradesi ile meydana gelmişti. Binaenaleyh ortada Allahın elinden başka bir şey yoktur. Ve harbi dünyadan kaldırmak için Allaha itaat ve teslimiyetten başka çare yoktur.

Doğruluk — Eğrilik :

Fıtrat bahsine temas edilmiş iken onu eksik bırakmamak için şunuda ilâve edeyim ki: hayatta görülen eğriliklerin saiki yalnız fıtrat değildir. Müsbet fıtratlı adamlarda vardır ki içine düştükleri hayat şartlarının iktizasına uyararak zorla, veya istemiyerek eğrilirler ve temayüllerine aykırı bu hayatın iç âzâbını da çekerler. Nitekim bu eğrilen hayata, girmemek eğrilmemek için her mahrumiyete bu yüzden katlanıp fıtratına sadık kalanlar da vardır. Fakat bu derece mukavemet edecek imkânlara veya seciyeye malik olmıyanlar; ideal sahibi olmıyanlar, âzap çekerek yaşarlar veyahut alışarak, hassasiyetlerini kaybederler.

O halde:

Her eğri fert; menfi fıtratlı değildir. Ve eğrililerin bütün vebali de ferden yalnız kendi boyunlarında değildir. Bu vebal; onlara eğri yollar gösterenlere, onları eğri yollara sevk ve teşvik edenlere de şamdır.

Hayat yollarını; zor, ve zaruret saiki ile eğrilerek büğrülerek geçmeğe mecbur kalanlar içinde bilâhara buna; (hayata intibak zarureti), veya (zamana uymak mecburiyeti) diyerek hükümler çıkaranlar, ve bu gibi tesellilerle avunanlarda olur. Hatta onların (zaman sana uymazsa, sen zamana uy!) gibi bir meselleri de vardır.

Mamafih, müsbet fitratlıların zamana uyarak eğri hareketleri mümkün olduğu gibi menfi fitratlılar hakkında da bunun aksi varid ve sahihtir. Yani menfi fitratlılar da; fitratlarına uygun eğri yollar bulamaz da ister istemez doğru yolda yürümeğe mecbur kalırlarsa, yani doğru yoldan gayrisinde yaşamak imkânı bulamazlarsa onlar dahi fitratlarına aykırı bu yola ister istemez girerler ve alışırlar. Ve fitratları değişmemekle beraber kendileri zararsız kalabilirler. Veyahut faydalı şartlarla ve müsbetlerle işbirliği yaparak faydalı dahi olabilirler. Elverir ki kendi tabiatlarına göre harekete, ve kendi fitratlarının icaplarını izhare fırsat ve imkân verilmemiş olsun.

« İnsanlık »

Bu faslı Türk Büyüğünün insanlık hakkındaki bir nutku ile açıyorum. Ve Şarkın garbın büyükleriyle ilim, hikmet ehlinin dünyaya nasihatleri ve beynelmilel vecizelerile bitiriyorum.

Şimdiye kadar mütalea ve tetkik ettiğimiz esas hakikatlere göre muhakkak ki dünya: insanlıkla ve insanların yükseltilmesi ile; insanların; Allah muhabbeti, Allah gayreti ile birbirine sarılmaları ile, hak ve hakikate doğrulmaları ile kurtulacak, saadete erecektir. Ebedî sulh, devamlı bir refah ve medeniyet; bu gayretle meydana gelecektir. İmdi kitabı da bu esasta başladığım gibi bu esasta bitiriyorum:

« Türk Büyüğünün nutku »

20 / Mayıs / 944 Tarihli «Tan» gazetesinden;

Türkiye Cumhuriyeti Sayın İnönünün 19/Mayıs/944 de Türk Gençliğine hitabeden nutkundan bir fıkra:

Gençliğe ve millete direktif ve hedef:

İleri insan, ileri millet ve yüksek insan cemiyeti; bütün çalışmalarınızda hedef olarak gözünüzün önünde durmalıdır. Kudretli vatansever bir nesil olarak Türk milletini omuzlarınızda taşıyacaksınız.»

Hıristiyanlık âleminde

Katolik Hıristiyan âleminin en büyüğü Papa cenaplarının nutku:

19/Mart/945 Tarihli «Cumhuriyet» gazetesinden: Vatikan — 18 — (A.A.) — Bugün St. Pierre meydanında yapılan büyük dinî törende büyük bir kalabalık hazır bulunmuştur.

Papa on ikinci Pie; St. Pierre Kilisesinin dış locasında görünmüş ve kısa bir hitabede bulunmuştur.

Papa; kendilerini dünyaya hakimiyet hayaline, ve cebir ve şiddet siyasetine kaptıranlara hitabederek onları tek selâmet yolu olan kardeşlik zihniyetine dönmeğe davet etmiştir.

Bundan sonra yarımın galiplerine, sulh teşkilâtından kendi lehlerine faydalanmak hevesinden sakınmağı tavsiye eden Papa, sözlerini bitirirken bütün Hıristiyanları yeni bir dünyanın ve hakikî bir sulhun doğması için duaya çağırmıştır.»

Mukaddes kitaplardan, Hıristiyan Azizlerinden, Anglo — Sakson ilim ve fikir adamlarından:

«Düstûrlar, vecizeler, ve temenniler»

Sulh hakkında:

Ey muhabbet Allahı, ey sulh meliki [hükümdarı], bütün dünyada muharebelere nihayet ver; günahkâr insanların kin ve gazabı ne kadar belirse de yine bize sulh ver, ey Rabbim, yine sulh ver. Tâ ki sana, denizden, karadan, her yerden tebcil ve tâzim sesleri yükselsin.»

H. W. Baker

Diğeri:

«Hazreti İsa gibi bütün ırkları sevmedikçe, bütün milletleri sevmedikçe dünya yüzünde sulh yolunda değiliz.

Grenfell

Diğeri:

«Ya Rab, senin sulh yolunda ben bir alet olayım. Kin olan yerde ben muhabbet saçayım. Haksızlık olan yerde af yayayım. Şüphe olan yerde iman vereyim. Ümitsizlik olan yerde ümit, karanlık olan yerde nur, keder olan yerde sevinç dağıtayım.»

S. Francis

Diğeri:

«Dünyadaki seslerin üstünde sema meleklerinin sesini biz daha üstün olarak duyuyoruz. Kin ve husumetin, harbin arasında muhabbetin daha kuvvetli olduğunu biliyoruz. Cenabıhak insanlara hüsnü niyet verecek, insanların da sulhu sevmelerini isteyecek.»

Diğeri:

«Sulhte ve harpte ancak senin yarın için ne hazırladığın mühimdir.»

Diğeri:

«Yarını ancak bugünden hazırlayabilirsin.»

Blount

Harp hakkında:

"Bir harp; daha bir çok harplere sebep olmaktan başka neye yarar."
Milton

Emniyet hakkında:

«Milletler de, fertler gibi yalnız kendi selâmetlerini düşündükçe emniyette değildirler.»

Diğeri:

«Bütün alemin terakkisi ve yüksek inkişafı kabil olmadıkça bizim emniyetimiz sağlam değildir.»

Washington

Diğeri:

«Kin ve husumet; hiç bir şey kazanamaz ancak sevgidir ki her şeye üstün olur. Dünyayı harbin ıstıraplarından kurtarmak için Cenabıhak elbette bir güneş doğduracaktır. Bundan hiç endişe etme. Onun yıldızı her vakit parlar.»

Diğeri:

"Genç, her erkek ve kadının birleşmiş bir milletler camiası vücade getirerek dünyaya yeni bir şekil verecekleri zamanı düşünüyoruz."

Roosevelt

Diğeri:

«Bir istikbale doğru gidiyoruz. Kanlı muharebe meydanlarından, korkunç harekâttan, ve tahribattan geçerek ilerliyoruz. Sade faziletlere ve insanlık asaletine güvenerek ilerliyoruz.»

Churchill

Diğeri:

«Hakkın kuvvetli olduğuna inanalım. Bu imanla vazifemizi görelim. Yolumuzu seçtikten sonra Allaha olan imanımızı tazeliyelim. Ondan sonra korkusuz, erkeğe ileriye yürüyelim.»

Lincoln

Din hakkında:

«Din ; bir hayat kaidesidir. Yoksa arızî bir şey değildir.»
Dısraeli

İman ve amel:

«Dua ; arzu ettiğin şeyi Allahtan istemekte değil, fakat Allahın senden istediğindedir.»
16 ıncı asır Mutasavvıflarından biri

Diğeri:

«Babam; [Allah] kuşları, çiçekleri sever. Her güzel ağacın bir yer tutmasını ister fakat her halde benim de bir vazifem olmasını ister. Nereye gidersem, nerede bulunsam, ne yaparsam bunu düşünürüm: Bu kadar güzel şeyleri seven Babam; [Allah] elbet benim de iyi bir iş görmemi bekler.»
Dorothy

Diğeri:

«Allaha inan ve elinden gelen iyiliği yap.»

Lyons

Diğeri:

«Yarabbi, efalimizin âkibetini düşünmeği bize göster, biz dostlarımızın hükmüne göre değil, herkesin, bizi ayıplamasına veya medih etmesine göre değil, senin muradına göre iş işliyelim.»

Kipling

«Yarın, Cenabıhakkın huzûruna çıkacaksın. Düşüncesine göre kendimizi hazırlamanın yegâne hakikî çaresi şudur: Allahla beraber yaşamak, her vakit onunla karşı karşıya olduğumuzu bilmek ve onun bize hiç bir suretle yabancı olmadığını düşünmek.»

Brooks

İyilik:

«İyilik etmenin zevkini alınız.»

Goldsmith

Diğeri:

«Hiç kimse bir iyilik ettiği için pişman olmamıştır.»
Shakespeare

Diğeri :

«Her mukaddes şeyi sevmek için içimde bir ihtiyaç var. Denizde, ormanda hep Allahı sevmek isterim. Fena-
nalık bir tarafa çeker, bu yoldan saptırır. Fakat ne ka-
dar kapansa, bir kalbin içinde hep dışarıya çıkmak is-
tleyen bir iyilik arzusu vardır.»

Baldvin

Başarı:

«İnsanın bedeni mahpus olabilir. Fakat ruhu yine
hür kalarak.»

Russell

Diğeri:

«Zayıf adamlar, fırsat çıkacak diye beklerler, kuv-
vetli olanlar fırsatları icat edenlerdir.»

Marden

Diğeri :

«Bütün kalbimizle başarmak istediğimiz işler var-
dır ki, Yalnız istemekle husul bulmaz, bunları başara-
bilmek için yorucu mesâîye ihtiyaç vardır.»

Roosevelt

Diğeri:

«Bir işi yapıp bitirdikten sonra buna muvaffakiyet
dersiniz. Lâkin onu başarmaya çalıştığınız zamandır ki
asıl saadeti duymuş olursunuz.»

Damons

Diğeri :

«Hiç büyük bir başarı yoktur ki yine büyük bir
şevk ve heyecanla varılmış olmasın.»

Emerson

Diğeri:

«Bu iş başarılmaz deyen adam her vakit tekzip edilir. Çünkü ondan başka biri o işi yapar.»

Diğeri:

«İyi bir şöhret bir çok işlerle kazanılırsa da bir tek hareketle kaybedilir.»

Diğeri:

«Sana en yakın olan vazifeyi yap, sonra yapacağın apaçık belli olur.»

Carlyle

Diğeri:

«Güneş batarken düşün, o seni bugün hiç iyi bir iş yapmamış olarak eli boş bir halde bırakıp gitmesin.»

Stanford

Ümit ve sevk:

«Muvaffakiyet; hiç hata etmemekte değil, ancak düşüğünüz zaman kalkabilmektedir.»

Diğeri:

«Dün bir rüya idi, yarın ise bir hayaldir. Fakat bugün bir hakikattir. Eğer iyi iş görürsen; geçen gün senin için bir saadet, her gelecek gün de bir ümit hazinesidir.»

Hint darbu meseli

Diğeri:

«Benim ümidim sendedir.» (Mezmurlar — 39 — 7)

Diğeri:

«Karanlık daimî kalacak sanırız, halbuki gecenin sonunda sabah yıldızı doğar.»

İyilik ve ebediyet:

«Ebedî hayat; Allahın sevgi olduğunu bilmektedir. Ve birbirlerini sevenleri hiç bir şeyin ayıramıyacağını bilmektir. Bu hakikati bildikten sonra artık mevtin dehşeti kalmaz.»

Hammond

Diğeri:

«Bunu düşünerek insan müteselli oluyor; mezar bir iyiliği mahvetmez. İyiler öldükleri gibi yine yaşayacaklardır. Çünkü ölüm bizim için bir değişiklikden başka bir şey değildir. Bu zamandan ebediyete kavuşmak gibi.

Penn

Diğeri:

«Başkasına daima iyi bir şey söyle. Fena şey lâkırıdılar arasına girmesin. En kolay olan iyilik budur. Güzel konuş bu küçük bir şeydir. Fakat muhatabında büyük bir iyilik hasıl eder. Senin için de en büyük kâr; iyiliğin ebediyete kadar devam edeceğidir.»

Bates

Haklar ve mükellefiyetler:

«Biz hürriyete meftûnuz, Allah; onu bizim içimize dikti. Biz hürriyeti tebcil etmekle onu müdafaa ederiz. Hürriyet insanların müşterek mirasıdır. Her yerde, her zaman!»

Lincoln

Diğeri :

«Cihanşumul fikri illetiniz.»

W. Penn

Diğeri :

«Hergün cesaretinizi tazelemeğe çalışınız. Biz; Allahla beraber olan işçileriz.»

S. Paul

Diğeri :

«Hakikat yeryüzünde tekrar yükselecektir. Allahın iyi günleri ebedilşecektir.»

William Cullen Bryant

Diğeri:

«Amerika, amerika, Cenabıhak senin her hareketini takibediyor. Kendine hakim olarak ruhunu, kanuna riayetle de hürriyetini sağlam kıl.»

Bates

Hizmet:

«Cenabıhakkın davetini işidince durma kalk, bir söz söylemeden ona koş.»

Whtier

İçtimaî vazife:

«Bizim işimiz; daha iyisini yapmaktır. Başkalarının da daha iyisini yapmalarını beklemektir. Böylelikle mükemmel bir dünya vücade gelir.»

Nevton

Diğeri:

«Bütün bizde olan mevhibeleri başkaları ile paylaşalım. Kendimiz için istediğimiz her nimeti bütün insanıyet ailesi için isteyelim.»

Washington

Diğeri:

«Sen düşmüş bir insanı kaldıramazsın, tâ ki onunla beraber ve bir halli olasın.»

Washington

Diğeri:

«Cesur ve gayretli olalım. Etrafımıza hayat saçalım. Karşılaştıklarımıza kuvvet vermiş olalım.»

Today

İnsanca yükseliş:

«Dağlar yüksek olarak dururlar. Onları hep hayretle temâşa ederiz. Sanki tepelerinden bir ses bizi de çağırır: gel, sen de yüksel, aşağılarda durma, aşağılarda fanî arzuların sisi vardır. Ne vakte kadar bunların peşinde gideceksin. Gel, sen de yüksel.»

Clark

Diğeri:

«Hayatım müddeti kısadır. Sen, bir dağ gibi yükselerek yaşa.»

Marcus

Diğeri:

«Bu dünyada ehemmiyetli şey; bizim itibar ettiğimiz şeyler değildir. Mühim olan bizim hangi istikamette hareket ettiğimizdir.»

İnsana:

«Ey kardeş insan, kalbini kardeşine aç, orada merhamet vardır. Allah sevgisi oradadır. Birbirini sevmek oradadır. Her tebessüm Allaha yükselmiş bir dua, her iyi iş Allaha yükselmiş bir tâzimdir.»

Whittier

Diğeri:

«Semavî bir kıvılcım senin içinde parlıyor. Ona vicdan denir. Bu ışığı içinde daima canlı; yanar bulundurmağa çalış.»

Washington

Diğeri:

«Hakikî bir dost her vakit sever.»

Süleymanın meselleri — 17 — 17

Faşizmin mahiyeti :

«Faşizm; ferdî hakları, insanlık haklarını inkâr eden rejimdir.»

«Faşizmde bir insan canından emin değildir, dimağına hâkim değildir, diline sahip değildir.»

«Faşizmde ferdin tek vazifesi Allaha veya vicdanına değil, Hitlere sadakattir. Bu rejimde ferdin yegâne kıymeti, kendi kıymeti değil, nazi devletinin kendisine izafe ettiği kıymettir.»

«Faşizmde halk ideali bizim anladığımız mânada [hür, kendini temsil eden fırkalariyle kendi kendini ida-

re eden] mesul bir halk ideali değildir. Hitlere göre halk "ayak takımı" dır. Ona göre en yüksek insan ideali kendi kelimeleriyle ferdî rejimin ve kuvvet nizamının idealidir, Dünyaya şekil verecek olan bu kuvvet nizamıdır.»

«Faşizme göre hükûmet bizim anladığımız mânada anlaşılması mümkün olmıyan bir telâkkidir. Hitlere göre hükûmet, halkın hizmetkârı ve vasıtası değildir, hükûmet halkın efendisi ve onların her hareketini kontrol eden bir diktatoryadır.»

«Faşizme göre insanların istedikleri gibi düşünmek konuşmak, yazmak gibi insanlık hakları birer hayaldir. Bunlar nefret edilecek, korkulacak sakınılacak şeylerdir. Bu sebeple bu ideolojiyi taşıyanlar, ve buna hizmet edenler insanlığın düşmanlarıdır.»

Roosevelt

[Sayın Rooseveltin yukarıdaki sözleri 15/12/1941 tarihinde Radyodaki demecindedir.]

San'at ve mârifet:

İyi haberler faslında ve 943 senesi neşriyatında aslı ve tafsilâtını dercettiğim Tolstoy'a ait sözleri de büyük kıymet ve kuvvetine binaen vecizeler faslına birer vecize halinde ilâve ve tekrar ediyorum:

«Ancak insanları birleştirmeye yarayan bir sanatın değeri vardır.»
Tolstoy

Diğeri :

«Hakikî artist [san'atkâr]; imanı uğruna bir şeyler feda edebilir.»
Tolstoy

Diğeri:

«Hakikî bir sanatkârlığın şartı; sanat sevgisi değil, ancak insanlık sevgisidir.

Tolstoy

Diğeri:

«Ancak insanlık sevgisini taşıyan kimsedir ki, değerli bir san'at eseri meydana getirebilir.»

Tolstoy

Manevî terbiye kültürümüzden içtimaî prensipler:

Örnek tenbihler

Yukarıdaki garp vecizeleri bahsine: kendi öz kültürümüzün mahsûlü bir kaç öğüdü misal olarak şuraya dere ve ilâve ediyorum:

«Allahımız var. Ne gamımız var.»

Diğeri:

«Allahı olanın kaygusu olmaz.»

Diğeri:

«Allahtan korkan; başka neden korkar.»

Diğeri:

«Halka veren, Allaha verir.»

Diğeri:

«Halka veren; Allahtan alır.»

Diğeri:

«Her yokluğu Allah doldurur.»

Diğeri:

«Evvelâ doğrul, ondan sonra her şey..»

Diğeri:

«Allah; yüreğe bakar.»

Diğeri:

«Dosdoğrusu, çıkar yol.»

Diğeri :

"Kalbini doğrult, yolun doğrulsun."

Diğeri:

"Fikrini düzelt yolun düzlensin."

Diğeri :

"Sapık yol; doğrulmaz."

Diğeri:

«Sapık; çıkar yol bulamaz.»

Diğeri:

"Halk yolu; Hak yolu."

Diğeri:

"Allah bir, dedikten sonra birleş."

Diğeri:

"Allah var, gayrı yok"

Diğeri:

"Her sesi Allah duyar."

Diğeri:

"Her yardımı Allah eder."

Diğeri:

"Her imdat Allahtandır."

Diğeri:

"Allah, dedikten sonra, yolunu tut."

Diğeri:

"Adamım dedikten sonra sözünü tut."

Diğeri:

"Kardeş dedikten sonra elini tut."

Diğeri:

"Almaktan evvel vermeyi düşün."

Diğeri:

"Hakka avucunu, halka keseni aç."

Diğeri:

"Allaha yüreğini, halka kucakını aç."

Diğeri:

"Ne verdinse alırsın, ne aldınsa verirsin. Sen sonunda görürsün."

Diğeri:
"Ver ki, alasın."

Diğeri:
"Haram lokma; ateşten halka."

Diğeri:
"Ne verdin ki ne istiyorsun."

Diğeri:
«Sevilmek isteyen; dostluk hukukuna riayet etmelidir.»

Diğeri:
«Sayılmak, isteyen; ahdine vefa etmelidir.»

Diğeri:
"Söz; özdür."

Diğeri:
«Yetmiş iki milleti bir gözle görmiyen; şehre müf-
ti olsa da Hakka imânı doğrulmaz.» [Yunus Emre
Divânı]

Diğeri:
«Bütün vazifelerin hulâsası: [Hakka tâzim ve halka
şefkatten ibarettir.]»

[Zübeydetülhıkayık kitabı]

Diğeri:
«Her varlığın zekâtı vardır.»

Diğeri:
«Her varlık, dağıtmak içindir.»

Diğeri:
«Yardım eden yardım görür.»

Diğeri:
«Daha iyisini düşün, daha iyisini yap.»

Diğeri :

«Seven sevilir.»

Diğeri:

«Seven saydırır.»

Diğeri:

«Sen eli düşün, Hak seni düşünür.»

Diğeri:

«El derdini benimseyenin derdi benimsenir.»

Diğeri:

«Ele yürek dolayan; derdini unuttur.»

Diğeri:

«El iyi, ben kötü» Bir Türkistan vecizesi olan bunun aslı şöyledir: «El yahşî men yaman.»

Diğeri:

«El işte, gönül Dostda.»

Diğeri:

«Ne zorba ol, ne uşak!»

Diğeri:

«Halka hizmet. Hakka hizmettir.»

Diğeri:

"Dost ol, dost bulursun."

Diğeri:

«Dost el; bükülmez.»

Diğeri:

«Dostluk; ölmez.»

Diğeri:

«Dost el; boşa dönmez.»

Diğeri:

«İnsanlık; dostlukla başlar.»

Diğeri:

"İnsan, dostlukla yaşar."

Diğeri:

"Dostluğa; baha biçilmez."

Diğeri:

«Dost Allahtır. Dostluk Allahtan.»

Diğeri:

«Yediğini hak et.»

Diğeri:

«Tuttuğunu bırakma.»

Diğeri:

«Tuttuğunu hak et.»

Diğeri:

«El sınırını dostluk bekler.»

Diğeri:

«El sınırı dostluk ister.»

Diğeri:

«Dostluk el sınırından, kardeşlik komşudan başlar.»

Diğeri:

«Dizlerinde yetimler dinlensin.»

Diğeri:

«Göğsünde öksüzler ısınsın.»

Diğeri:

«Dünyaya bir adam olarak geldin. Bin adam olarak Allaha dön.»

Diğeri:

«Her nerede olsan Allah; seninle !»

Diğeri:

«Allahla olana ; başarılmıyacak iş yoktur.»

Diğeri:

«Varlığın kadar mükellefsin.»

Diğeri:

«Aldığın kadar borçlusun.»

Diğeri:

«Kardeş bağı çözülmez.»

Diğeri:

«Kardeşinden ne gizle, ne de gizlen.»

Diğeri:

«Ferdin fertten riayetini istediği haklar; cemaatlerin birbirinden istediklerinin aynıdır.» [30]

Diğeri:

"El yüreğinde yaşa ki ölmeyesin."

Diğeri:

"Yolun, izin olsun." [31]

Diğeri:

"Önün, ardın belli olsun." [31]

[30]

İzahı :

Malûmdur ki her millet; diğer milletlerden istiklâline, hürriyetine, tamamîyetine riayet edilmesini ister. Milletler için insanlık hakları, hayat hakları bu riayete, ve hayatta terakkî ve refah; bu imkânlarla bağlıdır.

Fertlere gelince, onların da bir cemiyette insan gibi yaşamak ve insanca inkişaf etmek için muhtaç olduğu ve hakkı olan şeyler aynıdır. Kendi hududu ve hukuku içinde emin, masun hür yaşamak, şahsî teşebbüslerde istiklâle sahip olmak, saa'yinin, emeğinin semeresine tasarruf etmek, kendine ait şeylerin mülkiyeti ve idaresi elinde olmak! İşte fertlerin de fertlerden ve kendi cemiyetinden istedikleri budur ve tastamam aynıdır.

[31] İzahı:

Bu iki vecizenin de ifade etmek istediği şey birdir. Ve şudur: "Dünyada tuttuğun yol doğru olsun ve bu; Allah yolu, cemiyet yolu, diğergamlık yolu olsun. Tâ ki öldükten sonra ardında hayırlı bir hatıran, faydalı izin kalsın."

Diğeri:

"Elin âcizde, yüreğın düşkünde olsun."

Diğeri:

"Hak bir küldür, adama göre değışmez."

Diğeri:

"Ne olursan ol, fakat emniyet edilir ol"

Diğeri:

"Evvelâ kendini aldatma."

Diğeri:

"Ektiğini biçersin."

Diğeri:

«Aklın, ışığın !»

Diğeri:

«Aklınla yaşa.»

Diğeri:

«Kılavuzun akıllı olsun.»

Diğeri:

«Akıl aldatır, gönül aldatmaz.»

Diğeri:

«Kendine aklını, başkalarına gönlünü kullan.»

Diğeri:

«Aklın vicdanına uysun.»

Diğeri:

«İnsaf; ölçülerin en büyüğüdür.»

Diğeri:

«Halka bağlan, Hakka dayan.»

Diğeri:

"Çalış, kazan, ye, yedir, bir gönül ele getir."

Diğeri:

[Yunus Emre Divânı]

«Vicdanınla kitabın bir olsun.»

Diğeri:

"Hür yaşamak istersen evvelâ nefesine esir olma."

Diğeri:

"Haksızlık etme, Allah var."

Diğeri:

"Hakkı ketm etme, Allah var."

Diğeri:

"Hakkı söyle, Allah var."

Diğeri:

"Korkma hiç, Allah var."

Diğeri:

"İyi düşün, Allah var."

Diğeri:

"Harap etme, harap olursun."

Diğeri:

"Ziyan verme, ziyan görürsün."

Diğeri:

"Zararın; yine sanadır."

Diğeri:

"Hakkına razı ol, emin yaşarasın.»

Diğeri:

"Doğruların yardımcısı Allahtır."

Diğeri:

"Kimsesizlerin kefilisi Allahtır."

Diğeri:

"Mazlumların vekili Allahtır."

Diğeri:

"Her ahde şahit; Allahtır."

Diğeri:

"Haktan gayrı neyin var ?"

Diğeri:

"Allah insanı; takatı kadariyle mükellef kılar."

Diğeri:

"Allah; dağına göre kar verir."

Diğeri:

"Düşünme Allah var."

Güzel tesadüfler

Kurtuluş kitabını matbaaya verdiğim zaman kendimce mürettep olmayan bu tarihin (San Fransisko) konferansının açılış gününe rastladığını hatırladım. Dünya milletleri bu konferansa ebedî bir kurtuluşun temellerini kurmak için toplanıyordu. O gün malûm olan tek şey; bütün dünyanın belirmiş ve şimdiye kadar görülmemiş iyi bir niyeti idi. Fakat bunda ne kadar muvaffak olacakları henüz belli değildi.

Bu kitabın sonu matbaada basılırken beliren netice veya varılan merhale şu oldu:

" Japonyanın dahi teslim olmak talebi! "

Mamafih vaziyetin sulha intikalinde henüz görülecek çok işler olsa dahi atılmış adımlar pek kıymetlidir. Her şey bir hamlede en iyi şeklini alamaz. Her şey gibi bu iş de tekâmül kanunlarına tâbidir. Bu gidilecek müşterek bir hayat yoludur ki ona ilk defa girilecektir. Şimdiye kadar her millet yolunu kendi seçiyordu. Benliğine kapılarak seçtiği bu yolda ya bir çıkmaza saplanıyor veyahut başkalarının yollarını kesiyor ve başkalarile çarpışıyordu. İşte herbirinin ıstıraplarıdır ki insanları müş-

terek bir yol aramağa, bulmağa sevk etti. İnsanların ilk girmek istediği bu yolun; mukaddes kitapların müjdelediği ebedî. Sulh ve refaha insanları çıkaracak yol olmasını bütün mustarip dünya ile birlikte temenni ederim. Ve elbetteki bu son uca; merhale merhale dahi olsa yine varılacaktır. Allah böyle istemiş, böyle oluyor ve böyle olacaktır.

Mukaddes kitaplardan:

(Mezmurlar — 31 — 24): «Ey sizler, Rabbe ümit bağliyanlar; hepimiz kuvvetli olun. Ve yüreğiniz cesaretli olsun.»

Diğeri:

(Eş'ya — 46 — 4): «Ben yarattım. Ve ben taşıyacağım ben götürüleceğim. Ve ben kurtaracağım.»

..*

İnsanlık idealinin hakikate tahavvülü

Şimdi de yukarıdaki müjdeyi takibeden güzel bir haberi derc ediyorum. Bu haber; ümidini yalnız Allaha ve insanlığa bağlamış iman ye ümit taşıyan canları sevindirecektir. Yüreği Allah ve insanlık gayreti ile, insanlık alâka ve ıstırabile çarpan herkese bir müjde teşkil edecektir. Teselli verecektir. Rahat bir nefes aldıracaktır. Çünkü binlerce senedir başka türlü düşünenler için mahâl bir hayal farzedilen şeyin [İnsanlık idealinin] bir hakikate tahavvül etmekte olduğu görülecektir. Kendisine hayatta amelî bir kıymet verilmiyen insanlık fikrinin insanlık prensiplerinin Allah sayesinde dünyada en hakim en şerefli mevkiini almakta olduğu bilinecektir. Bu güzel haber; dünya mukadderatını idare eden üç büyüklerden Amerika Cumhur Başkanının nutkundan yayılmıştır. Bu nutkun mevzu ile alâkalı bir kısmını buraya geçiriyorum:

11/8/945 Tarihli Tan gazetesinden:

M. Trumanın Potstam kararları hakkında Amerikalılara hitabı

Vaşington — 9 (A, A) — Bu akşam radyo ile Amerikan milletine hitabeden Başkan Truman demiştir ki: [Nutkun son kısımlarını alıyorum]

Bu yeni kuvvetin [Atom bombasının] fena maksatlarla istimaline mâni olmak, ve aksine olarak onu insanîyetin hizmetine sevketmek için kendimizi bunun vasi-si yerine koymalıyız. Bu; omuzlarımıza çöken korkunç bir mesuliyettir. Bu mesuliyetin düşmanlarımıza değil de bizlere terettüp etmiş olmasından dolayı Allaha şükrediyor ve bunu kendi yollarında ve kendi maksatları uğrunda kullanmak ilhamını bize vermesi için ona duâ ediyoruz.

Bir insan nevinin diğer bir insan nevine zaferi

Avrupa zaferi, silâh kuvvetiyle kazanılan bir zaferden daha fazla bir şey olmuştur. Bu bir insan nev'inin diğer bir insan nev'ine karşı zaferidir. Bu insan haklarına, beşer nev'inin vekarına, ve devleti millet için bir hâkim değil fakat bir hâdim olarak telâkki eden bir zihniyetin zaferi olmuştur.

Tarihin en kudretli milleti

Hür insanlar, tek manevî silâhlarıyla kuvvete karşı itaat ve hayranlık olan meslekten yetişme askerleri yenebileceklerini isbat etmişlerdir. Bu harpten dünyanın en kudretli milleti, belki de tarihte yer almış en kudretli millet olarak çıktığımızı söylüyoruz. Bu doğrudur. Fakat asla içimizden bazılarının zannettikleri mânada değil. Yeni bir şey bilmediğimiz, yeni öğrendiğimiz ve asla unutmamamız icabeden bir şey vardır. Bu da; ken-

di kendini idare eden insanlardan mürekkep bir cemiyet, ne kadar disiplinli ve ne kadar toplu bir halde bulunursa bulunsun, her hangi diğeri bir cemiyet nevinden daha kudretli, daha tahammüllü ve daha yaratıcıdır. Şimdi biliyoruz ki, iş ve insanlık vekarı asla hissî bir temenni, boş bir ümit veya manasız sözlerden, ibaret değildir. O, bu dünyada mevcut en büyük ve en yaratıcı kuvveti teşkil etmektedir. Bu kuvveti bütün kaynaklarımızı ve bütün maharetimizi haklı ve devamlı bir başarı davası uğrunda kullanalım.

Kurtuluş kitabı fihristi

Sahife:

- 3 — Ön söz
- 4 — Kurtuluş hakkı
- 6 — Nasıl kurtulacağız
- 7 — Kurtuluş hazırlığı
- 9 — İstifâ
- 10 — Hazırlık tarzları
- 11 — 1 - Kurtarıcılık
- 11 — 2 - Birlik ve beraberlik
- 15 — İdeal hayat
- 17 — Ferdî tekâmül zarureti
- 17 — Kalblerin değişimi
- 18 — (Kalp Hitâni) emri
- 19 — Şerhî Sadır
- 21 — Rab Bilgisi
- 28 — Hidayet
- 26 — Teslimiyet
- 30 — Kurtuluş devrinin vasıfları

Sahife :

- 31 — 1 - Harbin kalkması
- 32 — 2 - Mutlak emniyet
- 33 — Melekût ve Yeryüzü
- 39 — Melekût'a hazırlık
- 41 — Fikrî hazırlık
- 44 — Amelî hazırlık
- 46 — Bilgi ve imân
- 56 — Amel
- 56 — Takvâ
- 70 — İntibah
- 71 — İcaplar ve maniler
- 72 — Emniyet
- 73 — Hak ve içtimaî adâlet
- 75 — Çıplak çocuk — Gelirsiz düşkün ihtiyar
- 77 — Vazifeler
- 88 — Kurtuluş için makaleler
 - » — 1 - iki hayat
- 89 — 2 - Cazibeler
- 94 — 3 - Din ve kurtarıcılık
- 94 — 4 - İnsanlık ideali
- 102 — 5 - Kurtuluş yolu
- 116 — 6 - Kurtuluş engelleri
- 134 — Tetkikler ve tahliller
 - » — Kurtuluş gayesi — Sulh ideali
- 138 — Melekût ideali
- 154 — Birlik
- 157 — İlk Hıristiyanlar
- 166 — Protostanlık faaliyeti

Sahife:

- 168 — Kurtuluş
169 — Allahın istediği
174 — Kurtuluş savaşları
175 — İnsanların fikirde birlikleri ve ayrılıkları
178 — Kurtarıcılar — Roosevelt
» — Mister Roosevelt'in vefatı tesiri
180 — Yaşayan kahraman — Roosevelt
186 — Hazreti İsa'nın geliş vazifesi
186 — Roosevelt'in vefatı haberinin dünyadaki akisleri
189 — San-Fransisko konferansının açılışı vesilesile
190 — Zafer münasebetiyle
191 — Amerika siyaseti
192 — İyi haberler — Kurtuluş emareleri
198 — Milletler arası münasebetlerde açılan yeni devre
204 — Uluslar arası işbirliği
219 — Cumhur Başkanımızın ilk öğretim hakkındaki direktifleri
220 — San Fransisko faaliyetinin mahiyeti
222 — Zaferin kutlanması
223 — İnsanlık hakları ve ana hürriyetler
226 — Birleşmiş milletler ana yasası
232 — San-Fransisko çalışmaları neticesi
242 — Din ve insanlık
252 — Fenalık kuvveti (Şer ve şerir)
253 — Gizli kudretler
260 — İnsanlık
262 — İnsanlık kültürü vecizeleri ve tenbihleri
-

MÜELLİFİN KÜLLİYATINDAN ŞİMDİYE
KADAR BASILMIŞ ESERLERİ

K İ T A P L A R

No :	İsmi	Fiati
1	Başlangıçtaki fikir	25
2	Allah mefhumu	45
3	Din ve safhaları	20
4	Din ve esasları	30
5	Din ve telâkkileri	45
6	Din ve hikmetler	45
7	Dinler arası ilmihal esasları	50
8	Müslümanlık esasları	25
9	Hıristiyanlarda intibah hareketleri	120
10	Musevilere çıkar yol	50
11	İstırah	150
12	Ümit	200
13	Kurtuluş	250

B R O Ş Ü R L E R

Müncat — Çocuk dilinden	3
” ” ” izahlı	7,5
” ” ” manzum	7,5
İslâm muhtarəsi	5

Basılmak üzere olan diğer kitaplar:
Muhtelif serilerden 34 kitap ve 2 Broşürdür

Fi. 250 Kr.